

NIETZSCHE

MEKTUPLAR-1

2000.KİTAP

 birey

birey yayıncılık: 200

İç düzen

Gülseren Efilti

Kapak

Sercan Arslan

Baskı

Ziya Ofset

Cilt

Savaş Mücellithanesi

ISBN

975-264-045-1

1 Baskı

Kasım 2007

birey yayıncılık

Bab-ı ali Cad. Çatalçeşme Sok.

Yavuzhan No. 28/17 Cağaloğlu/İstanbul

Tel: (0 212) 511 33 69 **Fax:** (0 212) 511 77 16

web: www.bireykitap.com **E-mail:** birey@bireykitap.com

Atif SENEL
200907/4

Mektuplar I

Fredrich Nietzsche

Çeviri: Sedat Umran

birey ATIF SENEL
AVUKAT
İstanbul Barosu 12318 Sicil
Gaziosmanpaşa V.D. 10640070660
Ali GalipBey Cad. 15/4-56
Gaziosmanpaşa İstanbul

Fredrich Nietzsche

1844- 15 Ekim: Nietzsche, Leipzig'in güneybatısında Saksonya'da bir Prusya köyü olan Röcken'de Karl Ludwig Nietzsche adında papaz bir babanın oğlu olarak dünyaya gelir.

...1858- Naumburg yakınlarında Almanya'nın önde gelen Protestan yatılı okulu Schulpforta'ya kayıt yaptırır.

...1864- Ekim: Teoloji ve filoloji öğrencisi olarak Bonn üniversitesine kayıt yaptırır.

...1865- Ekim: Nietzsche, Bonn'daki filoloji hocası F.W.Ritschl'in peşinden Leipzig'e gider ve eğitimine burada devam eder. Leipzig'de eski kitaplar satılan bir dükkanda Schopenhauer'in bir kitabını bulur ve arkadaşlarına bundan böyle bir "Schopenhauer'ci" olduğunu açıklar.

...1869- Şubat: Henüz doktorasını tamamlamamış olan Nietzsche, Ritschl'in tavsiyesi üzerine Basel üniversitesi klasik filoloji bölümüne genç yaşta öğretim görevlisi olarak atanır.

...1870- Ağustos: Nietzsche, Fransa-Almanya savaşı patlak verince üniversiteden izin alır ve gönüllü sıhhiye eri olarak cepheye gider. Ama sağlığının bozulması nedeniyle iki ay sonra Basel'e geri döner.

...1871- Ocak: Basel üniversitesi felsefe kürsüsüne yaptığı başvuru geri çevrilir. İsviçre Alp'lerinden kalbi kırık bir şekilde ayrılır ve klasik filolog olarak mesleğinden giderek hoşnutsuz olmaya başlar, felsefeye yönelir. Bu yıldan sonra Nietzsche bozuk sağlığıyla sürekli bir mücadeleye girer.

...Nietzsche sağlığının bozukluğu öne sürülerek Basel'deki kürsüsünden istifa etmeye zorlanır. Bundan sonraki on yıl boyunca otel odalarında ve pansiyonlarda yaşayan yalnız bir gezgin yaşamı sürecektir.

...1897- 20 Nisan: Annesinin ölümü. Kız kardeşi Nietzsche'yi alarak beraberinde Naumburg'tan, 1894'de Nietzsche arşivini taşımış olduğu Weimar'a götürür.

...1900- 25 Ağustos: Nietzsche Weimar'da ölür. Röcken'de babasının mezarının yanına gömülür.

GİRİŞ

“Eninde sonunda bütün bunların hepsi biz ikimizin olasılıkla artık hayatta olmayacağı bir kuşağa aittir: İçinde; kendilerinden acı çektiğim, benim muhakkak ki onların sayesinde ve onların uğruna hâlâ yaşadığım bu aynı sorunlar, elle tutulur canlılığa bürünecekler, eyleme ve iradeye (istence) dönüşeceklerdir.

Nietzsche'den Overbeck'e, 1887

Savaş öncesi dönemin giderek daha varsıl, daha memnun edici olduğu Almanya'nın ortasından 1885'de şöyle yazabildiği adamı gizemli izi geçmektedir: Şimdi Almanya'da benim neyi istediğimi ya da bir şeyi istediğimi bilen hiç kimse yok: Ve en derin yalnızlığın onun çevresinde bir kez daha on misli arttığı iki yıl sonra zahiren bir Basel'li (?) profesöre Overbeck'e, gerçekte kendi kendisine şöyle demektedir: Bu kış ben Avrupa Edebiyatı'nı bol bol inceledim... Şimdiki Avrupa'nın, varlığını hangi korkunç kararların çevresinde dolandığı ve sorunlardan, nasıl bir çarka bağlı bulunduğundan hiçbir haberi yok ve benimle bir felaketin hazırlanmakta olduğunun farkında değil ki onun adını bildiğim halde söylemeyeceğim.' Kendi kendisine şöyle diyor: Çünkü bunları iştirmek için hiçbir kuram mevcut değil. Onun haklı olduğu olası değildi, ama buna karşı onun içinden bir büyük, ama karmakarışık bir yeteneği dile geldiği olasıdır. Ve bu olasılığa onların hepsi kulak verdiler, Overbeck ve Rohde ki, onların "İyinin ve kötünün öbür yanında" üzerine mektupları teati edildi ki, bunlar 19. yüzyılın en sarsıcı belgelerinden birini oluşturmaktadır. Bu Avrupa'nın, ki o ilerlemenin ve gelişmenin ışığında bir benzeri olmaksızın durmaktadır, sonuna yaklaştığı kimin aklına gelebilirdi. Felaketi hissetmek, önceden kestirmek, onların belirtilerini betimlemek ve bunların dışında kalarak bir karşı hareketi icat etmek Nietzsche'nin ödeviydi ki, o onun için yaşadığı için ona katlanmıştı.

Bugün Nietzsche'nin acı çeken biri olarak hâlâ sözünün edilebilmesi hemen hemen zaten bir rezalettir, onun yazgısına göz atmaksızın, yani nesnel olarak değil, öznel olarak – çünkü düpedüz onda, herhangi bir ölümlüde olduğu gibi her şeyden çok öznel olanın yazgısını oluşturan bir önemi vardır. O bir yazgıyı icat etmez; o, 'yazgısını' sadece yaşamakla kalmaz, o bir yazgıdır da. Çağların dönüşümü onda, onun içinde elle tutulur hale gelir.

Onun bir seçmeye izni yoktur, o ne ileriye gidebilir ne de geri

dönebilir, kaçabilir (Overbeck'e 3 Şubat 1888). Onun üzerinde muazzam bir 'bilinçsiz şey' durmaktadır. Buna sadece bir şey yapabilir: ona evet demek, yazgısını üstlenmek, "Ben buradayım" demek -amor fati-. Yazgısına boyun eğmek.

Manyetik akımları haber veren iğne durmadan sağa sola devinir, titrer ama yine de daima kutbu gösterir. Böylece Nietzsche'nin duyarlılığı mütemadiyen bu ya da şu yönü gösterir, bununla birlikte yazgısının duygusu ve yazgısının bilinci değişmeksizin aynı kalır. Yapıtlarından çok mektuplarından bu insan varlığının mucizeli mantıksal sonucunu daha kolay tanımak mümkündür. 'Uzun bir irade' bu insanın varlığını biçimlendirmiştir, ona büyüklüğe yönelik bir irade dersek onu en kabaca yanlış anlamış oluruz. Nietzsche sadece bir şeyi istedi: yazgısını. Her şey ona çağırılmadan geldi, onda yalnızca karar vermek söz konusu oldu. O 'istedi', yani kendisine yüküm olarak verilenden kaçmadı... "Ben kahramanca bir mizacın karıştıyım" demektedir, Ecce Homo'da kendi kendisine. "Hayatımda boğuşmaktan, didinmekten hiçbir özellik ispat edilmez" diyordu. Bu hayatta kahramanca bir şey yabancı değildir, sadece bir kahramanca şiddetli istek, arzu ediş ve çaba harcağış onda içkindir. Nietzsche kahramanca yaşamıştır ve 'bir şeyi' istemiştir, ama bu her iki kavramın bağlantısı, birleştirilişi 'bir kahramanca istemek' onda mevcut değildir. Bir yazgısı olan kişinin çaba harcamaya ihtiyacı yoktur, onun sadece öyle olmaya gereği vardır. Klinger'in yaptığı mermer büstü bir 'kahramanca düşünürü' göstermektedir. Bu heykel Nietzsche'nin Pan Avrupalılığından daha doğrudur, ama özünde yine de yanlıştır. 'Uzun irade' sıkılmış dışlarıyla kendini göstermez. Nietzsche, kahramanca olanın kavramını yeniden belirlemiştir. Onun kahramanlığı ne azizlerin kahramanlığıdır ki onlar Tanrı işkencesi altında şakımaya devam ederler, ne de çaba harcayan bir iradenin kahramanlığıdır, o ne acının ne de eylemlerin kahramanlığıdır. Nietzsche'de niçin kendisini daima yineleyen sadece bir eylem vardır. Onun davranışı yazgıyı taşımanın ve olmanın, var olmanın ödevidir; ne ise o olmanın yükümüdür. Bu onun arınmışlığıdır, temizliğidir. Buna acı ile sonuna kadar katlanmasıdır.

I

“Eğer ben sana yalnızlığın bendeki bir duygusunu anlatabilseydim! Ne yaşayanlar ne de ölüler arasında kendimi akraba hissettiğim biri mevcut değildir. Bu tarif edilemez derecede tüylerimi ürperticidir. Sadece bu duyguya katlanmaya kendimi alıştırmakla ve daha çocukluğumdan beri bunun adım adım gelişimi hâlâ bundan mahvolmayışımı bana belirgin, kavranılır kılmaktadır. Bunun dışında kendim için yaşadığım ödev karşımda net olarak belirlemektedir, tarif edilemez bir kaderlilikte ki bir olgu (factum) olarak, ama bir ölümlünün büyüklüğünde her hangi bir yüküm içkinse, onda büyüklüğün mevcut olduğuna dair bir bilinçle nurlandırılmıştır.” (5 Ağustos 1886)

Bunları Nietzsche iki buçuk yıl sonra onu Turin’den alıp getiren dostuna yazmaktadır. Bu gururla- özverili sözlerin ortaya koyduğu netliğin içinde o, beş yıldan beri yaşamaktaydı. Daha 1881 yazında Nietzsche kız kardeşine şöyle yazıyordu: “Benim saatim işte geldi.” Bu gibi açıklamalara dayanarak ‘megalomaniyi’ kabul etmek güç değildir; sadece anlam ve netlik yayan her şeyi bir yana bırakmalıdır. 1881’de Nietzsche’nin durumu ne merkezdedir? Nietzsche ‘Şafak Kızıllığı’nı yazarak geride bırakmıştı. Hristiyanlık’la ortaya çıkarılan ahlâk üzerine ilk sistematik saldırısına başlamıştı. O, ondan önce hiç kimsenin cesaret edemediği geleceğe bir bakışa Ceno-va’nın tepelerinde gezinmektedir. Avrupa’daki bütün aktörsel düşü- nüşün ve çalışmanın tepe noktası ve daha başkası ondadır (29 Kasım 1881). Münzevî adamın gözlerinin önünde dünya tarihinin uzaklıkları görünmektedir, şimdiki zaman tarif edilemez bir ışığın içinde durmaktadır. Bin yıllık bir çağ sonra ermektedir. Son yüzyılların felsefî düşüncüsü Gotik Sanatı’nın son dönemi olarak kendini açığa vurmaktadır. Bir Kolomb kendi yüzyılının içinde dışarıya atılmış olarak kendini hisseden ve ondan sonra gelen yüzyılın ikinci yarısına düşen bu insan. Böyle bir insan yazmamalı mıdır? “Benim saatim işte geldi”.

O, böyle uzak görüşlerden, çağdaşı Richard Wagner’den geriye bakarak şöyle diyecek midir? “Ben kendimden daha yüksek olan

insanı uzun süre aradım, o beni gerçekten yukarıdan görecekti... Şimdi kendimi onunla karşılaştırmaya mezun değilim. Ben bir başka payeye aidim.” (3 Şubat 1882)

Muhakkak ki bu sözler gururlu sözlerdir, kulağa öyle çalınmaktadır, ama bundan dolayı onların yanlış olmaları gerekmez. Eğer Nietzsche bir başka hiyerarşiye dahil edilirse, eğer Wagner bir batan imparatorluğa dahil ise, ama Nietzsche yeni bir imparatorluğun, ülkenin duyurucusu ve ilk mümessili ise? Kulakları hâlâ kapalı olanlar için de bu imkânı bir kere düşünmeleri yararlı olur. Wagner’in, Schopenhauer’in dünya tarihine ilişkin hasmı olarak, Bismarck’ın devlete, modern Avrupa’yla ilişkisinde rakibi olarak hissetmiştir Nietzsche kendini. Hayatının ve yapıtının kahredici muammasının çözümlenişi onun gerçekten bu hasım olmasından mı kaynaklanmaktadır? Büyük insan iki tarzda tarihsel olur: Ya kendisini döneminin ifadesi haline getirerek, ya da o döneme aykırı davranarak. Hiç kimse öyle kolay kolay döneminin ‘ifadesi’ olamaz. Otuz yıllık bir mücadele, zafer, ün, kendini seçkinleştirme orada oluncaya kadar daha önce gelmelidir. Çünkü kalabalıklar tembeldir, onların fethedilmeleri gerekmektedir. Doğrudan doğruya egemen olmak isteyen mizaçlar sert maddeden yapılmış olmalıdırlar. Onlar kütlenin karşı darbesine katlanabilmelidir; onu yakalayabilmeli ve değiştirebilmelidir, her şeyin nereye gidecekse oraya gitmesine kadar. Böylece Bismarck, Almanları devletin kurulmasına ve Reichstag’a götürdü, Wagner bir prens gibi Vendramin sarayındaki 1882’nin olayından birkaç ay sonra öldü, efendisi tarafından menfaya sürülmüş olarak, onun tarafından birleştirilmiş olan halkın iltifatlarına gark olarak.

Bir başka alanda aynı tiyatro sahnesi Goethe’nin de başından geçmiştir. 16. 17. ve 18. yüzyılın bütün akımları onun içinde birleşmişti, o öldüğünde Avrupa kültür tarihinin birden çok yüzyılının mümessili idi. Nietzsche’de durum tamamen farklıdır. Kendi yüzyılına olan karşıtlık onun Wagner, Bismarck ya da Goethe gibi çağdaşlarının iradesine karşı iyi hazırlanmış olan bir şeyin, ‘körelmiş dünyaya karşı’ sağlamasına dayanmaktadır ki, bunun için yenen kişi sonunda bu aynı dünyanın teşekkürünü kazanır, o bunun tersine daha derin sebeplendirilmiştir. O, halktan bir kuşak ileridedir. Eğer o daha uzun yaşasaydı çağdaşlarının iltifatına mazhar olmayacaktı.

Yazar olarak bunları zaten hayatta iken elde etmişti ve tam anlamıyla öldükten sonra. Ama onun hiçbir değer vermediği şey yanlış anlaşılmalardı. Kendini beğenme duygusunun bütün açıklamaları onu yüzyılından ayıran uzaklıkla ilintilidir. Onun hiçbir selefi olmamıştı. İnsanın büyüklüğü insanın büyüklüğü olarak kalır, o hangi yüzyılda görünürse görünsün bu böyledir. Ama tarihî büyüklük de, bir tarihî karizma da vardır. Nietzsche bunu büsbütün anlamış olarak ısrar eden ilk insandır.

Onun tarihî ödevi Nietzsche'den ona bütün insanî sempatilerini feda etmesini gerektiriyordu. Onu Wagner'den uzaklaşmaya ittiğinde ondan en büyük kurbanı talep etmişti. Nietzsche insanî olanla yazgısal- tarihî olanı birbirinden ayırmayı bilmiştir. O asla Triebchen günlerini yadsımadı. 'Hicvin' nesnel olarak talep ettiği keskinliği Wagner üzerine 'Ecce Home' eserinde kaleme aldığı cümleler izlememektedir. Wagner'in büyüklüğü Nietzsche tarafından asla görülmemiş değildir, ama eğer o bu dostluğu da dünya tarihi karşılığına feda etmemiş olsaydı küçük bir insan olurdu. Biz hangi çağda yaşıyoruz ki bu iki adam arasındaki trajedi hâlâ psikolojik olarak yorumlanabilmektedir? Wagner ile Nietzsche arasında yüzyıllar durmaktadır. Bu onun 'düşmanlığının' sebebidir. "Muhakkak ki benim Triebchen'de onunla ve onun sayesinde Bayreuth'da (1872, 1876 değil) geçirdiğim en güzel günler olmuştu. Ama ödevlerimizin müthiş zorba gücü bizi ayırdı ve biz artık birbirimize dönemeyiz..." (Kız kardeşine yazdığı 3 Şubat 1882 tarihli mektubu). Ödev daima ödev. 'Parsifal'ın sahne Noel bayramı eserinin şiirleştiren kurtuluşa ihtiyaç duyan Wagner, Nietzsche'nin yazgısının vekâletiyle karşı duran hasmıdır. O dostunu 'insanî, çok insanî olan' yapıtında nasıl çağrışımla anmıştı! Aşağıdaki çağrıyı okumalı onun yazgının soluğunu alıp vermediğini söylemelidir. Muhakkak ki bu hafif meşrep ve melankolik bir romantik geri dönüşten ve firardan daha iyi derecededir, her hangi bir biçimde Hristiyanlığa bir yaklaşımdır. Çünkü bilginin hali hazırdaki seviyesine göre onunla entelektüel vicdanını kirletmeden ya da kendi nazarında veya başkalarının gözünde feda etmeksizin asla ilişkide bulunulmaz. Bu acılar olmaksızın bir insan insanlığın bir önderi ve mürebbisi olarak ortaya çıkamaz. Ve bunu denemek isteyen acırım ve bu katıksız vicdanı artık taşıma-

yana! (İnsanî çok insanî olan, aforizma 109). 1887 yılının ocak ayında Nietzsche ilk kez iyi bilinen Parsifal müziğinin piyano özeti-
tinden orkestra ezgisini iştir (ön oyun, çalma). Bunun üzerine Nietzsche kız kardeşine şöyle yazmaktadır: “Ben ruhen ne derecede yükselmiş ve içimden yakalanmış olarak kendimi hissetmiştim, bunun üzerine rühen sarsılarak düşünebilirim. Sanki bir çok yıldan beri sonunda bir kere biri beni üzen sorunlar üzerine dile geliyordu, tabiatıyla yanıtlarıyla değil, tersine Hristiyan’ca olanlarla, –Bizim son iki yüzyılımızın ortaya çıkardığı eninde sonunda daha güçlü ruhların sorunları olarak- (22 Şubat 1887). Bu pasaj benim için daima mektup teatisinin beni en içimden yakalayan kısmı olmuştur. Wagner’in düşüşünden bir yıl önce Nietzsche ondan dolayı Wagner ile bozduğu bu görkemli özgürlük ile konuşmaktadır. Hiçbir yerde insanî ve ‘tarihsel’ realitenin uçurumunun içine daha derin bakılamaz. Nietzsche yaşlı Wagner’i önceki Wagner gibi anlamaktadır, o onu daha az seviyor değildir, ama ödevinin her şeye kadî olan gücü onu ondan uzak tutmaktadır. Yazgı duygusunun ne müthiş bir itaati, ne müthiş bir arılığı. Ve bu gümüş bakış yalnız hasmını gördüğünde rikkat ve hayranlık ruhunu sarmaktadır. “Sanki bir çok yıldan beri sonunda bir kere biri bana hitap etmektedir.” Bir an için münzevî adam artık yalnız değildir. (Onunla tehlikeli bir akrabılığı yadsımamasına rağmen) olmadığı şeyin en son mantığa uygun formülünü iştirmek suretiyle, o hasmıyla göz göze geldiğinde, o kendini bir gerçek olarak hissetmektedir... Bu derece nesnel olarak sadece büsbütün büyük ve katıksız- sadece büsbütün duru bir ruh hissedebilir. Dünya tarihini uzaktan gören yetenekle donatılmış olan iki ruh ki onun içine Wagner’in ve Bismarck’ın Almanya’sı atılmıştır. İnsanî bakımdan bundan ne ortaya çıkabilir? Nietzsche’nin dostluklarının trajedileri. Rohde, Bismarck’ın bir hayranı olmuştu, Overbeck sadece birbirinin karşıtı mizaçlar değiller, onlar politik bakımdan birbirinin çok uzağında idiler. Bu arada Overbeck daha haklı davranırdı. Ama sadece şunun için ki Rohde gibi bir içtenlikli delikanlı dostluğu onu Nietzsche’ye bağlamamıştı.

1878 tarihinde Rohde, Nietzsche’ye ‘insanî, çok insanî olan’ yapının üzerine şöyle yazmıştı: “(Bak s. 220). O dostunun insanî ve filozofik pozisyonunu hiç görememiştir. O onun profesörlük zaafını

neydan okuyan bir açlıkla ortaya çıkarmıştı ve Nietzsche buna nasıl yanıt verdi? O dostunu övdü “Böyle olması haklı ve güzeldir sevgili dostum” dedi, “Biz bir arada bir kitabın hemen devrileceği kaide üstünde değiliz daha.”

Altı yıl sonra Nietzsche Overbeck'e "Zerdüşt" ün üçüncü kısmını şu sözlerle gönderdi: "Hurra; eski yaşlı sevgili dost Overbeck, burada son Zerdüşt' ün ilk nüshasını bulacaksın. Bu haklı olarak sana aittir. Onda bir düşünce, onun uğruna benim daha uzun süre yaşamamın gerektiği muazzam bir düşünce içkindir. Ama bundan bana ne? Esas mesele artık, onu sen kendi kendine söyleyeceksin! Basel'den Overbeck, esasında son yıllar yüzünden birbirimize yabancı olmamamız yine de güzeldir ve hatta görüldüğü üzere "Zerdüşt" yüzünden de..." (2 Mayıs 1884)

“Zerdüşt yüzünden dostluğumuz asla tahrip edilmemelidir.” Bundan daha üstünlükle, daha ince, daha saygılı yanıt verilebilir miydi? Acaba altı yıl önce Rohde’ye aynı şeyleri yazdığını belli belirsiz anımsayabildiğini düşünürsek Nietzsche nasıl bir halet-i ruhiye içinde olmuştu?

Dostları şunu kavramamaktadırlar: Şu halde onlara bunu söylemelidir. Bunun için Nietzsche şöyle sürdürmektedir: “Bu arada ben fethettiğim ruh durumundan iyi yararlanmak istiyorum ve ondan nihai bir yarar sağlamalıyım. Ben şimdi büyük bir olasılıkla Avrupa’daki en bağımsız adamım. Hedeflerim ve ödevlerim herhangi birininkinden daha kapsamlıdır. Ve benim büyük politika diye adlandırdığım şey en azından hali hazırdaki şeyler için iyi bir mevki (tutamak) ve kuş bakışı nazarı sağlamaktadır.” Bu ‘güç istenci’ni çoktan tasarlamış olan biri için ölçülü ifade edilmiştir. Bir filister (dar kafalı) için o elbette bir büyüklük hastalığıdır, ama onun güç istenci üzerine hiçbir şey bilmediği bellidir.

Son yaratış yıllarının mektupları arasında Overbeck'e yazdığı 3 Şubat 1888 tarihli mektubu özel bir yer işgal etmektedir. Nietzsche onda tekin olmayan bir kesinlikle onun önünde duran ıstıraplı yolun başlangıç noktasını zikretmektedir. Orada şöyle demektedir: “Artık nasıl yaşayacağımı bilmediğim ve şimdiye kadar yaşamadığım bir kara umutsuzluğun beni içimden yakaladığı günler ve geceler geçirdim. Benim ruh durumum tutarsız ve işkence derecesinde acı veri-

ci. Son yapıtım (Ahlâkın Soykütüğü) bunu biraz açığa vurmaktadır: Kopma derecesine kadar gerilmiş olan bir yayın ruh durumunda her bir teessürî heyecan şifalandırıcı olarak, bunu daha belirgin söylemek mümkün müdür? Soru şudur: Neyin ilâcı?”

Son yılının çok sayıda açıklamaları gerçekte ‘megalomanca’ kuşağa çalmaktadır. Bir örnek: Nietzsche Gast’ın o zamanlar Hamburg tiyatrosunu yöneten Hans von Bülow’a elimize geçmemiş olan bir mektup yazar, orda çağının ilk düşünürünün bir arzu ifade ettiğini belirtir. Ve Gast’a yazdığı mektubuna şuna ekler: “Ben şimdi bu gibi şeylere kendime izin veriyorum.” (Nietzsche’nin Gast’a yazdığı 14 Ekim 1888 tarihli mektubuna göre. Hiç kuşku yok: Nietzsche kendini arzularının emir olduğu bir prens olarak görmektedir. Filisterlerin dedikleri gibi aynı kibirlilikte o “Ecce Homo” da değerlerin değiştirilmesine başladığı özel dışı hâl ve şartları açıklamaktadır. Realite ile teması gevşemeye başlar. Nietzsche’nin bütün var oluşu uçurumlaşmıştır. Hayatının en melankolik yılı kendinde o Afrika şen şatırlığının taşıdığı tondadır. Bundan sonra son yalnızlığına varır. -Kayık aradan denize açılır-. Kesin soru şu mealdedir: Bu yalnızlık acaba bir öznel, bir hastalıklı fenomen midir, yoksa tarihî bir realite midir? 1888 yılının Nietzsche’si psihitrik hastaneye mi aittir yoksa, Avrupa’nın tarihine mi dahildir?

II

Luther ve Nietzsche üzerine zorunlu yapıt yazılmadığı sürece, Nietzsche’nin mevcudiyetinin anlamı üzerine bizim için imalarla bile bir şey söylenemez. Elimizdeki eser Nietzsche’yi belki de yazgının bir adamı olarak tanıtmaktadır. Bu, hayatta kişisel olanın genel olanla bağlantısı onun mektup teatisinden bizi sarsarak belirgin olur. Nietzsche bir olay olmak bilincini içinde taşıyordu, binlerce yılın tarihinde bir mevkii olduğundan emindi. Böyle bir halde hiçbir ‘abartı’ yoktur. O ya gerçekte bir kaçıkta, ya da gerçekten Avrupa’nın bunalımını ifade ediyordu. Bunun bir üçüncü hali mümkün değildir.

Nietzsche’de yaşamı ve yapıtı arasındaki bağlam o denli içtendir ki mektupları yapıtlarının bir yorumu mu yoksa bunun tersine yapıt-

larının mektuplarının bir yorumu mu olduğundan kuşku duyulabilir. Bu, Nietzsche'nin kendi adından başka asla bir şeyi yazmamış olmasından kaynaklanır. İlk o onu süslü ve akıcı olarak bütün kendine özgülüğü içinde yazar, daha sonra görkemli olarak biçimlendirilmiş olarak atar imzasını, içinden aydınlatılmış ve plastik olarak (bu arada yorgun). Sonunda onu gizemli şifreler altında gizler.

Kendinden başkası üzerine asla konuşamayan bir insan ya bir büyüklük hastası ya da yazgısının bir adamıdır. O ya büyüktür, ya da megalomandır.

Bu söylediklerimiz Nietzsche'ye yaraşan biricik soruluşudur. Bi-reyin kendini yazgısının bağlamı içinde bildiği her yerde kişisel simgesel olarak yorumlanan 'rastlantılarla' doludur. Mektuplarının anlaşılması için şu aynı zamandaki astrolojik moment büyük önem taşır.

Ecce Homo'da Nietzsche, Stendhali keşfetmesi vesilesiyle yaşamı üzerine şöyle demektedir: "Onda devir her şey için rastlantı onu buna sürüklemiştir, bir tavsiye değil, biz bir olayı şahsımıza zorunlu yani nedensel olarak sonradan hesaplanabilir, içyüzü görülebilir ilintinin mevcut olmadığı her olaya rastlantısaldır deriz. Eğer böyle 'rastlantısal' bir olay buna rağmen bizim için önem taşırsa, bu takdirde rastlantı bize yazgı diye görülür." Nietzsche'nin dünya görüşü kadercidir, nedensel değildir. Kudrete yönelik irade yapıtında da iliyetçilikle (nedensellik) mücadele edilir. Nietzsche Brandes'e yazdığı 20 Kasım 1888 tarihli 'rastlantının anlamı' üzerine mektubunda yazgıyı tarif etmiştir ve aynı zamanda rastlantının içindeki anlamı keşfetmekten başka hiçbir şey olmayan felsefesinin asıl eğilimini de ya da 'amor fati' ifadesini dile getirmiştir.

1882 yılında 'kaderci Tanrı'ya kendini veriş'i bütün adımlarını tek tek belirleyen beklentinin güçlü bir tutkusuna (pathos) yükselir. Bütün işaretler aldatici olarak kendini açığa vurduktan sonra da inanç kendini idame eder. "Sonunda her şey tam zamanın da gelir (Gast'a 5 Mart 1884). Bazen Nietzsche simgesel türden tasarımlarla oynar, bilinçli olarak. O Korsika'daki Corte'ye gitmek istediğinde kendini kudrete yönelik iradeye hazırlaması için bunu yapar. Corte onun hesabına göre Napoleon'un doğurganlığının bir kentidir

(Gast'a 16 Ağustos 1886). Ama birçok hallerde önemli rastlantı oradadır. Goethe'ye ilinti görmüştür?"

12 Ekim 1887 tarihinde Overbeck'e yazdığı mektubundaki ses tonu da buna benzer ki, o yapıtında Nietzsche son derece meydan okumanın ses tonu içinde kompozisyonu, hayata övgüsü üzerine şöyle demektedir: "O bir kere belleği için terennüm edilmelidir, bende neyin söz konusu olduğu kavrandığında aşağı yukarı bugünden itibaren 100 yıl sonra bu cereyan edecektir." Bu gibi açıklamalarını Overbeck olasılıkla büsbütün dinginlikle dinlemekteydi. Belki de aynı mektupta değişmez sadakatine ilişkin şükran ve saygısından yola çıkarak dile getirmesi söz konusu olmaktaydı. Bunun gibi bir mektubunu doğru olarak okuyan bir kimse ve bu türden daha bir çokları da vardır, burada birbirleriyle çelişik olan iki sesi aynı zamanda işitir. Asla rastlantısal olmayan bir iki anlamlılık burada hissedilmektedir, mektubu yazanın Nietzsche'nin özüne ilişkindir. O hatta bir keresinde kendinin bir gizli kapaklı, dессas ya da güvensiz bir insan olduğuna dair kuşkuyla karşı kendini haklı göstermeyi zorunlu telâkki etmişti. Eğer bir insan kendini açıklamaya hevesli ise bu açıklamada bulunması için. Yalnızlığın, kendini gizlemenin, 'komedi oynamanın' sorunu asıl olanın bildirilebilir olanın bir sorunudur. Yalnızlığa yönelik bir doğuştan söz ederse psikolojikleştirerek onu kolay kılar insan. Eğer yalnızlığın anlamı sorulursa sonradan görülür hale gelen bu sorun düpedüz ortadan kaldırılmış olur. Nietzsche sadece bir değeri tanınmamış olan mıdır, yoksa kendi kendini anlatamayan birisi midir'in tarihî bir önemi var mıdır? Onun yalnızlığı acaba bir doğa mizacının sonucu mudur, yoksa yüzyıllar arasındaki mevkiinin ifadesi midir? Şimdiki andan bakılarak verilecek olan bir karar ile bu soru yanıtlanabilir. Nietzsche üzerine böyle bir karar vermeksizin konuşmak mümkün değildir. Yeter ki onu ruh dramlarının ya da kliniğinin sınıfına ait görelim.

Bu soru şöyle de sorulabilir: Nietzsche'nin kendisiyle boğuştuğu hasmı, isimsiz kaos, insan olarak Tanrı olmak isteyen kuşatan kaos mudur, yoksa hasmı bir tarihsel ad taşımakta mıdır? Nietzsche gerçekten Dionyos mu olmak istemişti ve o dinsel bir deliliğin içinde

mi ölmüştür? Bu halde onu ciddiye almalıdır, ona Tanrı diye tapılmalıdır, yoksa o belirli özel hâl, şart ve olayların yüzünden deliliğin peccesinde ölen bir dünya tarihinin siması mıdır? Hiçbir halde şöyle bir açıklama yeterli değildir: Nietzsche deli olmuştu. Eğer o deli idiyse, bu takdirde 'Nietzsche' değildi. 1889 ocak ayında o artık Nietzsche değildir. Sadece insan olarak bir tarihî sima olabilir, sadece insan olarak aynı zamanda bir kavram olan bir adı taşıyabilir ama deli biri olarak değil. Eğer o Nietzsche ise, o yıkılışının anına kadar tarihî olarak yaşamıştır. Alışlagelmiş olan mülâhaza orta yoldan gitmektedir: O 'Nietzsche'nin ve aynı zamanda deliren birinin sözünü etmektedir, bu takdirde çözümlenemeyen sorun şu soru ortaya çıkmaktadır: Deliliği aslında ne zaman başlamıştır? Bu bir zahirî sorundur. Sözünü ettiğimiz adam başlangıçtan itibaren bir delidir yahut o 1889'un ilk ocak günlerinde ölen 'Nietzsche'dir. Eğer bir kaçık ise Nietzsche'nin sözünü etmek anlamsızdır; bunu baştan çıkardığı kimselere atfen belirtebiliriz. Eğer Nietzsche buna karşı ise, bu takdirde onun yapıtını irdeleyerek onunla hesaplaşmamız gerekir. Bununla birlikte yazarının 'büyüklük hastalığına' atfen 'kısmen' onu itibardan düşürmek uygun olmaz.

Biz buna göre şu sonuca varıyoruz: Nietzsche'nin yalnızlığı ya bir patolojik(hastalıklı) sorun, ya da modern tarihin en azından dikkate alınmasının gerektirdiği olgudur. Elinizdeki eser bu yalnızlığın en önemli belgelerini içermektedir, aynı zamanda onların tanıklıklarını dile getirmektedir. İçinde bu belgelerin bir rol oynayacağı Nietzsche ile 20. yy. arasındaki süreç tarihî güçler arasında cereyan ettirilir, o hekim tarafından bir karara bağlanamaz. Tıbbî yargı asla bir tarihî yargıya dönüştürülemez. Bunun aksine hekim, tarihsel mülâhaza edicinin yargısını tarihî biri olarak şahsı için olumsuzlayabilir; ama o onu ne 'çürütebilir' ne de 'temellendirebilir'.

Böyle bir yalnızlığın üzerine hiçbir aktöresel yargı mevcut değildir, psikolojik açıklamalar da var olamaz. Sadece psikiyatrik tespit tarihi tespit arasında bir seçme yapılabilir. Ama eğer Nietzsche'nin yalnızlığı üzerine bir tarihi tespit mümkün olursa, bu yine bir tarihî olgudur. Belirli bir tarihî mevki olmaksızın Nietzsche'nin tarihî yalnızlığı görünmez olarak kalır.

III

Kız kardeşine yazdığı 1885 yılının daha önce alıntılanan mektubunda Nietzsche bir insanın eşit düşünenler, eşit isteyenler arasında gelişebilmesinin bir inanç düsturu olduğunu söylemektedir. O daha çocukluğundan beri kendisiyle yüreklerde ve vicdanlarda aynı çaresizliği olan hiç kimseyi bulmadığını belirtmiştir. Onun hemen bütün insancıl ilişkilerinin yalnızlaşma duygusunun krizlerinden doğduğunu söylemiştir. 8 Temmuz 1886 tarihli mektubunda kendisini birine açmamanın bütün yalnızlıkların en korkuncu olduğunu 'parantez' açarak belirtmiştir. Bir söz ki insanı sarhoş eder. "Onun hastalığı ona eşit olan insanlara özlemidir. Bana beni dinleyen ve anlamak isteyen küçük bir insan çevresi sağla, ben sağlığıma kavuşurum".

Burada söz konusu olan yazılanı doğru olarak okumaktır. Nietzsche onu dinleyecek ve anlayacak olan küçük bir insan çevresini her zaman bulabilirdi. Onun ne denli kültürlü insanlar tarafından kuşatıldığını anlamak için bu eserin şahıslar fihristine bir bakış atfetmek yeterlidir. Eksik olan onunla aynı çaresizliği paylaşmayan, hissetmeyen ve böylece onun ödevi üzerine bir fikri olmayan kişilerdir. 12 Ekim 1886 tarihinde Overbeck'e gönderdiği mektupta şöyle der: "Ben insanlardan yoksun değilim, ama tasalarımın ortak olduğu insanlardan yoksunum." Dostlara yönelik özlemi bir acayiplik ya da haksız bir istek değildir, tersine nesnel olarak sebeplendirilmiştir. Avrupa nihilizminin mevcudiyeti üzerine gözleri açılan düşünür bu olayı kavrayan insanları talep etmektedir. Onu iyi niyetlerle bir yarı kaçık telâkki etmektedirler, onun bu görüşü açığa vurmaması kendiliğinden anlaşılır olan bir şeydir. "Benim için dostluk besleyen, az bir yakınlık duyan bir kimse özel olarak benimle bir parça takaza eder..." diye 1886 yılında annesine yazmaktadır. Ama kaçık olan o değil, çevresidir. Her şeyden habersiz uyuyanlar arasında tek başına gözleri açık olmak korkunçtur.

1885 yazında Nietzsche Overbeck'e şöyle yazabiliyordu: "Bu arada seninle ve Jacob Burckhardt'la gizli bir konferans tertip etmek istiyorum, daha çok sormak için, sizin bu çaresizlikten nasıl kaçındığınızı öğrenmek için, size yeni şeyler anlatmak yerine." Esa-

sında buna ilişkin sırf arzunun bir saçmalık olduğunu çoktandır bilmektedir. 1885 yılı onda salt yalnızlığının bilincine ulaştığı bir yıldır. En önemli belgelerden birisi bunun için bu yılın mart ayının başında kız kardeşine yazdığı mektubudur. Bunun gibi bir mektupta Nietzsche Filolojisinin kendi değerini kabul ettirmesi gerekir. En üst kaziye Nietzsche'in asla boşu boşuna mektup yazmamasıdır, o örneğin ruh durumunu ifade etmez öyle basit olarak, tersine yanıt verir. Mektup yazdığı muhatabını daima gözünün önünde tutar, belirli bir açıklama ya da görüşü vardır onun için. Bu halde kız kardeşi Heinrich ve Stein'in ilk gençlik çalışmalarını onun yapıtlarıyla ilintilenmesi gereğini duymuştur. (Annesinin 'evlilik projeleri' buna eklenmiştir). Kız kardeşine bu yüzden bir ithamda bulunmak mümkün değildir, Nietzsche'nin böyle bir eşitlemede görmesinde Nietzsche nesnel olarak haklı idi. O düşünsel gücünün tepe noktasında bulunuyordu, bir felsefî sistemi tasarlamıştı ve kısmen de gerçekleştirmişti. Böyle bir anda kendinden emin olarak konuşmasını kim ondan esirgeyebilirdi? Onun böyle yapması ile o Nietzsche'dir. İlk kudurmuş öfkesinde ölçüsüz hiddetinde abartmıştır, o haleti ruhiye insanıdır. Buna rağmen yanlış bir şey söylememektedir. Bir insanın beni sevebileceğini düşünmeyecek kadar gururluyum. Bunu yapabilmesi için benim kim olduğumu bilmesi gerekir. "Payesini, değerini belirlemek için Wagner'i, Schopenhauer'i ve Hristiyanlığın kurucusunu zikretmektedir. Liste anlamsızdır, sadece Wagner ve Schopenhauer'in hayranlığında büyümüş olan kadın muhatabı için anlaşılırdır. Nietzsche'nin söylediklerine itimat etmek gerekir, o tasvir edilen durumun dışında Wagner, Schopenhauer ve İsa'yı birlikte zikredecektir. En şiddetli itiraflarının ortasında her şeyi açıklayan şu sözü bulunmaktadır: "Beni meşgul eden, kederlendiren, ruhumu yükselten şeyi yapacak olan ne bir gizimi bilene ne de bir dostu malikim. Bunu bilebilmesi için ne yazık ki bir Tanrı da yoktur. (Kız kardeşine, 1885 Mart'ın başı).

Böylece Nietzsche'nin yalnızlığa ilişkin nokta- nazar dile getirildi. Bin müminin Tanrı'sıyla birlikte olduğu kadar o tek başına yalnızdır. Ama onun bir Tanrı'sı yoktur. Buna göre o bin kez daha yalnızdır. Onun gururu salt yalnızlığı üzerine kendini aldatmasından ibarettir ve bu gururunun içinde yasallığı (meşruluğu) kendini, yal-

nızca kendini Batı Tarihi'nin bir dönüm noktası olarak kavramasıdır. Bundan, arasöz olarak belirtelim ki 'yalnızlığın korkularını' (1887 Temmuz) tanıaksızın Nietzsche'ye yeni bir dinin ve aktöresselliğin, herhangi bir Tanrı Ersatzi ile o denli kendilerini avutanlar ne büyük bir yanlışın içinde bulunmaktadır. Onlar Kuzey efsanesinin bir insanı gibi ölümün kıyısında yaşayıp giden bu insanın kafa tutmasını anlamazlar, eğilmeksizin bunu başaran, ki o kendisinden kurtulması için büyüklüğünden ufacak bir ihanete mâl olacak, o en korkunç yalnızlığa katlanan bu insanın inadını kavrayamadılar.

Bu arada Nietzsche dostlarına muhtaçtı ve bu köklü yalnızlığa karşı bir işe yaramayan biriydi. (21 Mayıs 1881). Bu ana ilintiden or un en iç mahiyetine götüren anahtarı içeren şu sözleri doğmaktadır. "Derin bir insanın dostlara ihtiyacı vardır: Yeter ki onun daha Tanrı'sı var olsun! Benim ne Tanrı'm ne de dostlarım var!" (Kız kardeşine yönelttiği 8 Temmuz 1886 tarihli mektubu).

Ne Tanrı'm ne de dostlarım- Bu onun son yalnızlığı için son formüldür. Birincisi zorunluydu, ikincisi ona ilkin rastlantı gibi göründü. O Tanrı'sız olarak yaşayacağını daha çocukluğundan beri bilmekteydi. Onun dostları olmaksızın yaşayacağı onun acı deneyi idi, ki onu kabul etmekte uzun bir süre mümanaat etmişti. Ama ikincisi birincisinden ayrılamazdı sadece kesinleştirilmiş şartların değil aynı zamanda, tersine bizzat ödevinin zorunlu bir parçasıydı. 'Büyük-lük hastalığının' görünümünü bizde uyandıran pasajlarında şunu arz etmektedirler: O onu işitemeyen insanlara, ki onlar buna hazırlıklı değildiler, bir bildirimde bulunmak istiyordu. Bunlar bana göre zafafının, gevşemesinin anlarıdır ki bunlarda Nietzsche sadece aksi halde onun bilebileceği şeyi muhatabına empoze etmek istemişti. Buna ilişkin olarak kız kardeşine yazdığı son mektubu tipiktir: "İçinde binlerce yıllık sorunun bir karara bağlandığı en yakın akrabası ve onun yazgısıyla bağlamalı olan en uzak fikir sahibi bile değilsin. Ben geleceğin insanlığını elimde bulundurarak mota mot konuştum."

Nietzsche'nin yalnızlığı sadece Protestanlığının bir zemininde büyüyebilmişti. Yalnızca inanç sayesinde haklı kılmanın öğretisi ruhun kişisel bir Tanrı'nın şartı altında salt yalnızlığın bir doğmasıdır.

Ama salt bir yalnızdır. Mümin, Tanrı ile yalnızdır, Nietzsche tek başına yazgısı altında bulunmaktadır. Dostluk, arkadaşlık hatta ölüm karşısında bir parça mevcudiyetini sürdüren, galebe çalan bir şeydir: Bu ondan alındığı için Nietzsche buna katlanamadı. İçlerinde Dante'nin adının Nietzsche'nin dilinin ucuna geldiği iki karakteristik pasaj vardır. Overbeck'e göre gönderdiği 1885 tarihli mektupta yalnızlığın kaderine daha iyi anlayış gösterdikleri Dante ve Spinoza'nın adları zikredilmiştir. "Elbette onların düşünce tarzı benimkine karşı tutulduğunda yalnızlığa katlanabilir cinstendi. Sonunda bir Tanrı'yla alış-veriş olanlar için yalnızlık "benim yalnızlık olarak tanıdığım"la hiçbir ilintisi yoktur." Bu pasaj Nietzsche'nin tarihsel durumun içyüzünü gördüğü güveni keskin bir aydınlığa kavuşturmaktadır. O kendini bir son ve aynı zamanda bir başlangıç olarak görmektedir. Bir din kurucusu ortaya çıkmamakta, tersine Protestan Almanya'nın belirli bir mevkiinde yalnızlık üzerine sözünü duyurmakta ve yazgı üzerine konuşmaktadır. Nietzsche'nin son derece sevdiği gravürcü Albrecht Dürer'in bu hoyratça sözü yanında (şövalye, ölüm ve şeytan) elbette bir başka melodi daha duyulmaktadır. Nietzsche'nin Zerdüşt'ünün yüksekliğinden ve güzelliğinden bakarak sözünü ettiği şen-şatır mutluluğun duyurulduğu yerde en yüksek sesli tınlamaktadır. Eğer o bu ses tonuna kapılırsa bu takdirde şöyle diyebilmektedir, örneğin bir Goethe bir Shaskerpeare Zerdüşt'ün o muazzam tutkusunda ve yüksekliğinde bir an soluk alamayacaktı demektir ve şunu sözlerine eklemektedir: Dante, Zerdüşt'le karşılaştırıldığında sırf bir mümindir ve gerçeği bizzat yaratan biri değildir. Bu karşıtlıkla mevcut olan düşünce burada bir yana bırakılsın. Burada söz konusu olan Dante'nin her iki zikredilişidir. Nietzsche ilk kez Dante adını kendi tarihsel pozisyonunu belirtmek için araya sokmaktadır; ikinci keresinde bu ad Zerdüşt'ü yükseltmek, sadece bunun için zikredilmektedir. Birinci halde bu büyük tarihsel isim Nietzsche'nin filozof olarak Avrupa'lı ahlâkının nihilizmine karşı verdiği mücadelesinin ağır ve ciddi savaşını aydınlatmaktadır; ikinci halde Dante adı diğerlerinin yanında Zerdüşt'ü Tanrı'ya benzer bir varlık kılabilmek için sadece bir araçtır. Eğer Nietzsche, Zerdüşt'ü şöyle konuşturursa: "Ben çevremde daireler ve kutsal sınırlar çiziyorum, daima daha az sayıdaki kişiler benimle daima yüksek

dağlara çıkabilmektedir. Ben daima kutsal dağlardan bir dağ silsilesini inşa ediyorum.” Bu kuşkusuz yalnızlığın bir ifadesidir. Hiç kimse bir şiiri öznel duygusunda ve bilincinde daha yükseklerle çıkmasını engelleyemez. Duyguda ve bilinçte hiçbir direniş yoktur, o hayal gücünün esir tabakasında zahmetsizce yükselir. Bu esirin içinde Zerdüşt o şen-şatır bir roman olduğuna göre hareket eder. Nietzsche’nin gerçek yalnızlığı bütünü farklı bir türdendir. O şiirleştirilmemiştir, tersine plastik (18) olarak anlatılmıştır, sadece sarhoşluk getiren anlarda yaşanmış değildir (ve sonra şiirsel olarak kaleme alınmış değildir) tersine yaşanmıştır.

Bu yalnızlığa güç istencinin felsefesi tekabül eder ve elinizdeki eser, bu yalnızlıktan haber sunmaktadır.

ERKEK, ÇOCUK VE DELİKANLI 1844-1869

18 Ağustos ve 1 Eylül 1859 arasında genç Nietzsche aşağıdaki sözlerle başlayan o zamanki hayatı üzerine geriye bakarak şunları yazmaktadır:

“Eğer bir insan büyümüşse, o çocukluğunun içinden gelen sadece en göze çarpan noktaları alışagelmış olarak anımsama âdetinde olur. Kuşkusuz ben daha büyümedim, çocukluğumun ve erkek çocukluğumun yılları daha gerilerde kalmadı ve bununla birlikte bir çok şey belleğimden silindi ve bu hususta bildiğim az sayıdaki şey yalnızca gelenek sayesinde kaldı. Yılların dizisi bakışımın yanından tıpkı bir karışık düş gibi uçup gitmektedir. Bu sebepten hayatımın ilk on yılında kendimi donelere bağlamam benim için mümkün değildir. Buna karşın bazı şeyler ruhumun önünde net ve canlı olarak durmaktadır. İşte ben bunu karanlıkla ve zifiri karanlıkla birleştirilmiş olarak bir tablo halinde birleştirmek istiyorum. Aklın ve yüreğin giderek olgunlaşmasını ve bu arada Tanrı’nın her şeye kâdir olan sevk ve idaresini mütalâa etmek daima öğretici olmuştur.”

1849 Temmuzunda babam bir kazanın sonuçları yüzünden öldü. Bu olay yüzünden ailemiz Naumburg’a giderek oraya yerleşti. On dört yaşındaki Nietzsche’nin doğduğu yerden (Röcken’den) Naumburg’a (1850 İlkbaharı) nakletmesini anlattığı bölüm şöyledir:

“Bizim orada kaldığımızın son günü ve son geceyi hâlâ anımsıyorum. O akşam son kez olacağını düşünerek birden çok çocukla oynuyordum. Akşam çanı melânkolik bir sesle kırların içinden yankılanarak geçti. Donuk bir karanlık yeryüzüne yayıldı, gökte ay vardı ve yıldızlar ışıldıyordu. Uzun süre uyuyamadım; gece devam ettiğinde tekrar avluya çıktım. Burada yüklenmekte olan birden çok araba duruyordu, fenerin donuk ışığı avludaki odaları somurtuk aydınlatıyordu. Ben bir başka yerde yurt edinmeyi hemen hemen imkânsız telâkki ediyordum.”

Kendi itirafına göre Nietzsche kendini çocukluğundan beri yalnız hissetmişti. Daha sonraki zamana ait bir muammalı not şunu belirtmektedir: “Ben on iki yaşında iken Tanrı’yı görkemliliği içinde gördüm.”

Babasının ölümünden sonra erkek çocuğun terbiyesi annesinin büyük annesinin ve iki halasının elindedir.

1858-1864

1858 Ekim’indeki Nietzsche Pforta Resmi Okulu’na alındı. 1543 yılında lâikleştirilen Zisterzienser manastırının duvarları dahilindeki okul yaşamı sıkı bir şekilde kurallara bağlanmıştı. Yazın saat 5’te, kışın 6’da yataktan kalkılıyordu ve günü tıpatıp bir bölüğe göre geçirmek gerekiyordu. Sadece haftalık ‘öğrenim günü’ bir miktar özgürlük sağlıyordu. Nietzsche’nin burada tâbi kıldığı bilimsel disiplini Nietzsche daha sonraları şükranla anımsamıştır; üzerine konuşmamıştır. Okuldan ayrıldıktan bir yıl sonra yatılı okuldaki o şafak vakti aklına geldiğinde içi ürpermekteydi. “Bugün kapıcıların hisarlarının (21) içine çekildiğini düpedüz anımsıyorum. Soğuk ürpertiler uyandıran zavallıların tekrar ilk kez yeni boyalı insana sıkıntı veren dua odasına aşağıya indiklerini düşünmekteyim!”

Nietzsche öğrenci olarak sessiz, çekingen, ciddi ve içine dönüktür. Güven ve letafetten örülü bir atmosfer onu kuşatmaktadır ve bütün hoyratça olanı ondan uzak tutmaktadır. Pforta’dan ayrılırken tuttuğu maziye anımsayan notlarında gelişiminin bir erkek gözle nezaret altında tutulmamasının ‘kötü durumunu’ zikretmektedir. Onun biçimsel yeteneği son derece erken ortaya çıkmıştır, o beste yapmakta ve şiir söylemektedir; tavır ve hareketinde de bu biçimsel yeteneği kendini açığa vurmaktadır. Tutkulu, her zaman belirli olan ve hareketli olan ruhu daha erken yaşlarda temrin ettiği iradesinin gücüyle dizginleştirilmiştir. Esriklik ve eleştiri onda eşit güçtedir. Bütün edepliliğinde Nietzsche ahlâkî-entellektüel bir sınıfın en iyi öğrencisi değildir. Mucius Scaevola üzerine konuşulmaktadır ve ondan daha genç olan erkek çocuklarından biri bir insanın kendi elini sakın sakın yaktırmasının mümkün olduğundan kuşku duyduğunu belirtmiştir. Nietzsche bir deste kibriti elinin sırtında yakar ve gözünü kırpmadan elini uzatır.

Bir hafif alaycı, şen-şatır babacan bir üstünlük ilk yanlış anlamlara yol açar. Bir teftiş hatası üzerine raporu öğrenci Nietzsche nükteli bir biçimde hazırlar ve bu yüzden kızgınlık uyandırır: Konferans salonunda falan filan lambalar o derece zifiri karanlık yanmaktadır ki, öğrenciler kendi ışıklarını aydınlatmaya ayartılırlar. “Lise yedinci sınıfında az bir zaman önce banklar boyanmıştır ve orada oturanlara karşı arzu edilmeyen bir bağlılık göstermektedirler.”

Her iki Namburg’lu dostları Wilhelm Pinder ve Gustav Krug ile birlikte Nietzsche 18860’ta bir küçük arkadaşlık ittifakını, Edebiyat Birliği ‘Germania’yı kurar. Bu ittifak kentte değil, tersine Schönbürg harabelerinin nöbetçi kulesinde gösterişli olarak kutlandı: Eğitim kurumlarımızın geleceği üzerine verilen Basel’deki konferanslarda bu ittifak olayı karakteristik sözlerle zikredilir:

“Böylece biz eğitim güdülerimizi karşılıklı olarak denetim sayesinde harekete geçirmek ve aynı zamanda dizginlememek hususunda inancımız vardı. Ve gerçekten başarı o türden olmuştur ki bize bu doğaçlamayı ilham etmiş olan o görkemli, şükranlı duyguyu o an ve o yer için belleğimizde saklamaya mecbur kalmıştık.”

Germania’nın kuruluşunda gönendirici Nietzsche’nin üretime teşvik edici karakteri büyük ölçüde görüldüğü gibi aynı zamanda müşterek bir yaşantının yükümlü yanına ilişkin ince duygusunu da açığa vurmaktadır. O bütün bir yaşam boyunca onun önderliğinde bulunan dostluk ittifaklarını kurmaya çalışmıştır.

Annesine çektiği vesikalık fotoğrafı ile birlikte

Noel Bayramı, 1861

Okul arkadaşlarımın yanında nasıl olduğumu

Sana söylemediğim için bana çoğu kez kızsın.

Bilmek istersen bunu, bir bak

Ben tıpkı uzun tüylü bir somurtkan ayı gibiyim

Kavuşturduğum kol ve bacaklarımla

Sanki bir sakalım varmış gibi bir şeyler homurdanıyorum içine

Duvar da aksi bir tavırla

Gölge duruyor ve aşağıya bakıyor

Yüzümün karşısında

Bir insan var, onun kim olduğunu söylemem.

Onun bir insan olduğunu bulup çıkarabilirsin.
Onun esvabından ve beyaz kravatından
Bu söz konusu insanoğlu önümde kuşkulu oturuyor
Bana sor: Siz burada kilise kapısının önünde niçin duruyorsunuz?

Siz benim eğlenmek için orada durduğumu düşünüyorsunuz, değil mi?

Güneşte acayip bir kalp isteğinin içinde?

Anne onu sırf görmek için

Benim okuldaşlarımın yanında nasıl görüldüğümü.

Fotoğrafçı Schultz tarafından alınan, bu resim sizin Noel masanızda uyumalıdır, ki orada armağanlara karşılık olarak orada dursun ki onlar, ben onları size armağan etmeyi düşünmüyorum.

Annesine Pforta, Nisan 1863

Sevgili anneciğim,

Eğer sana bugün yazıyorsam bu benim denilebilir ki yaptığım en üzüntülü ve nahoş işlerimden biridir. Ben çok büyük kabahat işledim ve bunu bana bağışlamak isteyip istemeyeceğini ve buna muktedir olup olmayacağını bilmiyorum. Suçluluk duygusu kalbimde olarak ve son derece isteksizce kendi üzerime bu mektubu yazmak için kaleme sarıldım, özellikle eğer iç rahatlıkla ve hiçbir falso ile bulandırılmamış olan Noel günlerindeki müşterek hayatımızı gözlerimin önüne getirsem. Ben buna göre geçen Pazar sarhoş oldum ve katlanabilecek ölçünün ne olduğunu bilmediğimi ve öğleden sonra düpedüz heyecanlı olduğumu belirtmekten daha başka bir özürde bulunmayacağım. Ben geri geldiğimde lise öğretmenini Kern tarafından o vaziyette yakalandım. O beni bundan sonra salı günü ruhani meclise celbettirdi, orada rütbemin üçüncü derecesine indirildim ve pazar gezmesinin bir saatinden yoksun bırakıldım. Benim çok melankolik ve ruhen karamsar olduğumu düşünebilirsin, yani sana böyle bir kederi böyle haysiyetsizce bir olay yüzünden hazırladığım için bu durumda olduğumu düşünebilirsin, ki böyle bir hal ile benim katlanılabilir olan mevkiimi, -ki onu ben geçen dört aylık devrede kazanmıştım- büsbütün berbat ettim. Kendi kendime öyle bir kızgınlım ki çalışmalarımı sürdüremiyorum ve kendimi bir türlü yatıştıramıyorum. Bana hemen ve sertçe yaz, çünkü ben buna müstahakım ve buna ne derece müstahak olduğumu benden daha başkası bilemez.

Kendimi iyice toparlayacağımı sana temin etmeme gerek yok, çünkü söz konusu olan asıl bu noktadır.

Hoşça kal ve bana kısa zamanda yaz ve bana kızma sevgili annem.

*Çok üzüntülü oğlun
Fritz*

**Annesine ve kızkardeşine
Pforta, Eylül 1863**

(Dostluk kurduğu lise mezunlarının sınavından sonraki günde)

Sevgili yakınlarım!

Bir çift satır benden size gerçekten beklediğiniz gibi oldu değil mi? Çünkü ben kendim bugün yine size geledim. Hiç kuşkusuz ben kendim bir şeyi bir olayı yaşamış değilim. Buna karşın geçen haftanın akışı içinde en rengarenk, en zarif yaşantıların başından geçeceğini düşünmüştüm, onlarla sayfayı dolduracaktım. Ama haftaya topallaya topallaya geçip gitti ve bana bir pusula getirdi ki ondan beni hâlâ düşündüğünüzü gerçekten acayip tarzda doğru olduğu üzere çamaşırlarımın kirlendiğini öğrendim.

Şu halde bugün benden size birkaç satır mektup, hâlâ yaşadığımı ve çevreme kitaplarımı yığdığımı ve önümüzdeki Pazara kadar bu siperden dışarıya çıkmayacağımı bunu düşünmediğimi öğrenin diye. Bu arada şen-şatırım ara sıra ruh durumum bozuk olsa da kısa bir süre kâh iyi, sevindirici, kâh can sıkıcı şeyleri yaşayacağımı biliyorum, ama saatin zenbereği işlemektedir ve sesini duyurmaya devam ediyor, onun üzerine isterse bir sinek konsun ya da bir bülbül o esnada ötsün.

Muhakkak ki güz ve onun olgun havası bülbülleri yerlerinden kovdu ve bu arada sinekler bir soğuk alınlığına tutuldular. Ve ben güzü çok seviyorum, onu daha çok anılarımla mı yoksa şiirlerimle mi böyle tanıdığımı bilmiyorum.

Ama hava kristal durgunluğundadır ve topraktan göğe bakıldığında dünya gözlerinizin önünden çıplak duruyor gibidir.

Eğer ne istediğimi burada dakikalarca düşünebilirsem, bir melodiye sözler aradığımı ve malik olduğum sözlerle de bir melodi aradığımı belirtebilirim ve her ikisinin de bir ruhun içinden aynen geldiği doğru değildir. Ama işte bu benim yazgımdır!

Artık kırlangıçlar tekrar uzaklaşıyorlar, onlar yelkenlerini güne-ye şişiriyorlar ve biz tekrar duygusal olarak bunların ardından şarkılar söylüyoruz ve kulplu bira bardağını salıyoruz ve bazılarımız rikkaten ağlamaklı olup burunlarını siliyorlar, çünkü posta arabası kornasını öttürüyor: sen neredeyse otuz yaşındasın artık!

Buna bugün bir hayat kesiti derler ve bazı lise mezunu şimdi hayatı ondan ufağımsı kısmına yanmış parçasını yiyip bitirdiği bir pasta gibi tasarlıyor kendi için ve daha tatlı, daha büyük kesilmiş dilimciğini silip süpürmek için enerji ve haysiyetli vakur bir hazırlık yapıyor. Ve işe bak ki bir bu pastadan kalan değersiz bir bakiyedir ki ona yaşam deneyi deriz ve onu köpeklerin önüne atmaya bile değmez buluruz. Belki de saygınlıktan. Çünkü o bir çoklarının dış-lerine mal olmuştur.

Buraya kadar yazdıklarım, mektubumun şiir dolu ve gerçek içe-ren girişi. Şimdi esas meseleye geliyorum. Bu mesele benim sizi sık sık düşünmem gibi bir olgu bağlamından ibarettir. İkincisi benim beyaz mendillere ihtiyacımın olduğu. Çünkü sırf nezleden yüzüm kıpkırmızı ve üçüncü olarak da bedenimin ihtiyacı olarak aşağıdaki notalara gereksinimim var:

Schumann, Phantisien, 2 Hefte, 'Abendse' vs.

Schumann, Kinderszenen, 1. Heft

Volksman, Visegrad.

Lisbeth, lütfen her ikisini bana Domrich'den temin ediver ve on-ları bana salı günü gönderiver. Bunları Matmazel Anna Redtel için vaad ettim. Lütfen!

Fritz

Sizi çarşamba günü Almrigh'de göreceğini umut etmektedir; o gün lise mezunlarının okuldan ayrılışının günüdür. Hoşça kalınız! Pforta'da Paul Deussen ve Carl von Gersdorff ile dostluk kurar. Bu sonucu ona dostunun akşamları müzik odasında irticalen söylediği ezgileri anlatır: Beethoven ondan daha içe işleyici olarak Nietzsche'den daha çok hayal kuramaz, özellikle eğer bir kasırga gökte (26) ortaya çıkarsa. 7 Eylül 1864'te Nietzsche Profta'yı bitirir. Okuldan mezun oluş karnesi şu cümleyle özetlenebilir. Matematik-

teki yetersiz notları Almanca ve Latince'deki yetkin başarılarıyla dengelendirebilmiştir.

1864-1869

Annesinin arzusu üzerine üniversite öğrencisi Bonn'da ilkin İlahiyat Fakültesine kaydını yaptırır. Öğrenimleri bununla birlikte daha başlangıçta münhasıran felsefi öğrenimlerinin dahilinde cereyan eder. İkinci sömestre de sadece felsefe öğrenimine geçer. Bu yılı Bonn'da onunla birlikte geçiren Deussen bu örneği neden sonra bir buçuk yıl gecikme ile izler. (Aşağıdaki mektuplarına bakınız). Her ikisi de D. F. Strauss'un İsa'nın hayatı yapıtını temin ederler. Deussen, "Konuşmalarımız" da şöyle belirtmektedir: "Onayımı ifade etmekten kendimi alıkoyuyordum. Nietzsche şöyle karşılık verdi: - Bu meselenin ciddi bir mantıksal sonucu var; sen İsa'dan vazgeçtiğin takdirde Tanrı'dan da vazgeçmek zorunda kalırsın- "Nietzsche üniversite derslerinde politika üzerine konuşan Sybeli, Ritschl'ı O. Jahn'ı, Schaarschmidt'i ve A. Springer'i dinlemektedir. Sömestre'nin hemen başlangıcında 'Frankonia' üniversite öğrenci derneğine girer. Meyhanedeki lâkâbı Gluck'dur, o bir parti eskrim oynar ve hasmın derinliğine bir iç darbesiyle yakalanır. Deussen'in belirttiğine göre ertesi günü: "Nietzsche bir gün 1865 Şubat'ında Köln'e gitmişti, orada bir hizmetkâr tarafından oranın görülmeye değer yerlerine ve ondan onu bir lokantaya götürmesini talep etti. Ama bundan sonra o onu adı kötüye çıkmış olan bir eve götürdü Nietzsche bana bunu söyle anlattı: Ertesi günü, bana beklenti içinde bakan ve süslü püslü tül giysileri içinde yarım düzine kadın tarafından birden kuşatıldığımı gördüm. Birden dilim tutulmuş gibi orada kalakaldım. Bundan sonra içgüdüsel olarak o toplulukta biricik ruhlu varlık olarak bir piyanoya yöneldim ve böylece donmuşluğum çözüldü, kendimi dışarı atabildim."

Yaz sömestrenin sonunda Nietzsche 'Frankonia' derneğinden ayrıldı. Üçüncü sömestrede öğretmeni Ritschl'e izlediği Leipzig'den bağlantılı olduğu öğrenci derneğinin şeridini geri yolladı ve böylece onunla bağlantısına son verildi.

1 P. Deussen: F. Nietzsche'ye ilişkin Anılar, 1901. Brockhaus, s. 24

Erkeklik ve delikanlılık yılları

‘Frankonia’ Üniversite öğrencileri derneğine,

Bonn B. B. ‘Frankonia’ya
Leipzig, 20 Ekim 1865

‘Frankonia’ meclisine bu yazımla şeridimin gönderilmesiyle derneğinizden ayrıldığımı haber veriyorum. Ben bununla esas itibariyle öğrenciler derneğinin fikrini çok takdir etmekten geri kalmayacağım. Sadece şunu açıkça itiraf etmeliyim ki onun şimdiki görünüş tarzı bana fazlasıyla hoş gelmemektedir. Bunun sebebi kısmen kendim olabilirim. Bir yıl boyunca ‘Frankonia’ derneğine katlanmam benim için güç hale gelmiştir. Ama ben sizi tanımayı yüküm telâkki ettim. Daha başka sıkı bir bağlantı artık beni sizlerle tutamamaktadır. Bu sebepten size hoşça kalın diyorum. İnşallah ‘Frankonia’ onun şimdi içinde bulunduğu gelişim devresini aşacaktır. Sağlam niyetli ve edepli üyelere kavuşmasını dilerim.

Fredrich Nietzsche

Nietzsche genç insanlarla onlara kesin bir kararlılıkla manevi yön verebildiği takdirde birlikte yaşayabiliyordu. O Frankonia da diğerlerine karşı kendini kabul ettirmeyi başaramamıştı. Buna göre onlardan ayrılmaktan başka çaresi yoktur. Onun Leipzig’de kurduğu Filoloji Derneği ve tamamıyla onun etkisinde kaldığı dernek onu daha başka türlü tatmin ediyordu.

İlk üniversite yılına geriye bakarak üniversite öğrencisi olan Nietzsche şaşırtıcı bir emniyetle bütün yaşamının konusu olan şeyi formüle etmiştir. Yeni kazandığı dostu Mushacke’ye gönderdiği bir mektubu ağustos sonu tarihine taşımaktadır ve o şu sözlerle son bulmaktadır:

“Kendi benliğimin anlaşılması için çok şeyi öğrenmiş olmaklığı-mı bu yılın en yüksek kazancı sayıyorum. Bana candan katılan bir dostu kazanmış olmaklığımyı cüz’i bir şey olarak görmüyorum.”

“Dostu Mshacke ile Nietzsche 17 Ekim 1865’te Leipzig’e yerleşir. Ertesi günü üniversite mahkemesine çıktım. O düpedüz üniversitenin bir jübileyi bir armağan kitabıyla ve doktor atamalarıyla kutladığı bir gündü ki o günde yüzyıl önce Goethe kendini bir albüme çizmişti. Bu rastlantısal olayın bana ne denli etkide bulunduğunu anlatamam. Gerçekten o benim için Liepzig’teki yıllarımla bağlam-lı olarak muhakkak ki bir iyi işaretti ve gelecek onun iyi bir işaret olması için ihtimam gösterdiğini ortaya koymuştur.”

Bu açıklamanın içinden alındığı otobiyografik (özgeçmişsel) notta (1867 güz) ilk kez Nietzsche’nin öğretmeye ilişkin ‘etkisi’ onun gizini yöntemde keşfetmektedir.

“Esasında üniversite ders takrirlerinde ekseri konu beni kendine çekmemektedir, tersine onda akademi öğretmeninin bilgeliğini kişi-ye sunduğu sadece biçimi ilgilendirmektedir. Benim canlı olarak iç-tenlikle katıldığım yöntemdi bu. Bununla birlikte üniversitelerde konusal olanın ne denli az öğrenildiğini ve buna rağmen bu türden öğrenimlerin değerinin her yanda son derece takdir edildiğini görüyordum. O zaman yönetimin örneksel olan yanının, bir metnin ele alınış tarzının vs. değiştirici etkisinin kendisinden ortaya çıktığı o nokta olduğu bana belirgin oldu. Buna göre nasıl öğretildiği, bir bilimin yönteminin genç ruhlara nasıl aktarıldığı hususuna dikkat etmekle kendimi sınırlandırımdı. Ben daima kendimi bir akademik öğretmen mevkiine büründürdüm ve bu nokta-i nazardan yola çıkarak tanınan doçentlerin çabalarına onayımı ya da hükmümü verdim.”

Schopenhauer’in ana yapıtlarının keşfi bu felsefe hazırlıklı olan delikanlıda başkasında olmayan bir şekilde bütün güçlerini uyandırır. İlkin o andan sadece özverinin sesini duyar, ama hemen sonra bu münzevinin (Schopenhauer) hayatındaki ve düşüşündeki özellik onu kendine çeker. Bunun üzerine o daha sonra en güzel mülahazasını yazacaktır: kahramanca olan.

“Ben o zamanları düpedüz bazı üzüntü verici tecrübelerimle ve düş kırıklıklarımla hiçbir yerden yardım görmeksizin yapayalnız il-kesiz, umutsuz ve bir dostça anı olmaksızın havada asılı kalmıştım.

Sabahtan akşama kadar kendime uyan bir hayatı oluşturmak için çaba harcıyordum. Bunun için beni Bonn'daki geçmişime bağlayan desteklerden sonuncusunu da yıktım. Ben kendimle o bağlantı arasındaki bağı kopardım. Şimdi böyle bir ruh durumunda Schopenhauer'in ana yapıtının okunmasının nasıl etki ettiğini göz önüne getirelim. Bir gün yaşlı Rohn'un eski kitaplar dükkanında bu kitabı buldum, büsbütün yabancı olarak onu elime aldım ve sayfalarını çevirdim. Bilmiyorum hangi şeytan şunu fısıldadı: "Bu kitabı al evine götür." Bu durum her halükarda benim aksi haldeki alışkanlığıma acele satın almamak gibi bir alışkanlığıma karşı olup bitti. Evde elimi geçirdiğim hazine ile koltuğun köşesine kendimi attım ve o enerjik somurtkan dehanın üzerime etki etmesine izin verdim. Burada her satır, özveri, olumsuzlama, feragati bas bas bağıyordu. Burada içinde dünyanın, hayatın ve kendi ruhumun dehşet verici bir görkemlilikte gördüğüm bir ayna gördüm. Burada bana sanatın tamamıyla ilgisiz güneş gözü bakıyordu, burada hastalığı ve şifasını, sürgünü ve sığınılacak yeri, cehennemi ve göğü buluyordum. Kendimi tanımaya yönelik ihtiyaç, hatta kendimi kemirip bitiriş beni zorba gücüyle yakalamıştı bu değişmenin tanıkları benim için hâlâ şimdi de o dönemin yararsız kendilerinden yakınmalarıyla ve bütün insanın bütün çekirdeğini değiştirmek ve kutsallaştırmak için umutsuzca yukarıya bakışımla tedirgin, melankolik günlük sayfalarıdır. Bütün niteliklerimi ve çabalarımı mağmum bir kendini hor görüşün forumu karşısına çıkarmak suretiyle kendi kendime yöneltilmiş olan nefrette acımasız, haksız ve dizginsiz idim. Bedenime eziyetler ek-sik olmuyordu. Ben 14 gün ardı ardına ancak saat ikide yatmaya geceleyin kendimi zorladım ve tıpatıp saat altıda yatağımdan kalkmaya kendimi mecbur kıldım."

Felsefe Nietzsche için daha başlangıçtan beri sadece edebiyat değildir. Onun hayat için sonuçları vardır, o insan varlığının bir biçimidir. Kuram ile pratik, uygulama arasında hiçbir ayrım yoktur. Onu Schopenhauer'e götüren hayat görüşünün ciddiliğidir. 'Başlangıçtaki Hristiyanlığın' sıkı gereklerine göre yaşamalıdır insan, diye eve yazmaktadır (Ekim 1865). Şimdiki, tatlımsı, bulanık Hristiyanlığın kurallarına göre değil. 'Hristiyanlık'a tali bir şey ya da moda olduğu için katılmayı kabul etmemektedir.

Filoloji derneği canlı ve ona katılan Ritschl'in telkini ile kurulmuştur. Theogonis üzerine bir çalışma ile Nietzsche bu öğretmenin dikkatini uyandırdı ki sömestre asla bir öğrencisi tarafından yöntemin sıklığına ve kombinasyonun emniyetine göre buna benzer bir çalışma görmediğini açıklamıştır.

"Bir zaman daha ben tıpkı bir baş dönmesi içindeymişim gibi dolaşıp durdum. O benim filolog olarak doğduğum dönemdir, övgünün dikenini, olumsuz yanını hissettim, o benim için bu kariyerde elime geçireceğim bir şeydi."

Nietzsche samimiyetle onu filolog haline getirenin bilim olmadığını, tersine 'övgünün diki' olduğunu, yani yarışmanın ona verdiği zevk olduğunu itiraf etmektedir.

1886 yılının olaylarını Nietzsche Bismarck'ın 'tutkulu Prusyalı' sısı olarak' ve hayranı sıfatıyla derinden yaşadı. 1886 Mayıs'ının tarihini taşıyan ve aile mensuplarına gönderdiği bir mektup şu sözlerle son bulmaktadır:

"Bütün tanıdıkları selamla
benden bir selamla ve
yaşlı halalara söyle, bir gün
Prusyalı el bombacısı olarak
eksilebilirim ki o
savaşa hazırdır."

F. W. N.

Carl von Gersdorff'a
Naumburg, 7 Nisan 1866

Sevgili dostum,

Zaman zaman kişinin sevinç ve keder içinde her ikisi ile karışık olarak geniş ve keyifle Emerson'un onu yetkin anlattığı üzere, tepelerin üzerine yığıldığı o güzel yaz günleri gibi hayatının üzerinde durduğu o dingin temaşanın saatleri gelecektir: O zaman doğa onun belirttiği gibi yetkin olur ve biz bundan sonra daima uyanık olan iradenin büyüünden kurtulmuş oluruz, böylece katıksız, seyreden, ilgisiz göz haline geliriz. Her şeyden önce özlemini duyduğumuz bu ruh halinin içinde kalemi alıyorum, senin dostane ve fikirle dolu mektubuna yanıt vermek için. Ortak endişelerimiz küçük bir bakiye bırakarak bir arada erimiştir. Biz tekrar birkaç kalem darbesiyle sonunda belki de bireylerin rastlantısal kaprisleriyle sayısız kişinin kaderlerinin, yazgılarının belirlendiğini tekrar gördük ve onu seve seve bu rastlantısal kaprisler için Tanrı'ya teşekkür etmeyi sofulara bırakıyorum. Bu içdüşünüm bizi güldürebilir, eğer Leibzig'de tekrar görüşebilirsek.

En bireysel nokta-i nazardan bakılırsa ben askerî düşünce ile ünsiyet peydah ettim. Sık sık monoton çalışmalarımın zorla çekilip çıkarılmayı arzu ediyorum, ben heyecanın coşkun fırtınalı yaşama itkisinin ve istiğrakın coşkusuyla müthiş bir istek duyuyorum... Üç şey var ki onlar benim dinlenmeme yararlı oluyor, ama ender olarak bana dinginlik veriyorlar: Schopenhauer'in, Schumann'ın müziği ve bunun dışında tek başıma gezintiler. Dün gökte yaman bir kasırga vardı, komşu dağa yukarısına hızla yürüdüm, adı 'Leusch'dur (Belki de sen bana bu sözcüğü yorumlayabilirsin), yukarıda bir kulübe buldum, bir adam gördüm, iki yavru keçiyi kesiyordu ve onun oğlu oradaydı. Kasırga son derece bir güçle fırtına ve doluyla birlikte deşarj oldu, ben eşsiz bir uçuş gücünü içimde duydum ve ben eğer biz

tasalarımızdan ve bizi sıkan düşüncelerden dışarıya kaçarsak ancak o zaman doğayı hakkıyla anlayacağımızı eni konu anladım. İnsan benim için tedirgin isteğiyle nedir ki! Benim ebedi 'sen mecbursun' ne anlam ifade edebilir? 'sen mecbur değilsin' gibi! Şimşek, fırtına dolu ne denli başkasıdır: Onlar ahlâkı olmayan özgün kudretler. Onlar ne derece mutlu ve güçlüler, katıksız irade akılla, zihinle bulanıkları olmayan.

Buna karşı insanlarda zihnin, aklın ne derece bulanık olduğuna dair yeterli örneklerim var. Son zamanda kısa bir süre sonra misyoner olarak dışarıya gidecek olan birini tanıdım, Hindistan'a gidecekti. Ondan bir şeyi sordum; o hiçbir Hint kitabı okumamıştı, Oupnekhat'ın adını bile bilmiyordu ve Brahmanlarla ilişkiye girmek istemiyordu. Çünkü onlar felsefi kültürü olanlardı. Kutsal ganj!

Bugün Hristiyanlık üzerine zekice bir vaaz dinledim. Dünyayı yenmiş olan inanç, katlanılmaz derecede kibirli, Hristiyan olmayan bütün halklara karşı ve yine de çok kurnazca. Her an Hristiyanlık sözcüğüne bizim görüşümüz için de bir başka anlam ifade ediyordu. Eğer "Hristiyanlık dünyayı yenmiştir" cümlesi günah duygusunun ilkesiyle, kısaca bir metafizik ihtiyaç dünyayı yenmiştir ile değiş-tokuş edebilirse bunun bizi yadırgatacak yanı yoktur ama insan mantığının sonucuna uygun düşünmeli ve şöyle demelidir: "Gerçek Hintliler Hristiyanlardır ve Hristiyanlar gerçek Hintlilerdir. Keza bu gibi sözlerin ve kavramların mübadelesi dürüstçe değildir ki onlar bir kere tespit edilmiştir Bu taktirde zekaca zayıf olanların kafası karışacaktır. Hristiyanlık acaba tarihsel bir olaya inanma mıdır ya da bir tarihsel şahsın anımsaması mıdır? Bu taktirde benim böyle bir Hristiyanlıkla işim olamaz. Ama kısacası ruhun hidayete kavuşturulması ihtiyacı ise, o zaman bu taktirde onu son derece takdir ederim ve onu kötüye almam, onun için kötü düşünmem onun filozofları disipline etmek istemesi beni yadırgatmaz. Onlar ruhlarının hidayete oluşturma isteyenleri sayısına göre onların muazzam kalabalığına nazaran az sayıdaki kişilerdir filozoflar, bahusus ki her ikisi aynı maddeden yapılmıştır. Evet ve eğer herkes felsefe ile uğraşırsa, Schopenhauer'in tarafları olur! Ama filozofun maskesinin ardında çok sık olarak kendi ululamasını gerçekleştirmeye çalışan iradenin yüksek haşmetmeapları gizlidir. Eğer filozoflar egemen olurlar-

sa şimdi olduğu üzere bu takdirde Aeschylus' un belirttiği gibi "ra-
re in gurgite vaste" daima bir filozofa düşen bir hak olur.

Bu arada bizim için son derece izaç edici olan nokta bizim daha
penç ve güçlü Schopenhauer'nin düşüncelerini öyle yarım konuşul-
muş olarak alıkoymamızdır ve bütününde kuram ile uygulama ara-
sındaki bu talihsiz farkı kalbimizde ağır bir yük olarak taşıttırma-
mızdır. Bunun için ben hiçbir avuntu bilmiyorum, tersine avuntuya
ihtiyacım var. Bana öyle geliyor ki biz, işin özünü daha toleranslı
olarak bir hükme bağlamaya mecburuz: Bu öz bu çarpışmada gizli-
dir.

Artık hoşça kal sevgili dostum, ailenin fertlerine saygılarımı ilet,
aile fertlerim de seni en iyi dileklerle selamlamaktalar; burada kesin
olan bir şey varsa, tekrar görüşürsek gülümseyeceğiz, haklı olarak.

Dostun

Friedrich Nietzsche

Nietzsche'nin gençlik mektupları dostlarına gönderdikleridir;
kız kardeşiyle yazışması ancak yalnızlık yıllarında ağırlık kazan-
mıştır. Nietzsche'ye özgü bir husus daha başlangıçtan itibaren mek-
tuptaki sesin onunla olan ilişkisine göre muhatabı ile tam bir uyum
içinde bulunmasına dikkat edilmiştir. Genel bir dostluk baş dönmesi
değildir bu, tersine bu mektuplarda öne çıkan sırf kişisel durumlar-
dır. Hiçbir değişik ruh hali mizacı ile verilmiş olan ilişkisini deği-
ştirmez, bu ilişkilerinin zenginliği şaşırtıcıdır. Güçlü Kuzey Alman
Carl von Gersdorff'a -bazı sarsıntıları nazarı dikkate almazsak- din-
gin bir güvenin hal ve şartları içinde kalmıştır, ince bir çizgiyi bile
aşmaksızın. O ne anladığını bilmektedir. Neyi anlamadığını da.
Hantal, gayretli ve dayanıklı Ren'li Deussen'le ilişkisi bundan fark-
lıdır. Onda ilkin insanı yöneltmenin, sevk ve irade etme sanatı doğ-
rulanmaktadır. Eğer benim onun gibi dostum olmasaydı güçlülük
dolu olurdu." diye yazıyor Deussen'in Nietzsche ile arkadaşlığı
onun içinde bütün ideal olan sönmekte belirli bir noktaya kadar ge-
lebilmıştır, Schopenhauer'e kadar. O onda dura kalmıştır, onunla te-
ati ettiği mektuplarından anlaşıldığı üzere. Nietzsche'nin asıl dün-
yasına götüren derin bir ilişki mevcut olmadığından, bu dostluk
(Gersdorff'da olduğu gibi) sonuna kadar idame edilmştir.

Burada vereceğimiz her ki mektup Deussen'nin Nietzsche'nin ona duyduğu eğilim yüzünden onu her yerde düzeltmek, ona hocalık etmek ve zaman zaman onu çok üzme gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Mektuplardan birisi Nietzsche'nin onu nasıl ileriye götürdüğünün tarzı için iyi bir örnektir, diğer mektup o tatmin olmuşsa, onun nasıl takdir etmeyi bildiğini göstermektedir.

Paul Deussen'e Güz sonu, 1866

Sevgili dostum,

Ah keşke yazgın üzerine herhangi bir şeyi bilseydim! Gerçekten o benim suçum değil. Ağustos sonunun tarihiyle yazdığım son mektubumun eline geçmediğini tahmin etmekteyim. Çünkü açıkça itiraf edeyim ki eğer sen düpedüz bu mektubu yanıtızsız bırakmış olsaydın bunu bağışlayamayacağım gibi kavrayamayacaktım da. Benim için muhakkak ki çok nahoş gelen bu daha ehven halin mevcudiyetini kabul ediyorum. İçinde senin tanrıbilimsel ayı postunu çıkarmayı ve genç filoloji arslanı olarak davranmanı senden en büyük içtenlikle rica ettiğim bu mektubun yerine keşke çok sayıda mektubum postada yitseydi. Genç bir filolog aslanı olarak tavrı takınmanı istemiştin.

Ben buna inanmıyorum, çünkü sen kendi kanaatine göre buna inanmamaktasın. Eğer sen son mektubunun yazıldığı tarihte olduğundan daha başka türlü düşünen de şimdi, bir Tanrıbilim Sınavı için kendini sürece senin mesleğinde çalıştığına kendim kendi bakımından kendimi ikna ettiremeyeceğim.

Sevgili Paul, yirmili yıllarında uzunca bir süre kişinin mesleği üzerine net olmayan bir durumda bulunması gerçekten ufak bir şey değildir. Biz insanların sadece az sayıda üretici yılları vardır. Bu üretken yıllar kaçınılmaz olarak belirtilen yaşla birlikte kaçıp gitmiştir. Bütün genç hayatımızın zikrettiği özgün görüşler, -ki onlar örnekler, deneylerle belgelenmeli ve güçlendirilmelidir-, bu yıllarda doğarlar. Ama mesleğimiz bize bütün ömrümüzce eşlik ettiğinden, o hayatın içinde o görüşlerin ve sağgörülerinin bulunması gereklidir. Ama filolojik öğrenimimiz onun içinde yeni bir şeyi tanımamız bir yöntem çığır açıcı için kendine özgü türden olup aynı zamanda bilginlikten ve rutinden bir derecenin yani tecrübenin ve alıştırmaların gerekli kıldığını söyleyebiliriz. Yani çok öğrenmiş ve çok sindir-

miş olarak ama daha çok aramış, terkip etmiş, açığa kavuşturmuş olmak gereklidir.

Bunun için zamana, çok zamana ihtiyaç var. Ben üniversite öğrenim yıllarını özlemle arayan, onun hayatın biricik yılları olduğunu ve o dönemde çok büyük ölçüde ve bağımlı olarak kişinin çalışabildiği yılları arayan Ritzschl'in yakınısını daima nazarı itibara alıyorum.

İşte sevgili dostum, bu sözlerimle neyi amaçladığımı görüyorsun. Bundan ne kadarının senin elinde olduğunu bilmiyorum. Her halükârda senin her bir başka cisim gibi kendi ağırlığıyla düşmenden korkuyorum; (Ben senin Tanrıbilim öğrenimini sadece bu halin olarak belirtebilirim). Tersini başkalarının tarafında çekilerek düşeceğinden ülkünde duyuyorum. Bunların kim oldukları muhakkak ki aldırış edemeyeceklerimiz değildir. Ama bu adımın hayatı için kesin rol oynayacak olan önemini düşünerek 'başkaları' söz konusu olmamalıdır. Görüyorsun ki ben senin 'filoloji uçuşuna' yönelik umudumu hâlâ yitirmiş değilim. Bu umut buna göre çok güçlü olmalı. Ben senin 'Tanrıbilimini' düşünürsem öfkeleniyorum. Bunun için eğer bakışımı bu mektupta ondan başka yana çevirirsem beni başışla!

Ben Filolojinin ön avlularında durarak onun tapınaklarına ne denli çok ve ne denli net bakarsam, o derece gayretle onlar için mürid kazanmaya çaba harcıyorum. Bu bazısında bir kaç damla alın terine mal olan, ama gerçekte her zahmete değer olan bir öğrenimdir. Bir hayat ödevinin güçlü ve güçlendiren hissi gerçek filolog için kısaca bir zaman sonra uyanmaktadır. Sevgili Paul bizim için bir hayat sigorta kurumu ve erken arpalıklar söz konusu olmamalıdır. Biz iki genç ruhun üzerinde sağlıklı olarak geçip gideceği yolu daha bulmadığı o melankolik ruh durumunun giderilmesi, yok edilmesi özlüyoruz. Biz elbette ikisini de görüyoruz.

Mektubun bunun devamı olan ikinci sayfası kaybolmuştur.

4 Nisan 1867'de Nietzsche dostu Deussen'i Tanrıbilimsel kuşkunun labirentinden geri dönmüş olan biri olarak memnunlukla karşılamaktadır. "Tam bir düşünce iştirakı içinde birlikte hayatın içinden geçmemizi engelleyen İbrani bir sisin aramızda artık mevcut olmaması düşüncesi bana çok büyük bir sevinç ve inşirah sağlamaktadır."

Aynı mektupta Nietzsche Ritschl'in sözünü de etmektedir. "Sen sevdiğini her insan için bu adamın onun için nasıl ihtimam gösterdiğini ve çalıştığını anlayamazsın, tıpkı benim dile getirmeye cesaret edemediğim arzularımı yerine getirmesini bildiği gibi ve onunla arkadaşlığım her türlü geri kafalı kibirden uzak ve dikkatli çekingenliktedir ki bu özellik bilginlere özgüdür. Evet o kendisini çok özgür olarak ve doğal bir şekilde verir ve ben biliyorum ki bu gibi mizaçlar çoğu kez göze batarlar. Azarını seve seve işittiğim dinlediğim biricik insandır, çünkü onun bütün yargıları sağlıklı ve güçlüdür; gerçek için öyle bir eda taşır ki o benim için bir tür bilimsel vicdandır." Ancak Erwin Rohde'ye olan ilişkisinde Nietzsche'nin üzerindeki kendine özgü parlaklık belirgin, büsbütün görünür hale gelir. Gersdorff'a yazdığı bir mektubunda mevzun vücutlu ve kara saçlı bu Hamburg'lunun ilk karakteristiği Rohde'nin şimdi Filoloji Derneğinin asil üyesi olduğu mealindedir, ama o çok ürkek inatçı ve burnunun dikine giden bir kafadır. Bunlar onu önceden yorumlayan sözlerdir! Daha sonra Nietzsche'nin dostuna riayet etmemesine sebep olan Rohde'nin bu dik kafalılığıdır. Son iki Leipzig sömestrellerinde (kış 66 ve yaz 67) ruhların en içten bağdaşımına doğan bu dostluğun çiçeklendiği dönemdir. Ritschl'in ikisi adlandırdığı üzere Dioskurlar çifti üstünlüğü sayesinde Filoloji Derneği egemen olur. Onlar bir arada tabanca atışında ve atla gezintilerinde temrinde bulunurlar. Eğer onlar Ritschle'in ders takririne 'ruhları, sağlıklar ve gençlik birbirleri ışık saçarak gelirlerse binicilik kıyafetleriyle ve ellerinde binicilik kırbaçlarıyla iki genç Tanrı' gibi diğer öğrencilerce şaşkınlıkla karşılanırlar.

Bu iki dost arasındaki mektup teatisi 1867'de Rohde'nin rikkatle geçmişe baktığı bir mektupla başlar ki o bu mektubunda son yarım yılı ki o zaman biz aslında bir izole edici taburede birbirimizi hemen hemen tek başımıza görürdük, şimdiye kadarki üniversite döneminin en mutlu ve gönendirici zamanı olarak belirtmektedir ve dostunun ona piyanoda zifiri karanlıkta çaldığı ezgilere ilişkin akşamların anımsanmasında şu sözleri ağızdan kaçırmaktadır. "Ben üretici bir mizaçla ve bana güçsüz, isteyen yarın cadıların arasında ki uzaklıkları hissediyordum, ama ruh yine de ezgilerin arasında açılıyordu ve somewhat elastiki bir adımla yürüyordum."

**Erwin Rohde'ye
Naumburg, 3-6 Kasım 1867**

Sevgili dostum,

Ben dün bizim Willhelm Roscher'den Leipzig'den gönderdiği bir mektup aldım. Senin müsaadenle ondan aldığım haberleri mektubumun başına koyacağım ilkin Ritschl'in babasının sağlıklı ve şen-şatır olduğuna dair sevindirici haberi veriyorum. Berlin'lilerin davranışları muhakkak ki bazı yaralı yerleri açtığı için bu haberi şaşkınlıkla aldım. Bundan sonra Filoloji derneği, ki o kendisi için bir görkemle damgayı hazırladığından güzel bir geleceğe gidiyor görünmektedir. Okuyucu çevresi şimdiye kadar yirmi sekiz üyedir Zaspel Cafesi Roscher'in amaçlarına göre bir tür filoloji borsası teşkil edecektir. İçinde dergilerin muhafaza edildiği bir dolap da satın alınmıştır. Bunun dışında Roscher'in mektubunun şu hoş haberi getirdiğini gizlemeyeceğim, benim Leartius etüdüm 31 Ekim'de Auloda konferans salonunda Bay Yunanca karşı yarışmada zaferi kazandı. Bunu her şeyden önce anlatmamın sebebi bu arada senin dostane çabalarını anımsamamdır, ki onun sayesinde sözü geçen küçük edebiyat yapıtı (opusculum) kızıktan indirildi.

Halle'deki o günler benim için şimdilik sevinç uyandıran bir sondur ya da benim filolojik başlangıcımın bir üvertürüdür. Bu gibi öğretmen bağları beklediğimden daha iyi bir şekilde sergilenmektedir. İhtiyar örümceklerin ağlarında kalmalarından dolayı olabilir, kıyasası giysi çok zarıftı ve yeni modaya uygundu ve ince bıyıklar çok sevilmektedir. İhtiyar Bernhardy mümkün mertebede kötü bir şekilde reislik ediyordu ve Berg anlaşılamayan üç saatlik bir konferansla içimizi sıktı. Ama çoğu iyi başarılmıştı, her şeyden önce bayram yemeği ki o esnada yaşlı Steinhart'ın altın saati çalındı buna göre ne biçim bir ruh durumunun egemen olduğunu bir hesapla ve akşamleyin siperde (avcı hendeği) bir araya gelindi. Ben burada kurnaz ba-

kışlı Göttinger'li üstat Sauppe'yi de tanıdım ki o benim Naumburg'lu filologların muhalifi olarak ilginçtir. Bazı yeni Atina yazıtları üzerine konferansın şimdiye kadar dinlediklerimizin en keskin baharatlısıydı. Eğer özellikle Tischendorf'un Paleografi (Eskiçağ yazıtları ve yazı malzemeleri) üzerine sözlerini tam bir kanıtla sürdürdüğü nutku istisna edersen, yani Homer'in bakiresiyle, Simonidas'ın tahrifleriyle, Meander ve Euripides fragmanlarıyla vs. keza o tekrar en zengin bollukta o çağı bize intikal ettiriyordu ve sonunda kendi paleografik yapıtının çıkacağını haber veriyordu, naif bir bedel zikrederek, yani aşağı yukarı 5000 talere. Konferansı ziyaret edenler son derece kalabalıktı ve mebzul miktarda tanıdıklar onların arasındaydılar. Yemekte biz bir Leipzig'li köşe teşkil ettik aramızda Windisch, Angermann, Klemm, Fleischer vs. bulunuyordu. Ben Klemm'in şahsında tamamıyla son derece teveccühlü bir insanı bulmuş olmaktan son derece memnun kaldım. Oysa ben onu Leipzig'te şöyle böyle tanımamıştım, evet hatta kötü bir kişi olarak tanınan o Bonn'lu alışkanlığına binaen ona karşı bir tür nefret besliyordum ve ona o çarpık bakışlarla bakmak âdetindeydim ki onunla dernek üyeleri 'Koralar efendilerini' ölçmeyi severler. Tabiatıyla o Leipzig'li sembole katılmaya hazır olduğunu bütün samimiyetiyle belirtti. Ama o mühletin çok erken olarak tespit edildiğini açıkladı ve ben onun bu hükmüne katılmakta eğilimliydim. Biz günlerce ve her saat Ritschl'ın gelmesini Halle'de bekledik durduk, ki o geleceğini bildirmişti, ama yazık ki kötü havaya boyun eğmek zorunda kalmıştı. Biz onun orada olmasını çok istedik özellikle ben, kendisine her bakımdan teşekkür borçluyum. Ben şimdi eksiksiz Ren müzesinin mülkiyetinde olmamı onun bu aracılığına borçluyum, şimdiye kadar onun için hiçbir şey yapmış olmamama rağmen ve uzunca bir müddet yasak için hiçbir şey yapamayacağımdan da eminim. Yolculuğumun bundan sonraki bir çift haftasını bu angarya işinde harcamadım, tersine en zevk verici tarzda Demokratia'yı bir araya getirdim ki o Ritschl'in onuruna ayrılmıştır. Bununla birlikte en azından ana atış yapıldı: Budalalıklarımın titizce sebeplendirilişi ve esaslı bir konbinetorik için çok fazla bir iş yapılmak zorunda olmasına rağmen, çünkü 'başka bir yerde uğraşısı olan' bir insan için bu çok bir şeydir. Şimdi sen benden soracaksın, eğer o sigara içmiyor-

sa ve kumar oynamıyorsa, eğer o üretmiyorsa, Demokratia kombine, Letertium et Suidam tartışıyorsa, o acaba ne yapıyor? O temrin etmektedir.

Evet sevgili dostum, eğer sana bir şeytan sabah erken saatte, diyelim ki beş ile altı arasında Naumburg'a kadar eşlik ederse ve nezaketen adımlarını yakınıma yöneltmeyi amaçlıyorsa böylece duyularına sunulan sahneden dolayı donup kalma, aksi halde birden bir ahırın havasını içine çekersin. Yarı fener ışığında gölgeler görünürler. Çevresinde çepçevre yer kazanır, at kışner fırçalanır ve darbe sesleri gelir ve bunların içinde bir seyisin kostümünde elleriyle dile getirilmeyeni, itibarda olmayanı uzaklara götürmek ya da cılız beygiri kaşağılamak için gayretkeş bir çalışma ile karşılaşsın ,yüzünü görürsen tüylerin dehşetten diken diken olur, o köpeğin yanında benim kendi şekli şemalimdir.

Birkaç saat sonra sen binicisi üstünde olan iki beygirin manejji son hızla aşağıya atıldığını göreceksin ki binicilerden biri dostuna çok benzer görünecektir. O ateşli, atak Bulduin'in üstünedir. O şimdi daha çok ve süvari kamçısız olmasına rağmen mahmuzlarıyla ve alt baldırlarıyla bir gün iyi ata binmeyi öğrenmeyi umut etmektedir. O Leipzig'in manejine işittiklerinin hepsini unutmuş olarak ve her şeyden önce büyük bir çabayla bir emin ve kurala uygun oturuşu kendine mal ettiği halde acele etmektedir.

Günün diğer zamanlarında, gayretli ve dikkatli olarak çekinmiş topta uğraşüyor ve top yuvarlağından top mermisini çıkarıyor ya da namluyu silici ile temizliyor ya da pusuna ve derecelerine göre onu ayarlıyor. Ama her şeyden önce onun çok şeyleri öğrenmesi gerekmektedir.

Ben seni daha önce zikrettiğim köpeğin başı üstüne temin ederim ki felsefemin şimdi bana pratik olarak yararlı olmak fırsatı var. Şimdiye kadar hiçbir an bir haysiyetsizlik hissetmedim ama çoğu kez masalımsı olanın üzerine gülümsedim bu arada atın altında saklanarak "Schopenhauer bana yardım et" diye mırıldanmaktaydım. Eğer bitkin ve kan ter içinde eve gelirsem yazı masamda Schopenhauer'in bir resmine fotoğrafına bakmak yatıştırıyor ya da onun şimdi Byron'la birlikte her zamankinden daha sempatik gelen Parerga'sını açıyorum. Şimdi sonunda senin beklentine göre mektubun

başlamasının gerektiği şeyi dile getireceğim noktaya geldim. Sevgili dostum, mektubumun niçin o derece uzun bir süre gecikmesinin sebebini artık biliyorsun. Ben kelimenin tam anlamıyla hiçbir boş zaman bulamadım. Ama çoğu kez mektup yazmak için müsait bir ruh halinde de olamadım. İnsanın senin gibi sevdiği dostlarına her gelişigüzel ruh durumunda mektup yazması mümkün olmaz. Çabucak ele geçirilmiş bir anda da bugün bir satır, yarın bir satır daha yazılamaz, tersine tam ve geniş bir saate özlem duyulur bir ruh durumuna. Bugün öğleden sonra serbestim, en azından 7.5'a kadar. Bu saat beni atıma akşam yemeğini vermeye ve onu su içirmeye ahıra gitmeye çağırıyor. Bugün pazarı uzakta olan arkadaşımı ve Leipzig sahifesini koparıp aldı ve benim şimdi bu kehanet kitabımda gördüğüm yukarıdan aşağıya kadar uzanan bir mürekkep lekesi ile kaplı oluşudur. O zaman en özgür kendini belirlemenin içinde bilimi ve sanatı Epikürce bir zevk içinde, aynı amaca yönelenlerin çevresinde yaşıyordum, sevmeye lâyık bir öğretmeninin yakınında idim. O Leipzig'de geçirdiğim günler üzerine söyleyebileceklerimin en yükseği, sadece öğrenim arkadaşım olmayıp, benimle müşterek yaşantı sayesinde bağlantımız yanında benim kendi ruh durumumun derecesinde hayatı ciddiye aldığı ve değer takdirinin nesnelerin ve insanları değerlendirilişinin aşağı yukarı benimkinin aynı yasaları izlemesiyle ve bütün varlığının üzerime aynı derecede güçlendiren ve çelikleşen bir etki ika etmesiyle de kendini açığa vurmaktadır. Ben şimdi de onunla ilişkimden daha başka bir şeyin yokluğunu hissetmemekteyim. Biz müştereken mahkûm edilmiş olsaydık aynı boyunduruk altına girecek ve yükümüzü şen şatır ve vakarla taşıyacaklık, oysa şu an sadece bu anın avuntusuyla yetinmek durumundaydım. İlk dönemde seni yazgı arkadaşım olarak görmekten dolayı şaşkınlık duyuyorum. Bu arada eğer başımı daha başka gönüllüye çevirirsem, senin atın üzerinde oturduğunu görür gibi oluyorum.

Ben Naumburg'da oldukça yalnızım; tanıdıklarımın çevresinde ne bir filolog, ne de bir Schopenhauer dostu mevcut; ve onlar benimle ender olarak bir araya geliyorlar, çünkü hizmet beni çok meşgul ediyor. Buna göre sık sık geçmişi geviş getirircesine çiğnemek ihtiyacını duyuyorum ve içinde olduğum zamanı o baharatın katıl-

masıyla sindirilir hale getirmeye çalışıyorum. Bugün yağmurluğumda siyah soğuk gecenin içinden geçtiğimde ve rüzgar tedirgin karanlık ev sıralarının çevresine üflediğinde kendi kendine kaçıkça kutlamanızı düşündüm. Zıplayan küçük Paul'u düşündüm ki onun mevcudiyeti şu an Naumburg ve Leipzeig'de bilinmemektedir, ama bu sebepten kuşku götürücü değildir. Koch'un Dionizik çehresini, bizim Nirvana adını verdiğimiz ve kendi bakımından kendini muzaffer olarak açığa vuran şenlik sözlerim adını verdiğimiz ırmağın kıyısındaki anıtımızı anımsadım.

Sadık dostum, eğer mektubumun sonunda bu sözleri sana uyuluyorsam o senin için kalbimde taşıdığım en iyisini kapsamaktadır. Kim bilir, yazgının cilvesi yollarımızı tekrar birbirine kavuşturacaktır. İnşallah bu yakında olup biter; ama ne olup biterse bitsin, ben sevinçle ve gururla benim bir arkadaşı kazandığım bir dostu Yunanca kazandığım o döneme geri bakacağım.

*Friedrich Nietzsche,
Süvari Bölüğünün 2. Bataryasının
Toçusu, Sahra topçuluğu No 4*

Nb. Mektubum tekrar birkaç gün gecikti, çünkü üzümlerle dolu bir sandığı göndermek istedim: Sonunda talihsiz uğursuz posta bunu almak istemedi, çünkü üzümler (şaraplık üzümler) sadece sıra olarak gönderilebilmektedir.

Özür dilerim.

Erwin Rohde'ye Naummurg, 1-3 Şubat 1868

Sevgili dostum,

Bugün cumartesi, güneş batmak üzere, bir asker için 'cumartesi' sözcüğü bir büyü ifade etmektedir, benim üniversite öğrencisi olarak tanımadığım yatıştırmanın ve barışın bir duygusu. Ertesi günün korkunç hayali ruhun çevresinde süzülmeksizin, askerî yıl olarak adlandırılan o üniformalı heyecanın tekrar yedi günü yenmenin ve savuşturmadan dingin uyuyabilme ve düş görebilmek imkanını verir. Bu basit ve güçlü eğlenceler için verdiği bir durumdur ki bir kelbiyuna layık ve hemen hemen çok ucuz ve tarafımızdan çok icad edildiği ve ilk iyimserin hayata çıktığı en büyük cumartesi öğle sonrası ruh halini anlıyorum. Her halükârda o güzel tarihi düşünerek bulmuş olan ve ona inanan İbraniler savaşçılar ya da fabrika işçile-riydiler; çünkü onlar 6 tatil günü ve bir iş gününü önereceklerdi ve pratikte de bir günü diğer günlere eşit kılacaklardı. En azından bu benim uygulamamdı. Ve ben şu an şimdiki yaşamım ile önceki bilimsel boş zamanlarımı doldurmam arasındaki tezadı çok güçlü hissetmekteyim. Eğer 10 yıllık filologları bir araya getirebilirsek ve onları hizmet etmekte askerde moda olduğu üzere eğitseydik: 10 yıl sonra bir filolojiye ihtiyaç kalmayacaktı, çünkü bütün ana çalışma yapılmış olacaktı, çünkü hiçbir insan gönüllü olarak 'bir yıllık gönüllü' kavramının büsbütün geçerliliğini yitirdiği bu sancağın altına girmeyecekti.

İşte böyle bir cumartesi senin fark ettiğin gibi kişiyi geveze kılıyor. Biz diğer hafta çok miktarda susmak zorunda kalacağımızdan ve bütün ruh yeteneklerimizi âmirin komut sözüne göre düzenlemek âdetinde olduğumuzdan cumartesinin göz kulak olunmayan anlarında bu sözcük dudaklarımızdan ve satırlar mürekkep hokkasında fışkırıyor, bhusus ki eğer ocakta yananlar çıtırdarsa ve dışarıda bahara gebe olan şubat fırtınası uğuldarsa. Cumartesi fırtına ve oda sı-

caklığı, bunlar mektup yazmanın ruh halinin paçunun imal edildiği en iyi tamamlayıcı cüzlerdir.

Sevgili dostum, hayatım şimdi gerçekten çok yalnızdır ve sevinçsizdir. Benim kendimin kendime yaptığım telkinlerden başka dışarıdan aldığım hiçbir telkin yok. Leipzig’de seninle sağlanan o iyi saatlerden eser yok, ruhların uyumlu bir aradaki ezgisi mevcut değil. Bunun tersine ruhun kendi kendisine yabancılaşması ruhu şiddetli bir korkuyla büzen egemen olan bir etkinin aşırı ağırlığını duymakta ve ona değer olmayan bir ciddiyetle nesneleri mülâhaza etmesini öğretmektedir. Bu durum şimdiki varoluşumun ters yüzüdür, tıpkı bunu senin sonradan yaşayarak duyabileceğin gibi. Ama biz madalyonu ters yüz edelim. Bu hayat kuşkusuz rahat değil, ama ara mahkeme olarak tadılırsa, muhakkak ki yararlıdır. O bir insanın enerjisine sürekli olarak başvurmadır ve insanı kötürümleştiren kuşkuya karşı tat vermektedir, ki bu kuşkunun etkisi, sonu üzerine birlikte bazı şeyleri gözlemlemiştik. Bu arada insan kendi mizacını öğrenir, onun yabancı, çoğu kez kaba insanların arasında bilimin yardımı olmaksızın ve geleneksek Fama olarak, ki o bizim değerimizi dostlarımız toplum için belirler, kendini açığa vurmak âdetindedir. Şimdiye kadar topçu ve yüzbaşı olarak davranışımın iyi olmasının istenmekte olduğunu fark ettim. Diğer yandan ödevim olarak gayretle ve kendi ilgilimle hizmetimi ifa etmekteyim. Eğer 30 kur’a neferi arasında o en iyi binici olunursa, bundan gurur duyulmamalı mıdır? Gerçekten sevgili dost bu filolojik primden daha değerlidir. Benim bu gibi övgü sözlerine karşı, hükümlerine karşı duyarsız olmamama rağmen onların bana Leipzig Fakültesinin kazandırdığı gibi. Bir boş gururlu kaçığın lakabına ulaşmaksızın bulunduğu üzere kopya edeyim mi?

Philosophorum denique ordini unus tradit libellus est et ex classe quidem prima: De fontibus Laertii Diogenis’ hac inscriptione Pyth. II. V. 73. (Sen Rosenthal’deki Nirvana meydancığımıza (yerciğimizi) anımsıyor musun? Eius libelli scriptor, quum res, quae eam quaestionem pertinerent, et litteras, quae huc facerrent, penitus cognovisset earumque momenta acri ingenio examinasset, rem, quam explanandam suscepit, persecutus itaest, ut, quum, summo acumine in singulis locis cognoscendis, atque iudicandis uteretur sum-

maque sagacitate in vero indagando, inveniando, fenebris eruendo versaretur ingenioque in colligendo plurimum valeret atque ea, quae explore perceperat, dilucide exponere, vix quidquam reliquerit quaestione quid aut addi aut demi posse videratur, summam que et ingenii et doctrinae laudem ab ordine amplissimo consciscit. e.q.s.

Öyle değil mi, sevgili dostum, tant de bruit pour une omelette? Ama biz öyleyizdir, böyle bir övgü ile alay ederiz ve onun ne anlam geldiğini veya ardında ne gizlediğini çok iyi biliriz. Ama buna rağmen yüzümüz bir sırtkan gülümseme halinde kendinden hoşnut takallus eder. Bu gibi şeylerde bizim yaşlı Ritschl'imiz bir muhabbet kılavuzudur, his laudibus splendidissimis bizi filolojinin ağında sınıksız tutmaya çalışır. Ben ilk Ritschelin onuruna yazmış olduğum makalede "Demokrit'in yazarlığı üzerine" filozoflara acı gerçeklerden bazılarını söylemekte şaşırtıcı bir zevk bulmaktayım. Şimdiye kadar onun için en güzel umudu besliyorum. Bu makalem şimdiye kadar çalışmalarım başaramadığım bir felsefi arka planı sağladı. Bunun dışında bütün çalışmalarım bir amaç gütmeksizin, ama düpedüz bunun için beni eğlendirecek belirli bir yöne malik oldu. Onların hepsi tıpkı telgraf direkleri gibi benim en yakın zamanda göze alacağım öğrenimlerin bir hedefini göstermektedir. O Eskiçağda edebî etütlerin bir tarihidir ve Yeniçağdakilerle birlikte, burada benim için söz konusu olan ilkin az ölçüde ayrıntılardır. Şimdi beni genel insanî olan cezbe etmektedir, bir edebî-tarihi araştırmanın ihtiyacı nasıl bir şekle bürünmektedir. Bizim kültürlü insanların ağzında yaşayan az sayıdaki büyük dehalardan edebiyat tarihinde bütün aydınlatıcı düşünceleri aldığımız iyi ve geliştirici eserlerin sözü edilen alanda o tipik idelerin pratik uygulanmalarından daha başkası olmadığı hususu, buna göre yaratıcı olanın edebî araştırmada bizzat bu türden öğrenimleri görmeyen ya da az görenlerden ortaya çıktığı, buna karşı bu alanın övülen yapıtlarının yaratıcı kıvılcımlarından yoksun olanlar tarafından kaleme alındığı hususu beni düşündürmektedir ki içlerinde dehâya tapılmasını gizleyen bu güçlü karamsar görüşleri beni sürekli meşgul etmekte, eğilimli kılmakta ve tarihi buna göre gözden geçirmeye sevk etmektedir. Kendimde bu örnek doğrulanmaktadır. Çünkü bana öyle geliyor ki sen kaleme alı-

nan satırlarda Schopenhauer'in mutfağından koku taşıdığını belirtebilirsin. Bu hava şatolarından realiteye düşüş ciddi acıdır. Sevgili dostum, bir düşün îma ettiğim görüşlere zaman zaman kendimi tam veriyorum, buna rağmen bana en yakın olanı bitirmek imkânına malik olamıyorum. Ritschl kitabı için söz verdiğim makaleyi tam zamanında vermem imkânsız benim için. Bu madde kafamda ve yüreğimde ne denli istekli olarak bulunsa da, yine onun işlenmesi benden o kadar çok uzaktır. Çünkü yüzlerce şey eksik benim için, zaman gibi kitaplar, iyi dostlar, doyumun anları ve ruhumun yükseliş anları mevcut değil. Ben bütün bu eksikliklere şunu da eklemeliyim: Her bir fert beni bir nihaî işleyişten engelleyecek güce malik. Ritschl der ki: "Mutlu insanlar üniversite öğrencileri edebiyat tarihinde günün on dört saati sizin içindir ve öğrenimleriniz için." Zavalı insan diyorum kendime senin günün iki saati bile senin değil ve aksi halde o. Ah sevgili dostum, ata binen ve gereçle giden bir topçu ne denli talihsiz birisidir, eğer onun edebî çalışmalar için güdüleri varsa. Bizim yaşlı savaş Tanrımız düpedüz bütün buruşuk derili ilham perilerinden değil, genç kadınlardan hoşlanır. Kışlının odasında Demokritin sorunları üzerinde yeterli düşünen bir topçu, bir kirli taburenin üstünde çömelerek, ki o esnada onun çizimleri boyanmaktadır, bir Yunancadır, ki ona Tanrılar alayla bakarlar.

Buna göre eğer bu yılın kasımına kadar beklerseniz, bana büyük bir sevinç verirsiniz. Biz baharda ve yazın dostlarımızın makalelerini toplarız, onları görüşür ve bir hükme bağlarız, kitapçı ile müzakere ederiz, onları sevinçle bastırırız. --Ve bundan sonra sonunda benim makalem gelir, geç, ama yine de tam zamanında. Bunun dışında Klemm şimdiye kadarki mühleti çok kısa tutulmuş olarak düşünmektedir. Lütfen, bana bu nokta üzerine görüşünü bildir!

Eğer sana her gün sabah 7'den akşam 7'e kadar hizmette olduğumu, bunun dışında bir teğmenin ve baytarın nezdinde konferanslar dinlediğimi söylersem, benim ne denli kötü durumda olduğumu buna göre ölçebilirsin. Akşamleyin bedenim bitkin ve yorgundur. Zamanında yuvasını (yatağını) aramaktadır. Böylece bir günden diğerine hiç dinlenmeden ve mola vermeksizin geçiyorum. Buna göre bilimsel işleyişler için gerekli toparlanma ve kontemplasyonu nerede bulabilirim. Hatta benim ebedî ihtiyaçlarımdan bana daha ya-

kın olan şeyleri bir dostane mektup teatisi ve sanatın zamanımdan ve güçlerimden tam zevk alacağım duruma sok!

Si male nunc, non olim sie erit.

Ve önümüzdeki yıl Paris'e gideceğim. Ben şuna hemen hemen kaniyim ki sen de aynı düşüncede olacaksın. Bilindiği gibi bir dü-rüst insan neş'eli olmalıdır, eğer başka olursa Sankt Offenbach'ın hakkı var.

Şu halde sana, geleceğin şiirine, en iyi geçmişin dostluğun dos-tu sana son kalem darbesini, son mürekkebi adıyorum.

Fulsere quondam candidi Tibi soles

Fr. Nietzsche

Bu mektuplarda gençliğin boş gururu ve Schopenhauer'ce bir ciddilik birbirine karışmaktadır. Onların kibirli şen şatırlığı her ger-çek dostluğun etrafa yaydığı türdendir.

Baharda askerlik hizmeti birden son buldu. Bir ürkmüş atın sıç-ramasıyla Nietzsche göğüs tahtasından yaralandı. Hasta döşeğinden gönderdiği bir mektubu (6 Haziran 1868) şu sözlerle bitmektedir.

“Her yerde yarı hissedilmiş bilgiler fışkırıyor. Hayır, sevgili dos-tum, öyle çabucak kökümü kurutamazlar. Ama eğer böyle olursa te-zimi Kuzey Alman ittifakının pullarıyla bir mektupla doğrudan doğ-ruya Hades'ten gönderirim.”

Yanıtlayan mektubuna Rohde aşağıdaki şekilde başlıyor.

Danane için çok teşekkür ederim.

Savaşçılara kemiği hâlâ sımsıcak yanıyor.

“cand. phil.” Kan ter içinde ezbercilik ediyor.

Epodas (son kısım)

Ve sınava küfrediyor.”

Rohde'nin mizacında içkin olan tehlike erken ifadesini bulur: kendi kendinden kuşku duyan bir yorgunluk, ki o onu Schopenha-uer'e 'sığınmaya' sevketti, onunla daha sonra 'ibadetin saatlerini' geçirir. Nietzsche'nin Schopenhauer'ı ilişkisi bu duygusal türden değildi.

**Paul Deussen'e
Naumburg, Ağustos'un ortası 1868**

Sevgili dostum,

Birkaç zamandan beri mulomedicina ve baytarlık bilimiyle uğraşan ben bugün sana iki genç mulos'u tavsiye etmek, salık vermek istiyorum, onlar vada caerula Rheni'ye yolculuk etmek istiyorlar ve senden yüreğin selameti için ve kesenin selameti için en iyi nasıl yolculuk edilebileceğini öğrenmeyi arzu ediyorlar: Bu olaylar Redtel ve Fritsch bilinen hoş genç adamlar, ki onlar sana Pforte'den çok ve benden bazı şeyler anlatacaklardır.

Onlardan para isteme, ben bu mektubumun devamı içinde biraz muhakemede bulunacağım ve senin bu gençlere söyleyeceklerini ve yaptıklarını bana söylenmiş ve yapılmış bil.

Ama, sevgili dostum, böyle bir şey yazacak olan var mı? Ve onu gönderecek. Benim gibi bir dosta. Bunun için güzel Lâtince ile, üstelik. Şu halde niçin? Ben gerçekten bıkkınlık içindeydim. Kim cinselliğin yerini gösterebilir? Kim gevşemenin saatlerini dostlarına mektup yazmak için kullanacaktır? Bir dosta örneğin, o benim. Bunun için güzel Lâtince ile değil. Şu halde niçin? Tekrarlayış ve sınırsız bir tehevvür.

Buna karşı daha önceki mektubun elime hareketli bir anımda geçti. Naumburg'dan beş hafta uzak kaldığımda kaplıcadan sağlığına kavuşmuş biri olarak geri döndüğümde güzel çelenklenmiş olan odamı aile dostlarımin kuşku uyandırmayan rikkati içinde odama girdiğimde, mektubun masanın üstünde özel bir bayram armağanı gibi duruyordu. Budala Alcidas üzerine açıklıklar getirerek, Hıristiyanlık ve Eflatun'un mantığa aykırılığı üzerine sorular sorarak. (Bu senin benden talep ettiğin bir sözle yanıtlım ve bunun dışında sadık dostluğun vurgulanışıyla yazılmış olan bir mektup ve bizim bir zamanlar Deussen'in beyninde oturarak tanıdığımız spiritus ile yazılmış olarak.)

Ben burada hemen şimdi gerçeğin baklasını ağzımdan çıkarayım mı?

Senin düpedüz Ritschl gibi bir adamın yok. Ki o senin dehânı kendini semereli olarak göstereceği yere işaret edecektir. Sen böyle esaslı bir bulguyu eline geçirdiğin için sevinç duymaktasın, bu beni teessüfe sevk ediyor. Beceriksizlik mi? Sen kendini Eflatun'a ver, bir bulutu kucaklayacaksın.

Dürüstlikle filolojik olarak üretmek için buna ilişkin yeteneklerin inanılmayacak kadar cüz'i olduğuna inanmalısın. Ve her bir insan doğru yerine konulmuş olarak şansını yapmayı öğrenir. Her şeyden önce çaba ikili olarak bilgi, üçlü olarak yöntem. Bunlar her bir üreten filologun Abc' sidir. Şu şartla ki, onun birinin yönlendirmesi ve ona bir mevki göstermesi gereklidir. Çünkü düpedüz sadece az sayıda insan bunu kendiliğinden yapabilir. İşverenler ve fabrika işçileri vardır. Ama bu karşılaştırmada bir küçümsenen yan bulunmamaktadır. Çünkü en büyük filolojik yeteneklerimiz de nispeten işverenlerdir: Kişi kendini daha yüksekte tutar ve kültür tarihli bir bakış açısına kavuşursa, bu dahilerin de sonunda sadece fabrika işçileri olduğunu görür, yani herhangi bir büyük filozof yarı Tanrı'sı için (ki onun en büyüğü bütün son bin yılda Schopenhauer'dir.)

Bu parantez açmamdan dolayı beni bağışla, ki onun için senin birlikte hissin mevcut değil, ama diğer insanlar, Wenkel, ben ve dostun Rohde o parantez üzerine bağdaşımılılardır ve onu dinlemek istemeyen bütün kişilere bunu yüzlerine söylemekte bir şeytanca sevinç duyarlar. Bunun dışında ben filolojinin gerçek ermişini keşfettim, bir hakiki ve gerçekten var olan bir filologu, sonunda şehit (Her budala edebiyatçı onun üzerine işlemek için bir hakkı olduğunu savunmaktadır, bu şehitliktir. Onun adının ne olduğunu biliyor musun? Wagner, Wagner, Wagner. Ah bu tehlikeli bir kitaptır, Goethe'nin Fautsu'dur.)

Selam ederim, beni düşün, bana yaz, beni ziyaret et, ey dostum Deussen! Bu sadık dostun F. Nietzsche'nin Çekim Öğretisidir.

Erwin Rohde'ye Naumburg, 8 Ekim 1868

Sevgili dostum,

Şimdi çok değişmeler gösteren bir yıl ruha inşirah veren ve vermeyen heyecanlarla dolu bu yılı burada tekrarlayacağım için, çilekeş ve mutlulandırıcı bir yılı yaşadığımdan, ahırda başlayan ve hasta döşeğinde sürdürülen ve şifaya kavuşma emareleri arz eden an-garya işleriyle son bulan bir yıl geçirdiğimden, şimdi bu yılın iyi anılarını güzel umutlarını bir araya getirerek sessiz anılmaya değer saatlerini çağrıştırmaya gayret ederek bir iç keyfi içinde o ferahlık veren günlerin hissini geniş getirircesine çiğnemekteyim ki onlar ikimizi ağustosta bir araya araya getirdiler ve bir mutlu inek gibi bu anıların güneş ışığı içinde yuvarlanıp durmaktayım.

İkimiz o zamanları gök ve yer üzerine konuştuğumuzdan beri önemli bir olay başımdan geçmedi. Ben balkonda fihristimi yazıyorum, orada solgun yaprakların arasında oturan bir sofı adam. Yarı serinlenmiş olan güneş ışığıyla ve boş zamanıyla bir dostane yaz sonu cereyan etmekte şimdi ben Leipzig'de bekleniyorum ve günlük gazetede bir temiz bekâr odası (garsoniye) aranmaktadır. Bizim oradaki iyi tanıdıklarımız ünün kademelerine zaten tırmandılar: Ben zavallı homo literatus akademik payesini edebiyatçılar hayvanına dahil edilmemek için ilk imkânda kazanmayı düşünüyor. Bunun dışında daha çok toplum insanı olmaya karar verdim. Özellikle bir kadını gözüme kestirdim ki onun üzerine olağanüstü şeyler söylediler, Profesör Brokhaus' un karısını, Richard Wagner'in kız kardeşini. Onun kapasitelerinin üzerine dostun Windishch'in (ki o beni ziyaret etmişti) şaşırtıcı bir görüşü var. Bu arada Schopenhauer'in İrsiyet kuramının teyidi hoşuma gidiyor. Wagner'in diğer kız kardeşi de (Dresden'de daha önce tiyatro oyuncusu idi.) önemli bir kadın olmalı Ritschl aile fertleri hemen hemen sadece Brockhaus ailesiyle görüşmektedir.

Kısa bir süre önce (ilk olarak) John'ın müzik ve Wagner üzerine makalelerini okudum. Böyle bir insanın hakkını vermek için esriklik gerekmektedir. Oysa John'ın içgüdüsel bir tiksintisi var ve yarı kapatılmış kulaklarla dinlemektedir sadece. Buna rağmen kendisine Wagner'i modern, bütün sanat ilgilerini içine emen ve sindiren bir amatörülüğün mümessili telâkki etmesi dolayısıyla hak veriyorum. Ama düpedüz bu nokta-i nazardan bakarsak her bir münferit sanat yeteneğinin bu insan içinde ne derece önemli olarak var olduğuna ve onda ne müthiş bir yok edilmez enerjinin burada çok yanlı sanatçı yeteneklerle birleşmiş olduğuna şaşmaktan kendini alamaz. Oysa 'kültür' o ne derece alacalı bulacalı ve kapsamlı olsa da donuk bakışıyla, zayıf bacaklarla ve sinirsiz kalçalarla alışılmış olarak ortaya çıkar. Bunun dışında Wagner'in bir his sferi (alanı) mevcuttur ki bu alan John'a gizli kalmıştır. John için bir sınır elçisi kahramanı, bir sağlıklı kimsedir ki ona Tannhaeuser efsanesi ve Lohengrin atmosferi kapalı bir dünya olarak kalmaktadır. Benim Wagner'de hoşuma giden yanı.

Schopenhauer'deki yandır, etik hava, Faustça koku, çarmıh (acı) ölüm mezar vs. Benim burada Naumbrug'da yeni bir zevkle ziyaret ettiğim biricik insan Wenkel' dir, Kant ve Schopenhauer'in yorulmak bilmeyen bilgini, araştırmacı, o incelemesini bu münhasırlığı içinde önemli bir irade gücü göstermektedir. Felsefî fikirlerle sürekli uğraşısı filolojimizin kötü bir eleştirmeni haline getirmektedir. Ben ona onun bu husustaki görüşünü öğrenmek için çoğu kez bazı şeyler sordum, örneğin Bernay'ın ve Ridschl'in makalelerini. O Ridschl'de belirli bir dahiyane niteliği kabul etti, ama bu gibi ufak şeylerdeki tutkusuyla alay etti. Bernay'ınkiler onun hoşuna gitmiyordu. O içinden daha sonra akademik bir faaliyeti düşünüyor, bir doktor şapkasına malik olmak istiyor.

Düşün ki ben daha askerlik hizmetimi kesinkes bitirmedim, evet daha sonraki bir topçu faaliyeti için bir şansım var. Yüzbaşım bana dostane bir tarzda karnemde kara redif teğmenliğine kalifiyeliğimi dile getirdi. Eğer baharda bir ay hizmette bulunursam, çift koşum egzersizleri için gerekli bilgileri kazanırsam bunun mümkün olacağını belirttim. Bir savaş er geç kaçınılmaz bir durum olduğundan ve askerî bağlardan tamamen kurtulmaya ilişkin hiçbir şans kendini

açığa vurmadığından, kara redif teğmenliğine terfim son derece değerlidir.

Ben doktora tezimi yine de Homer ve Heziod üzerine coetani olarak yapacağım. Kısa bir süre önce Val. Roses Anakreonteen'i Merkez gazetesi için ilân ettim. Roses'in tutarsızlıkları ve kirpi üslûbu üzerine bazı açıklamalar yaptım.

Bununla birlikte şimdi yararsız olarak gevezelik ettim. Ama kim hemen yemekten sonra mektuplar yazabilir, onlar ki kendilerinde az sayıda düşüncüyü, ama çok miktarda sezdiğimiz kimselere yazılanlardır. Ah herifçioğlu sen böyle mektuplar yazacak kadar sağlıklı biri değilsin!

Bu pansiyon kızının diz kırışı ile dostun saygılar sunar.

Friedrich Nietzsche

Prusyalı topçu

Aile fertlerim en içten selâmlarını sana söylüyorlar.

Erwin Rohde'ye Leipzig, 9 Kasım 1868

Sevgili dostum,

Bugün amacım sana neşe verici bazı şeyleri anlatmaktır, geleceğe neşe ile bakmak ve öyle pastoral-keyifli davranmak için, öyle ki senin kötü konuğun, o kedi türünden hastalık ateşi kamburunu gösterebilirsin ve öfkeyle oradan uzaklaşsın. Her türlü falsodan kaçınılması için ikinci bir özel sayfada okuyacağın bir ayrı mektupta ele alacağım ki onu sen özel bir rûh hali içinde ve belli yerde okumalısın. Komedi sahneleri şunlardır: 1. Bir dernek akşamı ya da bir tali profesörlük, 2. Dışarıda atılan terzi, 3. Ölümle bir buluşma. Bazı yaşlı kadınların bunda rolleri var.

Perşembe akşamı Romundt hislerim için çok soğumuş olan tiyatroya gitmeye ayarttı beni: Biz gelecekteki müdürümüz Heinrich Laube'nenin bir yapıtını görmek istedik ve Olymp'teki taht kuran Tanrılar gibi 'Graf Essex' adlı bir yapay yapıt hakkında mahkeme kurduk. Tabiatıyla beni ayartan üzerine küfürler ettim, o ki on yıllık çocukluğunun hislerine rücu etti ve içinde Yunanca bulunmayan bir odayı terk etmekten dolayı mutlu oldu: Bütün köşe bucakların, tiyatronun tüm köşelerinin mikroskobik olarak aranmasında onun orada var olmadığı anlaşıldı.

Eve gelince iki mektup buldum, biri seninki idi ve diğeri de kendisini daha yakinen tanımaktan memnuniyet duyduğum Curtius' mektubu. Bizim türümüzden iki dost birbirlerine mektuplar yazarlarsa bilindiği gibi melekçikler sevinirler; ve böylece onlar da sevin-diler, ben senin mektubunu okuduğumda onlar hatta kıkırdadılar.

Ertesi günü Curtia'da davetleri için teşekkür etmek amacıyla şık giyinerek dışarıya çıktım, ne yazık ki bu daveti kabul edemezdim. Senin bu bayanı tanıyıp tanımadığını bilmiyorum. O benim çok beğenimi kazandı ve evli çiftler ile aramda yok edilemez bir şen şatır hava esti. Bu ruh halinin içinde en chef Zarncke'ye gittim, içten bir kabul gördüm, onunla ilişkilerimizi düzenledim.

Benim eleştiri eyaletim şimdi diğerleri meyanında hemen hemen bütün Yunan Felsefesi'dir, Aristoteles müstesna, onu Torstik işlemektedir, içinde bir zamanki öğretmenimin Heinze'nin (Oldenburg'da saray danışmanı ve prens mürebbsi) faaliyet gösterdiği diğer kısmının dışında. Sen istitraten benim Roses Symposiaca Anacreontena'mı okudun mu? En yakın zamanda Eudoki'da şövalye olan adaşım gelecek. Can sıkıcı kadın can sıkıcı şövalye!

Eve geldiğimde ikinci mektubunu buldum, öfkelen dim ve bir komploya karar verdim.

Akşamleyin filoloji derneğimizin ilk konferansı bu sömestre için tespit edilmişti. Ve bu konferansı kabul etme kliğim için çok nazikçe ricada bulunuldum. Akademik silâhlara ilişkin olarak bilgimi tazelemek için fırsata ihtiyacım vardı ve buna hazırdım. Zaspel'da 40 kişilik karanlık kitleden bir dinleyici bulmam benim için eğlendirici, memnuniyet verici olacaktı. Romundt'a bana tiyatro yanının, yani konferansın, sesin, üslubun, dispozisyonun nasıl olduğu ve nasıl etki gösterdiğini bana kişisel olarak söylemesi için talimatlandırmıştım. Ben bir küçültme pusulasından yararlanarak, yani Varon'un satirleri ve kelbiyun Menippus üzerine çok serbest konuştum. Hele bir bak her şey Yunanca idi. Bu akademik kariyer başarılı olacak.

Şimdi burada zikredilmesi gerekli olan nokta Paskalya'ya kadar üniversitede öğretim hakkında ilişkin bütün gürültüleri bir yana bırakarak ve bu fırsatta doktor unvanını kazanmak amacındayım. Buna izin var: Ellerimi özgür kıldıktan o bana uygun gelmektedir, bundan sonra dünya yolculuğuna çıkmak, son kez olarak resmi bir mevkide olmaksızın. Ah dostum sevinç ve kızgınlığın birbirine karıştığı güveyin bir hissi olacak bu durum: humor Yunanca, Menippus.

İyi bir günde olduğumun bilinciyle yatağı yattım bilinçli olarak Ritschl nezdinde ortaya çıkacak olan sahneyi enikonu düşündüm ki o ertesi öğle cereyan etti.

Eve döndüğümde bir pusula buldum orada, bana gönderilmişti ve kısa bir notu içeriyordu: "Richard Wagner'i tanımak istersen 4⁰⁰ saatinde Theéâtre Cafésine gel. İmza Windisch."

Bu yenilik biraz kafamı karıştırdı, özür dilerim, demin yaşadığım sahneyi büsbütün unuttum ve oldukça büyük bir karışıklığın içine düştüm. Ben tabiatıyla oraya gittim, bana yeni açıklamalarda

bulunan iyi niyetli dostumu buldum. Wagner sıkı bir tebdili kıyafetle Leipzig'de akrabalarının yanında idi: Basının bundan haberi yoktu ve Brockhaus ailesinin bütün hizmetkârları bunu gizliyorlardı, resmi kıyafetteki mezarıcılar gibi. Şimdi Wagner'in kız kardeşi prof. Brockhaus' un eşi, o bilinçli olan korkulan karısı onun yakın dostu Ritschl'in eşi erkek kardeşine takdim edildi ki bu arada biraderinin önünde eşi kadın dostu ile ve kadın dostunun karşısında biraderi ile atıp tutmaktan gurur duydu, mutlu yaratık. Wagner bayan Ritschl'in huzurunda senin de bildiğin Meisterlied'idi çaldı ve iyi karısı ona bunun onun için bilindiğini söyledi, mea opera, Wagner'in sevinç ve şaşkınlığı. Beni tebdili kıyafet ile tanımak için en yüksek iradeyi, isteği izhar etti. Ben cuma akşamı için davet edilmeliydim: Ama Windisch memuriyet, yüküm, vaat yüzünden engellendiğimi belirtti, buna göre cumartesi günü öğleden sonrası önerildi. Windisch ve ben oraya gittik, profesörün ailesini bulduk, ama Richard orada değildi, o büyük kafatasının üstünde muazzam bir şapkayla dışarıya gitmişti. Buna göre burada söz konusu olan yetkin aileyi tanıdım ve pazar akşamı için teveccühkâr bir çağrı aldım.

Ruh durumu o günlerde gerçekten biraz romantik idi. Bu acayip adamın kendisine büyük ölçüde yaklaşılmaması bakımından bu tanışıklığın başlatılmasının biraz masalımsı olduğunu kabul et.

Büyük bir sosyetenin çağrıldığı kanısıyla büyük bir tuvaletle görünmeye karar verdim ve düpedüz pazar için terzimin bana hazır bir balo giysisini vaat etmesinden dolayı sevinçliydim. Korkunç bir yağmurlu ve karlı gündü, dışarıya gitmekten ürküyordu insan ve beni öğleden sonra Roscherchen'in ziyaret etmesinden dolayı memnundum, o bana Elea'lı filozoflardan bir şeyler anlattı ve felsefede Tanrı üzerine konuştu. Çünkü o aday olarak 'Tanrı kavramının Aristoteles'e kadar gelişimi' için Ahrens tarafından verilen konuyu işliyordu, oysa Romundt Üniversitesinin müsabaka ödevini çözmeyi amaç edinmişti. Hava kararıyordu, terzi gelmedi ve Roscher gitti. Ona eşlik ettim, terziyi şahsen ziyaret ettim ve kölelerinin (emrinde çalışanların) benim giysimle enikonu meşgul olduklarını gördüm: 3/4 saatin içinde giysiyi bana göndereceklerine söz verdiler.

Ben sevinerek oradan ayrıldım Kindschy'i okşadım. Haftalık müzik gazetesini okudum ve keyiflenerek Wagner'in İsviçre'de olduğunu, ama Münih' te onun için güzel bir ev inşa edildiğini öğren-

dim, onu bu akşam göreceğimi ve dün küçük kraldan ona şöyle bir adresle mektup geldiğini biliyordum: “Büyük bestekâr Richard Wagner’e”.

Evde terziyi bulamadım, bütün bir huzur içinde Eudakia üzerine doktora tezini okudum ve sadece zaman zaman gürültülü, ama uzaktan gelen çan sesiyle tedirginleştim. Sonunda atalardan kalma demir parmaklıklı kapıda birinin beklediğini kani oldum: Kapı kapalıydı, tıpkı evin kapısı gibi. Ben bahçenin üzerinden adama seslendim Naundörfchen’e gelmesini söyledim. Yağmurun şırıltısında sözlerimi anlaşılır kılmak imkânsızdı. Ev heyecana kapıldı, sonunda kapı açıldı ve yaşlı bir adamcık bir paketle bana geldi. Saat altı buçuktu. Giysilerimi giymenin ve tuvaletimi yaptırmanın tam zamanıydı, çünkü oradan çok uzakta oturmaktayım. Doğru, adam giysimi getirmişti. Onların muayene ettim, bedenime oturmuştu. Kuşku uyandıran bir deyim. Faturayı takdim etti. Ben nezaketle kabul ettim. O hemen parasını almak istedi, verdiklerini kabul ettiğimde şaşırđım. Ben onunla terzimin bir işçisi olarak işim olmadığını terzinin kendisiyle bizzat alış-veriş eğitimi açıkladım. Terzime siparişimi verdiğimi belirttim. Adam ısrar etti, zaman geçiyordu. Ben giysilerimi giymeye başladım, adam giysilerimi yakaladı ve benim onları giymemi engellemek istedi. Zor kullandım, o da zor kullandı. Tiyatro sahnesi! Ben gömlekle mücadele etmekteyim, çünkü yeni pantolonları giymek istiyorum.

Sonunda vakar gösterdim, gösterişli bir tehdit, terzimi lanetleyiş ve onun yardımcısını, öç yemini. Bu esnada adamcık giysilerimle uzaklaştı. 2. perdenin sonu. Kanepede gömleğimin içinde kötü kötü düşünüyorum ve siyah bir giysiye bakıyorum, acaba o Richard için yeterli olur mu diye?

Dışarıda yağmur yağıyor.

Saat sekizi çeyrek geçiyor. Ben sekiz buçukta Windisch’le randevuluyum. Biz Theater Café’de buluşacağız. Zifiri karanlık yağmurlu gecenin fakat artan bir romantik ruh durumunun içinde: Şansın müsait, hatta terzi sahnesi bile muazzam, o olağanüstü bir olay.

Biz çok keyif verici bir salon olan Brockhaus’ların evine vasil oluyoruz. Orada en yakın aile fertlerinden başka hiç kimse yok, Richard ve ben. Ben Richard’a takdim ediliyorum ve ona hayranlığımın

birkaç sözünü yöneltiyorum. O onun müziği ile nasıl ünsiyet peydah ettiğini anlamak için bilgi ediniyor ayrıntılarına kadar, operaların bütün sahneye konuşlarına küfrediyor, ünlü Münih'linin istisna ederek ve orkestrasına rahat bir sesle "Baylar şimdi tutkulu olacak" diye seslenen orkestra şefiyle alay ediyor. Sevgili dostlarım biraz daha tutkulu olsun. Wagner seve seve Leipzig diyalektiğini taklit ediyor.

Şimdi sana bu akşamın bize sunduğunu kısaca anlatmak istiyorum. Kendine özgü baharatlı türden doğrusu zevkler yaşadım, ben bugün bile eski rayımda değilim, seninle, sadık arkadaşınla konuşmaktan ve harika haberi sana bildirmekten daha iyi bir şey yapamıyorum. Yemekten önce ve yemekten sonra Wagner Meistersinger'in bütün önemli pasajlarını bütün sesleri taklit etmek suretiyle çaldı, o çok sevinçliydi. O aslında gerçekten efsanevî derecede canlı ve ateşli bir adam, çok çabuk konuşuyor, çok nüktedan ve bu en özel türden bir sosyeteyle tamamıyla neşeli kılabilir. Bu arada onunla Schopenhauer üzerine uzunca bir konuşmada bulundu. Ah benim için onun tarif edilemez bir sıcaklıkla ondan söz etmesini işitmenin ne büyük zevk olduğunu kavrarsın, Wagner'den Schopenhauer'in müziğin ruhunu, mahiyetini tanımış olan biricik filozof olmasından dolayı ona müteşekkir olduğumu öğreniyorum. Bundan sonra şimdi profesörlerin Schopenhauer'e karşı nasıl bir tavır takındıklarını öğrenmek istiyor. Prag'daki filozoflar kongresiyle alay ediyor ve 'Felsefe'nin Uşaklarının' sözünü ediyor. Bundan sonra onun öz geçmişinden bir parçayı okuyor, ki onu o şimdi yazmaktadır. Benim şimdi kahkaha atmaksızın düşünemeyeceği Leipzig'deki üniversite hayatından son derece eğlendirici bir sahneyi okuyor. O bunun dışında son derece becerikli ve zekice yazıyor. Sonunda ikimizde de dışarıya gitmeye hazırlandığımızda elimi çok sıcak bir samimiyetle sıkıyor, onu ziyaret etmemi ve benden kız kardeşini ve akrabalarını müziğiyle tanıdık kılmak istediğini bana açıklıyor. Tabiatıyla böyle bir öneriyi kabul ediyorum.

Eğer ben bu akşama karşı daha nesnel ve daha uzak bakabilirsem bu hususta daha başka açıklamalarda bulunurum. Bugün candan bir hoşça kal ve sağlığın için en iyi dileklerimi iletirim.

F. N.

Erwin Rohde'ye
Leipzig, Tövbe günü (20 Kasım 1868)

Sevgili dostum,

Benim günlerimizin kaynaşan filolog haşaratını yakından gördüğün şimdi bütün köstebek uğraşısını avurtlarını şişirerek ve kör gözleri, ganimet olarak ele geçirilen solucanın uğruna duyulan sevinci ve hayatın izac edici gerçek sorunlarına karşı duyulan kayıtsızlığı her gün gözlemlediğim şimdiki zamanda sadece genç yavrularda değil yaşlılarda da bunları gördükçe, ikimizin de eğer aksi halde ruhumuza sadık kalırsak çeşitli kırgınlıklar ve belâlar olmaksızın hayat yolundan gideceğimiz hususu benim için daha kavranılır hale gelmektedir. Eğer filolog ve insan birbiriyle tamamen örtüşmezse, bu takdirde adı geçen haşarat önce neden sonra bu mucizeye şaşkınlık duyacak sonra da bundan kızgınlık hissedecek ve sonunda kafasını kaşıyacak, havlayacak ve ısıracaktır: Ki sen bunun bir örneğini yaşamış bulunmaktasın. Çünkü sana oynanan oyun kesinkes senin özel yapıtına karşı değildir, tersine şahsî olan yanına karşı olduğunu artık görüyorum. Ve ben beni bu cehennemsi atmosferde beklenenin ön zevkini yakında hissedeceğimin emin umudu içindeyim. Ama sevgili dostum, bunun senin ve benim hizmetlerimizle ne gibi bir ilintisi olabilir, başkalarının bizim kişiliklerimiz üzerine yargılarının ne önemi olabilir? Biz Richard Wagner ve Schopenhauer üzerine bir düşünelim, onlar ki kendilerine olan inançlarını yok edilemez enerji ile bütün 'kültürlü' dünyanın gürültüsü altında idame ettirir; eğer 'deos maximos'a rücû etmeye izin verilmezse bu garip adamların var oluş hakkını esirgememek gerekir, ki bu bizim için bir avuntudur, (garip adamcığa da, ilişkideki fotoğraf) ve birbirini anlayan iki yürek olmuş garip adamlar Tanrılar için neşelendirici bir tiyatro sahnesidir.

Bunun dışında düpedüz şimdi bizim hayat görüşümüzü pratik olarak kabul ettirdiğimiz ve sırasıyla bütün nesneleri, hal ve şartları, devletleri, öğrenimleri, dünya tarihlerini, kiliseleri, okulları vs.

duyargaçlarımızla yokladığımız bir zamanda, düpedüz şimdi aramızda bir çok miller dururken ve bizden her birisinin dünya görüşünü sindirmek için, yarı eğlenceli, yarı üzücü hissi kendisi için malik olmak zorunda olduğu bir zamanda. *Bizim Kintschy nezdinde* be-densel yemek öğünlerini müştereken sindirdiğimiz zamanınkinden daha rahatlatıcı ne vardır ki, böylece şimdi birlikte simgesel olarak bir öğle sonu kahvesini içmemiz ve hayat gününün ortasından geriye bakarak ve ileriye gözleyerek yaşadığımız anlardan daha iç açıcı ne olabilir ki? Bunun için Paris' te de daha geç sayılmamalıdır: ki orada büyük Yunanca komedimiz cereyan etmektedir, yani dünyanın en güzel sahnesinde, rengârenk kulisler ve çok sayıdaki parlak figüranların arasında. Ah bu 'fata morgana'ne kadar güzel!

Bunun için müşterek realite, rezil denilen tecrübe dünyası, mecbur olmak ve malik olmak, sınır elçisi ayıklığı bizden uzak kalsın. Hayır bütün bu mektup ruhuyla.

Şenlikli yüksek selâm olarak

Dostuma kurban edilsin!

(O çok sayıdaki mürekkep hokkasını içip bitirdi)

Çilekeşlerin Korosunu

Seven mutludur

Ki o üzüntü vereni

Şifalı olan ve temrin eden

Sınavı başarmıştır!

Aşağıdaki mektubu anlamak için Rohde'nin Nietzsche'ye gönderdiği Noel mektubunu tanımalıdır. Nietzsche'nin Rohde'nin aşağıdaki cümlelerinden derinden etkilendiği izlenimi uyandırmaktır. "Ben sana hayatımın en iyi saatlerini borçluyum: Ben istedim ki sen benim kalbimin içini okuyasın, senin o kalbe armağan ettiğin bütün o şeyler için sana nasıl içtenlikle teşekkür etmekteyim: Sen bana en katıksız dostluğun mutlu ülkesini açtın, ki onun içine ben sevgiye susamış yüreğimle daha önce bir zavallı çocuk gibi zengin bahçelere bakmıştım. Ben ki öteden beri yalnızdım, şimdi kendimi en iyi biriyle birleşmiş hissediyorum ve sen bunun benim iç hayatımı nasıl değiştirdiğini kolay kolay anlayamazsın, sertliklerimin ve zaaf larımın derin bilincinde beni sevgi ve hoşgörü ona lâayık olmayan biri olarak tarif edilemez bir ölçüde ferahlatmaktadır."

Erwin Rohde'ye Naumburg ve Leipzig, Ocak başı 1869

Sevgili dostum,

Bugün bizim bütün müşterek gönül işlerine değinmeden önce Bileam'ın eşekçığı üzerine birkaç söz etmek istiyorum. Bu hayvan Hamburg'a gönderilmiş olan baskı sahifeleri üzerine çok şaşırmıştı. Ama şimdi Druginlik basımevinin âmirince aydınlığa kavuşturulmuştur ve bundan itibaren aydınlatılmış bir dizgisi olarak düşünmektedir. İlk düzeltiyi ben yaptım. Ama dizgiciye biricik bir saldırı ile delici sözler ve barbarca Yunanca için olan heveslerini burnundan getirmek bir hayal işi olduğundan, böylece sana ki ona yazar olarak tabiatıyla bir başka otorite yardımcısıdır, (Wagner gibi konuşursak) ikinci düzelti ayrılmıştır ve bana tekrar üçüncü düzelti düşmektedir. Ki onu zaten sağladım. Buna göre toy yaratıkçığın hemen sevinçle ve memnuniyet içinde sıçramasını umut edebiliriz. Yunan-cadaki toy rol ile karşılaştırılabilir. Tanrı bize sana ve bana D. Engelmann gibi birkaç daima öyle iyi ebeler armağan etsin inşallah. Ki ona sen belki de birkaç satır yazmışsındır, bhusus ki o seni tanımayı arzu etmektedir. Ve bununla eşekçik sesini kısacak ve insanlar tekrar konuşmaya mezun olacaklar.

Ah sevgili dostum, sen bana ne kadar güzel bir Noel selâmını Naumburg'a gönderdin. Bayramın ilk sabahı idi ve bayram çanları çalmaktaydı. Bütün dünya bu sabah armağanlandırılmıştır ve bir başka yılda olduğundan bu sebepten biraz daha iyidir. Ben bizar şişmiş burnumla vatanın sıcak havasını içime çektim. Bak işte postacı geldi ve benim sevincimi tam kıldı. Kendisini münzevi olarak hissetmeye alışan bir kimse ve serinkanlı bakışlarla bütün sosyetik (toplumsal) ve arkadaşça bağlantıların içinden gören bir kişi ve insanı insana bağlayan minnacık pamuk ipliği bağcığı fark ederse onu o derece sıkı bağlamış, düğümlemiş olsa da bir esinticik onu bir an-

da yok eder. Dehanın alevinin onu münzevi yapmadığını gören bir kimse, ki o onun ışık çevresinden her şeyin kaçtığı bir alevdir, çünkü o onunla aydınlatılmış olarak, ölümlerin dansı gibi öyle çılgınca ve sıpsıska ve boş gururla görünür: Hayır kim ki yalnızdır doğasından gelen acayıplikle tuhaf bir şekilde arzulardan, yeteneklerden ve iradî çabalardan dolayı, bir dostun “Kavranamaz olan nasıl bir yüksek mucize olduğunu kavrar; eğer o bir puta tapansa, her şeyden önce yarattığı”, bilinmeyen aile hayatının tamamlayıcı cüzlerini yakından görmek fırsatını buldum: Burada yükseklikle, dostluğun biricikliğiyle hiçbir karşılaştırma yapılamaz. Ev giysisi içindeki mutluluk, en günlük olan şey, en yavan olan bir şey bu keyif verici olarak genişleyen hissin pırıltısı altında kalır- Bu aile mutluluğudur, ki o çok sıktır, çok değerli olabilmesi için. Ama dostluklar? Öyle insanlar vardır ki varoluşlarından kuşku duyarlar. Evet o, seçilmiş bir lezzetli yemeklere düşkünlük ki sadece az sayıda insana nasip olur, ‘kendileri için hayat yolunun çölden geçen bir yol’ olduğu o yorgun yolcular içindir: Eğer onlar kumda yatarlarsa, kuma saplanırlarsa, o zaman bir dostça ifrit onları avutur, onların kurumuş dudaklarını o Tanrılar dostluğunun nektarıyla ıslatır. Ama bu az sayıdaki kimseler uçurumlarda ve mağaralarda şarkı söylerler, ki onlar orada dünya şamatasından rahatsız olmaksızın Tanrılarına kurban ederler, dostluk üzerine güzel övgüler düzerler ve yaşlı baş rahip Schopenhauer buna ek olarak felsefesinin kutsal kazanını sallar.

N B. ile belirtilen yerde sayfa dolar dolmaz beni kente çağıran bir haber geldi: Şimdi geri geldim, her yanım titreyerek sana kalbimi dökmek suretiyle bu durumdan kendimi kurtaramıyorum. Absit diabolus! Adsid amicissimus Erwinus.

Erwin Rohde'ye Leipzig, 16 Ocak 1869

Sevgili dostum,

Benim bütün azalarımın titremesi için sebebim var ve mektubu aniden kesmem için: Çünkü başımın üstünde büyük bir darbe yedim ve Paris'e yolculuk planlarımız havaya savruldu. Ve sonunda onunla benim en güzel umutlarım da uçup gitti. Ben mesleğimin zincirine vurulmadan önce bir kere daha ona malik olmak istiyordum ve derin ciddiyetini ve bir yolcu hayatının sihirli çekiciliğini dibine kadar tatmayı özlemle istemiştim, bir kere daha tarif edilemez olan mutluluğu tatmak için müthiş istekliydim, bir oyuna katılan değil, seyirci olmak arzusunu duyuyordum, en sadık ve en anlayışlı dostumla, seninle içmek için şöyle düşünüyordum, biz ciddi gözle ve gülümseyen dudaklarımızla Paris insan kalabalığının arasından geçip gidecektik, bir çift felsefî serseri gibi, onları her yerde birlikte görmeye insanlar alıacaktı, müzelerde ve kitaplıklarda, Lila'nın Closseriesinde ve Notre-Dame'inde, her yerde düşünüşünün ciddiliğini ve birbirine aidiyetin o ince anlayışını taşıyarak. Ben böyle bir yolculukla, böyle bir dost yakınlığıyla neyi değiştirebilirim? Ah! Çok sevgili dostum, inanıyorum ki benim rûh halim bir güveyin rûh halidir. Bizim latif zorlanmaksızlığımız ve ideal yaz gezintilerimiz şimdiki kadar kıskanılmaya layık görülmedi.

Ben aşağıdaki hususu söylemeden önce, daha açıklanmayan bir şeyi sıkı bir dost gizi olarak mülâhaza etmeni rica ediyorum, yabancı burunlar onun kokusunu almasın.

Sevgili dostum, ben olası, hatta emin bir şansa malikim, en yakın zamanda Basel Üniversitesine çağrılacağım: buna hazırlanmam gerekiyor, Paskalyadan itibaren akademik bir öğretmen olacağım.

Ünvanım ilkin bir profesörün ünvanı olacak, ordinaryus profesörün. Maaşım 3000 Fr. baliğ olacak ve mevkim oradaki Eğitim Ku-

rumu'nun en üst sınıfında haftada altı saat ders vermemi gerektirecektir. Bütün bu atama sergilendikten sonra tekrar ard bacaklarım üzerine basmam için bağışlanamaz bir kapris olacaktır.

Ama bu masalımsı öykünün kökeni şudur. Oradaki eğitim danışmanı Kiessling'in en yakın zamanda Basel'ı terk edeceği haberini ondan almış bulunuyor. Hangi çıkarıcı beklentilerin yapıлып yapılması senin için önemli değil. -Yani o eğitim danışmanı-. Çok yetkin Vischer Ritschl'den, böyle hallerde yaşlı danışmanına soruyor ve bu arada onun iyi bir okuldan olduğu izlenimini edindiği benim adımla bu fırsatta ondan öğreniyor.

Bunun sonucunu sen düşünebilirsin: Ritschl beni çağırttı, ben mutlu bir şaşkınlığa kapıldım, şaşkınlığım içinde öğleden sonra bütün bir zamanı gezinti yaparak, Tannhaeuser melodileri terennüm ederek geçirdim, Ritschl'in benim hakkımda rapor verdiğini ve Vischer'in tekrar ona yazdığını vs. öğrendikten sonra. İnsanın içinde yüzdüğü durumla seni neden daha çok meşgul edeyim, başkalarının gayretkeş ve hırslı adaylıkları üzerine bir şeyler yazarak.

Şimdi evet küçük bir şeytan her şeyi bir anda yok edebilir. Eğer böyle bir şey olursa, suratımı asacak olan son kişiyim. Ben daha başlangıçtan beri bu öyküde büyük çapta bir rastlantınlık görmeye alıştım. Eğer o birden o gülünç o fındık faresine dönüşürse, ki onu şair dile getirmiştir, -Buna rağmen!- Biz böyle kolay kolay kendimizi öldürtmeyiz. (Plularis maiestatis) (Tanrının lütfuyla) . Eğer Paris'teki gelecekteki düşlerimiz iz bırakmadan havada yok olup giderse benim için daha da üzücü olacaktır, ya da olabilir.

Sevgili dostum parmağımı sus makamında dudağıma götürüyorum ve seninle sımsıkı tokalaşıyorum. Bizler gerçekte yazgının kaçıklarıyız. Daha önceki hafta sana mektup yazacak ve müstereken kimya öğrenmemizi önerecektim ve filolojiyi ait olduğu yere atmayı teklif edecektim. Ki o oraya atalarımızın ev idaresine aittir. Şimdi şeytan 'yazgı' bir filoloji profesörlüğüyle beni kandırıyor.

Bunun dışında bu profesörlüğün şansları ilkin mükemmeldir. Rütbenin arttırılması ve maaşının arttırışı kısa mühletlerden sonra ön görülmüştür. Ve benim işittiğim ve kulak vererek öğrendiğim her şey benim özgür düşünen ve soylu makamlarla -iştirilmemiş bir tarzda- Prusya bedenine uygun olarak alış-verişim olacak.

En yakın zamanda doktorluk payesini kazanmalıyım. Çok kısa olan doktora tezinin (Corollarium disput.de font.Laert.) üstlenmek nezaketinde bulunabilir misin? Zamanın benim için çok pahalı olduğunu söyleyebilirim. Önümüzdeki ilk aylarda ne yapacağımı Allah bilir. Schopenhauer bu iç çekime gülümseyecekti: çünkü biz biçare adamlar Yunanca ile neyi anlarız ki!

Artık hoşça kal en sadık arkadaşının, dostunun sadakatsizliğini elinden gelirse başıyla dünyada hiçbir sadakat yoktur denilebilir. Hayat benim için bunaltıcıdır, ben yazın yaklaştığını duyar gibi oluyorum.

Bir not daha: Kısa bir süre önce beni Richard Wagner en büyük sevinci duyurarak birine yazdığı mektupta selâmını gönderdi. Luzern benim için şimdi artık ulaşılamaz bir yer değil. Bu ayın sonunda Dresden'e yolculuğa çıkacağım, Meistersinger'i dinlemek için. Sonunda Paris'e yapacağımız yolculuk müstesna olmak üzere her şeyden çok şimdiden bundan sevinç duyuyorum.

Sanat ve dostluk yaşasın!

F. N.

**Erwin Rohde'ye
(Vizite kartı) Leipzig, 12 Şubat 1869**

Sevgili dostum, kaçınılmaz olana sığrayışım olup bitti: bugün o bayram günündeki onda senin Yunanca süslü püslü hayatı giriyor, imza sahibi Ovos kutsal profesörlüğün mevkiine kavuşuyor. Özgür İsviçre, Richard Wagner ve dostluğumuz yaşasın!

(Vizite kartının ön tarafında)

F Friedrich Nietzsche

Basel'de Klasik Filoloji Ordinaryüs Profesörü.

Profesör

1869-1869

20 nisanı Nietzsche Basel'e vasil oldu. O arada yıllarca Schützen-graben evinde No. 45 (şimdi 47) meslektaşları Overbeck ile birlikte oturdu. Bu ev onlar tarafından ev sahibesinin adına göre 'Bäumansshöhle' diye adlandırılmıştır. 28 mayısta Homer'in kişiliği üzerine mesleğine giriş nutkunu verdi. Sömester yorucudur. Eğitim Kurumunun öğrencileriyle, yani Lisenin (Gimnaziyum) ilk sınıfıyla Platon'un Phaedon'unu okuttu. Bu üniversitede Nietzsche haftada dört saat Yunan şiiri ve üç saat Aeschylus'un Choephoren'ı üzerine ders verdi.

Erwin Rohde'ye Basel, Temmuz 1869

Sevgili dostum, Basel'in 'Bündlitag'ının ne olduğunu biliyor musun? Herkes çıkını bağlar ve demiryoluna koşar. Bütün okullar, üniversite dahil dört haftalık bir dinlenme tatiline girerler. Ve Basel'in iklim bilimcileri (klimatolog) bu dönemde Basel'de kalmanın fiziksel olarak zararlı olduğunu iddia ederler. Buna göre dışarıya geniş dünyaya gidilmelidir! Ama nereye? Ben tekrar Baviera'ya Bohemye dağ silsilelerinin gezmeye değer dağlarını ziyaret edecektim. Eğer bu ziyaret sevgili dostum yalnızca senin yanında olup bitebilirse!

Ne yazık ki şimdi düpedüz Güney İtalya'da bulunuyorsun, aksi halde kuzey İtalya göllerinin birine kadar belki de sabaha doğru yolculuğa çıkardım ve biz bir kayıkta bulunarak bakışımız mavi göğe yönelik olduğu halde sallanmamıza izin verirdik bütün yalnızlığa rağmen, en çok özlenen topluluk içinde olurduk. Şimdi burada Basel'da oturuyorum ve niçin yolculuğa çıkacağımı bilemiyorum. Bununla birlikte hiçbir yerde bu derece gerçek, içimden beni şifaya kavuşturacak ve güçlendirecek bir dinlenme düşünmüyorum. Ben meslektaşlarımdan garip bir tecrübe edindim. Ben onların arasında daha önce üniversite öğrencileri arasında hissettiğim şeyi hissediyorum: Genel olarak onlarla daha yakinen ilişki kurmak ihtiyacını duymaksızın, her türlü kıskançlık hissetmeksizin. Evet, daha kesin düşünürsek, onlara karşı içimde bir nebze istihkâr ediyorum, ki onlarla çok nazik ve ince bir ilişki tamamıyla katlanılır bir durumdur. Benim selefim Kiessling bütün söylenenlerden anladığıma göre elbette tamamıyla benden farklı bir mizaçta idi, herkese açık-sangunik (tez canlı) daima gayretin içinde sosyete'yi bir araya getirmek için vs. oysa ben bu gibi müşterek gezintilerde 6-8 meslektaşla birlikte çok az bir şey sonsuz derecede çok az bir kazanç sağ-

lıyorum, eğer rahatsız edilmeksizin ve yalnız başıma gezinirsem duyduğumdan çok azını duyuyorum. Giderek insanlar beni yalnız bırakmaya da alışıyorlar. Yazıkklanmanın bir hissiyle çünkü onlar kendimi Basel’de iyi hissetmeyeceğimi sanıyorlar ve eğlenemeyeceğime inanıyorlar. İyi kalpli herifler.

Ben akademik mevkiimden dolayı memnunum. Üniversite öğrencilerinin bana güvenleri var ve ben onları en iyi biçimde aydınlatıyorum, sadece filoloji bakımından değil, bunun dışında şimdiye kadarki dinleyicilerimden üçünün Michael’i tavsiyem üzerine Leipzig’e gitmelerinden memnuniyet duyuyorum. Bunlar üstelik en iyi öğrencilerimdir. Önümüzdeki yıllarda ders takrirleri için bir plan yaptım: Benim daha doğru olarak bilmek istediğim ve buna mecbur olduğum şeyler üzerine ders takririnde bulunacağım. Besbelli bundan en çok kendime yarar sağlayacağım. Choephoren’ un ve Yunan şairleri dersim çok üretken oldu ki bundan büyük sevinç duydum. Ve her halükârda önceden görebildiğimden daha iyi sonuçlandı. Bu sömestrenin yazgı dolu paskalya yortusuna rastlanmaktadır. Nietzsche Wagner’in safiyesinin önünde kararsız durmaktadır. Viirwaldstadter gölünün kıyısında ve Leipzig’de aldığı ziyaret davetini şimdi ciddiye alıp almamayı teemmül etmektedir. O ‘Siegfried’in’ üçüncü perdesinde bir pasajdır; ki onun notası bitmek üzeredir. İçerden daima tekrarlanan bir akort duymaktadır. Bu akortun sözleri şu mealdedir:

*“Beni yaraladı
Beni uyandıran”*

Kendine mahsus yazgı hissiyle Nietzsche daha sonra bu sözleri kendisiyle ilişkilendirilmiştir.

Noel yortusu günü Nietzsche’nin Wagner ile ve Cosima ile geçirdiği o ışık saçan şenlikli günlerin ilkidir. Onun görünmesi Wagner’de onun sayesinde ona karşı hâlâ yabancı duran çevreleri sanatı için kazanacağı umudunu uyandırmıştır. Nietzsche ona hemen dostlarını götürdü ve ilk eserleriyle Wagner’in hayat yapıtının bir yeni, yüksek türden duyurucusu gibi görünmüştü. Yaşlanmakta olan ustanın genç dostunun (Nietzsche) bağımsızlığı ve büyüklüğü üze-

rine yanılması filozofun suçu değildi. Wagner ile Nietzsche arasındaki dostluk trajedisinin hükmünde Cosima'nın üstadın yapıtına kendisini münhasıran tutkuyla vermesi gözden kaçırılmamalıdır ve unutulmamalıdır ki Wagner aslında bu kadınla bir kökensel ilişki içinde idi; dostları onun için Kurvenals tipinden daima yardımcıları ya da hizmetkârları idi.

Nietzsche konferansları: Yunan müzik dramı, Sokrates ve Trajedi, ilk kitabının ön çalışmaları olarak Tribschen'e gönderdiğinde Cosima ona şöyle yazdı: Gönderdiğiniz ve bununla uğraşınız Tribschen'de bir halet-i ruhiye değişmesine yol açtı. Biz akşamleyin bizzat artık okumadığımız için çok üzüntülüydük. Bizim sizin sayenizde insanlığın en güzel zamanlarına yaptığımız haç yolculuğu bize öyle hayırlı olarak etki etti ki, ertesi günü Meister (Wagner) Siegfried'ini en cüretkâr ve en kibirli Violin figürü ile eşlik ederek Ren üzerinde şen şatır konusunu üfletti, bunu işiterek Ren kızları sevinçle umut ederek motilerini geniş geniş ezgilendirdi. (Siegfried' die Ren yolculuğu).

Wagner'in yeni kazandığı dostunu hemen girişiminde nasıl dahil etmeyi düşündüğünü Nietzsche'nin mutlu aks-i seda mektubuna (hemen yazdığı mektuba) verdiği yanıt göstermektedir. O filoloji ile müzik arasında bir ittifak tasarlamaktadır. "Eğer müzisyen olaydınız, bu takdirde aşağı yukarı filolojiye tutkuyla kendimi verdiğim takdirdeki olacağım şey olurdu... Şimdi gösteriniz filoloji ne içindir ve büyük Renaissance'yi yeniden doğuşu sağlamak için bana yardımcı olunuz, onun içinde Platon Homer'i kucaklamaktadır ve Homer Platon' un ideleriyle doludur ve ancak o zaman hakkıyla her şeyden büyük Homer olabilir."

**Erwin Rohde'ye
Bademweiler, 17 Ağustos 1869**

Sevgili dostum,

Bayramın son günü. Eski gömülmüş olan hisler uyanıyorlar. Bana öyle geliyor ki üçüncü sınıf öğrencisinin durumundayım, o ki duygusal olur ve dünyevî mutluluğun ölümlülüğü üzerinde eğer son bayram gününün çan sesini duyarsa şiirler yazar. Ah sevgili dostum, benim az bir neşem var ve her şeyi öyle yalnız olarak içime çığnıyorum. Eğer onun sayesinde seninle bir akşam konuşması sağlayabilseydim kötü dizanteriden bile ürmezdim. Mektuplar ne kadar az geliyor! Ben yaşlı Goethe'nin dün güzel bir pasajını fark ettim:

“Mevcut dostun belirli konuşması ne denli değerlidir, ki onun göksel gücünden bir yalnız insan yoksundur ve sessizce ölür. Çünkü kalbin içinde kapalı olan için karar ve düşüncesi yavaş yavaş olgunlaşır: Seven bir erkeğin mevcudiyeti onu kolay kolay geliştirir.”

Bak işte o budur. Bizim ebediyyen ebeler ihtiyacımız var ve kendimizi doğurtmak için çokları bir otele ya da meslektaşına giderler ve küçük kediler gibi düşüncelikler ve plancıklar takla atarak ortaya çıkar. Ama biz gebe isek, bize güç doğumda yardım edecek olan hiç kimse orada değildir ve zifiri karanlık ve somurtuk olarak hoyrat, yontulmamış, yeni doğmuş düşüncelerimizi her hangi bir karanlık bir mağaranın içine koyarız, onun dostluğunun güneş ışığı yoktur.

Bununla birlikte yalnızlık üzerine ebedî konuşmalarımınla tamamıyla bir Zimmermann olacağım. Ve hiçbir dostane Meryem bana katılmak istemeyecek. Öküzçük ve eşekçik onlar Tanrı'yı Efendi'yi nazikçe övdüler. Öyle olsun! Sadece bir parça sığır hayvanı ve dünya uyumu sağlanmıştır, bina taçlandırılmıştır. Sen çobanların ve koyunların yıldızı gördüklerini biliyor musun (mutlu olduklarını)? Bizim için her şey biz başkaları için her şey karanlıktır.

Örneğin: Tischendorf: O yıldızı gördü ve öyle çabucak ona koştu, onun göğsüne yaslanıncaya kadar. Şimdi o küçük bıkkınlığı için görkemli onurlara malik, dördüncü azaya kadar (halkaya). Evet,

evet quod liced bovi! Bunun için sana biraz daha Jüpiter'imden, R. Wagner'den söz etmeliyim, onun nezdinde zaman zaman soluk alıyorum. Ve benim bütün meslektaşlarımın tasarlayabildiğinden daha çok ferahlıyorum. Bu insanoğlunun hiçbir nişanı yok ve şimdi biraz önce ilk nişanını kazandı, yani Berlinler Akademie der Künste'nin üyeliğini elde etti. Bu üretken, zengin, sarsıcı hayat, ortalama ölüm-lerinin arasında saparak iştirilmemiş olarak. O da bunun için buradadır kendi gücüyle kök salmış olarak ve bütün bir günlük hayatı olanların üzerinde bakışıyla atlayarak ve zamana uygun olmayan en güzel anlamda. O bana kısa bir süre önce 'Devlet ve Din' üzerine bir müsvedde verdi genç Bayera kralının anısı olarak belirlenmiş, bir yükseklikten ve zamandan uzak kalarak, bir soyluluktan ve Schopenhauer'in ciddiliğinden ve ben böyle uyarıları alabilmek için kral olmayı arzu ettim. Son zamanlarda onu bunun dışında bana bunun için birden çok kez ricada bulunan Frau Bülew'a ilişkin olarak mektuplarından bazı pasajları gönderdim. Son kez orada iken, ikametimin gecesinde Wagner'in adlandırdığı "Siegfried" inin bestelenmesini biraz önce bitirmişti ve gücünün en zengin hissi içinde bulunuyordu. -sen ona yazmak istemez misin? Onun kendisine hayran müzik dışı kimselerden çok miktarda malik olduğunu mu sanıyorsun? Sen müzisyen olarak ona yazmamalısın, tersine aynı bağdaşımli ciddi insan olarak. Bu gibilerden çok ender olarak bilgisi var. Ve her keresinde bir bulguya kavuşmuş gibi mutlu olmaktadır. Sen onun artık yabancı da değilsin. Adresi Richard Wagner'in Tribschen bei Luzern. (Vallahi şimdi harfleri ne kadar güzel çizdim: Biliyor musun? Bir zamanlar sana Grey'in bir kitabının salık vermiştim ve sen onu Grog okumuştun.) Sen gerçekten son mektubumu (fotoğrafımla birlikte) aldın mı? Ben onu Napoli'ye poste restante olarak göndermiştim. Ben bundan kuşku duyuyorum.

*Hoşça kal en sadık dostum
Fried. Nietzsche*

Lütüfkâr kollasyon için sana çok müteşekkirim. Romundt Dr. Phil'dur. Homer üzerine konuşmam (ki o Leipzig'de çok beğenildi) geri döndüğünde alacaksın.

Paul Deussen'e
Basel, 25 Ağustos 1869

Sevgili dostum,

Senden seve seve bir haber almak istediğimden, ama tercihen seninle görüşmekten memnuniyet duyacağım için, bir mektup teatisinin buradan oraya ve oradan buraya yapılmasının biraz üzüntü veren alışkanlığımı kırıyorum ve uzakta olan sen dostuma bir ikinci 'karşı' mektubu yolluyorum.

Bir kere tekrar karşılaşsaksak acaba kendimizi değişmiş mi bulacağız? Ben senin dış görünüşünü artık gözümde canlandıramıyorum: Çünkü lise mezunu Paul Deussen'ı gösteren kötü fotoğraf ne anlam taşıyabilir ki o albümde bulunmaktadır. Sana son kere gönderdiğim fotoğrafım da ona bakarak ondan az bir şey izlenim edeceksin, evet belki de yanlış bir tasarım uyanacak sende *Yunanca!* Dış için geçerli olan bir şey insanın içi için daha çok öyledir. Biz sadece birbirimize mektuplar gönderebiliriz, bunlar bir kere içimizin fotoğrafları değildir, tersine uçucu bir ruh haline ilişkin bir anlık gölge resimleridir.

Dostlar şimdiki zamana dahildir: Aksi halde onun yerine anının kültü girer.

Ben şimdi sana beni görmediğinden zamandan beri benimle yakın ilişki kuran insanların adlarını saymak istiyorum.

İlkin senin de tanıdığım birkaç isim: Birinci ve biricik mevkide Erwin Rohde (Dr. Erwin Rohde), en iyi ve ender türden ve bana beni rikkate getiren bir sevgi ile sadıkane bağlı olan kişi. Daha sonra Heinrich Romundt, benden daha genç bu sebepten daha çok öğrenerek çaba harcayan dostun pozisyonunda. Felsefi bağdaşımı dolayısıyla benim için son derece değerli bir dost, öyle ki ben hiç kimse karşısında onun karşısında olduğum kadar uzunca ve önemlice olan bir şeyi tartışmam. Bundan sonra baş rahip Wenkel, Schopenhauer'in adına en ve en cesur zihniyet yoldaşı. Karşılıklı olarak değer biçmemin ilişkisi içinde.

Son zamanlarda Richard Wagner'e en sıcak ve en ruhlu mutlulandıran bir yaklaşım, daha başka bir deyimle bu çağın en büyük dahisine ve insanına kesinkes başkasıyla ölçülemez derecede. Her iki, üç haftada bir Vierwaldstaetter gölgendeki malikanesinde birkaç gün geçiriyorum ve bu yaklaşımı hayatımm en büyük kazancı telâki ediyorum, Schopenhauer'in yanında, ona müteşekkir olduğum gibi.

Ritschl üzerine sana sık sık yazmıştım. Kadınlardan benim için en nüfuzlusu olarak Frau Ridschl'i ve Bülew karısı Frau Baronin'i anabilirim. (Listzt'il kızı) İyi dostlar ve iyi arkadaşlar benim için şunlardır: Leipzig'de Dr. Windisch, Pforta'de Prof. Zarneke Leipzig'de, Prof. Schönberg, Basel'de iktisatçı, Dr. Roscher, Dr. Kleinpaul. Bütün son anılanlar bana değerli yakınlıklar ama dostluğun ilk çizgisi içinde değiller.

Öyle değil mi bu kendisinden sevinç duyabileceğim adlardan mağrur bir dizi, bahusus ki ben 'dost' sıfatıyla çok cimri ve idareciyimdir ve yakın dostluklar kurmayı da amaçlamam. Ve şimdi bütün eskiler ve değerini kabul ettirmiş olan isimleri burada zikretmedim, benimle dostluk kurmuş olan insanları belirtmedim, senin beni tanıdığın zaman.

Böyle bir fihrist her halükârda öğreticidir ve birçok mülahaza tamamıyla seçilmemiş olarak insanın aklına gelmektedir. Böyle bir dost dizisi belirli bir ölçüde içimizin dışarıya izdüşümüdür, bir tür notadır ki varlığımızın bütün sesleri onda ifadesi bulur. İnsan düşünceli oluyor, ben mutluluk ve şen şatırlık için doğmuş biri değilim.

En acayip olan husus kişinin kendini hükme bağlamak için tamamıyla elverişli hissetmesidir ve buna girişmesinde kendi kendini yabancı hissetmekte ve her hangi bir başkası olarak zihninde inşa etmektedir. Bu sebepten dışsal ölçütler yararlıdır, örneğin yukarıda zikredilen dost dizisi gibi. İnsan bizzat kendinden ürker, ya da utanır, bir mantıksal sonuç çıkarmak hususunda ve onu tercihen başkalarına bırakır, benim bugün bunu sana bırakışım gibi, sevgili dostum bu liste üzerine bir gün düşüncelerini bildirmeni isterdim.

Ben boş gurura kapılmak için çok yaşıyım. Senin durumun nasıl?

Hepimiz hayatın acısını çekiyoruz. Zararsız körler mutlular!

Sadık dostun Friedric Nietzsche

**Erwin Rohde'ye
Basel, 3 Eylül 1869**

Sevgili dostum,

Mektuplarla görüşmek kötü bir şey. İnsan en iyisini vermek ister, sonunda tamamıyla bir günlük ömrü olan şeyleri iletir, ebedi melodiyi değil.

Daima eğer sana mektup yazmak için masaya oturursam, Hölde-
rin'in (lise döneminden en sevdiğim insanın) bir sözü hatırıma geli-
yor: Çünkü ölümlü ölerken en iyi yanını verir. Ve sen eğer iyi anım-
sıyorsam, son mektuplarımda ne buldun? Olumsuzluklar, bıkkınlık-
lar, yalnızlıklar, ayrıntılar. Ve bunu Zeus güzümsü saf gök, düpedüz
bu zamanda olumluya yönelmek istiyorum, bazı zengin saat bol bol
sağ görüşle ve gerçek canlandırış ile yanımdan geçiyor? Ama daima
bir mektubu senin için iyi düşüncelerle ve arzularla göğşe atıyorum,
eğer daima böyle zamanlar ve kabaran duygular beni sararsa ruhla-
rımız arasındaki elektrik telinin (ya da Reichenbach'a göre od ale-
vi) bu çabuk yazıyı sana gönderecek umuduyla.

Eğer çok uzakta olmasaydın, sana uzunca bir dosyayı gönder-
mekten memnun olacaktım, benim üniversitede görevime giriş tut-
kunu, ki o müsvedde olarak yolculukta ve onu ilkin Romundt zi-
yaret etti: O onu rikkate getirici bir sıcaklıkla kabul etti. Bundan
sonra o baba Ritschl'in yanında idi. Ondan iyi bir üslûpçunun övgü-
sünü kazandım; en son olarak dostum Wagner'in nezdinde, ki o onu
bayan Bülow'a okumuş, beni çok güçlendiren olarak ortaya attığım
için beni kutlamaktadır, belki de bütün bilgeliğin başlangıcı ya da
sonudur ve onu ekseriye düşünmeyiz. Bu risalem şimdi belki Dr.
Deussen'e de benim ve senin için o derece saygın olan Wenkel'e de
gönderilecek. Ama hakiki payeyi Yunanca bu risale eğer sen onun
üzerine mutluluk dileğini söylersen edinecektir. Müsveddenin böy-
le tanınmasından hoş bir şey yoktur: İnsan kendi için ciddi düşünen

bir seyirciyi seçer ve fahileleşmiş olarak kendini görmek tehlikesine düşmez.

Bunun dışında ben İtalya'ya da malikim, senin gibi: sadece oraya cumartesi ve pazar günleri gidiyorum, gidebiliyorum. O Tribsen'in'dir ve benim için tamamıyla bir yurt gibidir. Son zamanda birbiri ardından kısa süreler orada bulundum ve bunun için hemen hemen her hafta bir mektup aynı yolu katetmektedir. Sevgili dostum, benim orada öğrendiğim ve gördüğüm, işittiğim ve anlamadığım şeyler tarif edilemez derecededir. Schopenhauer ve Goethe, Aeschylus ve Pindar hâlâ yaşıyorlar, bana inan.

Sanatçı zevk, beğeni yeteneklerinin öğrenilmesi üzerine gözlemin benim için önemlidir. Ben son zamanda iyi bir şans eseri peyzaj tablolarını içsel olarak içime emmek imkânını keşfetmeye yöneldim. Tasvir edilen tarihî eserler, insan hareketi içinde benim için ebediyyen uzak kalmaktadır, ben plastik değilim. Ama böyle bir peyzaj tablosu beni dingin ve beklentili kılmaktadır. Öyle değil mi, sen geriye dönüştü Basel'de benim yanımda birkaç gün kalacaksın? Romundt'u kış sömestresinin başlangıcı için davet ettim. O beni sevindirerek belirteyim ki gelecek. Ekimde annem ve kız kardeşimle Leman gölünde yaşayacağım.

Kışın Platon öncesi filozofların ve Hesiod'un günlerini ders takriri olarak okutacağım. Choephoren üzerine şimdiki konferansım beni memnun edecek ölçüde ilerledi.

Bir katıksız, mavi, serin, güz sabahı, insan ruhunun dumura uğramış uçuculuğunu hissetmiyor. Aksi halde dağlara çıkardım, geniş vadiye.

Sana, sevgili dostuma Erwin Rohde'ye

F. N.

Erwin Rohde'ye
Naumburg, 7 Ekim 1869

Sağlık ve mutluluk ilkin!

Mektubun ibaresi sana ne denli bir zenginliğin bana bahşedildiğini gösteriyor, vatanın sıcaklığı ve anıların bolluğu.

Dışarıda pencerelerin önünde düşünce zengini göz duruyor, berak, ılımlı ısıtan güneş ışığı içinde. Kuzeyin güzü, ki onu ben en iyi dostlarım gibi seviyorum, çünkü o derece olgun ve isteksiz bilinçsizdir. Meyve ağaçtan düşüyor, bir esinti olmaksızın. Ve dostların sevgisi de böyledir işte: Uyarımsız, silkmeyen, bütün sessizliğin içinde aşağıya düşer ve mutlulandırır. O kendi için hiçbir şeyi hırs-la istemez ve her şeyi kendinden verir. Şimdi çok çirkin- hırslı kadın- erkek sevgisini dostlukla karşılaştırır.

Ben öyle sanmıyorum ki bir kimse güzü sever, az sayıdaki dostları ve yalnızlığı gerçekten sever, kendisi için bir büyük, semereli mutlu hayatının güzünü önceden kestirebilir.

“Bu sebeple, sabret, hayat ipliği Tanrıçalardan biri bana güzü örsün, sevgiyle ve uzun yarı soğutulmuş olan güneş ışığından ve bu zamandan.”

Ama sen biliyorsun ki biz bununla hangi boş zamanı kastediyoruz. Daha önceleri zaten birlikte yaşadık, hakiki Yunanca olarak, yani boş gezenin boş kalfası gibi.

Ve bizi o yaşamanın güzünün tekrar bir araya getireceğini umut etmemizi kim engelleyebilir?

Bu senin doğumunun anı gününde dile getirilmiş olan arzu ve umut olsun, bizi tekrar bir araya getirmek için, öyle değil mi? O ama daima ve her zaman yüreğinin içinde taşınsın!

Buradan yola çıkarak Leipzig'deki eski anı yerlerini ziyaret ediyorum ve Romundt bana en dostça uğramak için ona orada rastla-

mak için oraya vasıl olduğunu bildiriyor. Ben sana onun benim davetimi, kış sömestresinin başındaki zamanı Basel’de geçirmeyi kabul ettiğini yazmış mıydım? Ve biz orada gelecekteki pozisyonunun güç sorusunu birlikte çözümleyecektik. Yine de bana görüşünü yaz, benim onu tanıdığımı göre son yılın güzel gelişiminden sonra bir felsefe öğretmenliği için şansını ona kesinkes layık görüyorum. İyi anlaşılan şansının. Bütün felsefi disiplinlerin sistematik olarak üstesinden gelmesi için çok çalışması gerekecektir. Ve bunun için birkaç yıl geçmesi kaçınılmaz olacaktır. Bunun dışında buluşmamızı özlemlerle istiyorum, çünkü son yıllardan beri estetik sorunlardan ve yanıtlardan bütün bir yığın içimde mayalanmaktadır ve bunun üzerine sana belirgin kılabilirim şeyleri söylemem için mektubun çerçevesi çok dardır. Sistemin küçük kısımlarını işleyebilmem için bunu örneğin üniversitedeki görevime başlarkenki nutkumda yaptığım üzere resmi nutukların fırsatından yararlanıyorum. Tabiatıyla benim Wagner en yüksek anlamda kazançlıdır. Özellikle şimdiye kadarki estetikten kavranılamaz olan örneği oluşturduğu için. Her şeyden önce Lessing’in Lakoon’ unu aşılmalıdır. Bir iç ürkeklik ve utanç olmaksızın bunu dile getiremeyiz.

Windisch şimdi artık üniversitede öğretim müsaadesi aldı. Brokhaus ailesi beni Basel’de ziyaret etti, biz bir günde Tribschen’de birlikte olduk. Ritschl ve eşi inanılmayacak bir sevgi besliyorlar ve saygı duyuyorlar; Bunu sevinmen için açıklıyorum. Onlar yine kendi güçleriyle. Onlar başka türden olanı öyle tutuk olmayan sevinç geçerli kılarılarsa saygılı oluyolar.

Ve onlar eğer senin üzerine de öyle ve benzer şekilde yargıda bulunmazlarsa, çok şaşarım. Bunu filoloji çevresi iyi dost olduğumu ve yine de bütün diğer insanlardan farklı olduğumuzu hissetmeli. Değil mi çok sevgili dostum?

17 ekime kadar ben burada olacağım. Certamen’in güzel ve yararlı katkısı gerçekten bir dostluk hizmeti. Tanrım, senin gibi seçkin dostlar el yazısı tutsaklıklarımı ve buna benzer çirkinlikleri sineye çekiyorlar.

Erwin Rohde'ye Basel, 11 Kasım 1869

Ama benim çok sevgili dostum, kim böyle ayırtıcı mektupları yazabilir?

Bana inan, eğer ben böyle bir şeyi okursam, buradaki mevcudiyetimin katı lokması ağzında taş haline gelir; profesörlüğümün balığı bir kere 'konserveleşmedi' tersine yılan haline geldi ya da bu profesörlük beni baştan çıkaran yılan değil miydi, beni dostuma ve mavi dünya mucizelerine götürecek olan patikadan uzaklaştırdı. Ben senin dilinde konuşayım. Mektubunu okudum ve bana öyle geldi ki birden uyandım, derin esmer gece çevremde idi ve uzaktan onu uzun zamandır iştitemediğim özlemle ses gibi ezgilendiğini duydum. "Biçare Tannhaeuser bana Roma'dan söz etme" der; o orada ona ulaştığım için. Oysa burada ilhamsız kentte, sert bir çalışma içinde yaşıyorum kırık kanatçıklarımla ve bükülü bacakçııklarımla.

Örneğin:

Bu kış üniversite öğrencilerinin talebi üzerine grameri takrir edeceğim ama bu gerçekten çok gayrı insanî üstelik benim için son derece yeni, başlangıç.

Sen aslında gerçekten bolluk ve şehvetin içindesin, bayan ARS'ın (sanatın) dağında var bunun dışında kutsal Meryem'e öyle yakınsın ki düpedüz kutsal Papa'ya olandan daha yakınsın. Leipzig'den sevindirici bir haber de geliyor: Ritschl bana kendisine çeşitli taraflardan, özellikle Dindorfschen tarafından Pollux' un çok öğüldüğünü yazıyor, ama daha bu yazıyı görmediğini belirtiyor. Ona bir nüsha gönder, mümkünse adayıcı dizecikleriyle. Yaşlı bir şakacı böyle şeyleri çok sever. Ben Leipzig'de onu ziyaret ettiğimde donanımıyla birlikte gerçekten mütehassıs edecek kadar lütufkârdı. Ben seni orada öncekinden belki de. Ben yaşlı Vischer'e "ONOX"un bir nüshasını armağan ettim ve o bundan memnun oldu.

Pollux son derece de yetkin ve öğretici bir çalışma en yakın zamanda seninle o yılanı üzerine konuşmalar yapmaya başlamasını şart koşuyorum (ahî angius ung- Benim dil karşılaştırmalarım bak) ve o optime jure.

Eğer bir ara Homer'in ve Hesiod' un hayatını görürsen, onlara aslıyla karşılaştırmak zahmetinde bulun. Özellikle sahte Herodotun-ki ile. Sana Vestelmann özgeçmişini göndereyim mi? Homer'in yapıtlarında kendi kendime geziniyorum ve çok şeyi buluyorum: Senin aslıyla karşılaştırmada da var, Rose'nin ama yarar sağlamadı. Şimdi bir iki ricam olacak. -Bilmezliğimi bağışlayın- Roma'da vs. Dürer'in resimleri gözüne ilişti mi? Ben birinin peşindeyim. Melankoli adlısının.

Son zamanda Tanrı bana Schopenauer'in iki büyük resmimi bahşetti. (Fotoğrafları) öyle ki ben seninki ile üçüne sahibim. Ben şimdi çok yetenekli fotoğrafçıya çok büyük bir tane fotoğrafımı hazırlatacağım ve eğer başarılı olursa, sana bizim güneş netliğindeki melankoli dostumuzun resmini senin için ve onun bundan eğlenmesi için göndereceğim. Seninle Hartmann üzerine bağdaşımıyım ve hemfikirim. Buna rağmen onu çok okuyorum, çünkü en güzel bilgilere malik ve lanetlenmeye müstahak olan insan varlığı üzerine ezeleli Normen şarkısına (yazgı Tanrıçalarından biri Kuzey mitolojisinden) güçkü katılmasını biliyor. Bana öyle görünüyor ki o tamamıyla hasta, kırık bir adam, bir parça şirretliğiyle birlikte. Burada ve şurada bir parça küçüklük gösteren ve her halükârda nankör. Bu benim için ahlâkta insanların ve hayvanların ahlâken bir hükme bağlanması için bana bir tutamak veriyor.

Pollux son derece de yetkin ve öğretici bir çalışma en yakın zamanda seninle o yılanı üzerine konuşmalar yapmaya başlamasını şart koşuyorum (ahi angius ung- Benim dil karşılaştırmalarım bak) ve o optime jure.

Eğer bir ara Homer'in ve Hesiod' un hayatını görürsen, onlara asıyla karşılaştırmak zahmetinde bulun. Özellikle sahte Herodotunki ile. Sana Vestelmann özgeçmişini göndereyim mi? Homer'in yapıtlarında kendi kendime geziniyorum ve çok şeyi buluyorum: Senin asıyla karşılaştırmada da var, Rose'nin ama yarar sağlamadı. Şimdi bir iki ricam olacak. -Bilmezliğimi bağışlayın- Roma'da vs. Dürer'in resimleri gözüne ilişti mi? Ben birinin peşindeyim. Melankoli adlısının.

Son zamanda Tanrı bana Schopenauer'in iki büyük resmimi bahşetti. (Fotoğrafları) öyle ki ben seninki ile üçüne sahibim. Ben şimdi çok yetenekli fotoğrafçıya çok büyük bir tane fotoğrafımı hazırlatacağım ve eğer başarılı olursa, sana bizim güneş netliğindeki melankoli dostumuzun resmini senin için ve onun bundan eğlenmesi için göndereceğim. Seninle Hartmann üzerine bağdaşımliyım ve hemfikirim. Buna rağmen onu çok okuyorum, çünkü en güzel bilgilere malik ve lanetlenmeye müstahak olan insan varlığı üzerine ezeleli Normmen şarkısına (yazgı Tanrıçalarından biri Kuzey mitolojisinden) güçkü katılmasını biliyor. Bana öyle görünüyor ki o tamamıyla hasta, kırık bir adam, bir parça şirretliğiyle birlikte. Burada ve şurada bir parça küçüklük gösteren ve her halükârda nankör. Bu benim için ahlâkta insanların ve hayvanların ahlâken bir hükme bağlanması için bana bir tutamak veriyor.

Erwin Rohde'ye Basel, Ocak sonu ile 15 Şubat 1870

Sevgili dostum, senin Roma'da yaşadıkların hususunda son zamanlarda beni bir endişe aldı, bütün dünyanın uzağında ve belki de o arada terk edilmiş gibi yaşıyorsun. Hatta hasta olman da mümkün, bakımdan yoksun olarak ve her türlü dostane desteksiz. Beni yatıştır ve benim karamsar kaprislerimi benden al. Bana Roma Ruhani Meclisi son derece zehirli görünüyor, hayır, ben artık yazmayacağım. Çünkü mektup gizi bütün kilise-cizvitli konular için bana emin gelmiyor mektupta neyin bulunduğunu insan konusunu alarak hissettirmek istiyor ve bunun sana bedelini ödetmelidir. Sen Eskiçağı inceliyorsun ve Ortaçağı yaşıyorsun.

Şimdi sana bir şeyi ısrarla belirtmek istiyorum. Şunu düşün, dönüş yolculuğunda nezdimde bir müddet otur. Biliyor musun, belki de bu birlikteliğimiz uzun bir zaman sonuncu kez olacaktır. Senin yokluğunu büsbütün inanılmayacak bir ölçüde hissetmekteyim. Buna göre nezdimde var olmanın sağladığı hoşnutluğunu bana da sağla ve onun o derece kısa olmamasına bak. Bu benim için özellikle yeni bir histir hiç kimseyi mahallinde bulamamak, ki ona hayatın en iyi ve en güç yanını söyleyebilirdim. Buna ilâveten gerçekten sempatik bir meslek arkadaşı bulamamak. Dosluğum o derece münzevi özel hal ve şartların altında, öyle genç ve güç yılların altında, gerçekten bir parça patolojik bir hal alıyor. Ben senden bir hastanın rica edışı gibi şunu rica ediyorum: Basel'e gel!

Bana ne kadar övülse az olan gerçek bir sığınak olarak Luzern yakınındaki Tribschan kalıyor; ama o sadece ender olarak uğradığım bir yerdir. Noel tatilini orada yaşadım. En güzel ve ruhumu en çok yücelten bir anı oldu. Senin de bu büyüünün gizine ermen kesinlikle gereklidir. Eğer benim konuğum olursan, biz de bir arada dostumuz Wagner'e yolculuğa çıkarız. Sen bana Fransız Liszt hakkın-

da yazar mısın, yazamaz mısın? Belki de Lage di Come üzerinden dönüşünü yapabilirsen, hepimize sevinç vermek hususunda bu bir fırsat olur senin için. Biz, yani Tribschen'liler gölün kenarında bir villaya, Fiume Latte'deki 'Villa Capuana'ya bakmadan edemeyiz, iki ev. Sen bu villayı bir gözden geçiremez ve eleştirmez misin?

Wackerhnaagel'in ölümünü gazetede okudun mu? Viyana'da Schere'in onun yerine geçeceği planlanmış. Yeni bir Tanrıbilimcinin de gelmesi de olası: Bu Jena'dan Overbeck' dir. Romundt profesör Czermak nezdinde mürebbidir ve ekonomik durumu iyidir. Ritschl sayesinde. Bana sana ilişkin en sıcak hayranlığı yazmış bulunan Rocher Bautzen de önemli bir mürebbi olarak görev yapmakta Bücheler Bon'a çağırılmış olmalı. Ren Müzesi şimdi Latince harfler kullanıyor. Ben 'antik müzik dramı' hakkında karma bir konferans verdim ve 1 şubatta bir ikinci konferansımı "Sokrates ve Trajedi" konusunda vereceğim. Ben giderek Yunanlılığı daha çok seviyorum. Ona bilgisizliğimin herkesi utandıran itirafında. Herhangi eleştirel bir çabalamanın filolojik varoluşu, Yunanlılıktan binlerce mil uzakta, benim için giderek imkânsız hale gelmektedir. Ben iyi bir filolog olup olmayacağımdan kuşku duyuyorum. Eğer onu ikinci görev olarak değil de rastlantısal olarak sağlayabilirsem, bu takdirde başarıya ulaşamam. Burada aksilik şudur: Benim bir örneğim yok ve ben kendi gücümle bir kaçığın tehlikesine maruz kalıyorum. Benim ilk planım kendimde dört yıl kültür çalışması yapmak, bundan sonra yıllarca sürecek bir yolculuğa çıkmaktır. Belki de seninle birlikte! Bizim gerçekten güç hayatımız oldu, öğretmenlerden ve geleneklerden güzel bir üniversite bizi mutlandırıcı ve bizim için güven vericidir.

Bunun dışında böyle küçük bir üniversiteyi oturma yeri olarak seçmemekle akıllılık ediyorsun. Bu takdirde insan bilimiyle yalnızlaşır. Eğer bir arada yaşayabilseydik neleri feda etmezdim bunun için. Ben konuşmayı büsbütün unutuyorum. Benim için en izaç edici bir nokta daima temsil etmeye mecbur kalışımdır, öğretmen, filolog, insan olarak, öyle ki kendileriyle görüştüğüm herkese kendimi ispat etmek zorunda kalıyorum, ya susuyorum, ya da amaçlı olarak dünya insanı centilmen sıfatıyla ne kadar çok konuşulursa o kadar çok konuşuyorum. Kısacası ben kendimden gayrı memnunum. Da-

ha çok dünya ile olduğundan bu sebepten en sadık dostuma o derece daha çok bağlı oluyorum.

Şubat ortası mektuplarımın eline geçmemesinden çok senin gelmemenden endişe ediyorum. Kasımdan beri hiçbir haber alamadım. Benim saygı değer kadın dostum Cosima bana babası sayesinde (Franz Liszt) senin üzerine bilgi sağlamamı salık veriyor. Ben bunu ilk fırsatta yapacağım. Bugün bir mektupla bir kere daha deneyeceğim. Biz Ruhanî meclis üzerine Augsburg'deki 'Roma' mektupları sayesinde bilgi edindik. Sen bunun yazarını tanıyor musun? Bu takdirde ona sezdirme. O korkunç bir şekilde takibata uğrayacak. Ben burada "Sokrates ve Trajedi" konulu bir konferans verdim. Ki bu yanlış anlamalara ve dehşete yol açtı. Buna karşı onun yüzünden Tribschen'li dostlarımla bağlantım daha sıkı olarak sağlandı. Değişen bir umut haline geliyorum: Richard Wagner de bana beni çok rikkate getirici tarzda hangi rûh halinin beklediğini hissettirdi. Bu tümüyle çok ürkütücüdür. Sen Ritschl'in benim hakkımda neler söylediğini biliyorsun. Ama ben, kendimi itiraz ettirmekten uzak tutacağım. Benim bir ebedi yükselme hırslım yok, çünkü parlak ve ünlü mevkiler için çaba harcamıyorum. Buna karşı, eğer zamanı gelmişse, kendimi ciddi ve imkân dahilinde cömert olarak dışa vurmak istiyorum. Bilim, sanat ve felsefe içimde şimdi o derece birleşmiş ki bir arada, her halükârda. Bir gün santorlar (yarı at, yarı insan, efsanevi yaratıklar. ç.n.) doğuracağım.

Eski dostum Deussen bütün varlığıyla Schopenhauer ile uğraşmaktadır. O benim dostlarımla en eski ve sonuncusudur. Windisch bir yıl için İngiltere'ye gitti, Sanskritçe yazılarını karşılaştırmak için East-Indian Office'nin hizmetinde görev yapacaktır. Romundt bir Schopenhauer Derneğini kurdu. Biraz önce Ritschl'e karşı bir rezilâne yazı yayımladı. Bergk tarafından Alman bilginliğinin bir utanç olarak nitelendirildi.

Bir kere daha en candan ve en güzel selamlarımı yollarım. Ben gelmekte olan bahardan şimdiden sevinç duyuyorum, çünkü o seni Basel'e getirecektir. Sadece bana bunun ne zaman olup biteceğini bildir. Paskalya tatilinde aile fertlerimle Leman gölünde olacağım.

Hoşça kal! Hoşça kal!

Richard Wagner'e Basel, 21 Mayıs 1870

Peter Seraphice,

Doğum gününüzün tanığı olmaklığım geçen yıl kısmet olmadıysa, şimdi de beni gayrı müsait bir konstellasyon (rastlantı) beni bundan alıkoyuyor; kalemimi bugün elime isteksizce alıyorum, oysa size bir mayıs yolculuğuna çıkmayı umut etmiştim.

Müsaade eder misiniz, arzularımın dairesini bugün olabildiğince dar ve kişisel olarak tutayım. Başkaları kutsal sanatın adına, en güzel Alman umutlarının adına, sizin en size özgü umutlarınızın adına size ifade etmeye cesaret edeceklerdir inşallah. Benim için arzuların en özneli yeterli olacaktır: Sizin bana son yılda olduğunuz gibi kalmanızı diliyorum, sanatın ve hayatın gizli öğretilerinde bir antik rahibi. Ben de muvakkat olarak filolojinin kurşunî sisinin içinden geçerek size biraz uzakta görünüyorum, ama asla o değilim, düşüncelerim daima sizin çevrenizde dolaşmaktadır. Sizin bir zamanlar bana yazdığınız doğru ise, -bana gurur meselesi olmuştu- müzik beni yönetmektedir, her halükârda bir orkestra şefim, müziğimin orkestra şefi sizsiniz. Siz bana şunu da söylemiştiniz bizzat, orta çapta bir parça iyi yönlendirildiğinde tatmin ettirici bir izlenim bırakabilir. Bu anlamda ben bütün arzuların en enderini ifade edeceğim. Öyle kalır inşallah, an geçip gitmesin, böyle çok güzel. Ben önümüzdeki yıldan sadece şunu talep ediyorum, her takdirin üstündeki katılımınız ve cesurca tesellinize kendimi layık kılayım. Bu arzumu kendileriyle yeni yılı başlamakta olduğunuz arzularınızın içine birlikte katınız.

Mutlu erkek çocuklardan biri!

Wagner'in yanıtı şöyle başlıyor: "Sadık bir adamım tarafımdan 'mutlu erkek çocuğunun' 'Peter seraphicus' için ne denli değer taşıdığı bildirilmişti daha önce: Besbelli siz bundan en azından kuşkulandırmaktasınız. Wagner'in, Siegfried'inin, Nietzsche'nin, Tribschen'de ziyaretini yaptığı geceyi izlemesine ilintili olarak o gece doğması üze-

rine şöyle demişti: Yarın değil öbür gün oğlumun ilk doğum gününü ve sizin benim evimde ilk ikametinizin anılması gününü kutlayacağım. Bu çift anma gününde yıldızlar inşallah iyilik bahşetmek üzere hükmetsinler. O zaman bana öyle görünmüştü ki siz oğluma şans getirdiniz!”

Savaş alanındaki yaşantıların üzerine (1870 yazı) Nietzsche burada belirtilen haber bir yana Gersdorff’a ve aynı mealdekini Richard Wagner’e ilettiği rapordan daha başkasını anlatmamıştır. Ona, sempoati duyduğu bu insana olan anısı son derece üzüntü vericiydi. Nietzsche’nin kız kardeşi şöyle anlatmaktadır: “Neden sonra bir çok yıl geçince, görüşlerinden bazıları değiştiğinde, Nietzsche bana Naumburg çevresindeki bir gezintide, bu gibi korkunç yolculuklardan sonra bir akşam, yüreği acımadan hemen hemen kırılmıştı içinden bir askerî yolun geçtiği bir küçük kente geldiğini anlatmıştı. Bir taş duvarı döndüğünde ve birkaç adım ileriye yürüdüğünde, birden bir uğultu ve bir gümbürtü işitmiş ve mucizeli alay, bir ulusun cesaretinin ve gururunun görkemli ifadesi olarak bir ışık saçan kasırgayı haber veren bir bulut gibi onun yanından geçip gitmişti. Gürültü ve gümbürtü daha da güçlenmişti ve onun sevdiği topçular en hızlı tempoda bunu izlemişti, ah o zaman bir atın üzerine sıçrayamamaktan, tersine bu duvarın yanında eli kolu bağlı kalmaktan ötürü ne denli bir üzüntü duymuştu. Sonunda piyadeler koşar adımlarla geldiler. Gözleri şimşekler çakıyordu. Uygun adımları muazzam çekiç darbeleri gibi zemine çarparak yankılanıyordu. Ve bu bütün katile yanından fırtına gibi geçtiğinde, savaşa ve ölüme koşarak, yaşama gücünde o kadar mucizeli olarak, zaferi kazanacak ve egemen olacak ya da mahvolacak olan bir ırkın tam bir ifadesini oluşturmuştu. O zaman ben ilk kez yaşamaya yönelik en yüksek iradenin insan varlığı uğruna zavallı mücadelesinin değil, tersine muharebe etmek iradesinde bulduğunu, kudrete ve aşırı kudrete yönelik güçte ifadesini bulduğunu hissetmiştim” diyerek kız kardeşine açıklamada bulunmuştu. Ama bir süre sonra sözlerini şöyle sürdürdü: “Ben Woden’in komutanlarından göğüslerine sert bir kalbi koyduğunu da hissetmiştim, aksi halde binlerce insanı ölüme göndermenin muazzam sorumluluğunu onlar nasıl taşıyabilirlerdi, uluslarını, halklarını ve bununla bizzat kendilerini egemenliğine ulaştırmak için.”

Carl Von Gersdorff'a Namburg, 20 Ekim 1870

Sevgili dostum,

Bu sabah bana en sevinçli haberi getirdi ve beni müthiş tedirginlikten ve endişelenmelerden kurtardı. Bu senin mektubundu. Dahabir gün önce adının kuşkulandırıcı bir sesle söylendiğini işittiğimde son derece dehşete düşmüştüm. Bu kuşkulanan sesin ne anlama geldiğini artık biliyorsun. Ben şehit düşen Pförtner'lerin bir listesini rektörden talep ettim. Ki bu liste dün akşam elime geçti. O beni bir ana noktada yatıştırdı. Aksi halde çok kederlendirici durumlar ortaya çıkacaktı. Senin zikrettiğin isimlerden başka ben burada ilk sırada Stöcker'in, sonra V. Oertzen'in (ama bir soru işaretiyle birlikte) adlarını okudum, daha sonra Riedesel'in adlarını gördüm. Toplam 16 kişi.

Bana yazdıklarının hepsi beni en güçlü olarak içimden sarstı, her şeyden önce müşterek dünya görüşümüzün dile getirdiği bu ateşle sınanma hakkında belirttiklerin. Ben de aynı deneyi yaşadım, benim için de bu aylar içinde ana öğretilerin kök salmış olarak doğruluğunu kabul ettirdiği bir dönemdir. Onlarla birlikte ölünebilir. Onlar için söyleyebileceğimizin daha çoğudur: Onlarla birlikte yaşanabilen.

Ben diyebilirim ki muhakkak bir güvenin içinde ve bu savaşın tehlikelerinden masun bulunmuyordum. Ben makamlarımın nezdinde asker olarak Alman yükümlülüğünü yerine getirmem için bana müsaade vermeleri amacıyla derhal dilekçe yazmıştım. Banan izin verdiler ama İsviçre'nin tarafsızlığı dolayısıyla silah taşımayacağıma dair benden yüküm altına girmemi istediler. (Benim 1869 yılından beri artık bir Prusyalı hakkım mevcut değil) Ben yetkin bir dostumla, gönüllü hasta bakıcı hizmette bulunması için derhal yola çıktım. 7 hafta her şeyi paylaştığım bu dostum ressam Hamburg'lu

Monsengel'dir, ben onunla seni barış zamanlarında tanıştıracayım.

Onun böyle samimi yardımı olmaksızın gelen dönemim olaylarının üstesinden gelemezdim. Erlangen'de kendimi oradaki üniversiteli meslektaşlarım tarafından tıbbî ve cerrahî olarak eğittirdim; orada 200 yaralımız vardı. Birkaç gün sonra 2 Prusyalı ve 2 Türk özel tedavi için bana teslim edildi. Bunlardan biri kısa bir süre yaradan mütevellit difteriye tutuldular ve ben uzun bir süre fırçalayarak ilâç sürmeğe mecbur kaldım. 14 gün sonra her ikimiz de Mosengel ve ben oradaki bir yardım derneğinden gönderildik. Bir miktar özel talimat almıştık ve daha önce gönderilmiş bulunan seyyar diakonlardan (sefer rahipleri) 80'ini, ihtimam göstermekliğimiz için yüklü bir para ile birlikte. Planımız Pont-a-Mousson'da meslektaşım Ziemssen ile buluşmak ve 15 genç erkekten ibaret olan kafilesine imtisal etmektir. Bu elbette Erlangen'de gerçekleşmedi. Siparişlerimizin yapılması çok güçtü. Adreslerimiz olmadığından, kişisel olarak yorucu yürümelerle ve çok belirsiz îmalara dayanarak Weisenburg civarındaki askeri hastaneyi Wörther savaş alanında, Hagenau'd, Luneville'de, Nagzig'de Metz'e kadar aramak mecburiyetinde kaldık. Ars-sur-Mosengelle'de bize bakmamız için yaralılar teslim edildi. Onlar Karlsruhe'ye aktarıldıklarından onlarla tekrar geri döndük. Ben altı yaralıya üç gün ve üç gece bakmakla yükümlüydüm. Mosengel ise 5 ağır yaralıya bakacaktı. En kötü bir hava vardı, yük vagonlarımız hemen sınıksız kapatılmak zorundaydı. Biçare hastalarımız ıslanmasınlar diye. Bu gibi katarların istem atmosferi korkunçtu; buna ilaveten bakıma aldığım adamlarımın kanlı basuru vardı, ikisinin de difteri iltihabı, kısacası muazzam işim vardı ve öğleden önce 3 saat sargı yapıyordum ve akşamleyin de yine o kadar saat sargılıyordum. Buna ek olarak geceleyin istirahatimiz yoktu, acı çekenlerin idrar ihtiyacı dolayısıyla. Ben hastalandım: Çok tehlikeli kusmalı basur ve boğazımda iltihaplı difteri aynı zamanda ortaya çıktı. Güçlülükle Erlangen'e kadar gelebildim. Orada hastanede yattım. Mosengel bana burada bakmak fedakârlığını gösterdi. O hastalığın karakteri yüzünden öyle savuşturulacak bir şey değildi. Ben birkaç gün afyon ve tanınlavmanı ve cehennem taşı mahlutlarını bedenime zerkettikten sonra ilk tehlike atlatılmıştı. Bir hafta sonra Naumburg'a gidebildim, ama şimdiye kadar hâlâ tekrar

sağlıklı değilim. Buna ek olarak yaşananların atmosferi bir zifiri karanlık sis gibi çevreme yayılmıştı. Bir süre bir türlü dinmek bilmeyen bir çınlamayı kulaklarımda hissettim. Tekrar savaş sahnesine geri dönmek hususundaki düşüncem amacım bu yüzden imkânsız kılındı. Ben şimdi savaşa uzaktan bakmakla birlikte acı çekmekle yetinmek durumundayım.

Ah sevgili dostum, sana ne büyük mutluluk dileklerini göndermek istiyorum bilemezsin. İkimiz de hayattan beklediklerimizi biliyoruz. Ama yaşamaya mecburuz, kendimiz için değil. Buna göre çok yaşa sevgili dostum: Ve hoşça kal. Ben senin yiğitçe mizacını biliyorum. Ah istiyorum ki benim için hayatta kal!

Sadık dostun Friedrich Nietzsche

(Sabahtan itibaren Basel’de)

Bugün artık yazmak için zamanım yok, çünkü yolculuğum gündemde. Basel’den sana daha uzun yazacağım. Sonunda adresini ele geçirdiğimden dolayı mutluyum. Aile fertlerim sana en iyi dileklerini yolluyorlar.

Carl Ven Gersderf'a Basel, 7 kasım 1870

Sevgili dostum,

İnşallah bu mektubum eline iyi kusursuz bir sağlık ve çekilebilir bir ruh durumu içinde olduğun halde geçer. Bunun nereden geleceği benim için hemen hemen kavranılmazdır. Yeter ki insan varlığının ne olduğunu ve ne gibi önemi olduğunu bilebileyim. Eğer şimdiki gibi bir gün varlığın korkunç dipleri açılacak olursa, acının sonsuz zenginliği dışarıya dökülürse, bu takdirde bilenler olarak bizler onun içinden geçmeye hak kazanacağız. Bunda cesurca özveride bulunan bir ruh durumu vardır: Ona katlanılır ve tuz sütunu olunmaz.

Ben gerçek bir hırslı istekle bilimlere daldım. Şimdi tekrar düzenli meslek etkinliğim de başladı. Ben sadece daha sağlıklı olmayı arzu ediyorum. Ama bünyem basurun saldırısı altında çok ıstırap çekti ve ondan alınan çoktandır telafi edemedi. Beni burada Basel'de büyük bir dostlukla tekrara karşıladılar. Tribschen'den bir de iyi haberler aldım. Wagner ve karısı en iyi dileklerde ve selâmlarda bulunuyorlar. (Acaba ağustosta düğünün olup bittiğini biliyor musun? Ben şahit olarak davet edildim, ama gidemedim, çünkü o zaman Fransa'da bulunuyordum.) Wagner bana birkaç gün önce "Beethoven başlıklı" harika bir müsveddeyi gönderdi. Biz burada Schopenhauer'e sınıksız imtisal ederek müziğin derin bir felsefesini yapıyoruz. Bu risale Beethoven'ın onuruna ona ulusun gösterebileceği en yüksek onur olarak kaleme alındı. Mektubum birkaç gün malesef gecikti. Yani sömestr mutat veçhile bir güçlü tahaccümle başladı, öyle ki bir kimse ne işitebiliyor ne de görebiliyor. Ben bu sömestr iki yeni ders takrir ediyorum: Grek ritmiği ve metriği kendi sistemime göre ve Hesiod. Bundan sonra seminer alıştırma ları ya-

pacağım. Daha sonra içinde Aeschyllos'un Oresteia'sını ele alacağım. Pedagoji kürsüsünde Grekçe dersleri vereceğim. Buna ilâveten toplu türden bazı davetler yanında Yönetim, Fakülte ve Kitaplık oturumları yapılacak. Dün akşam senin de her şeyden önce tatmanı istediğim bir zevk yaşadım. Jacob Burckhardt 'tarihî büyüklük' üzerine serbest bir konuşma yaptı yani büsbütün bizim düşüncüş ve hissediş dairemizden yola çıkarak. Bu yaşlıca ve son derece kendine özgü adam tarifleri olmasa bile gerçeği gizlemelere eğilimlidir ama mahrem gezintilerimizde Schopenhauer'i bizim filozofumuz diye zikretti. Ben onda her hafta bir saat tarih öğrenimi üzerine ders dinliyorum ve onun dinleyicilerinden meselenin düşündürücüye kadar uzandığı yerde derin düşünce teselsülünü acayip kırılmalarla ve bükmelerle kavrayan tek kişiyim.

İlk kez bir konferanstan memnun kaldım: bu konferans o türden ki eğer ben daha yaşlı olsaydım, onu verebilirdim. Bugünkü konferansında o, Hegel'in tarih felsefesini ele aldı, onun jübilesine kesinkes lâıyk olan bir tarzda konu etti. Bu yaz ben 'diozonik dünya görüşü' üzerine bir makale yazdım, ki o Grek Eskiçağı'nı ona filozofumuz (Schopenhauer) sayesinde daha yakın olabileceğimiz bir yandan mülâhaza etmektedir. Ama bunlar ilkin sadece benim için hesaba geçirilecek olan etütlerdir. Ben bana esaslı bir şekilde olgunlaşmam için zaman bırakılmasından daha başka bir şeyi arzu etmiyorum artık ve bundan sonra birikimimden üretmekten başka.

Ben önümüzdeki kültür durumundan dolayı en büyük endişeleri besliyorum. Benim hiçbir kayba anlayış göstermeyeceğim yerde muazzam ulusal başarıların bedelini çok pahalı ödemek zorunda kalışımдан üzüntü duyuyorum. Mahrem olarak belirtiyim: Ben şimdi ki Prusya'yı kültür için son derece tehlikeli bir kudret telâkki ediyorum. Bir gün daha sonra resmen kusurlarını açıklayacağım. Katolik kilise gücünün lehine şimdi tekrar Berlin'den yola çıkarak cereyan eden dindarâne uğraşılarda birlikte açıklığa kavuşturmayı bir başkası denesin. Bu arada bu çok güçtür, ama biz genel sarhoşluğun içinde temkinli kalabilecek yeterli kalabilecek yeterli derecede filozoflar olmalıyız. Böylece hırsız ve bizim en büyük askerî eylemlerimizle, hatta bizzat bütün ulusal yüceltmelerle karşılaştırılmaz olan şeyleri bizden çalmasın ve onların değerini düşürmesin.

Gelecek olan kültür devresi için savaşçılara ihtiyaç vardır: Biz onun için kendimizi idame etmeliyiz. Sevgili dostum en büyük endişelerle daima seni düşünüyorum. Geleceğin ruhu inşallah seni bizim onu umut ettiğimiz gibi yönlendirsın ve korusun!

Sadık dostun Fr. Nietzsche

Burckhardt ve Nietzsche'yi insanî olarak birleştiren nokta her ikisi için müşterek olan gerçekten aristokratik ilişkiyi kültür için duymaları idi. Nietzsche'nin kız kardeşi şöyle belirtmektedir: Basel'deki Louvre'nin yangınından haber geldiğinde ilkin bütün sanat hazinelerinin birlikte yandığı gibi bir olasılık belirdiğinde Burckhardt ve Nietzsche birbirlerine yola çıktılar ve acele birbirlerini aradılar, her birisi besbelli diğerinin kendi acısını en iyi şekilde birlikte hissedeceği düşüncesinden yola çıkarak.

Onlar birbirleriyle rastlaşamadılar, sonunda biraderimin oturduğu evin önünde buluştular el ele merdivenden yukarıya çıktılar, alacakaranlıktaki odada sıcak gözyaşları döktüler, birbirlerine avutucu bir söz söylemeğe mecalleri yoktu. Ben usulca yan odaya çekildim, ama uzun bir süre onların bulundukları odada derin suskunluk egemendi, zaman zaman usulca bir söz duyuluyordu ve bastırılan bir hıçkırık. Ama daha sonra biraderimin bana anlattığına göre ne denli samimi olarak karşılıklı kendilerini dile getirmişlerdi. Bütün bilimsel ve felsefî-sanatkârca varoluş eğer bir tek gün en görkemli yapıtlarını, evet sanatın bütün devirlerini ve kültürün bütün dönemlerini bir anda kökünden kazımak suretiyle mahvedebilirse, bu onlara bir saçmalık olarak görünmüştü. (S.95'e bakınız) Jacob Burckhardt Nietzsche'den 26 yaş büyüktü. Genç meslektaşının göz kamaştırıcı yeteneğini son derece hayranlık duyarak tespit etmişti, ama kişisel olarak ona karşı belirli bir çekingenliğin içinde idi. Nietzsche'ye bu hususun bilincinde olduğu söylenemez, çünkü aksi halde bunun üzerine bir îmada bulunması gerekecekti, onun Burckhardt'ın yanıt veren mektuplarında kitaplarına yönelik bazı hemen hemen ironik olarak kulağa çarpan deyimlerini doğru kavramış olurdu. Güçlü, dünyevi bir güce sahip olan Burckhardt için Nietzsche çok maddeden sıyrılmış, aynı zamanda havada süzülen bir varlıktı, ki o istihkârla karışık olan bir ürkeklikle onu hoş görüyordu.

Her ikisi arasındaki yabancılaşmanın son sebebi çok derindedir. Burckhardt geçmişe bakıyordu, onun şimdiki zamana ve geleceğe hiç bir inancı yoktu. Nietzsche onu bir gün umutsuzluktan gelem bir çekingen olarak tanımlamıştı. İsabetli bir keskinlikte Rohde onu uzaktan şöyle karakterize ediyordu: O eşi olmayan bir kafa olarak kalıyor ki onda umudun gücü belki de ne yazık ki öyle belirtmeliyiz, hayatı besleyen bir yanılsamaya genç yıllarında rastlamamaktayız. Bu yanılsama Burckhardt'ta tamamıyla yok değildi belki de, ama o kendini çok erkenden özveriye bırakmıştı. Eski İtalya yolcusu Alplerin kuzeyinde cereyan edenlere kuşku ile bakıyordu. Tarihi büyüklük için karşılaştırılamaz olan bir ruh taşıyan Burckhardt'ta Bismarck'ın büyüklüğü için bir meleke eksikti, çünkü o (Bismarck) şimdiki zamanın insanıydı. Onda Nietzsche'ye ilişkin bir anlayış da yoktu. O onu herhangi bir tarzda devlete katmak isterdi.

Sonunda Nietzsche'de ve Burckhardt'ta birbirinden ayıranlar inanç ve inançlıksızdır. Bu büyük tarihçi biçim haline gelen hayatı mülâhaza etmeyi büyük filozof (Nietzsche) onu şekillendirmek istiyordu. O kendisine dayanılmaz olan güçlü eylem içgüdüsü. Bu içgüdü Nietzsche'nin içinde yaşıyordu, ki bu Rohde tarafından dostunda endişeli bir ürperti ile tespit edilmişti. (Rohde'nin Nietzsche'ye mektubu 13 Ekim 1874) Burckhardt tekin değil, hatta gülünç. Çünkü eleştirel olarak mülâhaza edici için halihazırda davranışta bulunan ve umut edene nazaran gülünç olmaktan daha başka ne olabilir ki!

Erwin Rohde'ye
Basel, 15 Aralık 1870

Sevgili dostum,

Mektubunu okuyalı beri bir dakika geçmedi ki ben hemen sana yazıyorum. Ben sana özellikle söylemek isterim ki senin gibi hissetmekteyim ve eğer biz bu özleme susuzluktan güçlü bir eylemle çıkamazsak bunu bir utanç vesilesi sayacağım. Şimdi dinle bak, ben ruhumda nasıl sağa sola yuvarlanıyorum. Biz birkaç yıl daha bu üniversite hayatımızın içinden sürüklenelim. Onu ibret verici bir acı olarak kabul edelim ki o ciddi olarak ve şaşkınlıkla taşınmalıdır. Bu diğerleri meyanında bizim için öğretmeğe ilişkin bir öğrenme zamanı olsun, ki onda eğitilmeyi ben ödevim olarak görüyorum. Ben hedefi kendim için biraz daha yüksek tuttum.

Ben diyebilirim ki Schopenhauer'in öğretisinin üniversite bilgeliliğiyle devamlı olarak ne gibi bir önem taşıdığı görmekteyim. Bir köktenci tamamıyla radikal bir gerçeklik kurumu burada mümkün değildir. Özellikle bir parça gerçek olan, doğru olan bir devrimci hareket buradan yola çıkılarak çıkışını sağlayamaz.

Bundan sonra biz ancak kendimizi bütün manivelalarımızla zamanın atmosferinin içinden dışarıya alabilirsek ve sadece daha bilgili değil daha iyi insanlar olabilirsek, ancak o zaman kendimizi reel öğretmenler haline getirebiliriz her şeyden önce. Ben burada da her şeyden önce doğru olmak mecburiyetini hissediyorum. Ve tekrar bu yüzden akademilerin, üniversitelerin havasına uzun bir süre katlanamayacağımı biliyorum.

Şu halde ilkin bu boyunduruğu üzerimizden atmalıyız. Bu benim için büsbütün sabit bir kesinliktir. Bundan sonra yeni bir Grek Aka-

demisi kuralıyız. Romundt kuşkusuz bize dahildir. Sen pekâlâ Tribschen'de Wagner'in Bayreuth plânını bilmektesin. Ben tamamıyla sessizce iç düşünümde bulundum ki bununla şimdiye kadarki filoloji ve onun eğitim perspektifiyle ipleri koparıp koparmayacağımızı bunun olup bitemeyeceğini düşündüm. Ben bütün büsbütün boğulmamış ve şimdiki zamanın dopdolaşık olmuş olan mizaçlara büyük bir uyarı (adhortatio) hazırlıyorum. Sana bu hususta yazmaya mecbur kalışım ne kadar hazin ve her bir münferit düşünceyi daha önce seninle çoktandır enikonu konuşmuş olmamaklığım ne kadar can sıkıcıdır. Ve sen bütün bu mevcut apareyi tanımadığından, belki de son planım sana eksantrik bir kapris olarak görülecektir. O böyle değildir: O biraz zarurettir.

Wagner tarafından kısa bir süre önce yayımlanan ve Beethoven'e ilişkin bir kitap çıktı. Bu kitabın benim şimdi gelecekte istediğim şeyin ne olduğuna dair sana bazı ipuçları, îmalar sağlayacağını düşünüyorum. Onu oku, bizim, evet bizim gelecekte yaşayacağımız ruhun bir aşıkâr kılınıdır.

Öyle olsun, bizim az sayıda aynı zihniyeti taşıyan insanlarımız olması normaldir. Yine de inanmaktayım ki –elbette bazı kayıplarla- bizzat bu akıntıdan kendimizi zorla çekip çıkaracağız düşünce-sindeyim ve bir küçük adaya erişeceğiz ki onda bizim artık kulaklara balmumu takmamıza gerek kalmayacaktır. Bundan sonra birbirimizin karşılıklı öğretmenleri olacağız, kitaplarımız bir kimseyi tekrar manastırımsal -sanatkârca- kurumumuz için kazanmaya yarayan oltalar olacaktır. Biz birbirimiz için yaşayacağız, çalışacağız, tadamacağız.

Bunu ne denli ciddi olarak demek istediğimi sana ispat etmek için, şimdiden ihtiyaçlarımı sınırlandırmaya ve servetten küçük bir bakiyeyi muhafaza etmeye başladım. Biz piyangolarda da şansımızı deneyelim. Eğer kitaplar yazarsak bu takdirde ilk gelecek zaman için en yüksek ücretleri talep edeceğim. Kısacası her bir kendisine izin verilmeyen araçlardan yararlanacağız, manastırımızı kurmak için kendimizi dıştan imkânın içine sokmak için. Şu halde önümüz-

deki birkaç yıl işçin ödevimize malikiz. Bu plan sana her şeyden önce haysiyetli görünür inşallah, üzerinde durup düşünmen için. Onu sana ibraz etmenin zamanının geldiğine inanıyorum. Bunu için bana demin senden aldığım mektup gerçekten beni rikkate getiren bir tanıktır.

Biz akademinin yeni bir biçimini gerçekleştirecek bir durumda değil miyiz?

Ve ben en özlem dolu bireyi olarak...

En biricik olan çehreyi, simayı hayata geçirmemeli miyim ki?

Faust'un Helene için söylediği gibi. Bu niyetimden hiç kimse bir şey bilmiyor ve şimdi bizim Romundt'a hazırlayıcı bildirimde bulunup bulunmamız sana bağlıdır.

Bizim felsefe okulumuz muhakkak ki yine de tarihi belirsiz bir anımsama ya da bilinçli bir kapris değildir. O bizi yolumuza çıkarmıyor mu? Öyle görünüyor ki öğrenci planımız, müşterek yolculuğumuz, yeni, simgesel olarak daha büyük bir biçimde tekerrür eder. Ben seni tekrar o zaman olduğu gibi ihmal edecek olan biri olmaya-çağm. O bende hâlâ vicdan azabını sürdürüyor.

En iyi umutlarla

Sadık dostun Frater Fridericus

23 aralıktan 1 ocaka kadar Luzern yakınındaki Tribzschen'de olacağım. Romundt hususunda hiçbir şey bilmiyorum.

Nietzsche'nin Tribschen'de geçirdiği Noel bayramı onun en güzel anılarına dahildir. Wagner 25. günün sabahında, yani doğum günü sabahında karısını daha sonra Siegfried pastörel olarak zikredilen 'merdiven müziği ile' şaşırttı. Küçük senfonik cümle ile. Bu parça Nietzsche tarafından annesine ve kız kardeşine yazdığı mektubunda 'Tribschner Idyl' diye anılmaktadır. Onun Wagner'den aldığı armağanların arasında Seigfried'in piyano ekstrasının ilk nüshası bulunuyordu.

1871

Anneme ve kız kardeşime Basel, 30 Ocak 1871

Sevgili anneme ve kız kardeşime

Sağlığım çok kötüleşti, korkunç uykusuzluklar, basur acıları, büyük bir halsizlik vs. Liebermeister ve Hoffmann beni tedavi ediyorlar; bir mide ve bağırsak iltihabı, aşırı çaba harcamanın sebebiyet verdiği rahatsızlıklarım. Ben Basel'deki profesörlüğümden tamamıyla bıktım. Benim Karlsbad'da bir su tedavisine ihtiyacım var, ama durumum iyileşmiyor. Hekimler benim şimdi Paskalya'ya kadar Basel'i terk etmemi istiyorlar ve bir güney ülkesinin havasında, herhangi bir iş görmeden, kendimi güçlendirmemi talep ediyorlar. Bana eşlik etmek için hanginiz istek duyarsınız? Çünkü üçümüz birlikte olursak bu sorun bize pahalıya mal olacaktır. Bana kuzey İtalya'nın gölleri salık verildi. Gerekirse tek başıma da yolculuğa çıkabilirim. Bana dün Hoffman'ın açıkladığı üzere durumum büsbütün sakıncasızdır, eğer hemen şimdi bir çaresi bulunursa.

Bunda en çabuk karar en iyisidir. Her halükârda derhal yanıtınızı rica ediyorum.

Belirtildiği gibi sizin gelmeniz hiçbir zaman kayıtsız şartsız gerekli değil. Yazı Basel'de geçirmenizi sizden rica edişimin başka amacı var. Buna göre siz düzenlemede bulunursunuz.

Ama ben şunu sormak istiyorum, herhangi biri bana eşlik etmek istiyor mu? Ben İtalyanca bilmiyorum, ama Fransızca ile meramımı orada idare etmek aşağı yukarı mümkündür.

Bununla birlikte Alman doçenti olarak Basel'de sorumsuzca kullanılır insan. Çok kötü bir maaş alarak! Eğer beni buradan uzaklaştırmak için herhangi bir fırsat mevcutsa, bundan yararlanacağım.

Para durumlarınız şimdi nasıldır? Paskalya'da ne kadar faizi bekleyebilirim? Sizden buna göre düşünceleriniz üzerine en tez elden bilgi vermenizi rica ediyorum, çünkü Basel'de geçireceğim her gün sağlığıma kavuşmama daha çok engel teşkil edecektir.

Bugün telgraf çekeceğim: Eğer bu mektubum oraya gelirse, cevabınızı almış olacağım. Öyle ki örneğin perşembe günü Basel'den ayrılmamız hususunda kararınız verilmiş olacaktır.

Beni biraz önce ziyaret eden Liebermeister bana bunu salık verdi. Ve bana (Lugona'da Hôtel du Pare S. Berlepsch)'yı tavsiye etti. Eğer kararınız o derece hızlı verilmeyecekse, ben beklemeyeceğim.

*Şimdi artık en iyi dileklerimde
Sizin Fr.*

**Erwin Rohde'ye
Basel, 8 Şubat 1871**

Sevgili dostum,

Büyük, daha önce asla varolmayan transakstion (malî müzaya-ka), transfiguration (İsa'nın sanatındaki anlatımında nûrlandırılışı), transsubstantion (özünün değmesi, İsa).

Bizim belki de önümüzdeki sömestr birlikte yaşamamızın şansı var. Sen benim halefim olarak ve ben üniversite profesörü olarak.

Teichmüller şimdi Bassel'i terk edecek, Dorpat'a gitmek için ve ben başvuruda bulundum, onun kürsüsüne talip oldum. Belirli bir açıklama ile, buna göre sen Basel'e giderek şimdiki görevimi üstlenmen üzere.

Bakalım Tanrılar gemiciğimizi nasıl yürütecekler! Ben dostluğun alaya alınması için kurnazca doğaçlamalara malikim diyecekler arkamdan.

Ben bir arada olmamız için nasıl da düşündüm! Bir imkân bize bunu işaret ediyor.

Bundan sonra sen nisanın ortasında burada olmalısın. Daha çoğunu yazamayacağım. En iyiyi umut edelim, ama susalım!

Sağlığım o derece kötü ki, hekimler beni güneye gönderiyorlar ve ben yarın değil öbür gün Lugano'ya yola çıkacağım. Mide ve bağırsak iltihabım var. Çok kötü uykusuzluk! Paskalya'ya kadar orada kalacağım ve eğer plânım başarıya ulaşırsa filozof olarak geri döneceğim. Basel'de neler olup bittiği üzerine artık benden bir şey işitemeyeceksin. Ama eğer Vischer yazarsa, bu takdirde mesele müsaait bir devreye girecek. Sabredelim, umut edelim ve susalım!

Bu mektup herkesten ve Vischer'den gizlensin!

Sevinç, güzel Tanrı kıvılcımı!

Amicus

Basel, çarşamba.

Basel'e mektupların gönderilmesi için çok acele yazıyorum.

Erwin Rohde'ye Lugano, 20 Mart 1871

Evet, sevgili dostum, büyüyü bozmak gerek! Bu kolay değil ve benim için içinde bulunduğum zamanda tamamıyla imkânsız. Çünkü ben meselenin ne gibi bir gelişme gösterdiğini bilmiyorum, hiçbir şey bilmiyorum. Vischer bana kuşkusuz bir zamanlar buraya yazdı (Lugano'ya), ama mektubunda müşterek niyetimiz üzerine bir tek söz bile etmemişti. Buna karşı ben daha Basel'de iken yolculuğa buraya gelmek için çıkmadan önce ve sana yazdıktan sonra 'filozof' Steffensen'in bu proje için iyi niyet beslemediğine ilişkin emareler belirmişti. Bütün bir kere eğer ben sana gizlenmemiş Schopenhauer'ime rücû edebilsem, onların beni nasıl avuçlarında tuttuğu belli oluyor. Bahusus ki kendimi felsefi bakımdan ispatlamak ve meşrulaştırmak zorundayım. Bir küçük yapıt "Trajedinin Kökeni ve Hedefi" yapıtımı bitirdim, yalnızca birkaç fırça darbisine ihtiyacı var. Bir çok bastırılmış ve yarım ruh durumlarının altında birkaç beni yükselten ruh durumuna kavuştum ve bunları zikrettiğim mektupçumda sözünü ettim.

Ben filolojiye kibirli bir yabancılaştırmanın içinde yaşıyorum, ki asla daha kötüsü düşünülemez. Övgü ve yergi, hatta en yüksek başarılar bile bende ürperti uyandırıyor. Ben böylece felsefenin içine giderek gömülerek yaşıyorum ve zaten kendime inanıyorum, evet şair olsam kendim bunun üzerine hazırlıklıyım. Bilginin bir pusulası ki benim misyonum onadır, asla bunun için bir şeye sahip değilim. Ama yine de bir bak, bütün özetlemede hepsi de o denli uyumlu olarak görünüyor ki, sanki iyi bir cinin peşinden şimdiye kadar onu izleyerek gitmiş bulunuyorum. Hedeflerin bu bulanıklığında bir devlet memurluğuna her türlü en yüksek bir çaba harcamaksızın, yine de öylesine net ve dingin olarak kendimi bütününde hissetmekteyim, buna inanmam gelmiyor. Kendi dünyasını görmenin, bir hoş

topun kişinin karşısında yuvarlaklaşması ve bütün hale gelmesinin ne müthiş bir hissi mevcut! Gâh bir parça yeni metafiziğin, gâh yeni bir estetiğin ortaya çıktığını görüyorum: Daha sonra yeni bir eğitim ilkesi beni meşgul ediyor. Bizim liselerimizin ve üniversitelerimizin tamamıyla reddedilişiyle birlikte. Eğer mevcut olanın herhangi bir köşesinde iyi yerini bulmazsa, hiçbir şeyi artık öğrenmiyorum. Ve çoğu kez eğer serinkanlılıkla değil de dinginlikle son on ayın dünya tarihini mülâhaza ettiğimde ve onu bu aracın karşısında abartılı bir saygınlık olmaksızın sadece iyi niyetlerimin aracı olarak kullanırsam kendi dünyamın büyüdüğünü hissediyorum. Gurur ve kaçıklık gerçekte benim ruhsal 'uykusuzluğum' için çok zayıf sözlerdir. Bu ruh durumu bana bütün üniversite mevkiini bir tâli şeymiş gibi, evet üzüntülü bir şeymiş gibi görmeme imkân veriyor. Hatta bu profesörlük sadece senin uğruna bana cazip geliyor, çünkü felsefi profesörlüğünü de sadece muvakkat bir şey görmekteyim.

Ah, ne denli sağlığını istemekteyim! Kişi kendisinden biraz daha uzun sürecek olan bir şeyi niyet etmelidir. Bu takdirde her iyi gece için teşekkür edilir, her bir sıcak güneş ışığı hüzmeleri için, hatta her bir düzenli sindirim için. Ama ben de bağırsaklarımın herhangi iç organları sarsıntı geçirmiş bir durumda. Bu yüzden sinirlerimin bozukluğu ve uykusuzluğum mevcut, basurlarım (hemoroidlerim) ve kan lezzeti duymaktayım vs. Demin tasvir ettiğim ruh durumunu gangliyon sistemiyle sebeplendirmeye çalışma lütfen. Aksi halde ölümsüzlüğümünden endişe ederim. Çünkü ben bağırsaklarda gaz birikimlerinin felsefi ruh durumları doğurduğunu daha işitmedim. Bu gibi ruh durumlarıyla sevgilerimi sunarak senden umuttan büsbütün vazgeçmemeni candan, yürekten dilerim. Vischer'in bu meseleyi ne kadar istekli ele alacağını biliyorum. Benim mektup gecikmelerimi bağışlamayı isteyemem, ama sen biliyorsun ki, ne kadar çok dostlara ihtiyaç varsa, o nispette daha az mektup yazmak âdetindeyizdir. Böyle olması gerçekten iyidir, ama haklı değildir. Bu sebepten benden yakında bir mektup daha alacaksın. Bu arada beni düşün, tıpkı benim seni daima hatırladığın üzere, sevgili dostum!

F.N.

Carl Von Gersdorf'a
Basel, 21 Haziran 1871

Sevgili, sadık dostum,

Sonunda benim için mutlu bir şekilde hayatta kaldın ve muazzam tehlikelerden yara almaksızın evine döndün. Sen sonunda tekrar barışık uğraşlarını ve ödevlerini düşünebilirsin ve korkunç savaş ara olayını hayatının ciddi ama bu hayatın geçmiş bir düşüşü olarak görebilirsin. Şimdi yeni yükümlülükler işaret ediyor. Eğer o vahşi savaş oyunundan barışta da bize bir şeycik kalmışsa, yiğitçe ve aynı zamanda temkinle ruhumuzdur, ki onu ben bir sürpriz olarak, aynı zamanda beklenmeyen bir keşif olarak ordumuzda taze ve güçlü olarak eski Germen sağlığı içinde bulmaktayım. Buna güvenebiliriz. Biz tekrar umut edebiliriz. Alman misyonumuz daha geçip gitmiş değil. Ben her zamankinden daha cesurum. Çünkü her şey Fransız-Yahudi yüzeyselliğinin ve 'zerafetinin' ve 'içinde bulunduğumuz zamanın' hırslı ayı huyu içinde mahvolmuş değil hâlâ kahramanlık var, yani Alman yiğitliği, o bizim esef edilmeye müstahak olan komşularımızın içinde daha başka bir şeydir.

Ulusların muharebesi dışında, o beynelmilel sulanmış beyni bizi dehşete düşürdü ki o derece korkunç olarak birden ortaya çıktı, tamamıyla diğer gelecek savaşlarının muhbiri olarak. Eğer kişisel olarak bir gün ifade edebildiysek, düpedüz o simada modern hayatımızın, hatta aslında bütün eski Hristiyan Avrupa ve onun devleti ama her şeyden önce şimdi her yerde egemen olan 'Latin uygarlığının' dünyamıza musallat olan muazzam bir zarar ifşa ettiğinde bağdaşımli olacaktır. Tıpkı bizim hepimizin geçmişimizin bütünüyle bu gibi ortaya çıkan dehşette suçumuzun bulunduğu hemfikiriz. Öyle ki yüksek bir benlik hissiyle bir savaşın kültüre karşı işlediği cürmü sadece o bahtsızlara haksız olarak izafe etmekten sakınacaktık. Onun ne demek istediğini ben biliyorum: kültüre karşı savaş. Ben

Paris'teki yangını haber aldığım da, birkaç gün için büsbütün kendimi mahvolmuş hissettim ve gözyaşlarımı tutamadım ve kuşku larla boğulmuş tım. Bütün ve felsefi-sanatkârca varoluşun eğer bir tek gün en görkemli sanat yapıtlarını, hatta sanatın dönemlerini yok edebildiğine göre bana bir saçmalık gibi görünmüştü. Ben ciddi bir kanaatle yoksul insanlar için orada varolamayan, tersine daha yüksel misyonları yerine getirmek zorunda olan sanatın metafizik değerine sınıksız sarılmış tım. Ama en yüksek acımda da o küstahlara, günahkârlara bir taş atacak durumda değildim, ki onlar üzerine çok düşünülmesi gereken bir genel suçun sadece taşıyıcılarıdır lar.

Sen Berlin'deki tantanalı girişin tanığı oldun mu?

Bir kere daha sevgili dostum, senin yakında beni ziyaretini düşünürken seviniyorum ve mutlu oluyorum. Belediye meclisi üyesi Vischer (ki o üniversite öğrencisi olarak Weimar'daki büyük evinde oturmuştu) burada olacağın için bundan şimdiden sevinç duymaktadır. Çünkü bütün tanıdıkların senin başından geçenleri bilmektedirler.

Hoşça kal, saygıdeğer ana ve babana saygılarımı ilet ve ben ne idiysem oyum.

Sadık dostun
Friedrich Nietzsche

Paul Deussen'e
Basel, 2 Temmuz 1871

Sevgili dostum,

Plânlarını haber aldım ve onların üzerine enikonu düşündüm. Bu pozisyonun ikiliğinde, kısmen lise öğretmeni, kısmen üniversite doçenti sıfatıyla görevli olmanda çok değerli bir şey var ilkin, Senden her halükârda okul pozisyonunu bıkkınlıktan öyle adlandırılan 'okul hocalığına' feda etmemeni rica edeceğim. O bizim en çok umut vaat eden pozisyonumuzdur ve kim ki benim gibi eğiticiliğin temellendirci reformlarını düşünürse, bu pratiği, bir lise öğretim mevkiinin zengin tecrübesini çok takdire etmeyi bilir. Çünkü biz orada daha ciddi olarak dünya görüşümüzü ifade etmeye başlamalıyız. Üniversite bunun için en semereli zemin değildir. Üniversiteler üzerine bir kere sözlü olarak anlaşmalıyız. Sen bana ne zaman görüşeceğimizi, birbirimizi tekrar görebileceğimizi bildir. Bunun yanında mektuplar nedir ki?!

Burada bir makale bulacaksın, daha büyük olan ve yavaş yavaş basılacak hale gelmekte olan bir ikinci parça. O nasıl kaleme alınmışsa, onu öyle oku ve makalenin önceki ilk kısmında etraflı olarak motive edilmiş kısmında bazı sanat ifadelerine rastlarsan bundan dehşete düşme! O dostlarım için hazırlanan bir baskısıdır (Tıpkı daha önce 'Homer' için yaptığım gibi), yani bir yayınlama söz konusu değil. Bunun üzerine duyumlarını etraflı olarak ve kısa zamanda bana yaz. Bu yazacakların seni felsefedeki gelişmen için bana en öğreticisi olacaktır.

İyi dostum, tekrarlıyorum, tekrar ne zaman görüşeceğiz?

Eski sadakati ile

F. Nietzsche

21 ekimde Nietzsche Gersdorff ve Rohde ile birlikte bulunduktan sonra (Leipzig'de ve Naumburg'da) dostlarını mektupla bir müşterek dostluk kurbanına (bir cin kutlamasına) çağırır.

"İlk pazartesi akşamı saat onda içimizden her birisi koyu kırmızı

şarapla dolu olan kadehiyle yarısını siyah gecenin içine döksün Yunanca sözleriyle, diğer yarısını o içsin.”

Bunun üzerine onu izleyen Gersdorff’a yönelttiği mektupta göndermede bulunarak şunları söyler, Rohde’ye Nietzsche şöyle yazar:

“Diğer gün şeytanî bir ayıklık içindeydim.”

Bir ay sonra Wagner olayı bildirir ve usta saygın bir tarzdaki o ittifak için çok belirticidir, bununla ilgili olarak ele alınır. Aynı zamanda Basel’de, Berlin’de ve Kiel’de aramızdan her birisinin sizi düşündüğü bir eğlenceli kutlama yapılır: “Çünkü biz ifritler üzerine ne düşünüyoruz, onlara ne borçluyuz, sizin için en içten ve en yakın olarak bağlamalı olmayan bir şey var mı?”

Aynı dönemde Deussen Nietzsche’yi tekrar görür. O şöyle anlatıyor: “Geri dönerken, akşamleyin yorgun argın Basel’e vasil oldum. Otelde bir oda tuttum ve Nietzsche’ye yola çıktım. Çünkü ona sadece bu akşamı ayırabilecektim. Ama ne yazık ki dışarıya gitmişti ve ben sadece orada Overberck’e rastladım. O beni dostane bir şekilde alıyordu ve beni Nietzsche’nin yakında geri döneceği hususunda avuttu. Geç vakit saat on birde Nietzsche geldi. Jacob Burchardt’a konuk olmuştu. Çakırkeyif bir ruh halinde idi, ateşliydi ve esnekti ve kendinin bilincindeydi. Tıpkı bir yavru aslan gibiydi. Beni otele getirmek için birlikte geldi. Ama altı yıllık bir tekrar görüşmeden sonra buluşmamız öyle kısa süremezdi ve biz hararetle bir konuşmanın içinde gece saat ikiye kadar Basel’in caddelerinde oraya buraya gezip durduk.”

Güç çalışma yüküne rağmen Nietzsche Basel’deki ikametinin ilk yıllarında bu seçkinler kentinin toplu hayatına canlı olarak katıldı. Nisan 1872’de annesinden onun için yeni bir frak sipariş etmesini rica etti. “Benim şimdiki frakım tamamen yıprandı. Bu kışın çabalarından!”

O zamanları ilişkide olduğu evler arasında profesör Joh ve Jak. Bachofen’ininki de vardı. Bachofen’in karısının ansında Nietzsche sadece son derece kendine özgü bir irticalen çalıcı olarak piyanodaki uğraşısını sürdürüyordu. 1876’nın 18. aralığında Overberck Nietzsche’ye Sarrent’e şöyle yazdı: “Dün Bachofen ailesi yanımızda idiler ve sana çok selâm ediyorlar, Bachofen’i her türlü çağa uymayandan uzak tutmanı onun öyle yapmak âdetinde olduğu üzere arzu ederiz. Bachofen’in ölümü Nietzsche’ye yine Overbeck tarafından bildirilmiştir.”

Carl Von Gersdoff'a Basel, 19 Kasım 1871

Sevgili dostum, Sana mektupların için daha önce teşekkür etmediğimden beni bağışla. Onlardan her birisi beni senin güçlü kültür çatışmasını anımsamama vesile oluyor, sanki sen esasında hâlâ askermişsin gibi ve senin askeri zihniyetini felsefenin ve sanatın alanında ispatlamaya çalışıyormuşsun gibi. Böyle olması doğaldır. Biz savaşçı olarak hâlâ zamanımızda varolmak için bir hak taşıyoruz. Gelecek olan bir kuşağın ön savaşçıları sıfatıyla, ki onun eğitilmiş şeklini biz kendimizde, en iyi saatlerimizde aşağı yukarı önceden hissedebiliriz. Bu en iyi saatler bizi yine de besbelli çağımızın ruhuna yabancılaştırdığından, ama herhangi bir yerde bir vatana malik olmak zorunda bulunduğumuzdan; bu sebepten bu saatlerde gelecek olanın belli belirsiz bir silüetini görür gibi olduğumuza inanmaktayım. Biz son müşterek Leipzig anımızdan bu gibi yabancılaşmış anlara, ki onlar bir kuşağa aittir, bir bellek taşıyor muyuz? Şu halde öyle kalsın: "Bütünde, dolu olanda güzel olanda kararlı olarak yaşayalım." Ama bunun için güçlü bir karar gerekir ve bu da herkes için değildir.

Sen burada iyi bir anı bıraktın. Cinlerin kutsamasını ben Jacob Burchardt'ın nezdinde onun odasında kutladım. O benim bu kutsama edimime katıldı ve ikimiz de iki bira kadehini iyi Rhon şarabıyla dolu olduğu halde caddeye boşalttık. Önceki yüzyıllarda bu yüzden büyüclük kuşkusunu uyandırabilirdik. O zamanları saat yarımında gecelerin eve geldiğimde oldukça şeytani idim, şaşırtıcı olarak dost Deusen'i karşımda buldum, ki onunla saat 2'ye akdar caddelerde dolaştık. En erken trenle o yoluna devam etti. Benim ona ilişkin hemen hemen hayaletimsi bir anım var, çünkü onu sadece donuk lâmba ve ay ışığında görüyordum. Kısa zamanda kendinden bana haber gönder, benim cesur, değerli dostum. Senin şimdi kitapların her baskısı için yapılan süslü resimciği hazırlamanın sırasındır. (Vignette)

Candan selâmlarımı yollarım. Friedrich N.

Erwin Rohde'ye
Basel, aşağı yukarı 20 Aralık 1871

Sevgili, çok sevgili dostum,

Önce candan bir Noel selâmı ederim!

Ben bu zamanda eserimi sana gönderebileceğimi umut ediyordum. Ama bazı gecikmeler cereyan etti, bunun suçu bende değil, öyle ki benim noel armağanım bu kez çok geç eline geçecek. Başlığın Vignette' si (tezyinatlı resmi) bazı aksamalar yaptı: Resim Gersdorff' un arkadaşı Rau tarafından tasarlandı, bizim en büyük takdirimizi kazandı, ama Fritzsche' in bunun için seçtiği onun gravürü tamamıyla kullanışsız ve düzeltilemez acemice bir resim oldu ve biz yapıtı yeniden en iyi gravürcülerden biri olan, akademinin sanatçısı Vogel'e Berlin'de aktarmaya mecbur kaldık. Gersdorff bana sadık bir yardımcı oldu ve o bütün hususlarda en güvenilir yardımcılık için seçkinleşmektedir. Bunun dışında müzik bilgilerimde yeniden kendimi son derece pekiştirilmiş hissetmekteyim ve onların doğruluğuna kaniyim. Bu hafta Wagner ile beraberdim. Ah dostum Mannheim'da olmaman ne büyük kayıp. Bu en sonuncusunun yanında bütün diğer sanat anıları ne kalır ki! Sanki bir içe doğan his sonunda tatmin olmuş gibi bir duyguyu yaşadım. Çünkü bu tıpatıp müziktir ve birebir müzik sözcüğü ile bunu kastediyorum. Eğer diozonik olanı betimlersem ve bundan başkasını değil ilk gelecek kuşaktan sadece birkaç yüz insan benim ondan aldığını müzikten almış olursa, ben bu takdirde büsbütün yeni bir kültürün doğuşunu bekleyebilirim.

Geriye kalan ve asla müzik ilintileriyle kavranamayan her şey bende elbette bu arada aşağı yukarı tiksinti ve nefret uyandırmaktadır. Mannheim konserinden geri geldiğimde, gündüzün realitesi karşısında gerçekten acayip bir şekilde abartılmış olan son derece karanlık bir dehşet duydum. Çünkü o bana gerçekten artık reel gözük-

müyordu, tersine hayaletimsi görünüyordu. Bu yılbaşını Basel’de yalnız yaşayacağım ve Tribschen’den gelen davetleri, candan çağrıları reddettim. Benim altı konferansımın üzerine (Eğitim kurumlarının geleceği) bazı şeyler düşünebilsem ve toparlanabilmem için zamana ve yalnızlığa ihtiyacım var.

Doğum günü 25 aralık olan bayan Wagner (Ben senin yerinde olsam yazarım) ve ben yılbaşı gecesi arefesini ayırdım ve müzik çalışmalarım üzerine oradan ne işiteceğimi merak ediyorum, çünkü asla kompetan bir şey duymadım orada. Eğer bunu sana bir gün ifade edersem, öyle sanıyorum ki sıcak, temaşai sesi, mutlulandırıcı sesi işiteceksin. O ses ki bütünün içinden tınlamaktadır ve benim için güz tatillerinin mutluluk hissine ilişkin nurlandırılmış bir anı anlamına gelmektedir.

Jacob Burckhardt ile birlikte güzel gün geçirdim ve aramızdan Yunanî olan üzerine birkaç açıklamalar teati edildi. Şimdi bu bakımdan Basel’de bazı şeyler öğrenilebilir. Jacob Burckhardt Pisagor makalenı büyük bir katılışla okudu ve kendi amaçları için ondan özetler çıkardı. Senin Pisagor’ın tasavvuru bütün gelişimi üzerine söylediklerin, muhakkak ki böyle bir ciddi bahis üzerine şimdiye kadar söylenmiş olanın en iyisidir. Bu arada Platon üzerine bir sürü ana görüşler kazandım ve öyle sanıyorum ki her ikimiz şimdiye kadar o derece yoksul ve mummyamsı olan Grek filozoflarının tarihini esaslı ve içinden ısıtmalıyız ve aydınlatmalıyız.

Senin genel olarak söylemek istediğinin hepsini sadece kargışlanmış filoloji dergilerine verme, teslim etme; biraz bekle Bayreuth gazetelerini. Muvafakat ettiğim Zarneckisch ilânı dolayısıyla çok memnun oldum ve başlangıçtan beri şükran ve teşekkür borçluyum. Sevgili dostum, bizim daha büyük bir parça hayatı birlikte birbirimizle arşınlamamız gerekiyor: Birbirimize sadık kalalım.

F. N. Profesör

1871 yılının son günlerinde “Trajedinin müziğin ruhundan doğuşu” yayımlanmıştı. Yeni yılın ilk gününde Nietzsche el nüshasına Goeth’nin şu dizilerini kaydetmişti:

“Ellerimin günlük işini yarat

Büyük ruh onu bitirmeme yardımcı ol.”

**Erwin Rohde'ye
Basel, 28 Ocak 1872**

Benim iyi sevgili dostum,

Özellikle şimdi muvakkat bir sorum olacak sana, acaba Greifswald'da bir profesörlük kabul etmem mümkün mü? Susemihl tarafından önerildi, ama derhal, senin lehine ve seni tavsiye ederek reddettim. Bu mesele daha ileri bir safhada mıdır? Ben meseleyi Ribbeck'e havale ettim. Burada bu mesele duyulmuştu ve iyi Baselliler nezdinde büyük bir sempati sağladı. Ben bunun hiçbir çağrı olmadığını protesto etmeme, sadece muvakkaten bir soru belirtmeye rağmen, tersine öğrenciler derneği benim için bir meş'aleli geçit resmine karar verdi, yani onların bununla Basel'deki etkinliğimi şimdiye kadarki faaliyetlerimi ne kadar çok takdir ettiklerini göstermek nede niyle. Bunu dışında ben bu meş'aleli yürüyüşü reddettim.

Şimdi burada eğitim kurumlarımızın geleceği üzerine konferanslar veriyorum. Ve bunda bir sansasyon yaratabildim. Şurada burada vecde gelindi. Niçin yanyana yaşamıyoruz? Çünkü benim şimdi yüreğimde taşıdığım ve geleceğimi hazırladığım şeylerin tümü mektuplarda kendilerine değinilecek şeyler değil. Ben Wagner ile bir ittifak akdettim. Bizim birbirimize ne denli yakın olduğumuzu sen asla tasarlayamazsın ve planlarımız nasıl birbirine teğet halindeler. Benim kitabımın üstüne işitmeye mecbur olduğum husus tamamıyla inanılmayacak gibi. Bunun için onun üzerine bir şey yazmıyorum sana. Sen bunun üzerine ne düşünüyorsun? Bunun üzerine işittiklerimin hepsinde beni muazzam bir ciddiyet sarıyor, çünkü bu gibi seslerde amaçladığının geleceğini kestiriyorum. Bu hayat benim için çok güç olacak.

Leipzig'de tekrar bir garazkârlık egemen. Bana oradan hiç kimse bir sözcük bile yazmıyor. Ritschl'de.

İyi dostum, herhangi bir zamanda biz tekrar birlikte olacağız. Bu

kutsal bir zorunluluktur. Ben bir zamandan beri büyük bir akıntının içinde yaşıyorum. Hemen hemen her yeni gün şaşırtıcı bir şeyi getiriyor. Her ne kadar amaçlarım ve hedeflerim yükselse de. Sana sadece tamamıyla mahrem olarak ve bunu kimseye söylememeni isteyerek diğerleri meyanında Strasbourg Üniversitesi üzerine Rechtsrat (Millet Meclisine Bismarck'a zati olarak) verilmek üzere muhtıra hazırlıyorum. Bende gerçek bir Alman eğitim kurumunun, Alman ruhunun yeniden yaratılması için ve şimdiye kadar öyle adlandırılan kültürün elde edilmesi için o muazzam anı zavalıca kaçırdığımızı göstermek istiyorum. Dış dişe savaşmak! Ya da toplanla!

En ağır topla

Binici topla

Şimdi fark daha işitilir olarak kulağa çalınıyor. Kısa bir süre önce (23 Aralık 1871) Rohde şöyle yazmıştı: "Senin büyük gayretine bakarak boğuk bir hay huyun utancını yaşıyorum. Ama sonunda soylu sınıfın bu önemsizliklerinin içinde bütün kurumsal kibar zümreye özgü olan husus eski, gerçekten human dönemlerin bu rengârenk görüntü dünyasıyla iştilal reel, bedensel varoluşun sefaletini unutturabilir." Nietzsche buna karşı reel, bedensel varoluştan soyutlamayı düşünmemektedir. O eyleme geçilmesini istemektedir. Ama dostlarına boşu boşuna şöyle seslenmektedir:

(Temmuz 1871):

"Biz kendimizi yazgı yüzünden öfkeliendirmemeliyiz, tersine daha cesurca ve daha kökten hareket etmeliyiz."

O eski his bağdaşımına sınımsız sarılmaktadır: Duyumsamalar bağdaşmaktadır, ama irade yönleri artık bağdaşmamaktadır. Eyleme çağrı Rohde için sakıncalı gözükmektedir. Schopenhauer'ün ne derece kötürümleştirici etkisinin diğer başka mizaçlara geçtiği hususu Nietzsche tarafından daima küçümsenmiştir. Tabiatıyla ilkin her iki dostun 'Silah arkadaşlığı' silah kardeşliği tahrik edilmiş olan Filoloji zümresinin saldırısıyla tepe noktasına ulaştı.

"Trajedinin Doğuşu"nun gönderilmesi üzerine Wagner şöyle yanıt verdi:

"Sevgili dostum, senin kitabından daha güzelini ben henüz okumuş değilim. Hepsini de görkemlidir. Şimdi size acele yazıyorum, çünkü onun okunması beni aşırı şekilde heyecanlandırdı ve onu

esaslı okumam için aklımın başına gelmesini beklemeliyim. Cosima'ya dedim ki, ondan sonra siz hemen ziyaretime geleceksiniz. Ama uzun bir süre geçti, kimse görünmedi, sadece Lenbach geldi ve benim içe dokunan doğru bir portremi çizdi. Hoşçakalın, çok gecikmeden ansızın buraya geliverin, o zaman burada diozonik konuşmalar yaparız." R.W.

Ama Cosima diğerleri meyanında şunları da yazmaktadır: "Siz bu kitabınızda sadece ustanıza (Wagner) hizmetle yükümlü olduğunuzu sandığınız cinleri bağladınız..." 1873 eylülünde Wagner Nietzsche'ye şöyle yazıyordu: "Ben kitabınızdan tekrar parçalar okudum ve size Allah adına bütün kalbimle temin ederim ki sizi ne istediğimi bilen biricik kişi telâkki ediyorum."

Erwin Rohde'ye 4 Şubat 1872

Senin tebliğin (bildirim), sevgili dostum, kısaltılmış ve gençleştirilmiş olan aslının bir yansıtılışının gerçek bir şaheseri. Ve ben sana en derin dipten tekrar güveniyorum. Ben hemen hemen (ve benimle birlikte Overberck, ki ona ben onu okumuştum,) bu güç ödevi ne denli güzel ve yeni ve üslûplu olarak başardığına şaşıyorum. Ve bunun için sana en açık bir itirafla olduğundan daha başka türlü nasıl ve bu bildiri gibi bir tebliği ikinci kez yaşayamayacağımı, göremeyeceğimi düşünerek teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Bugün onu (senin bildirini) Tribschen'e göndereceğim, dostlarımin benimle olan ilişkinden dolayı senden sevinç duymaları için.

Her yandan sıkıştıran diğer tasarımlara karşı kendine bu derece katıksız tutabilmek bir kitabın teşekkül edişinin zahmetli ve ıstırap verici oluşuna rağmen, konzeptasyonunun cesaretinden ve ifa edişinin dürüstlüğünden hiç kimsenin bir fikri mevcut değil. Belki de benim Wagner'e karşı, onun karşısındaki anormal ödevim mahiyeti üzerine ve muhakkak ki içimde birçok ve güç acılara sebep olmuştur, bir fikirleri yoktur. Burada bağımsız olmak, aynı zamanda yabancılaştıran bir pozisyona bürünmek, tavır takınmak hususunda kimsenin bir fikri yok. Bunu en yüksek Tristan'da dile getirilen sorunda onun sarsılması pahasına başardığımı, hemen hemen bunu bana Tribschen'deki dostlarım göstermektedir. Sevgili dostum şunu söylemeliyim ki işte bu noktada ben gurur ve mutluluk duyuyorum ve kitabımın yok olmayacağına kaniyim. Zarncke senin için bana yararlı olmanın söz konusu olduğuna inanıyor. Sanki böyle bir bildiriyle yararlanmak için başkalarının da buna ilişkin olarak söz konusu olmaması gibi. Artık, bırakalım ölümler kendi ölümlerini gömsünler.

Ben senin bu bildirini Augsburg'ın kadına göndermek hususunda bir girişimde bulunacağım. Daha başlangıçtan en büyük bir

güvensizlik duyup duymadığımı bilmiyorum. Zentralblatt'a ilişkin olarak bundan bir şey çıkmayacağına dair emin bir hissim var. Ve bugün mektubunu aldığında bir zafer çılgılığı attım. Artık, bizim çağımız da gelmektedir. Ve biz tam zamanında bilmeliyiz ki bütün ödümler zararlıdır: Topla savaş!

Fiedrich Nietzsche

Sen Greifswald üzerine notumu aldın mı?

12 nisanda Nietzsche dostu Rohde'ye Hans von Bülow'un (Cosima'nın ilk kocası) onu ziyaret ettiğini ve kitabından dolayı vecd içinde olduğunu haber verdi. Onun söylediğine göre birkaç nüshasıyla birlikte yolculuk etmekte ve onları armağan etmektedir. Bu ziyarette, kız kardeşimin haberine göre Casima Ariadne adını aldı. Bülow' un kendi hayatının trajik olayını mitsel bir mecaz ile şöyle anlattı: "Casima Ariadne idi, Büloww Theseus ve Wagner Dionysos sadece daha kudretli olana, Tanrı'ya bununla söylenen şudur ki kahramana yerimi bıraktım."

Carl Von Gersdorff
Basel, 1 Mayıs 1872

Sevgili iyi dostum,

Eğer burada mektuplaşmamda uzun duraklı bir teneffüs yaparsam, bunda bir kusur görmemeni dilerim. Bunun muhakkak ki sebepleri var. Ama dostluğumuz için ilişkisi olmayan dış sebeplerdir bunlar. Yapılacak çok iş vardı ve ben bir süre sağlıksızdım ve kendimi iyi hissetmiyordum. Kışın geçmesi gerekiyordu, onu anlatmalıydım ve sana bunların üzerine şifahen konuşacağım için sen onlardan haberdar etmeyeceğim bazı önemli kararlar alınmalıydı. Yani Bayreuth'da. Ben oraya Paskalya'nın arefesinde gideceğim. Senin de buna göre durumunu düzenlemeni rica ediyorum. Ben bugün lojmandan dolayı Üst Belediye Başkanına Muncker'e yazdım. İşittiği-me göre orada oturmak için Frau von Muchanoff, Badron Krovov ve Frl. Von Meysenburg daha önce başvuruda bulunmuşlar. Keza Frau von Schleinitzde. O bana çok teveccühkâr bir mektup yazdı, ki onun için gönderebilir misin? Wagner ve benimle ilintili olarak güzel şeyler düşünmekte. Ama bunu kimseye açıklamamalıyız. Kitabının ilk ilânı şimdi yayımlandı ama nerede? İtalyanca Rivista Europea'da. Bana efendi baban üzerine yazdıkların beni içimden yakaladı, rikkate getirdi büyük ölçüde. Bu gibi emarelerde ben harikalı Alman, daha doğrusu Prusya ciddiyetini tebcil ediyorum ki ondan şimdi artık her şey umut edebiliriz. Oysa ben yukarıya doğru yüzen 'Alman kültürüne' karşı en yüksek derecede kuşkuluyum.

Senin sanatçı arkadaşların nasıllar? Onlardan biri Bayreuth'a gelecek mi? Bunu ben son derece arzu ediyorum.

Geçen Cumartesi Tribschen'den üzüntülü ve beni en derinden sarsan bir ayrılık oldu. Tribschen artık varlığını sürdüremez oldu.

Tıpkı sırf yıkıntıların arasındaymışız gibi dolaşıp durduk, her yerde rikkat havada ve bulutlarda. Köpek yemek yemez, hizmeti ailesi eğer onunla konuşulursa, sürekli bir hıçkırığın içinde. Biz müsveddeleri, mektupları ve kitapları paket yaptık. Ah çok avuntusuz bir gündü. Trischen'in yakınında geçirdiğim bu üç yıl, ki ben 23 ziyarette bulundum. Onların benim için ne önemi, anlamı var? Eğer onlar olmasaydı, ben ne olurdu? Ben kitabımda bizzat o Tribschen'in dünyasını taşılaştırmış olmaktan dolayı mutluyum. Burada yaz sömestrine başlıyoruz.

Bugün Strasbourg Üniversitesinin açılış günü. Bu kutlamayı karışık hislerle düşünüyorum.

Burckhardt'ın yaz tahriri (ders tahriri) biricik bir şey olacak: Birçok şeyin sen farkında değilsin, sen onları yaşayamazsın. Burckhardt'ın son haftalarda çok ciddi bir şekilde Berlin'e çağrıldığını işittin mi? O bu çağırışı reddetti.

Sevgili dostum, yakın bir zamanda tekrar görüşecek olmamız ne kadar güzel değil mi? Ama bunun daha güzeli bir yıldan sonra tekrar buluşmamız olacak. En güzel umutlarımız ve plânlarımız şimdi bir yolda gidiyorlar. Ben candan bir sevinçle piyano alıştırma-
dan hoşlanmakta olduğunu duyuyorum. Biz şimdi Nibelungen incelemelerimize son derece ciddi olarak başlamalıyız, kendimizi işitilmemiş şeyler için lâıyk kılabilmek için.

Bayreuth'dan önce tekrar görüşmemize ilişkin olarak kararımızı doğrulayan bir şeyler yaz.

Candan sevgilerle
F. N.

Kız kardeşi Tribschen'den şunları anlatmaktadır: "Ben orada yaşadığım son akşamı hâlâ anımsıyorum. Güneş batmak üzereydi. Ama ay Titlis'in üzerinde dolunay olarak ışıık saçan kar tarlasının üzerinde duruyordu. Güneşin ışığı ne zaman ki giderek ayın soluk ışığına dönüştü. Tıpkı gölün ve o derece boyalı olarak biçimlendirilmiş ve keskin konturlu dağlar giderek daha ince, daha kokulu ve daha saydam hale geldiler ve aynı zamanda daha da çok manevileş-

tiler; o zaman canlı konuşmamız kesildi ve hepimiz bir düşsel suskunun içine gömüldük.

Biz dördümüz (aslında, beşimiz) göle çok yakın olan Raeuber yolunda, öyle adlandırılan yolda göle çok yakın olarak, önde Frau Cosima ve erkek kardeşim, Cosima bir pembe kaşmir giysisinin içinde idi dantelleri eteklerine kadar aşağıya sarkıyordu. Kolunda bir büyük Florensa şapkası pembe güllerden oluşan bir çelenkle duruyordu. Onun ardında vakur ve hantalca (rahvan) devasa kömür gibi siyah Neufundlaender köpeği gidiyordu, ondan sonra Wagner ve ben geliyordum. Wagner Hollandalı ressam kostümünün içindeydi. Siyah kadife giysisiyle, siyah atlas dizlikleriyle, siyah ipek çorapları, bir açık mavi atlas kravatı bol pilili, arasında ince keten ve dantelleriyle, sanatçı beresi o zaman hâlâ gür olan kahverengi saçlarının üzerinde idi. Giderek suskunluğun büyüğü bozuldu: Wagner, Cosima ve biraderim insan hayatının trajedisini konuşmaya başladılar. Greklerden, Almanlardan, plânlardan ve arzulardan söz ettiler. Hiçbir zaman, ne daha önce ne de sonra bu üç farklı insanın mükamelesinde eşit, harika bir bağlamı tekrar görmedim. Her birisinin kendi özelliği vardı, kendine mahsus konusu ve onu bütün gücüyle vurguluyordu, ama ne görkemli bir uyum teşkil ediyorlardı. “Tribtschen’ı Bayreuth izler, bu cenneti trajedi izler. Dostlar arasındaki uçurum durmadan büyür, ilkin zorba bir güçle zaman zaman da arayış, bozuşmayı kapatarak. Nietzsche’yi aracı olarak yararlandığı Gersdoff’a yazdığı mektuplarında Bayreuth’a olan ilişkilerindeki dalgalanmalar tam anlamıyla izlenebilmektedir. Wagner ve onun çevresi genç profesördeki (Nietzsche) bağımsızlığa yönelik itilimi hissetmemektedirler. Oların içinde belirli bir kıskançlık uyanır. Profesör (Nietzsche) diyonizik trajedinin de Wagner’in sanatının ululanmasında durakalmak istememektedir. Grek erkeğinin dünyayı görüşlerini özetleyecek olan bir felsefe kitabı yarı yoldadır. Ama o hiçbir zaman yayımlanamaz. Bayreuth’ un Trajedi tiyatrosu buna karşıdır. Bunun yerine en azdan ustanın (Nietzsche) yapıtının yararlı olan “Zamana aykırı düşünceler” eseri yayımlanır.

Fecaat ortaya çıkar gibi olmadan önce o Nietzsche'ye bir eşsiz an daha armağan eder. Festival evinin (22 Mayıs 1872) temelini atılması esnasında her iki dost Bayreuth'da buluşurlar. Nietzsche Wagner'in en iyi taraflarını tanır, bunların arasında Malwida von Meysenburg bulunmaktadır. Onun Wagner'i ululayan ruhu Wagner imajını insan varlığının tepe noktasında tutmaktadır.

"1872 yılının o mayıs gününde Bayreuth' un tepeciğinde temel atıldığında, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurda ve zifiri bir karanlığa bürünmüş göğün altında, Wagner aramızdan birkaç kişi ile kente geri döndü. O susuyordu ve bir sözle belirtilemez olan bir şekilde uzun bir süre içine baktı. O bugün altmışıncı yılına girmişti: Şimdiye kadar yapılanların tümü bu ana bir hazırlıktı. (Richard Wagner'in Bayreuth) Aşağıdaki mektupları 'Trajedinin Doğuşu' yapıtının etkilerini dile getirmektedir."

Erwin Rohde'ye
Basel, 30 Nisan 1872

Benim iyi, sevgili dostum, bu evet gerçekten bir mutluluk telegrafıdır, her yana yayılan ışık, hava, sıcaklık ve hoşnutluk Tanrı'nın ve insanın nezdinde iyilikler yayarak. Bir düşün, ben bugünlerde bu türden bir dönüşümü candan özlüyordum, çünkü birden benim sana dostluğum belki de tat vermeyecekti ve arkadaşlıkta kötü bir şeymiş gibi hesaplanacaktı gibi bir korkuya kapıldım. Bana senden mektupla, ama iştiyakla sürekli olarak benimle ya da Wagner ile yakın dostluğumuzu yorumlayacak olan hiçbir girişimde bulunmamamı rica edecektim. Çünkü şimdiden bizim Zentralblatt (dergi) meselemizin belirli bir komik nüansla dedikodu olarak yayılmış olmasından ve olası olarak şunu ve bunu sana karşı tahrik etmesinden korkmaktayım. Ama şimdi, akademik loncanın içinde iki zırhlanmış sadık silah arkadaşı olarak durduğumuzdan ve "hayatın zarureti" onların çehresini örttüğünden, bu insanları korkutmak için tekrar bazı şeylere cesaret edebiliriz. Atasözlerine göre: Bir flütten daha korkuncu nedir? "İki flüt!" Tribschen bugünkü günle son buldu. Tıpkı sırf yıkıntılarının altında arasında birkaç melankolik gün daha geçirdim. Senin çok çok sözünü ettik, derin önemli ve rikkate getirici mektupların da söz konusu oldu. Az bir dinginlik sağlanır sağlanmaz Wagner sana yazacaktır. Bu arada o benim aracılığımla sana ne kadar teşekkür ettiğimi bildirmemi istedi ve 22 Mayıs'ta Bayreuth'a davetine icabet etmeni rica etti. Sen anlaşıldın ve ebediyen bu çevrenin içinde en candan katılımdan emin olabilirsin. Ah bu merkezden yola çıkarak ne denli muazzam bir hayat şimdi kımıldamaktadır. Ve biz biricik mutlu olarak onun dışında kalmak mecburiyetimde olmaksızın ne denli mutluyuz.

Kitabımın ilk duyurusu yayımlandı ve çok iyi karşılandı. Ama nerede? İtalyanca Rivista Europa'da. Bu hoş ve simgesel.

Buna karşı asıl uzmanlar için şimdi çoktan gülünç gözükmesine dair emareler var, gülünç ve imkânsız, bunun için örneğin bana mektuplarda alışagelmış olan nezaket gösterilmemektedir. Şimdi

evet Ren müzesinin fihiristi yayımlandı. Bir düşün ne Ritschl ne de Klette bu bedava ve angarya yapıtım için bir tek lâf bile etmediler. Benim Homer makalem (yayımlanmamış olmasına rağmen) açıklamalara yol açtı. “Bir adım daha ve o mahvolmuştur.” Elbette artık giderek daha küstahlaşan halkçığa dişlerini göstermenin ve onu en uysal bir şekilde budala gözleriyle göremedikleri şeyi onları bur-nundan tutarak göstermenin uygun olacağını sanıyorum. Benim altı konferansım şimdi basılmayacak, tersine önümüzdeki kış yayımlanacak, tamamıyla değiştirilerek işlendikten sonra.

Dostum her ikimizin akademik bir siperde bulunmamızdan ne denli sevinç duyuyorum, bilemezsin. Kundaklar ellerimizde olduğu halde. Son mektubun içimde en şükranlı bir his uyandırdı: Eğer ben bütün amaçlarımda ve umutlarımda seni düşünemeseydim, kendimi ne büyük ölçüde yalnız hissedecektim. Bunu kendim için bir ürper-ti duymaksızın tasarlayamıyorum. Senin sevgin bana bir milyon değer diyor Falstaff. Bayreuth’da bütün bunları birbirimizle görüşece-ğiz, bugün sana yazamadıklarımı çok yazmalıyım. Sadece şunu be-lirteyim: Benim önümüzdeki sömestrelere için hâlâ üniversitenin da-hilinde duruma katlanacağım ve benim için mutluluk getirecek olan Güneye kaçıışı eğer üniversitedeki mevkiim benim için katlanılmaz ve nefret uyandırıcı olursa o zaman için kendime saklı tutacağım. Bu durum şimdiye kadar ortaya çıkmış değil. Evet, senin bugünkü atanmışlığından beri ben uzun zamandan beri olduğundan daha baş-ka kendimi imparatorluğun bakanlığının lütûf güneşinin ışıklarıyla yaldızlanmış gibiyim. Ki o güneş bugün senin ve evinin üzerinde doğmuştur. Ora pro nobis! (Bizim için rica et!) buna ek olarak bu-gün “felsefe aylık fasüküllerinin yayımcısı” benden bir özgeçmiş ta-lep etti ki bu sayede ben kendimi belirli bir ölçüde ‘felsefe profesör-leri’ arasına alınmış hissediyorum. Üçüncüsü Strassburg’dan inanç-lı sevinç çığlığını ve bayram şarkısını percat diabolus atque irriso-res” iştir gibi oluyorum. Bir genel akademik yüksek duygu göğsü-mü şişiriyor. Ki onunla ben ona kapılmış olarak, özellikle de senin-kilere saygılar sunmayı düşünüyorum.

Son derece takdir edilen profesör

Sizin sadık candan sadık

İrriser academicus

Erwin Rohde'ye
Basel, 27 Mayıs 1872

Dostum! Dostum! Dostum! Sen ne yaptın? Böyle bir E. R. (Erwin Rohde) ikinci kez dünyaya gelmez. Bu harfleri görmeden ya-
vaş, giderek daha şaşırmış durumda okuyarak Bayreuth' un his uç-
rumuna daldım ve sonunda bu denli tantanalı ve derin tınlayan se-
sin dostumun sesi olduğunu anladım. Ah sevgili dostum, bunu bana
sen yaptın.

Ben geceleyin ve acele yazıyorum, bu görkemli bildirinden bir
kopya çıkarmamı ve bunu güzel ve ustaca yapmanı rica ediyorum.
Sen kâğıt ve baskının benim yazımda olduğu gibi olacağından
memnun olmalısın. Bundan sonra kendi isteğime göre nüshaları da-
ha önce (Sokrates ve Trajedi)'de yaptığım gibi göndermek istiyoy-
rum. Nasılsın? İnanılmaz, değil mi?

Ben eriyip yok oluyorum. Mücadele, mücadele, mücadele! Sa-
vaşa ihtiyacım var.

Hoşça kal, dostum!

Dostum!

Friedrich N.
Basel, 27 Ekim 1872

Erwin Rohde'ye Basel, 8 Haziran 1872

Sevgili, çok sevgili dostum, görüyorsun ki biz insanlar için ne derece inciticiyiz. Ne denli yalnız olduğumuzu yakın bir zamanda öğreneceğiz. Ama biz şimdi dürüstçe görevimizde ısrarlıyız. Eğer sen düpedüz benim tarafımı tutarsan, güçlü mızrağı savuran silah arkadaşım olarak, sana formalite icabı şunu anımsatayım ki; Yunanca çabucak sana karşı da harekete geçecektir. Yine de bunun üzerine müştereken kendimizi avutabiliriz. Senin yapmak istediğinin hepsi de benim sevgimle kutsanmıştır! Sevgili dostum birtarafa sadık kalarak şimdiki zamanın kötü durumları yerine daha ciddi tehlikeli durumlarda bunlara birlikte katlanalım. Çünkü bu temrinsiz erkek çocuk eliyle oynanmış olan utanmazca bir ön oyundur. 'Daha yüksek olanların' çevresinden bize karşı cemilekâr olan 'ezgiyi' şimdiden hissediyoruz Yunanca.

Gecslorff o alaycı hicviyenin takribi içeriği üzerine beni haberdar etti. Böylece yarı bilgilendirilmiş ve biçimi üzerine emin olmayarak ben de bir parça sinirli bir heyecana kapıldım. Dünden beri bu yazı elimdedir ve ben tamamıyla sakınım. Yazarın beni gösterdiği gibi ben ne bir cahilim, ne de gerçek sevgisinden yoksunum. Onun tamamıyla gösterdiği zavalıca bilginlik bu gibi sorunlar üzerine konuşmakta bir yetkisi olabilmesi için elbette bir hayli ayakkabı eskitmiş olması gerekir. Sadece en küstahça yorumlamalarla istediğini eline geçirebilir. Bu arada o beni kötü okumuş, çünkü beni ne bütününde ne de münferit kısımlarında anlamamaktadır. O çok toy biri olmalı, besbelli ondan yaralanıldı, tahrik edildi, kıskırtıldı. Bütün yazılanlar Berlin kokuyor. Bir düşün beni geçen güz ziyarete gelmişti Naumburg'da, takdir edişin biçiminde ve ben ona düpedüz en yakın zamanda yayımlanacak olan yapıtımı ciddiye almasını salık vermiştim. O bunu kendi tarzında yaptı.

Bu herifçik besbelli ayartıldığı halde onu kurban etmeliyiz. Başka çare yok! Ama böyle bir aldatıcı broşürün olası anormal etkisinin kötü örneğinden dolayı buna gerek var. Sen onun defterini düreceğin için teşekkür, o bundan sonra herhangi bir yerde profesörlük bulacak ve mutlu olacaktır.

Sevgili dostum, ama her şeyden önce biz bu meseleyi kendi tarzımızda yüksekte tutmalıyız ve ciddiye almalıyız. Ve eleştirici arkadaşları sadece bir tip olarak dikkate almalıyız. Bu anlamda ben Wagner'e yönelik yayının düşüncesini tespit etmiş olmandan dolayı candan sevinç duydum. Senin bunda benimle hemfikir oluşun, muhakkak ki filoloji kovanında işitilmemiş bir heyecan yaratacaktır. Bu amacın için sana bütün kalbimle teşekkür ederim. Fritzschi işini çabuk ve güzel yapmalı, ben buna kaniyim.

Sevgili, sadık dostum, hoşça kal! Biz cesur ve yüce olmalıyız.

Biz buna mezunuz.

Allah'a ısmarladık! Sevgili geleceğin filoloğu.

F. N.

Erwin Rohde'ye Basel, 25 Ekim 1872

Sonunda, çok sevgili dostum, ben de hemen hemen bir sindirim-sizlik tevlit edecek olan ilk heyecanı yendim. Eğer bu görkemli üzüm tanesiyle boğulmuş olaydım, yazık olurdu, değil mi? Şimdi keyifle öğle sonrası sıcak odamda oturuyorum ve bir çocuk gibi na-hoş sürpriz dolayısıyla sevinç duyuyorum, tekrar tekrar onu didik-leyerek ve geveleyerek. Bugün bana gösterdiğin lütfu sözlerle anlat-maya muktedir değilim. Bunu bizzat kendime göstermeye elverişli değildim ve biliyorum ki böyle bir dostluk armağanını alabileceğim bir ikinci insan mevcut değil.

Şimdi senin yazın âlicenaplığıyla ve cesur savaş arkadaşlığı için-de gıdıklayan halkcığın içine düştü. Ne muazzam bir sahne! Ro-mundt ve Overberck, kendilerine kitabımı şimdiye kadar okuyabil-diğim biricik kişiler senin bu en mutlu edici başarından dolayı se-vinçten uçtular. Onlar tek tek ve genel olanları överek vurgulamak-tan bıkmıyorlar. Onlar polemliği Lessing'çe olarak adlandırıyorlar. Artık, iyi Almanların bu nitelikle ne istediklerini bilirsin. Bir güçlü çağlayanda olduğu gibi derin, tınlayan, ana sesi ile birlikte duyabil-mek hoşuma gidiyor ki onun sayesinde her bir eleştiri kutsallık ka-zanır ve onu büyüklüğün izlenimi oluşturur. İçinde sevginin, güve-nin, cesaretin, gücün ve acının, zaferin ve umudun birlikte ezgilen-diği ana sestir o. Sevgili dostum ben müthiş sarsıldım ve sen dost-larının sözünü ettiğinde daha fazla okuyamadım, uzun bir süre. Ben bu yılda ne görkemli deneyler yaşadım! Ve onlarda başka bir yerden bana çullanan belâ nasıl da un ufak oldu. Ben Wagner'in ruhundan, onun içinden de mutluyum ve gururluyum. Çünkü yazın Almanya din bilim çevrelerine yönelik pozisyonunda dikkate değer bir dö-nüm noktasıdır. Kısa bir zaman önce "Nationalzeitung" beni hem Wagner'in 'edebî yaltakçıları' arasına sokmak gibi bir küstahlıkta

bulundu. Sen de onun tarafını tutsaydın daha şaşılacak bir şey olmaz mıydı? Bu senin beni desteklemenden daha önemli olmaz mıydı? Öyle değil mi, eski arkadaşım! Ve bu husus bugünkü günü uzun zamandır yaşadığım en mutlu gün yapıyor. Senin dostluk eyleminde benim için, -Wagner için de- yaptığını görüyorum. Sevgili, çok sevgili dostum, cesur olalım. Ben şimdi daima daha iyi olmaya, daha iyi olmamıza, iyi niyetlerle amaçlarla, iyi araçlarda büyüyeceğimize ve daima daha soylu ve daha uzak hedeflere koşu yarışına inanıyorum. Biz ona ulaşacağız ve her bir zaferden sonra hedef bizim için daha ilerisidir. Biz daha cesurca ileriye koşacağız. Çok sayıda seyircimiz, hatta çok az seyircimiz olsa da bu bizi çok ırgalamaz, bizim hangi müsabakada koştuğumuzu gözler görmüyor mu? bu az sayıdaki seyircinin bizim için de biricik savaş hakemleri olması bizi üzmelidir? Ben kendi hesabıma böyle bir seyirci için, Wagner gibileri için şimdiki zamanın bahşedebileceği bütün onur çelenklerini feda ederim. Herhangi bir yüksek kudretten çok onu tatmin etmek hususunda daha çok tahrik ediyor.

Çünkü o güçtür ve onun beğenip beğenmediğine dair her şeyi söyleyen bir seyircidir. Ve bu benim için iyi bir vicdan gibidir, cezalandırarak ve ödüllendirerek.

Artık bütün iyi cinler bizimle birlikte olsun, çok sevgili dostum. Biz şimdi bir inanç ve bir umut içinde birlikte gideceğiz. Senin yaşadığını ben de yaşayacağım ve aramızdan birisi kendisi için olsaydı iyi ve haklı bir şey olamaz, hiçbir şey var olmazdı.

Dostum sana teşekkür ediyorum, teşekkür ediyorum.

Friedrich

Erwin Rohde'ye Basel, Kasım 1872

Sevgili, iyi dostum, biz bu duruma katlanacağız. Burada hem en çok sıkılan olgu üniversitemizde filologların mevcut olmamasıdır, bu kış sömestri için tawomen biricik bir olay bunu senin benim gibi yorumlayacağını gösterdi. Bir özel halde ben hatta biliyorum ki burada filoloji öğrenimi gören bir üniversiteli Bonn'da alıkonuldu ve akrabalarına mutlulandırılmış olarak, benim orada öğretmen olduğum bir üniversitede olmamasından dolayı Tanrı'ya şükretmektedir. Kısaca gizli mahkeme küçük üniversitelinin borcunu ödedi ama biz bunu sezdirmemeliyiz. Küçük üniversitenin benim yüzümden acı çekmesi gerçekten güç katlanılır bir durumdur. Son sömestrin mevcudundan yirmi kişi eksildi. Son derece çaresizlikle ben Greklerin ve Romalıların belâgati üzerine bir ders takririnde bulundum. İki dinleyici ile, yani bir Germanistik öğrencisi ve bir hukuk öğrencisi ile birlikte.

Jacob Bruckhardt ve belediye üyesi Vischer yapıtıdan dolayı son derece memnun oldular. Her ikisine de ben bana gönderilen güzel nüshalardan haber verdim, keza Overbeck ve Ritsche de. Bundan başka Floransa'lı Olga Hersen'e ve Frl. Von Meysenburg'a.

Sen Leipzig'deki Zöllner rezaletini duydun mu? Bir kere kuyruklu yıldızların doğası üzerine olan kitabını bir kere oku. Bunda şaşılabilecek derecede bizim için bazı şeyler var. bu dürüst insan bu eyleminden beri en hoyrat bir tarzda bütün bilginler cumhuriyetinde dışlanmış gibidir. En yakın dostları ondan koptular ve o bütün dünyada 'kaçık' olarak rağbetten düşürülmektedir. Tamamen ciddi olarak 'Ruh hastası' olarak çünkü o arkadaşlığın ara borazanını çalmamaktadır. Bu durum Leipzig'li bilginlerin ayaktaki egemenliğinin ruhudur.

Bir deli hekiminin Wagner'in deli olduğunu 'soylu bir dilde' ispatladığı bir başka ruh doktoru sayesinde aynı şeyin daha önce Schopenhauer için de yapıldığını biliyor muydun? Görüyorsun sağlıklı olanlar nasıl birbirlerine yardım ediyorlar. Onlar dahiler için kuşkusuz bir darağacı kararlaştırmadılar ama o sürüncemeli, kötü niyetli kuşkulu kılış bir anı bertaraf edişten daha çok yararlı olmaktadır. O gelen kuşağın güvenini yok etmektedir. Bu manevrayı Schopenhauer unuttu. O en bayağı bir çağın bayağılığına uygundur.

Ama şimdi ders tekririne gitmeye mecburum ama sana selâmımı göndermek için beklememeliyim. Ben bu kış mümkün merteye gazeteler ve mektupçuklar göndermeliyiz diye düşünüyorum ama açık kalplilikle açıkçası uzun mektuplar değil mi? Çok sevgili dostum, için rahat etsin! İyi olan kötüyü unutmak suretiyle zafer kazanır. Biz köpekleri unutalım.

Candan selamlar.

F. N

Carl Von Gersdorff'a Gersau, 24 Şubat 1873

Ben üstattan (Wagner) ve bayan Wagner'den görkemli mektuplar aldım. Wagner'in yeni yılda kendisine gitmeyişimden dolayı son derece incindiği hususunda bilemediğim bir husus açıklığa kavuştu. Sen bunu bildin çok sevgili dostum, benden gizledin ama bütün bulutlar dağıldı ve bundan haberimin olmaması çok daha iyi! Bazı şeyleri daha iyi değil, tersine son derece kötü yapabiliriz üstelik. Tanrı biliyor ben üstadı ne denli sık incitiyorum; her keresinde yeniden şaşıyorum ve bu incitişimin sebebinin ne olduğunu aslında neden ortaya çıktığını bilmiyorum. Şimdi tekrar barışın akdedilmiş olması yüzünden daha da mutluyum. İlk kez basılmış olan Wagner'in harika yazısını tanıyor musun? 1864 yılına ait olan "Devlet ve Din üzerine" ilişkin öznel hatıra olarak Bavyere Kralı'nın anısı için kaleme almış. O Wagner'in edebi ürünlerinin bütün hepsinin en derin olanına dahil ve en soylu anlamda ruhu ferahlatıcıdır. Benim Wagner'i tekrar tekrar incitmeye sebebiyet verişim üzerine görüşünü bana bildir. Ben Wagner'e bütün esas meselelerde ve ona daha derin bağlı olunabileceğini asla düşünemiyorum, benim şimdi olduğumdan daha çok. Eğer bunu düşünebileydim ben daha çoğu olurum ona karşı. Ama küçük, önemsiz sayılabilecek olan tali meselelerde ve sık sık kişisel olarak birlikte yaşamaya ilişkin hemen hemen 'sağlıklı' denilebilecek olan benim için belirli ve zorunlu olan çekingenliğin perhizinde ben özgürlüğümü korumak zorundayım. Bu sadakati gözetebilmem için daha büyük bir anlamda gösterebilmem için buna gerek var. bunun üzerine elbette bir söz söylenemez. Ama o yine de bize kendisini hissettirmektedir. Eğer bu durum küskünlükler, güvensizlikler ve suskunluğu beraberinde getirirse durum umutsuzdur. Ben bu derece şiddetli bir alınganlık doğuracağını bu kez bir an bile düşünmedim. Bu gibi yaşantılarla, olduğumdan

daha ürkek hale geleceğimden şimdi olduğumdan daha çekingen hale gelmekten korkuyorum.

Lütfen çok sevgili dostum, açık görüşünü bana bildir. Yapıtım büyüyor ve “Trajedinin Doğuşu”na bir yan ekleme haline geliyor. Onun başlığı belki de “Kültürün hekimi olarak Filozof” olacak. Ben Wagner’i aslında ilk doğum gününde bu yapıtımla şaşırtacağım.

Frl. Olga’nın evlilik kutlaması için kendime ait dört elli müziği Floransa’ya gönderdim. Bunun ünvanı “Une Monodie a deux” ki o iyi bir evliliğin enzarı olarak kavranmalıdır. Sağdaki oyuncu Madam Monod, soldaki oyuncu mösyö Monod’dur.

Şimdi artık candan sevdiğim dostum ve sevginin dolambacında sendeleyen şövalye (Wagner seni öyle adlandırır.) sevindirici ve zengin mektubun için teşekkürümü kabul et ve seve seve düşün dostunu.

Fr. Nietzsche

Erwin Rohde'ye
Basel, 22 Mart 1873

Sevgili dostum,

Dün bu sömestrde de tecrübemin sekizincisi yok yere heder oldu. Nereye isterse gitsin, canı cehenneme! Bugün yeniden biraz soluk almak imkânım oldu. Ama bu yeniden soluklanmakla hiçbir şey düzelmez, eğer neden sonra dostlarımla barış yapmazsam. Çünkü onlar bana kızacaklardır. Ne derece ender mektuplar yazmaktayım ve onların mektup yazdıran sevgilerine karşı ne derece çok nankörlük ediyorum. Son zamanlarda perhiz günlerinde derin bir melankolik ruh durumlarında satırlarını aldım ve bizi ayıran ifrite lanet ettim. Ya da büsbütün dolaysız olarak belirtirsem, sana malik olmak isteyen Freiburgerliler'in budalaca davranışına. Şimdi iskemleciklerimiz üstünde oturuyoruz ve bir araya gelemiyoruz. Her mektubumuza lanet ederek başlamalıyız ve şöyle bitirmeliyiz. Ben sana kulanmamız için yeni sözcüğü salık veriyorum: "Icbn briefliche, du brieffluchtet vs."

Bunun dışında iyice hissettiğim gibi senden çok daha iyi durumdayım. Overbeck ve Romundt, benim masa, ev ve düşünce arkadaşlarım, kendileriyle dostlukla bulunduğum en iyi çevre, öyle ki bu bakımdan mırın kırın etmeyi tamamıyla savuşturdum. Romundt' un dün ilk sömestri vardı. Akademiker olarak (Üniversite hocası olarak) ve içinde bu ilk deneyden büyük bir tedris kürsüsünü heyecanlı duydu. O üniversite öğrencilerini ilgisini gerçekten uyandırdı ve eğer bir akademi hocası olarak kalırsa kendi havasında olacaktır mutlaka. Overbeck en ciddi, en cömert ve kişisel olarak sevmeye layık yalın insan ve araştırmacıdır ki insan onun dostu olmak ister. Ben o olmaksızın biriyle dostluk kuramayacağı bir köktenciliktedir. Paskalya tatilinde o bu köktencililiğin bir resmi yayını Paul'de Lagarde'ye gönderecek. Bir yılın seyrinde tarafımızdan birlikte önem-

li ve müdahale edici şeylerde konuşulanlar miktarına göre çok büyük ve ben sürekli bir insan sende yoksun olursa, nelerden yoksun olabileceğini hissediyorum. Hayatımız inşallah bir çok istenenlerin cylem haline gelmesi için bu minval üzere uzayıp gidecek. Ama her ikimiz için bu 'eylem'lerin uğruna bir arada yaşamamız bir zarurettir.

Ben benim yavaş yavaş doğuran kitabımı 'Grek Felsefesi' üzerine yapıtımı muvakkaten bakman için yakında gönderebileceğimi umut ediyorum. Kitabımın başlığı için tespit edilmiş bir başlık daha yok. Ama böyle başlık şu mealde olabilir: "Kültürün hekimi olarak filozof". Görüyorsun ki ben sadece tarihi bir sorunla değil, bir güzel genel sorunla uğraşmaktayım.

Eğer bir başka sanatı en sadık dostum, birlikte dünyayı dolaşmak için öğrenseydik ne güzel olurdu diyorum. Çünkü bağlantılı zagar-da gerçekten bir başka dürüst sanat yok. Laterya çevirmek daha iyi. Bu sömestre de iki dinleyiciye ulaştım, bunlardan biri Germanist, diğeri hukukçu idi. Her ikisine de belagat takrir ettim. Bunlardan birinin benim kişisel hayranım olduğunu ve benim için çizmelerimi de boyamayı, belagat dersini dinlemekten daha uygun bulacağını düşündükçe bu bana inanılmayacak derecede çarpık bir durum gibi görünüyor.

İlk sömestre de biraz daha iyi olacak durum. Pedagoji kurumu bir çift iyi filologu kazanç olarak sağlayacak ki ben onlarla görüşebilirim.

Fazla resimler (fotoğraflar) bugün buraya vasıl oldu ve ben nesheli Leipzig Naumburg'daki eski güz günlerini anımsadım. Bunu biz en iyisi tekrarlayalım bu yıl, olmaz mı? Çok sevgili dostum, yazın benim kız kardeşim ziyaret edecek. Ama ekimde sana geleceğim, o iyi Thüringen'e. Ya da Dresten'de buluşalım istersen, ne dersin? Ama tekrar o Tanrı'nın lanetlediği Leipzig'de buluşmayalım.

Sana tertemiz bir gök, şen- şatır bir ruh diler ve sana benim güçlendirme aracım (ilacım) olarak Marcus Antonios' u salık veririm; onu okurken kişi sakinleşir.

*Sadık dostun ve seni sürekli düşünen
Friedricus*

Gersedoff' un mektubunda kişiyi bir parça rikkate getiren bir şey var, bunu sen bulacaksın, benim konferanslarımla ilgili olarak. O bir dosttur. Burada Nietzsche'nin öğretmen olarak etkinliği üzerine özetle açıklamalarda bulunulsun. O pedagoji hazırlık kursunda dersten özel bir sevinç duyuyordu. Rohde'de 1870 tarihinde şöyle yazmıştı:

“Şimdi Hazırlık Eğitim Kurumu'nun ilk sınıfını üniversiteye terfi edildim. İyi gençler bunun için gerçekten müteşekkir kaldılar ve gerçekten bana bağlılık gösteriyorlar... Esasında Akademik Kürsüsünün soğuk yüksekliğinde olduğundan daha çok bir hoşnutluk duyuluyor sempatik bir sınıfta.”

Lise sekizinci sınıf öğrencilerine öğretmenlerinin yorumlarını izlemek bazen güç geliyordu. Ama Nietzsche'nin yakınında olup da cesareti yitirmek imkânsızdı.

Öğrenci C.A. Bernoulli'nin sorduğu öğrenciler karşılarında profesyonel bir pedagogun rahlesinde bulunmadıklarını, tersi eşi Yunanistan'dan gelmiş bir şen-şatır bir öğretmenin karşısında oldukları gibi bir ürkeğimsi duyguyu sonradan yaşadıklarının izlenimi edinmişlerdir. Nietzsche zamanları atlayarak örf ve âdetlerin üzerinden aşarak onlara Homer'in, Soophokles'in, Platon' un ve onların Tanrılarının sözünü etmek için öğrencilerinin arasına girmiş biri gibi görünüyordu. Sanki o kendi görüşünden yola çıkarak tamamıyla kendiliğinden anlaşılan ve büsbütün haklı olarak var olan şeylerden anlatmak için onların arasına karışmıştı. Nietzsche böylece öğrencilerini etkiliyordu. Onun duyarlı gözleriyle bağlamalı olan bir tali özelliği etrafındaki olumlu esrarengiz atmosferi ve ününü arttırdı. Ders saatlerinde ılımlı güney aydınlığında da panjurlar göz kamaştırıcı, doğrudan doğruya gündüz ışığının kırılması ve okul odasının kişiye ferahlık veren bir alacakaranlıkla donması için kapatılıyordu. İlkelere sınıksız sarılmakla sınıfın karşısında mümkün mertebede Yunan yazarlarından birçoğu okunursa. Birden herhangi bir öğrenciden, ki o düpedüz böyle bir şeyi hiç beklemiyordu. Ve onun sözünü keserek bir sorunun akademik irdelenmesini talep ediyordu: “Şimdi, bana söyleyiniz bakalım, bir filozof nedir?” Bulutlardan aşağı inen sürprize uğrayan öğrencinin konuyu pek az tüketen, kuralayan yanıtından sonra ders takrir saatini dinleyici alıp sürükleyen

bir irticai takrirle nihayetlendiriyordu... Sadece ender olan ve bunun için daha etkili olan takdirlerin uygulanmasında her türlü seminer reçetesinden masun kalarak gayri ihtiyari takririn esinine veriyordu kendini. Bir gün yaz tatilinden önce sınıfın reyine bırakmıştı. İllada`da Achill'in kalkanının anlatımını okumalarını ve bunun üzerine bir rapor hazırlamalarını istemişti, ama bunu sadece gönüllü olarak yapacaklardı. Bunun bir ödev olmadığını belirtmişti. Sömestrin tekrar başlaması esnasında gelişi güzel sesini yükselterek sormuştu: "Siz söylediğim pasajı iyice okudunuz mu? Sorunun muhatabı şaşırarak 'Evet' demişti, ama o bunu okumamıştı." "Pekâlâ, bize Aşil'in kalkanını betimleyiniz." Nietzsche bu olayı izleyen suskunluğu bütün öğrencilerin artan heyecanı altında 10 dakika devam ettirdi, ihtiyacı olduğu süre kadar, bu konuyu çözümlemek için ve zahiren dikkatle dinleyerek odada aşağı yukarı gezindi, yavaş yavaş, tıpkı ders takririnde yapmaya alışık olduğu tarzda. Bundan sonra bir söz sarf etmeksizin şöyle dedi: "Öyle işte, öğrencim N. N. Aşil'in kalkanını bize açıkladı, artık devam edebiliriz". Bir başka öğrenci kürsünün kenarında sakın bir şekilde Almanca tercümesinden okudu. Nietzsche onun sözlerini keserek "Sizin kitabınızda bambaşka bir yorum yapılmış" dedi. Onun için genç insanları ahlâken kavramak söz konusu oluyordu ve bir gün resmi makamların ve davet edilen dinleyici kitlesinin karşısında bizzat maruz kalabileceği tehlikeyi düşünmeksizin bir sınav yaptı. Üstelik çok ılımlı olan bir sınıfın güç provası olarak: Filologlar arasında özellikle güç diye anılan ve kabul edilen bir Thukydides pasajını açtırdı. "Siz bunu daha önce okudunuz mu?" diye sordu. "Hayır." Onda güçlükler buluyor musunuz? "Evet" dediler. Başka insanlar da onda güçlükler gördüler ve bundan sonra Nietzsche bütün engelleri aştı ve ilerledi. Büluğ çağındaki müritler kümesinin ruh eğitiminde yöntemsel kendini kabul ettiriş ve asıl el sanatı cinsinden olan yarı büluğa eren gençlerde tam bir tatmin sağlamalı. Bir ilk girişim arzu edildiği gibi sonuçlanmayınca sözcük dağarcığı ya da sınıf defterleri tutulmadı. Sözcük ve cümle bilgisine dikkat etmeksizin çala kalem tercüme ediliyordu. Zaman zaman Nietzsche içdüşünüme uygun çala kalem tercüme ediliyordu, öğrencileri ve bu durum ayık ruh halini aşağı yukarı olana ve gösterişli olana dönüştürüyordu. O bir düşünce teselsülü ile seve seve bir

karakteristik görüş girişimi ile son bulunuyordu ve örneğin Alkibiades'in ya a Achil'in kişiliğini sergiliyordu. Öğrencilerin sorularıyla teşvik edilerek zaman zaman kendi iç sezisini onun karşısında inşa edebilmeleri için.

Biz başkalarından duyuyoruz:

“Onun sıkı adalet duygusu iyi niyetin sınırları ve tembelce savsaklamanın hiçbirisi onda sökmüyordu ve okul manevralarının hiç biri onu etkilemiyordu. Şimdi anımsadığıma göre aramızdan birisi (O şimdi memurluğunun -makamının- dolgun maaşlı seminer müdürü olarak çalışmaktadır) zahiri bir gayretkeşlikle zilin işareti duyuluncaya kadar tercüme edilecek metnini, Grekçe metnini okuyordu. O tedbirli olarak bir cümle daha okuyordu ve bundan sonra güven içinde okumasını kesiyordu. Nietzsche yerinden kılmıdamadı. Bizim lise son iki sınıf öğrencisinin alnında korkudan ter birikti. Kekeleyerek şu sözleri sarf etti: “Bay profesör, siz belki de zilin çaldığını duymadınız değil mi?” dedi Nietzsche ona bir an dönmuş gözleriyle baktı. Bundan sonra istifini bozmadan öğrencisinin sözlerini düzeltti: “Siz sesi duymadınız demek istiyorsun değil mi?” Ve sınıfı terk etti. Ertesi günü derse başladı. Aynı öğrenciye dönmüş olduğu halde: “Haydi tercüme ediniz.” Nietzsche'nin ders takriri esnasında sınıfımızda her zaman bir örnek disiplin egemen olurdu ki bu disiplin önceki ve sonraki ara teneffüslerinde de görölürdü. Biz azarlamamanın ve hoşnutsuzluğun asla bir sözünü hocamızdan duymamıza rağmen, yine de onun karşısında sınırsız bir saygı duyuyorduk. Nietzsche öğrenci için inanılmayacak kadar üzüntü verici ve utanıdırıcı bir tarzda taştan sükutu içinde kötü hazırlanmış olan öğrenciyi kekelenmiş ve iki lafı bir araya getiremeyen mahcubiyetine terkedilmiş görmek ve kısa, soluğu daraltan bir teneffüsten sonra kısacık bir ‘öyle ya da o kadar’ ile sözlerinin altını alaycı bir bitirme noktasıyla noktalamak âdetindeydi. Bu onun azarlamasının en keskin ifadesiydi. Tıpkı övgüsünün asla yarı söylenmiş olan ‘iyi’den ileriye gitmeyişi gibi.

“Nietzsche o zamanları yirmi sekiz yaşındaydı. Daha yüksek bir yaşın felsefî netleşmesini sergilemesi yüzünden daha kendine özgü görünüyordu bize. Bir yavaş yavaş ilerleyen, daha usulca olan, ama asla pathetik olmayan bir ders takriri düşünce yüklü ‘sanat teneffüs-

leriyle' onu seçkinleştiriyordu. Bizim teknik terimimizin belirttiği üzere göze çarpan bir ölçüde örülü idi. Ders takririnde yumuşak, kırmızı bir meşinle ciltli olan güzel büyük bir defterden okurdu.”

Ludwig von Schefflers'in, Platen' un günlük defterlerini yayıncısının raporu özel bir ilgi taşımaktadır. Heinrich Köselitz (Peter Gast) ile müştereken, ki o zaman bir küçük Wagner olarak ortaya çıkmıştı. O Nietzsche'nin ders takririni dinliyordu.

O, açık renkli pantolonlar giyerdi. Bunun üzerinde bir kısa ceke-ti vardı. Ve yakalığının çevresinde süslü bir şekilde düğümlenmiş olan bir kravat taşırdı ki o da keza açık renkte idi...

Ren nehri erganun sesinin pencereleri kapalı olmasına rağmen doçentin sesini bastırarak diye endişeliydim. Ama bu beni tutsak eden bir yaşıtıydı. Beni şaşırtan buydu: Nietzsche'nin sesi keskin vurgulanan bir ses değildi. Ama esasında tıpkı üniversite öğretmenin tutkusunu karakterize edişi gibi etkisiz bir esneklik arz ediyordu. Nietzsche'nin dili yumuşak ve yapaysızdı. Onun dudaklarından çıkışının kendi için bir özelliği vardı: O ses ruhundan geliyordu.

Bir gün onun karşısında en özel durumda kaldım: onunla tek başıma takririnde bulunuyordum. Evet bir kere bana, sadece bana ders verdi. Köselitz herhangi bir sebepten üniversiteye gelmemişti. Ben de ders için gecikmişim. Profesör dinleyiciler salonunda bekliyordu. Onu böyle görünce son derece şaşkınlık geçirdim ve hissedilir bir açıklamaya kendimi hazırlamışım. Bunun yerine en büyük bir dostlukla ve onda ilk kez gördüğüm bir şen-şatırlıkla karşılandım. Gülümseyerek elini uzattı bana ve her zamankinden daha elastiki olarak kürsüye atladı. O bizim bugün üç kişi olmayacağımızı hissetmişti. Bu sebepten alışılmış ders takririni sürdürmeyerek, tersine bana bir felsefi ara nağme sunmak istiyordu. Bir parça bir şey, göğüs cebinden bir müsvedde çıkardı ve konuşmak için bir parça duraksadı. Benim bayan Wagner'e bir gün okuduğum bir şey dedi. Ben özgür Basel havasına rağmen akademik kibirle dopdoluydum. Bu açıklamanın beni yadırgatması yerine kürsüden aşağıya bir ders takririm, benim Frau Wagner'e bir zamanlar okuduğum bir şey? Bu bir Diva, Frau Cosima bile olsa... Ben bunu bir parça aykırı buldum ve kendimi o dik kafalı ruh durumuna kapılmış hissettim ki onunla Nietzsche'nin ilk ders takrirlerini kendime zehir etmişim. Ama yi-

ne de meselenin kendisi yüzünden bizzat etkisi altında kaldım. Nietzsche Platon'nun felsefesine bir tür giriş yapıyordu. O öyle adlandırılan Platon öncesi kişiliklerin büyüleyici simaları bir dizisi ile benim iç gözümün önünden geçiyordu. O aynı zamanda konuşarak açıklamalarda bulunduğu düşünce derinliği olan cümlelerini ruhuma daha nâfiz gömmek için böyle yapıyordu. Tıpkı bir ısıltılı bulut gibi (ve Nietzsche bulutların mecazını çok sık kullanmaktaydı). Bunu büyük ve görkemli olarak gözlerimin önünden geçiriyordu, yuvarlıyordu. Ama o yüce oluşumlardan biri belirgin konturlarıyla o akıp giden dalgaların içinden çözülüyordu. Burada okuyanın sesine hafif bir titreme geldi. Burada en içten bir katılma konuya katılış dile geliyordu. Heraklit! Nietzsche'nin onu nasıl karakterize ettiğini asla unutamayacağım. Öldükten sonra bıraktığı yapıtında o ders takriri olmasa da Efesli bilge için söyledikleri tekrar görülecektir. Ama beni sürekli olarak bir saygı ürpertisi sarıyordu, eğer bu takriri beni içimden yakalayan sonucu düşünürsem. Heraklit'in sözleri. Nietzsche'ye göre bu sözler İyonya'lı filozofun düşüncesinin ve uğraşısının en iç hareket ettirici sebebinin (ve kendi düşüncesini de) özetliyordu. O soluk aldı, cümleyi dile getirmek için. Bundan sonra o sözler Grekçe aslının metninin ahenkli ezgisinde kuvvetle tınılıyordu. Almanca'da bu sessiz ve anlaşılır bir hava verir. Nietzsche bu arada müsveddesinin sayfalarını katlayarak kapattı: "Ben kendimi bizzat aradım." dedi.

Ren'in fırtınası ısıtılıyordu sadece, biz ikimiz içimizden rikkate gelmiş olarak sustuğumuzda. Bu fırtına ısıltılı oldu. Bundan sonra yine de acayip bir şey olup bitti. Nietzsche başka zamanda olduğunun aksine ruh durumunu suskunluğunu sürdürerek devam ettirmede, uzatmadı, tersine bana neşeli bir sesle oturduğum eve kadar eşlik edeceğini söyledi. Onun sigorta memuru olan ev sahibiyle ticarî iş dolayısıyla ilişkili olduğunu belirtti ve 'Bulmanrain'da nasıl yaşadığını bilmek istediğini de ekledi. Benim oturduğum sol yandaki köprü başındaki Ren kıyısının adı buydu. Ben bana eşlik edenin bu abartılmış olan teveccühünde şaşkına dönmüştüm, bununla birlikte biraz sonra o caddenin şiîrsel adı dolayısıyla şakalaştım Nietzsche'ye hatta kolumu verdim, üniversiteyi terk ettiğimizde. Çünkü bizim Ren köprüsüne aşağıya götüren kötü kaldırım taşları üze-

rine yakınışı gerçekten çok haklıydı. Ben onun dikkatine ağrıyana ayaklarından üzerindeki göğre çekmek istedim. Kalın, topaklamış, beyaz yaz bulutları mavi zeminde yavaş yavaş yollarına gidiyorlardı. Paul Verones'nin onları çizmiş olduğu üzere. Ben yarı onun yanı da kendim için böyle bir açıklamada bulundum. Nietzsche yukarıya baktı, düşünerek yerinde dura kaldı. Ve onlar gezintiye çıkıyorlar diye, kendi kendisiyle konuşur gibi yaptı, ekledi. Bundan sonra birden kolumu bıraktı, onu sınıksız iki eliyle tekrar kavramak için. Ben yakında yolculuğa çıkacağımı dedi. Tatil çok yaklaştı. Benimle birlikte gelir misiniz? Biz bulutları Vernose'nin vatanında gökte giderken görelim. Ben bu hiç tahmin edemediğın ısrarlı davetten dolayı şaşırılmışım. Öyle ki ilkin bir sözcük bile dudaklarımdan dökülmedi. Bundan sonra kafamdan şimşek gibi bir düşünce geçti ve böyle bir ödüllendirmeye aslında hakkım olmadığını düşündüm. Bu arada Peter Gast ilkin söz konusu olmalıydı ve ben (Müşterek yolculuk için çok miktarda sempati gereklidir) yine de bu saygın adama kendimi bunun dışında öyle yakın hissediyordum. Buna göre şaşkın bakışımı yere indirdim ve yeterli bir soğuklukta tınlamış olan bir reddedici özür dileyişi dile getirdim. Nietzsche'nin elleri hemen kolumdan kayıp çıktı. Ben ona şaşırılmışçasına karşıya baktım ve yüz çizgilerinde cereyan etmiş olan değişiklikten dolayı bir sarsıntı geçirdim. O artık benim tanıdığım profesör değildi. Hayır, adamın bozulmuş olan yüzü bir cansız maske gibi bana dikilmişti. Bu sadece birkaç saniye sürdü. Çünkü profesör benden yüzünü çevirdi. Çabucak alışlagelmiş olan tavrını takındı. Ve önemsiz konularda, ama o derece tutuk bir konuşmanın içinde evime kadar olan yolu kat ettik.

1888 yılına kadar yani saldırgan olduğu döneme kadar Nietzsche kendini hoca olarak hissetmişti. Mürebbilerin bir okulunun kuruluşu en sevdiği planlarına dahildi. Rohde'ye yazdığı 15 Aralık 1870 tarihli mektubunda bir yeni Grek akademinin sözünü ediyordu. (S 86 yukarıya bak) Bizim eğitim kurumlarımız üzerine konferanslarının taslaklarında o en soylu adamların okulunun sözünü etmektedir. Ve (ki o gelecekteki okulu ele alacak olan) plânlarındaki devamı söz konusu ediyordu. Burada birden çok yıl sürecek bir pedagojik kardeşlik söz konusudur ve onlar üyeleri olarak birbirlerini pekiştireceklerdi. Nietzsche için söz konusu olan husus münferitleşmeyi

yenmektir ki orada en iyileri mahvolma tehlikesine maruzdurlar. Bir gerçek Alman eğitim kurumu Basler'deki ilk yıllarının düşüdüdür. (S. 103'e bakınız) Richardt Wagner'in katılmasıyla dostlarının çevresi aynı zamanda Nietzsche'nin 'Bay Ruth'u olacak olan gelecekteki bir Alman akademisinin bir ipucu olarak görülmektedir. Bu akademi'nin ya da 'ideal manastırının' düşüncesi (S. 357 aşağı bakınız) Bütün yılların akışı içinde değişmez kaldı. Nietzsche birden çok kez eğitimin önem taşıdığı çevresine "Büyük Kültür adamları"nın anlamında büyük hedeflerin yaşamak amacıyla kendi yerlerini hazırlamayı düşünmüştür. Kız kardeşinin bildirdiğine göre 1873 yazında Graubünden Flims civarında bir küçük şato satın almayı onun içinde mürebbilerinin okulunu kurmayı çok düşünmüştü. Serrend'de iken bu düşüncesi tekrar uyandı. O kız kardeşine 20 Ocak 1877'de şöyle yazıyor: "Mürebbilerin okulu (modern manastır, İdeal kolonide, üniversite libre de diyebiliriz) gözlerimin önündedir. Neyin olup bitebileceğini kim bilebilirdi?"

Zerdüşt'de bir öğretmendir. Yüksek insanların bir tarikat birliğinin düşüncesinde bu çabaları yankılanmaktadır.

İlk Basel'deki yılların çalışma yükü muazzamdır. Nietzsche yaşına göre hâlâ üniversite öğrencisiydi. İki kürsüsü vardı; serbest zamanını Tribschen'de geçiriyordu. Bu onu tatmin eder görünmektedir. Onun filolog olarak sadece okuduğu ya da öğrettikleri ona bir doyum sağlıyordu. Kırdan yaşayan Wagner ve Cosima'dan kent soy-lu yerine getirilmeleri için çok sayıda siparişler alıyordu. Ve bunların hepsi onun üretken hayatının arka planı idi. Bu arada filolojinin biraz yetersiz gelmesi bizi şaşırtmamalıdır.

Ama bu meselenin bir başka yanı da vardı. Nietzsche'nin bedensel yapısı, bünyesi güçlü ve sağlıklıydı. Onun meslektaş ve uzun yıllar ev arkadaşı Franz Overbeck onun için 'sinirleri sırım gibi' diye göndermede bulunuyordu. Bir modern sinir hekiminin Nietzsche üzerine özet yargısı şöyleydi: "Onun zayıf sinirleri yoktu, ama yüksek derecede duyarlı idi."

Nietzsche yarım baş ağrısını bir fitri eğilim olarak tevarüs etmişti. Bu krizlerinin tamamıyla ruh hareketleriyle ortaya çıktığı bir hastalıktı. Sadece dıştan gelen aksilikler değil, tersine derin bir düşünüşle bağlantılı olan heyecanlar da böyle krizlere yol açabilir. Mö-

bius' un aksi halde itiraz edebilecek olan kitabındaki en iyi tümce şudur. Bu rahatsızlık Nietzsche'de kaçınılmaz; o daima aynı idi. O kendini ne kadar taze, canlı hissetse, çalışmalarına o derece daha tutkuyla kendini hasrediyordu ve ne kadar çok çalışırsa krizlerin geri gelmesine neden oluyordu. Özel bir mutsuzluk Nietzsche için Ren Vadisinin havası idi, ki o Basel'den Bonn'a kadar aynıdır. Daha 1871'de annesine şöyle yazmaktadır: "Ben her zamankinden daha çok inanıyorum ki Basel havası bana yaramamaktadır." O Basel'den ayrılır ayrılmaz demin katlanılmaz olan ruh durumu tekrar katlanılır bir hale gelmektedir. Basel'deki profesörlüğünü bırakması iç ve dış sebeplerden Nietzsche için sonunda zorunlu oldu. Güneye kaçış bir gün cereyan etmeliydi. Onun Alp' lerin kuzeyinde oturduğu bütün yerler, Naumburg, Pforta, Bonn, Leipzig, Basel migren hastaları için gayri müsaittir, oysa Nietzsche tarafından daha sonra tercih edilen yerler Sils -Maria ve Nis göze çarpan derecede iyi gelmektedir. (Sinir uzmanı Möbius'un yargısına göre, ki o bizzat migren -yırım baş ağrısı- çekiyordu.) Deussen 1887'de Sils -Maria'da bulunurken Nietzsche gökte geçip giden bazı bulutları hüznle işaret ederek dedi ki: "Ben üzerimde mavi göğe malik olmalıyım eğer düşüncelerimi toplayacaksam." "Sükun, büyüklük, güneş ışığı" onun denizi idi. Nietzsche'nin mide rahatsızlığı organik değildi. Tersine sadece sinirli toplu durumunun kısmî görüntüsüydü. Kurt Hildebrandt mektuplarından inandırıcı olarak ispat etmiştir ki sinir hastalığı Nietzsche tarafından durumunun memuriyetine ve her şeyden önce Bayreuth'a karşı durumunun çeşitli güçlükleriyle artırılmıştır. Sonunda hastalık ciddiyet kazandı ve 1879 tarihinde çöküntüye ulaştı. 1880 yılının baharından beri sinir hastalığına atfen sürekli artan bir iyileşme tespit edilmiştir.

Buna göre Nietzsche bir sinir hastası değildi. Onun sinir sistemi zayıf değildi. Tersine o en yüksek derecede duyarlıydı. Zayıf bir sinir sistemi o çabuk kendine gelmeleri (sağlığa kavuşmalarını) sağlayamazdı. Nietzsche'nin dış görünüşü de salon edebi tiplerinden farklıydı. O kendini sivil kıyafette bir subay gibi tutuyordu. Bu 'acı çeken adamı' her türlü duygusallığından uyarılmalıyız. Eğer mektupların hastalığı üzerine yakınmalar ile dolu olsa da yazar sağlıklı günlerinde mektuplar yazmaktan başka işler görüyordu. Bu yakın-

maları idame edilmiştir, o görkemli sirayet eden ‘gülüşü’, ki rapor edilmiştir. Yankılanıp gitmiştir. Sağlıklı günlerinde Nietzsche’ye ışık saçan erkekçe bir şetaret özgüydü. Acının içinde şehvetle gömülüp kalmak onun için her şeyden çok yabancı olduğu bir durumdu. O, acıya karşı kesinkes bir savaşçı gibi tavır takınmıştı. O ki, yarasını gösterir, ama sadece ona katlandığını göstermek için. Kendine güvenilirliğin kesin olduğu bir tanık Peter Gast Nietzsche imajının duygusal kılınması karşısında onun “savaş adamı gaiete ve gaillardise”sini vurgulanmaktadır (şen-şatır ve neşeli).

Acı Nietzsche için iradesini sınamasının bir aracıdır. Eğer o hastalık yüzünden hasta döşegine atılırsa şöyle yazabilmektedir:

“Yataktayım. Şiddetli bir kriz. Ben hayatı hor görüyorum.”

Eğer kriz geçmişse, o derhal tekrar neşelenir, devamlı olarak konuşur ve çalışırken sevinçliliğe eğilimlidir. Hastalık ve güçlü bir irade onu onun üzerine doğrudan doğruya etki ika edemediği bir dönemde yalnızlığa mahkûm etmektedir. Ama esasında o bunun bizzat kız kardeşine gönderdiği 20 Aralık 1885 tarihinde dile getirmektedir.

O kesinkes yalnızlık için yapılmış, yaratılmış değildir.

Salonda (sosyete arasında) üstün insanın düşünüyü görerek, nevrastenik olarak ruh duyarlı diye Nietzsche’yi iyi anlarında tasarlamamalıyız. Tersine savaş arkadaşlarının arasında- bunlar onun için dostlarıydılar onu- kibirli ve gülerek düşünmeliyiz.

Carl Von Gertsdorff'a
Basel, 5 Nisan 1873

Çok sadık dostum,

Telgrafların yapacakları çok iş var, onlar gâh Heidelberg'e, gâh Nürnberg'e, gâh Bayreuth'a uçuyorlar. Çünkü bir düşün, yarın sekiz gün için buradan ayrılıyorum. Öbür gün Rohde ile nerede buluşacağım? Tabiatıyla Bayreuth'da. Bütün bunların bu kadar çabuk ve âni ortaya çıkmasını hâlâ kavramış değilim. Sekiz gün önce aramızdan hiçbirisi böyle bir şeyi aklına getiremezdi. Daha şimdiden beni rikate getiriyor ve içimden yakalıyor. Eğer düşünürsem biz bu yerin demir yolu istasyonunda üçümüz nasıl bir araya gelmiştik ve artık her adım bir anı olur. Ben yine de inanıyorum ki benim yaşadığım en mutlu günlerdi o günler. Hava da hiçbir yerde hissetmediğim bir şey vardı. Tamamıyla dile getirilemez olan bir şey, ama o en umut vericiydi. Biz orada tabiatıyla seni de daima aramıza katarak orada birlikte ne düşüneceğiz? Bugün sevincim tamamıyla saçma, çünkü bana öyle geliyor ki, her şey tekrar o denli güzel ortaya çıkacak, bir Tanrı'nın onu kendince daha iyi istemeyeceği gibi. Benim Noel gecesi orada olmayışımın berbat ettiği ziyaretimi tekrar telafi edeceğimi umuyorum. Ve senin basit ve güçlü avuntun için sana bütün kalbimle teşekkür ediyorum ki o gözlerimi tekrar katıksız kıldı ve budala 'uçan tatarcıkları' kovdu ki onları ben bazı bazı biriktirim. Denebilir ki dostun mektuplarında kendisi yüzünden senin gibi bir dostu olmakla talihimi övdüğüm birçok şey bulunmaktadır. Ve ben el yazının güçlü inhinalı özgür hatlarını görmek sevincini tadıyorum. Çünkü onlar bana senin şimdi nasıl bir durumda olduğunu açığa vuruyorlar. Senin "Eğitim Kurumlarının Geleceği Üzerine" konferanslarını kopya etmiş olmağın kendi melodisine göre kendine özgü bir hikâyedir ki onu asla unutamam ve o terennüm edilmelidir. Ben bu arada düşüncelerimi topladım ve bu hikâye aklıma geldiği

sürece onu topluyorum. Onlar sık sık aklıma geliyor. Sonunda altıncı konferansı da vereceğim. Hazır bitmiş bir şeyin bana ait olan bir şeyi elinde tutabilmen için. Ben Bayreuth'a bir müsveddeyi götüreceğim: "Greklerin Trajik Çağında Felsefe" başlıklı, onu orada okumak için. Ama yapıtımın bütünü kitap şekline girmekten daha çok uzak. Ben kendime karşı daima daha sert olacağım. Ve (aynı konunun dördüncüsü) cesaret etmek hususunda bir kez daha anlatımım için daha çok zamanın geçmesi gerekiyor. Bu amaç için en acayip incelemelerde bulunmaya mecbur kaldım. Hatta matematik yakınıma geldi. Bir korku telkin etmeksizin, daha sonra mekanik, kimyasal atom öğretisi vs gibi. Greklerin ne olduklarını ve o zaman ne olduklarını şimdi tamamıyla kani olarak biliyorum. Thales'den Sokrates'e kadar giden yol muazzam bir yoldur.

Altımda, yani evin ilk katında profesör Overbeck çalışıyor, bizi değerli olarak takdir ettiğimiz ve aynı zihniyetteki dostumuz, yangın eserine çalışıyor: "Şimdiki Tanrıbilimimizin Hristiyanlığı" Evi-miz gün gelecek üne kavuşacak.

Romundt üniversite öğretmeni olarak çok talihli. Üniversite öğrencileri onun birçok kez en büyük iştiraki açığa vurdular. O doğru bir seyir yolundadır ve bana öyle geliyor ki biz hepimiz de öyleyiz. Yalnız benim biçare dostum Rohde orada yukarıda tek başına gezinip duruyor. Ona yardım edilmelidir.

*Sadık dostunuz
Friedrich Nietzsche*

Malwida Von Meysenburg'a Basel, 6 Nisan 1873

Çok saygıdeğer matmazel, ben bu paskalyayı nezdinizde geçirmeyi ne kadar çok isterdim ve davetinizi büyük bir teşekkürler aldım. Eğer sizi avutmak için size yardımcı olamayacaksam, şurada burada sizin düşüncelerinizi dağıtmak ve konu üzerine düşüncenizi saptırmak benim için mümkün olacaktır. Ben ne yazık ki sımsıkı bağlı olmak zorundayım, öyle ki sadece en kısa 8- 12 günlük paskalya dolayısıyla özgürlüğüm var. Bunun sebebi üniversitedeki işimin dışında bir Yunanca öğretmeninin memuriyetini de en üst sınıfta pedagoji hazırlık okulunun en üst sınıfı için de üstlenmiş durumda olmamdır ve bununla yazılı ve sözlü okul sınavlarının vs. can sıkıcı eziyetlerine de katlanmak zorundayım. Buna göre özgürce zamanım Floransa'ya yolculuğa çıkabilmem için çok kısadır: Ben bu duruma ne kadar çok esef ettim. Çünkü sizi görmek ve sizinle konuşmak için en içten bir ihtiyaç duymaktayım. Her halükârda sadece sizin uğrunuza (herhangi başka bir resimler için değil) Floransa'ya gelmek isterdim. Ben zaman zaman basılmış kâğıda karşı çocukça bir nefret duyuyorum. O bana bundan sonra kirletilmiş kâğıt gibi gelmektedir. Ben kendim için, içinde az bir şeyi okumak için ve az bir şeyi yazmak için, ama çok düşünmek ve çok fazla iş yapmak için bir zamanı düşünebilirim. Çünkü her şey binlerce yıldan beri sürüp giden alışkanlıkları kendinden ve diğer insanlardan sıyrıp atacak olan eylemde bulunacak insanı beklemektedir. Ve onu taklit edecek kadar daha iyi yapacak olanı beklemektedir. Evimde biraz önce çok övülecek olan bir şey ortaya çıktı.

Bugünkü Tanrıbilimimizin bir karakteristiği onun 'Hristiyanlığı' bakımından. Dostum ve zihniyet arkadaşım Overbeck (Prof. Overbeck), benim bildiğime göre yaşayan en özgür Tanrıbilimci ve Kilise tarihinin en büyük uzmanlarından birisi her halükârda bu ka-

rakteristiği işlemektedir. Benim bildiğim ve hem fikir olduğumuz ürkütücü gerçekleri açıklayacaktır. Giderek Basel sakınca uyandıran bir yer olacaktır.

Şimdi hava karardı, yolculuğumu ve eşyayı paketlemeyi düşünmeliyim ve sizi terk etmek mecburiyetindeyim, en saygın ve en içten esen duyduğum kadın dostum. En azından Floransa'ya bir yolculuk olaydı keşke.

*Sadık dostunuz
Friedrich Nietzsche*

**Richard Wagner'e
Basel, 18 Nisan 1873**

Çok değerli üstat,

Ben Bayreuth günlerini sürekli anımsayarak yaşayıp gidiyorum, en kısa zamanda yeni öğrenilen ve yaşanan şeyler giderek daha büyük bir bollukta karşımda sergilenmekte. Eğer orada olduğunda benden memnun olmadıysanız, bunda bir şeyi değiştirmeden sizi çok iyi anlıyorum. Çünkü ben öğreniyorum ve çok yavaş algılıyorum ve her an içinde nezdinizde bir şey öğreniyorum ki onları asla düşünmemiştim. Onları belleğime nakşetmek ve kazımak arzumdur. Sadık üstadım size böyle bir ziyaretin bir dinlenme olmayacağını biliyorum. Evet bu arada katlanılmaz geleceğini çok iyi biliyorum.

Ben kendim için en azından daha büyük bir özgürlüğün ve bağımsızlığın görünümüne, ihtimaline malik olmak isterdim, ama boşuna. Yeter, sizden ricam beni sadece öğrenci olarak, mümkünse elinde kalemi olan bir öğrenci olarak ve önünde defteriyle, bunu için çok yavaş hareket eden ve asla becerikli olmayan bir ruhla. Benim her gün daha melankolik oluşum doğrudur. Size ne denli istekli bir şekilde yardım etmek, yararlı olmak istersem ve bunun için keşin kes elverişsiz oluşumu hissettiğimde, öyle ki sizin kendinizi dağıtmanıza ve şen-şatır olmanıza katkıda bulunamıyorum.

Ya da, belki de yine de bunu ifade ettiğimde, şimdi ellerimin altında olanı, yani ünlü yazar David Strauss'a karşı bir yazı. Ben onun 'eski ve yeni inancını' şimdi iyice okudum ve yazarın ve düşünürün budalalığı, bayalığı üzerine şaşkınlık duydum. En iğrenç türden üslûp provalarının bir koleksiyonu resmen bu sözüm ona klâsik yazarın ne durumda olduğunu bize göstermelidir.

Benim yokluğumda ev arkadaşım Overbeck'in "Tanrı Bilimimizin Hıristiyanlığı" adlı yapıtı iyice ilerledi. O bütün partilere karşı saldırgan bir karakter taşıyor. Diğer yandan o derece çürütülemez

idi ki öyle dürüsttü ki, o da eseri yayımladıktan sonra Prof. Brockhaus' un ifadesine göre mesleğini mahvetmiş olarak aforoz edilecektir. Basel giderek artık çekilmez hale gelecektir.

Dostumuz Rohde'den Lichtenfels'de ayrıldım (ki onun istasyon lokantasında büstü bulunmaktadır). Biz birlikte paskalya pazarında bir sabah gezintisi daha yaptık. Vierzehnheiligen'e ki o Lichtenfels'den bir saatlik bir uzaklıktadır. Öyle değil mi benim mükemmel dostlarım var. Dünyanın en saygın zevcesine en iyi selâmlarımla bugün Renan'ın Paulus' unu göndereceğim. Paul de Lagarde'nin vaat edilen yapıtını Overbeck'inki ile birlikte eğer o tamamlanırsa göndereceğim.

Bizim dekanı hâlâ tanımamış olmamız ne denli esef vericidir.

Hoşça kalınız. Hoşça kalınız sadık üstadım, bütün evinizle birlikte.

*Sadık dostunuz
Friedrich Nietzsche*

Erwin Rohde'ye Basel, 5 Mayıs 1873

Çok sadık dostum

Sen tekrar sömestr etkinliğine başladın mı? Biz buna hemen hemen bugünlerde başlayacağız. Geçen kış olduğu üzere ne kadar parlak bir dönem olacak, ama yine de rezilce ve kesinkes kepazece. Gersdorff bugün sabah Sicilya'dan bana yazdı. Overbeck yapıtını (biz onu "Geleceğin Tanrıbilimi" diye adlandırıyoruz) bitirdi, yayımcısı da bulundu. Ve bu acaba kim? Fritzschiüs! Tabiatıyla tıpkı "Trajedinin Doğuşu" gibi güzel bir giysinin içinde görüldüğü bütün Tanrıbilimsel partileri tehevüre sevk edeceğini kimse yadsınamayacak. Gersdorff'un hakkı var, eğer şöyle yazıyorsa: Basel volkanik oldu. Ben de tekrar biraz lav püskürttüm. David Strauss'a karşı bir yapıtım oldukça hazır bir durumda. En azından ilk taslağı içinde. Ama senden mezar gecesi suskunluğunu rica ediyorum. Çünkü büyük bir yutturmaca sahneye konacak. Ben Bayreuth'dan böyle bir sürekli bir melankoli ile geri geldim. Öyle ki kutsal bir öfkenin içine kapak atmaktan başka hiçbir yerde kendimi kurtaramadım.

Aelius Prometheus üzerine yapıtını gönderdiğin için (benim için ne yazık ki şimdiye kadar tanınmamış olan bir bay) sana çok teşekkür ederim. Onu en suçlu bir saygıyla okudum sana. Filolog çevresine karşı kesinkes hakir bir herif olduğunu umutsuzca itiraf ediyorum. Ama bunun için dostluk üzerine bir övgüde bulunamazsın, ne de papayı bir solo şarkısıyla dışarıya ayartamazsın (vulger herauslitzen). Biliyor musun, bizim son derece tantanalı ayrılık içimiz Lichtenfels'de beni sarhoş etmişti. Yani büyük bir çarkla fırfır döndürüldüğüm gibi bir vehme kapılma olayı ortaya çıkmıştı. Bu arada başım dönmüştü, uyumuştum. Bamberg'de uyanmıştım ve kahve içmiştim. Bundan sonra eski durumuma gelmiştim. Öğleden sonrayı Nürnberg'de geçirmiştım. Tıpkı ikinci paskalya gününü olduğu gi-

bi. Bedenen keza son derece, aşırı melankolik hissetmiştim kendimi. Bu arada bütün insanlar süslenmişti ve dışarıda oraya buraya koşuyorlardı ve güneş o denli güzümsü yumuşaktı. Ben geceleyin Lindu'ya son hızla gittim. Gece ve gündüz yıldızıyla (ayla ve güneşle) savaşılarak sabah erkenden saat beşte Lemman gölüne geldim. Zamanında Schaffhausen'de Renin akmasına yetiştim. Öğleyi orada geçirdim. Yeniden melankoliye kapıldım, sonra eve döndüm. Lauffenburg'un yanından geçerek kentin alev alev yandığını gördüm. Buraya bütün yaz için Romundt'un bir dostu muvasalat etti. Çok düşünen ve yetenekli bir insan. Schopenhaer'in hayranı. Adı Ree Ritschl Wilamewitçiliği damla damla içti ve Ren müzesinin söz konusu nüshalarını bana gönderdi. Beni hiçbir zaman ilgilendirmiyor.

Bana öyle geldi ki bunun dışında doğru dürüst konuşmadık. Ama bir arada çok şey öğrendik ve yaşadık ve bu müstereklik yine de daha önemlidir.

Benim ders takririme başvuruda bulunmak üzere mektubumu yazarken birkaç üniversitelinin ders takririme geleceğini düşünmüştüm. Çünkü benim saatimdi. Ders saatimdi ama hiç kimse gelmedi.

Yazık! Yazık!

Allah'a ısmarladık. İyi, sevgili dostum. Ve beni dostça savun!

Fr. N.

Anneme Basel, 21 Eylül 1873

Sevgili, iyi annem, böylece bizim iyi halamız yitip gitti ve biz tekrar daha yalnız kaldık. Yaşlanmak ve yalnızlaşmak aynı şey gibi görünüyor ve en sonunda insan tekrar kendisiyle buluşuyor. Başkalarını ölümümüzle yalnızlaştırıyoruz.

Ben babam hakkında az bir şey bildiğimden ve onu zaman zaman anlatılan öykülerden kestirmeye mecbur olduğumdan, halalarımın daha çok onun en yakın akrabaları daha çok değer ifade ediyorlardı. Eğer halam Rieckhen'i ve Plaunenschen'i düşünürsem, acayip bir mizacı yüksek bir yaşlılığa kadar idame ettirdiklerini ve dıştan değil ve insanların kuşku götürücü iyi niyetine bağlı olmadıklarını düşünürsem, ki onlar içerisinde bir tutamak bulmuşlardı, bundan memnun oluyorum, çünkü Nietzsche diye adlandırılanların ırk özelliklerini buluyorum ve onların bizzat bende de olduğu kanaatine varıyorum.

Bu sebepten iyi halam benim için daima en dostça düşünen birisiydi. Çünkü bir ana meselede akraba olduğumuzu hissediyorduk, yani Nietzsche'lerin esas meselesinde. Ben eğer yaşlarınsam kendi kendimden ayrı düşmeyeceğimi, yani atalarımın ruhundan sapmayacağını yürekten isteyerek onun hatırasını canlı tutacağım.

Sevgili, çok acı çekmiş olan yardımda bulunan anne şimdi benden bir şey bekleme artık seve seve oğlunu düşün.

Friedrich Nietzsche

Carl Von Gersdorff'a
Naumburg, 26 Aralık 1873

Candan sevgili dostum,

Ben hasta idim, yatakta yatıyordum. Burada vatanımda; eski yakını. Böylece doğum günün için geciktim, keza Wagner için de. Eğer ihmalimin sebebini bilerseniz, her ikiniz de bana kızmayacaksınız sanırım.

Bayreuth'dan gönderdiğiniz mektubunu daha okumadım. O Basel'e buradan gönderildi. Onda iyi haberlerin var olmasını candan biliyorum. Rohde bana dün mektup gönderdi, Overbeck bir gün önce. Buna göre Fritzsche "Zamanına Aykırı Oluşu" sayıyla ikinci baskısını yapıyor. Eğer bunu doğru olarak haber aldysam. Baskının kendisine göre şubat sonuna kadar bitirilmesini ön gören bir mukavele yaptım. Oysa müsveddeyi 7 ocağa kadar hazır durumda teslim edeceğimi vaat ettiğim gibi. Fritzsche kitabın ön sözünü yazdım, bölüm I, II, III, IV, VII; X'uncu bölüme başladım.

Benim etkinliğim şudur: Şimdi hemen görkemli bir yeni haber vereyim: hemen Görlitz'den "Bir Estetik Kâfirin On iki Mektubu"nu temin et. Berlin verlag von Robert Oppenheim 1874. Sen çılgınca bir sevinç duyacaksın, bunun yazarının kim olduğunu kestirmeyi sana bırakıyorum. Daima yeni umutlar tekrar tekrar doğuyor ve Umut edenlerin topluluğu büyüyor yavaş yavaş.

Bugün öğleden sonra Wilhelm Pinder ve nişanlısı ile birlikte gezintiye çıktım ve bu iki canlı ruh durumunu bizimkisinin üzerine (ki o bu fikre bağlıdır) ika edeceği bütün iyi niyetli alayı hissettim. Bizim öyle bir durumdan devamlı kaçmamız mümkün olmaksızın. İyi dostum, bu yıl için sana müteşekkik olduğum her şeyi, avuntu, yardım ve eylemi için içten bir duyguyla hatta rikkatle düşünüyorum. Ve yılın son taşlarından seni güzel bir kadehle kutlayacağım. Biz birbirimize aidiz, öyle değil mi ve birbirimize sadık kalacağız. İsterse araya kilometre taşlarından yüzlercesi ya da isterse kadınlar gir-

sinler. Bazen muhakkak ki kendini biraz yalnız hissedeceksin ve Basel'deki çay akşamlarını anımsayacaksın. Bundan sonra birbirine uyan arzularımız ve umutlarımız muhakkak ki ilk yıl olan 1874'te birbirlerine değecekler, birleşeceklerdir. Onlar inşallah cesurca yenilmiş olacaklardır.

Dostlar için avuntu
Ama düşmanlar için
Ebedi kıskançlık
Uyandıracaklar

Sadık dostun
F. N

Saygıdeğer ana ve babana saygılar sunarım, keza sana candan selâmlarımı ailemin aile fertlerimin selâmlarını yollarım.

1874

Yılbaşı Bayreuth girişiminin çok büyük tehlike altında olduğu görüldü. Onun paranın mevcut olmaması yüzünden akamete uğraması tehlikesi doğdu. Bu dönemde Nietzsche Wagner ve sanatı üzerine ilk eleştiren mülâhazalarını kaleme aldı. Sahneye koymaların kesinkes güvende olduğu haberi geldiğinde o (15 Şubat 1874) de Rohde'ye şöyle yazdı:

“ Böylece mucize olup bitti. Umut edelim! Yeni yıldan beri o avuntu vermeyen bir durumdu, ki ondan kendimi en mucizeli tarzda kurtarabildim sonunda. Ben araştırmanın bütün serinkanlılığıyla bu girişimin niçin akamete uğradığını tahkik etmeye başladım. Bu arada çok şey öğrendim ve Wagner'i şimdi çok daha iyi anladığımı öncekine nazaran çok daha iyi kavradığımı sanıyorum.”

8 Şubat 1874'te Ludwigsburg'da David Strauss öldü ki onu Nietzsche ilk “Zamana Aykırı Düşünceler” kitabının birincisinde son derece sert eleştirmiş, ona saldırmıştı. 11 şubat Gersdorff'a yönelik bir mektubunda şöyle yazmaktadır:

“Dün Ludwigsburg'da David Strauss defnedildi. Ona hayatının son dönemini ağırlaştırmadığımı umut ediyorum ve benim yazdıklarımın bir şeyi bilmeksizin öldüğünü sanıyorum. Bu beni biraz üzüyor.”

Carl Von Gersdorff'a Basel, 1 Nisan 1874

Sevgili sadık dostum, benim için öyle çok iyi bir düşüncen olmasaydı keşke. Ben senin benim hakkımda bir düş kırıklığına uğrayacağına hemen hemen inanıyorum; ve bunu bizzat yapmaya başlamak istiyorum, bununla kendimi en iyi şekilde tanımamdan yola çıkarak senin övgülerine layık olmadığımı açıklamak istiyorum. Benim ne denli çekingen ve melankolik olarak esasında kendim üzerine üreten bir yaratık olarak düşündüğümü biliyorsundur. Ben hayatın gerçek havasını aramaktan özgürlükten başka hiçbir şey yapmıyorum ve kendimde takılı kalan birçok özgür olmayana karşı isyan ediyorum. Eğer bir kimse özgürsüzlüğün içinden ve tutsak olmanın yük duygusundan ve acılarından az bir ölçüde kurtulmuşsa, bu sürece gerçek bir üretimin asla sözü edilemez. Acaba ben buna kavuşacak mıyım? Kuşku üzerine kuşku. Hedef çok uzaktadır ve ona az buçuk ulaşılmıştır, ama bunun için kişi çoğu kez uzun aramada mücadele güçlerini tüketmiştir.

Özgürlüğe ulaşır ve akşamleyin bir günlük ömrü olan bir sinek gibi bitkindir o kişi. Ben bundan çok korkmaktayım. Kişinin kendi mücadelesinin bilincinde olması bir talihsizliktir, zamanında bunu algılaması. Ben sanatçının ya da çilekeşin yaptığına aksine buna karşı hiçbir eylemi çıkaramam. Çoğu kez benim için balaban kuşu yakınmaları ne derece nefret ve zelil geliyor. Ben şu an onunla çok doydum ve taşım.

Sağlığım bunun dışında mükemmeldir. Hiçbir endişe duyma. Ama ben bana daha çok akıl, daha dolu bir yürek yanında vermesini isterdim. Tabiatımdan dolayı gerçekten gayri memnunum. Bende noksan olan daima en iyisidir. Bunu bilmek en büyük insansal eziyettir. Bir memurlukta düzenli çalışma çok iyi, çünkü o belirli bir budalalığı birlikte getirir. Böylece daha az acı çekilir.

Şu halde güz içinde ah, sen acaba 'şu halde'yi anlıyor musun? Biz concillium subalpinium sive Rhaeticum'da birbirimizi görmeliyiz. Eğer hepimiz bir arada olursak, üzüntüyü duymak için hiçbir sebebi olmayan sapına kadar bir herif ortaya çıkar. Müşterek ve bir arada tabiatın memelerinden sevinci içmeye izinli olan bir varlığız. Ama bana birebir söyle buraya gelmen senin için ne zaman mümkündür? Rohde son mektubunda kesinlikle buna onay verdi. Overbeck'de... Romundt (dünden beri ev konuğumuz da). En az tatili olan ben, ekimin ilk yarısı buna imkân bulabileceğimi düşünüyorum. Sen bize bu zamanını armağan edebilir misin, sevgili, sadık dostum?

Profesör Plüss' ün Schulpforte'de Volksmann'ın halefi olarak Naumburg Litterarria'sında 'Trajedinin Doğuşu' ve Strauss için yazdıklarım üzerine vecdli bir konferans verdiğini rastlantıyla işittin mi? Çok şakamsı ve inanılmaz değil mi?

Bayreuth' un görkemli mektupları.

Baskı hataları için teşekkürler. Ama en önemlisi mevcut değil:

Hölderlin için. Ama öyle değil mi? Her şey olağan üstü güzel görünüyor, ama bunu hiçbir domuz anlamaz.

Benim yazılarım son derece karanlık ve anlaşılmaz olacak. Eğer zaruret içinde olanların zaruretinin sözünü edersek, birinin anlayacağını düşünüyorum. Bu muhakkak ki doğrudur. Ama 'zaruretin içinde' olanlar neredeler? Benden şimdi edebî bir şey bekleme. Benim yaz ders takriri için çok şeyler hazırlamam gerekiyor ve bunları seve seve yapıyorum. (Belâgat üzerine)

Bunun dışında Noel'den beri çok şeyi enikonu düşündüm.

Candan selamlar eder, saygı değer ana ve babana selamlarımı yollarım. Evet, eğer hiç dostumuz olmasaydı ne büyük kayıp olurdu. Buna katlanabilecek miydi? Şüpheli.

Friedricus

Carl Fuchs'a Basel, 28 Nisan 1874

Sevgili ve değerli bay doktor, size uzunca bir mektup ad oculus ile durumun ne mealde olduğunu gözler önüne serecektir, ki onun sağlığı üzerine o derece katılarak bilgi edinmek istemektesiniz. Bundan daha çok benim son yılda sizi pek çok, duygularımın bazı değişim ile, bazen umutla ve endişe ile düşündüğümü daha etraflı ve daha açık söylemenin zamanının geldiğini sanıyorum. Ama sizin kendinize yardım etmekte ender bir güce malik olduğunuzun inancı ve güveni içinde. Bununla elbette dile getirilen husus bu gibi mizaçlara daha başka türlü yardım yapılamayacağını bilirsin (Strauss gibi konuşarak). Buna göre dostlarınızdan çabanıza ve yükselmeye çalışarak katılımlı olarak bakılmasından başka bir şey beklemeyiniz. Strauss gibi konuşmasından size kendileriyle faydalı olacak olan tavsiyeler, çağrılar arkasından seslenmeler beklemeyiniz, her ne kadar size uzaktan bir kere ve sık sık kişi elini candan yardım-sever olarak size doğru uzatmak gibi bir iğvaya kapılsa da. Son zamanda örneğin niçin hiç kimse Dr. Fuchs'a şimdiye kadar ayrı ayrı ve üstelik bölük-pörçük yayınlanmış çeşitli küçük risalelerinin müzik dergilerinde yayımlanmadıkları için en seri yoldan bir arada basılmasının gerektiği hususunu tavsiye etmedi. Ben sizi felsefi, tanrı-bilimsel, müzikal, yazarlık yeteneğinizin zenginliğinden muvakkaten bir örnek verilmesini doğru olacağını, bunun için sizi teşvik etmenin gerektiğini düşündüm. Tamamıyla muvakkat olarak, yazı işleri yönetimi ile bir zahmete girmeden tamamıyla istitraten, sadece müzik dergilerinin büyüsunü bozmak için ve bizzat kendimize küçük bir teşvikte bulunmak için. Sizin Lotze üzerine Schopenhauer lehine ve aleyhine yazdığınız makaleyi düşünüyorum. Renan, Grillparzer üzerine makaleleriniz aklıma geliyor. "Hazine bulucuları girişimleri" ve bu fırsatta bu lanx satura (parça bohçası) neleri alacağınızı muhtemelen onların hepsini tanımiyorum. Kan aldırmayı re-

çete olarak vermemişsiniz ve ben size belki de kendi düşüncelerinizi anımsatırım. Hemen hemen buna inanıyorum.

Bunun dışında çalışmalarınızın toplanmasına ilişkin böyle bir koleksiyon için çok müteşekkîr kalacağım, çünkü sizden daimî öğrenmekteyim. Bir müzik gazetesini okumak bana zahmetli geldiği halde, gerçekten okumakta güçlüklerle maruz kaldığım halde ve 'müzik haftalık dergisinin' kavranılamaz olan beceriksiz ve düşüncede yoksul yazı bilginleri arasında adınızı ve düşüncelerinizi üzüntü ile gördüğümde, bu bana zahmet vermektedir. Biz daha sonra birkaç yıl türümüz 'kültür mücadelesi' için (nasıl melûn ifade belirtirse) bir resmi tiyatro kurmayı düşünelim. Daha sonra eğer birkaç kişi daha bulursak ve onlar artık çok az değilseler, şimdiki zamanda var olduğu gibi, o zamana kadar aramızdan her biri bütün gücüyle tek başına savaşmalıdır. Ben birbirinin ardından yayımlayacağım son üç zamana aykırılıklarım ile iyi bir silah oluşturdum. Ki onlarla insanların kafasına vuracağım, bu arada bir parça şey o kafalardan ortaya çıksın diye.

Ben isterdim ki siz de böyle yapsanız mizacınızda ne varsa olumsuz, polemik (eleştirel) kin duyan olarak bu yolda içinizden dışarıya atsanız... Bundan sonra sükûnet bulmak için ve artık 'kendinizi' çelişkelere kaptırmamak için... Ben böylece hesap ediyorum ve avuntu buluyorum ki bütün mücadele edişim, inlemenin¹ ve yankınmanın savuşturulduğu bir zaman gelecektir. Bu arada yine de 'amansız bir eskrim yaparak' herhangi bir Brandenburg'lı¹ Reformasyon döneminin bir Markgrafi gibi savaşarak ilerlemek gerekiyor. Çünkü eninde sonunda hepimiz öyle derin ve sancılı acı çekeceğiz ki elimizde kılıç olduğu halde ancak en teçhizatlı savaşsak buna dayanabiliriz. Kendimiz için hiçbir şey istemediğimizden sevinçli ve rahat vicdanımızla en sert demete bürünebildiğimiz için kendimizi şöyle teselli edeceğiz: "Sadece özgür bir adam¹ olmak, kalmak isterse onun hiçbir alternatifi yoktur. Amansız bir savaşım ile ilerlemekten başka." Hoşça kalınız ve cesur olunuz, silaf¹ arkadaş, zafer arkadaş olarak ve severek düşününüz beni,

Sadık dostunuz
Friedrich Nietzsche

Erwin Rohde'ye
Basel, 10 Mayıs 1874

Çok sevgili dostum, ikimiz sömestr başlangıçlarının zorlukları içinde değil miyiz? Benim bir buçuk haftalık tatil lokmam çabucak yutuldu; ama ben son altı haftayı iyi uyguladım. Dostluğa ilişkin övgü marşımı bestelemek ve en güzel şekilde dört el için kâğıda geçirmek suretiyle yaptım bunu. Bu şarkı bütün sizin için terennüm edildi ve cesurca ve samimi olarak kulağa çalınmaktadır. Öyle sanıyorum ki bu ruh durumu ile uzunca bir zaman dünyada güçlüklerle dayanabiliriz. Bundan sonra zamana aykırı düşüncelerim o derece hafızlandı ki ben sadece sıcak semereli bir yağmuru bekleyebilirim. Bundan sonra birden bir kuşkonmaz bitkisi bir şey ortaya çıkar.

Bayruth'da olanları bir mektupla ifşa ettim. Melankolim dolayısıyla çok üzüldüler ve tedirgin oldular; ama en azından şunu biliyorum ki o kötü bir melankoli ruh durumu ve bıkkınlık değildir. Tersine böylece de insan ilerler. İyi sağlık, sinirli olmaksızın. Bu söylediklerime sadece inan!

İyi dostun, son yazıma seni kucaklayarak son veriyorum.

Friedrich N.

Erwin Rohde'ye
Basel, Tak. 14 Mayıs 1874

Burada, çok sevgili dostum, zavallı dostum, melankoliğe karşı bazı çareler... Bunlar bana ilkin hekim tarafından tertip edildi. Sen onlardan ve kendi içinden beni üzen şeyin ne olduğunu karine ile anlayacaksın. Ama senin ne kadar çok şey için acı çektiğini bildiğim için bunun üzerine yakınmayacağım. Ben sık sık eğer benden sadece iyi olan bir şey ve karar altına alınmış bir şey duyarsan, o zaman daha avunmuş olacağını düşünüyorum. Ama bir kere bak birlikte gönderilen mektuplara. Ben bu arada korkunç bir yakınmaya kapıldım ve insan varlığımın derin bir melankolisinin bilincindeyim, bütün şen-şatırlığıma rağmen; ama bunda bir şey değiştirilemez olduğundan, sevinçliliğe kendimi ayarlıyorum, sefil durumum içinde neyin bir genel durum olduğunu arıyorum ve her şeyden önce kişi selolandan kaçınıyorum.

Tanrım, ben o denli belirsiz ve beceriksiz konuşuyorum ki sen yine de beni anlayacaksın.

Bunun dışında plân yapmadan edemiyorum. Kendimi kesinkes bağımsızlaştırmak için ve devlet ve üniversite ile olan bütün resmi ilişkimi bitirerek kendimi en utanmazca yalnız ve tek oluşun mevcudiyetine geri çekebilmek için, feci şekilde basit, ama haysiyetli. Bir zamanlar Rothenburg'u kulaklarını gürültülere tıkamak için özel kalem ve uzlethanem olarak seçmiştim. Yazın onu ziyaret etmek istiyorum. Orada en azından hâlâ eski Alman âdetleri egemendir.

Ve karakersiz karışık kentlerden nefret ediyorum, ki artık onlar bütün değiller. Bundan başka oraları ucuz olabilir. İnsan orada düşüncelerini sonuna kadar düşünebilir diye umut ediyorum ve onlarca yıl için plânlar yapıyorum ve onları bitirmek istiyorum.

Benim "Historie" m bana Floransa'dan son derece sempatik bir mektup kazandırdı. Tamamıyla yabancı bir adres: E. Guerrieri-Gonzaga onun bir kadın olduğu izlenimini edindim.

Genç Vischer- Heussler fakültemize (ki ben onun dekanıyım) 100.000 frank armağan etti. Filoloji ve mukayeseli dil bilimi kürsüsünün kurulması için. Yaşlı Vischer'in sağlığı çok bozuk, dehşet verici safra kesesi sancuları var.

Benimle çok iyi tanışıklık eden Heinze yarın 'mekanik ve teleojik dünya görüşü' üzerine göreve başlama nutkunu verecek.

Benim bundan sonraki ilk "Zamana Aykırı Düşüncelerim" Schopenhauer Almanlar arasındadırlar.

Bugün havanın bozuk olmasına rağmen yolculuğa çıkacağım, buz gibi ve nemli havada.

Sen yalnızmışsın gibi avuntusuz olma, acı ve sevgi, bunların hepsi bizi birbirimize bağlamaktadır. Bundan sonra devamlı bir birleşme için neyin gerekli olduğu üzerine kafa yormalıyız. •

Sadece bir parça daha zengin olsaydık.

Yine de bu halde en azı son derece çoktur. Bunun hakkındaki düşüncelerini bana yaz.

Ben sana övgümü (kaside) göndermek istiyordum; ama kopyasını çıkartmakla güçlük çekiyorum, buna ilişkin bütün cesaretim kırıldı.

Önümüzdeki hafta Wagner'in doğum günü.

Hoşça kal candan sevdiğim dostum.

Friedrich N.

Arkadaşlarımız Overbeck ve Romundt sana en candan selâmlarımı söylememi tembih ettiler; keza iki haftadan beri tekrar konuşum olan kız kardeşimin de sana selâmı var.

**Erwin Rohde'ye
Basel, 1 Haziran 1874**

Çok sevgili dostum,

Ben biraz önce Gersdorff'dan ve Bayreuth'lulardan haber aldığımı göre sağlığımdan çok endişe ediyorlar ve ruh durumumu tehlikeli ve yapmacık neşeli buluyorlar. Şimdi kendime yardımcı olamam, benim en yakından gördüğümünden bazı insanlar uzaktan durumumu daha iyi görüyorlar. Endişelenmelerinin sebebi bu olmalı herhalde. Ancak bedenlen konuşursam diyebilirim ki sağlığım iyidir. Midem, büyük abdest, yüzümün rengi, hepsi sağlıklı; buna ilaveten tekrar iyice üretici ruh durumunun içindeyim. Yani şen- şatır kız kardeşim yanımda, mutluluğun ne olduğunu bildiğim ölçüde denilebilir ki bilebildiğim kadar mutlu insana benziyorum. Mutluluk diye bir şeyin mevcut olmasından hiç kimse kuşku duymaz. Şimdi Gersdorff' un mektubunu oku ve bu arada sana düşen payı düşün. Keşke sağlığının daha kötü olmadığını bir bilebilseydim. Seni düşününce içimi çekiyorum.

Bana söyle, çok sevgili dostum, benim bizzat, keza Overbeck'in kullandığı çareciği de kullanmak istemez misin? Damarlar çizilir ve biraz kan akıtılır. Çağa aykırı başkalarının dedikleri gibi, ki onlar kan aldırılmayı yenilmiş (demode olmuş) ve eskimiş bir şifalandırıcı ilaç diye mülahaza ederler. Ben diyorum ki senin ve bizim sefaletimizi biraz boşaltmak istemez misin? Ve neden acı çektiğini söylemek istemez misin? İnsanlara bizim gibilerin aşlında onların arasındane gibi durumda olduğunu kabaca söylemekte kişiyi kurtaran bir şey var. Biz mektuplarımızda melankoli kurdunu bertaraf edelim. Bunu da başkalarını yazılarımıza, yapıtlarımızı yutarak okumaya zorlayarak yapabiliriz.

Sizin orada da görkemli aylı geceler oluyor mu? İnsan evine dönmek istemiyor ve ben burada havanın şarkı söylediğine gerçekten inanıyorum. Ben demin üçüncü, zamana aykırı düşüncelerimin önsözünü yazdım.

Bir güzel, çok candan bir pazar selamı sana.

Friedrich Nietzsche

Carl Von Gersdorff'a Basel, 4 Temmuz 1874

Şimdi, çok sevgili dostum, sana yaz güneşinin kor alevine rağmen yine de bir şey anlatmalıyım. İlkın insan serinlemek özlemini duymakta. İkincisi “Zamana Aykırı Düşünceler” yapıtımı iyice genişletiyorum, tatile kadar bitireceğimi umut ediyorum. Ama bunu yapamayacağım. Çünkü bedenim engel oluyor ve küçük bir cesaretlendirmeye ihtiyacım var. Buna karşı her şey güzel bir bağlamın içinde, eğer onu berbat edersem, yazık olacak ya da unuttursam. Muhtemelen kız kardeşimle Engadin’e gideceğim. Bayreuth ile iyi niyetimi daha aşamadım; Yani bana öyle geliyor ki onların orada ve hayatları tedirginlik içinde ve ziyaretimiz uygun düşmeyecektir. Onlar bunun dışında sağlığını üzerine yatışmış durumdalar. Onların hepsi karamsarlıkta birbirini aştı. Sonunda şimdi ben yapıtımı bitirmekten ve No: 3 “Zamana Karşı Düşünceler” in daha iyi olmasından başka hiçbir şey düşünemiyorum. Sevgili dostum benim Bayreuth ziyaretimi bir tehditle zor eline geçirmek gibi kaçıkça bir düşünceye nasıl ulaşıyorsun? Hemen hemen öyle görünüyor ki sanki kendi isteğimle oraya gidecekmişim gibi düşünüyorum. Geçen yıl iki kez Bayreuth’ lularla buluşmuştum. Basel’den yola çıkarak ve acınacak tatil şartları ile. Her ikimizde biliyoruz ki Wagner’in mizacı güvensizliğe eğilimlidir. Ama bu güvensizliği artırmanın iyi sonuç vereceğini düşünmüyorum. Ve üstelik, özellikle de benim kendime karşı yükümlülüklerimin olduğunu, ki onların çok güç yerine getirebileceğini düşün, benimki gibi çok netameli bir sağlığı olan insan için. Gerçekten hiç kimse beni bir şey yapmaya zorlamamalıdır.

Bütün bunları içtenlikle ve insancıl olarak kabul et.

Bir düşün iyi yaşı Vischer birkaç günden beri ölüm döşegindedir ve ailesi onun çevresinde toplanmış. Benim onunla neyi yitireceğimi biliyorsun.

Biraz önce bana temyiz danışmanı Krug'un öldüğünü haber verdiler. O dostumun babasıydı. Dostum Pinder ve Gustav Krug güzde düğün yapacaklar. Böylece kuşaklar çiçeklenmeyi sürdürecektir.

Bir araya gelmemiz için çok güzel bir şey düşündüm. Ama senden ricam kendi bakımından da bir şeyi birlikte getirmendir. Belki de İtalyanca çevirileri:

Ama eğer zamanın ve boş vaktin olursa! Allah'a ısmarladık,

Sevgili, sadık dostum.

Gustav Krug'a
Basel, 6 Temmuz 1874

Sevgili dostum samimi bir üzülmemin birkaç sözünü bugün ben-
den işiteceksin. Bir babayı yitirmenin bir babaya sahip olmaktan
başka ne anlama geldiğini hemen hemen tecrübemle çok az biliyo-
rum. Bunun için benim ilk gençlik hayatım, hakkım olandan daha
ağır ir iç hayatım oldu ve daha acı çektirici oldu. Ve düpedüz ekse-
riya gerçek mahrem ve seven bir danışmana olan ihtiyacımın için-
den bu kaybın derecesini ve kapsamını bugün anlamaya cesafet edi-
yorum. Sana baktığımda muammalı şükran dolu sözler ölüm ve dü-
ğün o denli çabucak birbirinin ardından gözlerimin önüne geliyor.
Hayatın ve çiçek açmanın sonunun kestirilmesi mümkün görülme-
mektedir. Bizzat senin içinde baban yaşamını sürdürüyor ve onun
için en iyi yanı içinde yitmemelidir.

Ve o mucizemsi muazzam soru, ki onu 'ölüm' sözcüğü ortaya at-
maktır. Ona diğer sözcük yanıt vermelidir. Bir yanıt, belki de birden
çok yanıt vardır bunun.

Eski sadık niyetiyle
F. N.

Saygın aile fertlerini tarafımdan selâmla ve kız kardeşimin selâ-
mını da onlara ilet lütfen. Samimi taziyelerimin ifadesiyle.

Nietzsche'nin kız kardeşi şunu belirtmektedir: 1874 baharında
erkek kardeşimle Basel manastırında Brahms'ın 'zafer şarkısını'
dinlemiştim. O ağustosta Bayreuth'a yolculuğa çıktığında bu yapı-
tın kırmızı ciltli piyano ekstrasını yanına aldı. "Kendi kendini alaya
almaktan hoşlanan bir tarzı" olan Wagner'e bunu bizzat anlattıraca-
ğım. Erkek kardeşiniz kırmızı ciltli kitabı piyanonun üstüne koydu.

Salona aşağıya indiğimde, kırmızı şey gözlerini daima bana diknişti. O beni boğanın tıpkı kırmızı bezden tahrik oluşu gibi, Nietzsche'nin şunu demek istediğini fark ettim: Bak iyi bir şey yapabilecek biri de var, o da benim, demek istemişti.

Wagner bu anısında içtenlikle güldü. Ben korkuyla sordum bira-derim bunun üzerine ne dedi? Wagner şöyle bir yanıt verdi, o hiçbir şey demedi. Onun yüzü kızardı ve şaşkın ve alçakgönüllü bir vakarla gözlerini bana dikti. Eğer ben Nietzsche'nin gösterdiği böyle güzel bir davranışım olsaydı bunun için yüz bin mark verirdim. O daına kibar, daima haysiyetli olmuştur. Bir insanın milyarları olsa, bunun yanında ne gibi yararı olurdu ki?

Carl Fuchs'a Basel, 2 Aralık 1874

Beni son haberlerinizle ne derece çok sevindirdiğinizi kolay kolay tasavvur edemezsiniz. Vallahi daha önceleri üzüntülü bir güvensizlikle sizi düşündüm. Sizin durumuzda bir değişme sağlayabilmek için kendime herhangi bir güç atfetmeksizin kötü ve en kötüsünden korkmaktayım. Allah biliyor, bütün gerçek tabiatın muvacehesinde giderek kaderci olacağım, bu durum sizde de geçerli oldu, bana gizlice şöyle diyerek: Ona yardım edilemez, kötü! Kötü! Kendilerine yardım edilebilecek olanların nezdinde, bu zahmete değmez. Şimdi bizzat söyleyiniz siz tehlikeli bir bunalımı geride bıraktınız; ben onu kendi kendime bir aktöresel (ahlâki) lohusa humması olarak düşünüyorum, ki o eğer bir insan işi usulüne uygun olarak yaparsa ve kendini dürüst olarak zorlarsa ve bunun ardından daha çok meysus hale gelir ve bir süre yatalak gibidir. Bu zayıflığın içinde insan kolayca yanlış iş yapar ve korku ve endişe uyandırır. İnsan ana meselelerinde kendini temiz tutmalıdır. Bu benim herkesten sessizce istediğim bir beklentidir. Oysa ben oldukça hoş görülür olarak, tâli meselelerde gevşek ve ihmalkârımdır, kendimde ve başkalarında. Eğer size şunu söylersem mutlak bağışlayınız: Bu yaz sonu beni bir ürperti ve kuşku sardı; uzaktan böyle bir durumu iyileştirmek kolay olmaz ve aşık kalpli mektuplarla şurada ve burada bazı şeyle daha kötü hale getirilebilir. Kısaca biraz beklemeyi niyet ettim, yani davranışları ve olguları beklemeye karar verdim.

Son mektubunuzdan bunun üzerine yeterli şeyleri öğrendim ve olayları en avutucu ve yeniden telâfi edici yanından görmeyi ondan öğrendim. Sizin bir müzisyen ve usta olarak büyüyeabileceğiniz bir küçük kenti keşfettiniz, orada ekmek ve hasat etmek mümkündür, eğer kötü düşman hasadınızı berbat etmezse ve çalışmanın sevincini sizden gasp etmezse. Bunun için size çoktan beri kim yardımda

bulunmak istemez? Ama eğer kendi kendinize bunun için yardım etmezseniz, bunun hiçbir yararı olmaz ve nesnelerin, olayların böyle bi görüşüne aşağıya ve yukarıya ulaşmak imkânını kendinize hazırlamazsanız. (İstitraten: Siz bana Mainz meselesi üzerine bilgi verdiğinizde ve documentum illustre ibraz ettiğinizde ilk gelen çeyrek saatte Bayreuth'a bunun üzerine yazdım ve bir şeyin yapılıp yapılamayacağını sordum, documentum'u da (belgeleri) birlikte gönderdim, ama derhal bu meselede ve bu yöntemde başarıya ulaşamayacağım gibi bir hisse kapıldım ve bu doğru çıktı). Sizin sanatçı yolculuğu serüveniniz üzerine bana bildikleriniz Braslauerlilerden sanatçı intikamınız ve bildiriş tarzınız kendinde özgürlük be kurtuluş olandır. Ki onun üzerine ben daima sevinç duyuyorum. Siz böylece sadece kendiniz yardım edebilirsiniz. Dostum Gersdorff sizi Bunzlaug da dinledi, programı gönderdi ve Bach'ın üzerine konferansın üzerine bahusus ki iç ferahlığına kavuşmuş ve rikkate gelmiş olarak bana yazdı.

Eğer "Nibelungen Yüzüğü" üzerine ödül yazısını okursanız, onunla hiçbir kimseden bir şeyin alınmadığını görürsünüz. Siz gerçekten sizin olan bir şeyi ancak sizin muktedir olabileceğiniz şeyi kimsenin sizden alamayacağını elbette biliyorsunuz. Gelecek yaz (1875) Bayreuth'a provalara gelecek misiniz? Ben Temmuz ortasından Ağustos ortasına kadar orada olacağım. Gelmek için elinizden geleni yapınız. Ben demek istiyorum ki kişi orada olmalıdır, aksi halde hiçbir 'mecburiyet' artık yoktur.

Ve şimdi candan bir hoşça kalınız ve iyi yolculuklar dilerim ve sadık dostuma bütün iyilikleri sadık olanın sadık olana temennisi olarak iletirim.

*Sadık dostunuz
Fr. Nietzsche*

Tatile girmiş olan Overbeck'in adı ile de selâmlar.

Theo Der Opitz'e
Basel 21 Aralık 1874

Şimdi artık ikinci kez sizden en saygıdeğer bay sempatik bir bağdaşımın bir işaretini almış bulunuyorum. Bunun için size teşekkür etmeyi denerken bunu kendi tarzında yapmam için beni serbest bırakmalısınız. Burada demek istediğim bunun mütevazı-kibirli bir tarzda yapılmasıdır. Ben bu gibi rastlaşmaların kişisel olan yanından sarfı nazar ediyorum. Ve beni övdüğünüzü ve tebciil ettiğinizi unuttuyorum. Ama kendi kendime siz ve ben herhangi bir çok önemli şey üzerine aynı görüşte olduğumuzu düşünüyorum ve ikimizin de haklı olduğu kanısındayım. Kişinin zamana aykırı olan görüşleriyle bütün zamanın kendi zamanına uygun olandan daha çok haklı olduğuna inanabilmek söz konusudur. Kibirli yan onda içkindir. Benim sözünü ettiğim kibirde mütevazı yan da gizlidir. Çünkü yeşil bir kapı için onun yeşil olduğunu söylemekte hiçbir meziyet yoktur. Biz bununla kaçınılmaz olanı yapmış oluruz sadece işi kolaylaştırmış oluruz. Çünkü taşları zahmetten kurtarmış oluruz ki eğer sussaydık bağırmaya mecbur kalacaklardı. Çünkü Schopenhauer üzerine bir şey söylemek için artık zaman çok geç olmuştur. Bana öyle görünüyordu ki burada zaten bunu daha önce taşlar haykırdılar.

İçten teşekkürlerim ile...

Friedrich Nietzsche

Nietzsche'nin Bayreuth'a karşı açığa vurduğu belirli bir çekingenlikten ortaya çıkan güçlükler ve güceniklikleri Wagner'in aşağıdaki mektubu gözler önüne sermektedir.

Sevgili dostum, mektubunuz bizde size dair tekrar çok büyük bir üzüntü yarattı. Karım bugünlerde size daha etraflı olarak yazacaktır. Ama benim bir ikinci bayram günleri serbest çeyrek saatim var. Ki onu size-belki de sizi öfkelerendirerek hasretmek istiyorum. Sizin

üzerinize ne konuştuğumuzu ilkin size bildirmek için. Diğerleri arasında sizin Basel'de akşam saatlerinde malik olduğunuz gibi yaşamımda erkeklerden bir çevrem olmadı. Sizin hepiniz melankolik iseniz muhakkak ki bunun çok büyük bir değeri yoktur. Ama şimdi genç bayanların kadınlar olmadığı anlaşıyor. Bu demektir ki yaşlı dostun Sulzer'in bir zamanlar dediği gibi olmalı ve çekinmemelidir. Bir şeyin algılandığı yerde onu çalmamalıdır. Bu arada zaruret yüzünden de kişi çalabilir. Ben şunu demek istiyorum. Siz evlenmelisiniz ya da bir opera bestelemezsiniz. İyi kötü birisi size yardımcı olacaktır. Evlenmeyi yine de daha iyi telakki ediyorum. Şimdilik size bir yatıştırıcıyı salık verebilirim; ama ilaç dolabınızı önceden öyle düzenleyiniz ki o ilacınızı oraya koyamamalıyız. Örneğin biz burada evimizi vs. öyle düzenleriz ve düpedüz sizin için de benim büyük hayat zaruretlerimde, sıkıntılarımda asla bulamadığım bir yer ayırırız. O zaman bütün yaz tatilini bizimle geçirmelisiniz ama son derece tedbirli olarak kışın başlangıcında yaz tatilini yüksek ve münzevi bir İsviçre dağında geçirmeye karar verdiğinizizi bize bildirmelisiniz. Bu bir olası davetin tarafımızdan titizlikle önlenmesi gibi kulağa çalınıyor mu? Biz sizin için bir şey olabiliriz. Siz bunun niçin her fırsatta hor görmüyorsunuz? Gersdorff ve bütün şifalı ve baharatlı bitkiler burada zamanı geçirmekten hoşlanıyorlar. Burada çok şey cereyan etmekte. Benim bütün Nibelungen şairleri geçit resminde bulunuyorlar. Dekorasyon ressamı resmini yapıyor, makinesi sahneyi yoluna koyuyor. Bundan sonra bütün gücümüzle oradayız. Ama dost Nietzsche'de bunu ya da bu acayiplikleri tanıyoruz.

Ben artık sizden daha çok söz sarf etmeyeceğim, çünkü bu, sözlerimin size bir yararı olmayacak.

Ah Allah'ım, zengin bir kadınla evleniniz. Niçin sadece Gersdorff bir erkek şahıs olsun. Bundan sonra yolculuğa çıkınız ve Hildebrand'ın o denli çok yanlı ve (sizin gözünüzde) kıskanılmaya değer olarak yaptığı görkemli tecrübelerle kendinizi zenginleştiriniz ve operanızı besteleyiniz. Ama muhakkak ki o müthiş güç sahneye konacaktır. Hangi şeytan sizi mürebbi yaptı?

Haberlerinizin beni tekrar ne denli köktenci olarak etkilediğini görüyorsunuz. Ama, Allah bilir, ben böyle bir şeyi birlikte göremem bunun dışında Dr. Fuchs beni sevindirdi. O Overbeckten'den bir pa-

sajı alıntıladı ki ben onu yetkin buldum ve yeniden yapıtına yöneldim. Şimdi, bunun dışında önümüzdeki yıl yazın provalar bol bol yapılacak (keza orkestra ile de). Bayreuth'da 1876'da sahneye konacak daha önce bu mümkün değil.

Ben her gün yıkanıyorum, çünkü bağırsaklarımla artık katlanılmaz bir haldeyim. Siz de yıkanınız! Et de yiyiniz!

En candan selâmlarımla

R. W 1875

2. Noel Günü 1874

Erwin Rohde'ye
Basel, 28 Şubat 1875

Çok sevgili dostum, sağlığının tatmin edici olduğunu haber veren bir sözcük de olsa ne denli sevdiğimi ifade edemem. Ben son zamanda gördüğüm bir düş ile (eğer o bir düş ise) bir tedirginliğe kapıldım. Bayreuth'dan da senin hakkında haber yollamam için benden ricada bulunuldu. Sen biliyorsun ki ve yeterli bir belirginlikle biliyorsun ki orada (Bayreuth'da) seni candan ve sıcak olarak düşünenler var ve onların ne denli endişelendiklerini bilmelisin. Hali-hazırda kız kardeşim Bayreuth'da ve orada birkaç hafta kalacak. Ben hemen bayan Wagner'in çağrısını sana bildirmeliyim, buna göre bu yaz orada konaklayabilmek için en kısa zamanda ve ısrarla Bayreuth belediye reisine başvurmalıyım. Bütün konular için yatacak yer bulmak çok güç olacak ve oturma sorunu tamamıyla çözümlenmemiş durumda olduğu için belediye reisi sıkıntı içindedir. Sen bir mütevazı daire talep etmek istemezsin. Kızkardeşim kendi ve benim için bir yer bulmaya çaba harcıyor. Şimdiye kadar bunda başarılı olamadı.

Sömestr sonuna yaklaşıyor. Üniversitede daha üç hafta ders var. Beş hafta Pedagoji Fakültesi'nde. Burada her şey büyük bir heyecanın içinde bulunuyor, çünkü Basel kentinin yeni anayasası şimdi büyük Meclis'te tartışılacaktır. Bütün partiler bir kararsızlık içindeler. Baharda halk bundan sonra (Bugün tarafımdan devletin iktidarsızlığı üzerine (Zamana Aykırı Düşünceler No:3'den bir pasaj, politik mücadele için birlikte kullanıldı. Bu benim için eğlenceli oldu.)

Pedagoji kurumumuz paskalya ile sonunda emekliliğe ayrılacak olan yaşlı Gerlach'ı yitiriyor. Ama bundan sonra neyin olup biteceğini kim kestirebilir? Bundan sonraki ilk sömestrde en üst sınıfa haftada dört saat Latince ders verip veremeyeceğimi sordular. Ben hayır diye yanıt verdim, gözlerimden dolayı.

Bunun dışında genellikle sağlığım iyidir. Sanki bir kale kumandanı haline geleceğim gibi bir duyguya kapılıyorum. Yaşama tarzım giderek son derece siperlenmiş ve ruhen dışımdan bağımsızım.

Paskalyada “Zamana Aykırı Düşünceler”imin No: 4’ü bitmelidir. No 3’ün Fransızca çevirisinin bitirildiğini ve mektup türünden bir ithafla (kendime mektup şeklindeki bir ithafla) donatılmış olduğunu sana daha önce anlatmış mıydım?

Gersdorff martın 12. günü bir zaman için buraya gelecek, bunu sen de biliyorsun.

Ama şimdi senin de bilmediğin bir şey var, en mahrem ve hissettiğimi birlikte hisseden bir dostun olarak bilmek hakkı olan bir dostumsun. Biz de -Overbeck ve ben- bir ev hastalığına tutulduk, bir ev hayaletidir bu. Romundt’ un Katolik Kilisesi’ne geçmeyi planladığını ve Almanya’da katolik bir rahip olmak istediğini iştirsen sakın sandalyeden yere düşme! Bu haber son zamanda duyuldu. Bizim sonradan dehşet içinde öğrendiğimiz gibi birden çok yıllık bir düşüncedir. Şimdi olgunlaşmaya şimdiye kadar olduğundan daha yakın. Ben bu yüzden ruhen yaralanmış durumdayım. Ve bana verilecek olan zararların arasında en kötüsü olarak hissediyorum bunu. Tabiatıyla bununla Romundt hakkında bir kötülük düşünmüyorum: O şimdiye kadar kendinden daha başka hiçbir şeye bir parça kafa yormadı ve ‘kendi ruhunun hidayeti’ için diye lanetli vurguları onu dostluk dahil bunun dışında olan her şeye karşı körelmiş duruma sokuyor. Sonunda o itiraflara ulaştı ve şimdi, hemen hemen üç günde bir patlamalara yol açtı. Zavallı dostum umutsuzca bir durumda ve hiçbir avuntuya açık değil. Bu demektir ki bulanık amaçlar tarafından çekilmektedir ki bu bize tıpkı gezinen bir istemseme (irade-i zafife) olarak görülmektedir. -Bizim iyi protestanca havamız!- ben şimdiye kadar asla Luther’in ruhuna bu denli tabi olduğunu hissetmedim. Ve bütün bu kurtarıcı dehalara bu talihsiz şimdi sırtını mı dönmek istemektedir? Onun kaçık olup olmadığını ve soğuk su banyolarıyla tedavisinin gerekip gerekmediğini kendi kendimden sormaktayım. Benim yanı başımda sekiz yıllık mahrem bir ilişkiden sonra böyle bir umacının başını kaldırmasını kavranamaz görüyorum. Bu din değiştirmenin (tanassur) lekesinin takılı kaldığı kişi sana kadar benim. Allah biliyor, ben kendimi korumak için bencilce

bir koruyucu duygusuyla dile getirmiyorum. Ama ben kutsal bir şeyi temsil ettiğime inanıyorum. Bana derinden nefret teşkil eden bu katolikle herhangi bir ilişkim olduğu kuşkusuna karşı çıkarsam derinden bir utanç duyacağım.

Bu muazzam öyküyü bana olan dostluğunu gör düzelt ve bana birkaç avutucu söz söyle. Ben dostluk noktasında yaralandım ve çok dostlukların sinsice samimi olmayan ruhuna her zamankinden daha çok kin duyuyorum ve daha temkinli olmaya mecburum. Romundt' un kendi din dışı kişilerin bu toplantısından bizzat kendini iyi hissedecektir, buna kuşku yok. Ama o aramızda acı çekmektedir, bana şimdi öyle göründüğüne göre fasılasız olarak.

Ah çok sevgili dostum: Gersdoff' un sık sık şöyle söylediğinde hakkı var: "Dünyada olduğundan hiçbir yerde kaçıklıktan daha çoğu yoktur." Kederle...

*Dostun Friedrich N.
Aynı zamanda Overbeck' in adı ile*

Eğer uygun görürsen bu mektubu yak!

**Carl Fuchs'a
Steinabad, bad schwarzwald,
Ağustos ortası 1875**

Sevgili, biçare bay doktor acı yaşadınız ve haklı olarak sizi sevenlerin sizi neşelendirmeyi denemesi gerekir. Ama bunu yapmak bazen ne denli güçtür. Çoğu kez kişi hiçbir şeyi çoğu kez, bildirmeye mecbur kalmaması için susmalıdır. Çünkü bildirmek tekrar bir nebze acıyı içerir. Bakınız biz ikimiz Bayreuth'da değiliz, orada bir nebzeden daha çoğu gizli. Orada oturan dostlarımdan, Gersdeff'dan, Overbeck'den ve Rohde'den aldığım her mektup bende üzüntü veren bir krampa sebep oluyor, sonunda şunu söylüyorum: Orada diğerlerinin bulunması benim için bir mutluluktur. Ama o zaman siz tekrar hatırıma geliyorsunuz ama bütün diğerleri orada değil ve avuntum tamamıyla eksik kalıyor.

Büyük planlarıma ve hayatımın bağlamına karşı nasıl davrandığımdan çıkardığıma göre durumum kötü gidiyor. Bu kez durumum o denli kötüleşmişti ki ben hemen hemen bir plân yapmaksızın günümü gün ederek yaşamaya karar verdim. Ben burada daha cesurca yaşamayı öğrendim tekrar, en tedbirli varoluş bazı bakımdan bir ana meseleye ilintisinde daima en cesurcasıdır. Ve ben şimdi böyle yaşıyorum ve yaşayacağım ana mesele için çok cesurca ve çok tedbirli olarak, beni en çok kez dehşete düşüren şey ölüm değildir, tersine hayatın anlamını yitiren hastalıklı hayattır.

Burada dağlarda ve ormanlarda başıboş gezintilerimde -daima yalnız ve daima en iyi şekilde eğlenceli olarak- sizi çok düşündüm şimdiye kadar ki hayatınızın kendine özgü güç anlaşılır olan hastalık öykünüzü.

Ben kendimden bunun neden böyle olduğunu sordum, dedim ki sizin iyi ve fedakârlıkla yaptıklarınızda iyi niyet ve başkalarının sevinci niçin mevcut değil, bütün doğru yapılanlar sizi geriye doğru yaramaktadır aynı zamanda. 'Ellerin mantığı' öyküsü sizi düşünürsem beni üzmektedir. (İyice anımsadığıma göre o yapıtın bitirilmesinden

sonra sizi sevindirmek yerine üzmemde katkım olmuştur.) Keza “Mukadderat”ınızı da tekrar anımsadım, onun sebebi sizin onu ‘Doktora tezi’ olarak yayımlamanızdır, siz en güzel oklarınızdan birini atıp tükettiniz, bundan öfkelenmediğimi ifade etmekten başka elimde bir şey gelmiyor, çünkü bu yapıtın düşünce içeriğinin estetik (güzel duyumsal) eleştirel olarak bir benzeri olmadığına inanıyorum. Sizin Fritsch’e haftalık dergi için teslim ettiklerinizin hepsi de orada büyüye tutulmuş gibiydi ve müzisyenlerin anlayışlı sempatisini hiçbir zaman uyandırmadı. Şimdi başarısızlığın bu acayip tarzının neye bağlı olduğunu bulup çıkarmak için kafamı yoruyorum.

Eğer bu arada Liszt’in onu göklere çıkaran dostları hakkında söylediği bir sözü anımsarsam, bundan dolayı bana kızmazsın değil mi? Bana öyle geliyor ki belirli bir aşırı övgü, beklemek istememek sizden bazı başarıları gasp etmiştir. İnsan yazgıya ne istediğini sezdirmemelidir. Beş dakika sonra insanın yazgısı kendiliğinden o derece iyi olacaktır ki, bir öneride bulunmak için. Shakespeare’de hazır olmak her şeydir diye belirtilmektedir sanıyorum. Belki de benim burada söylediklerim çok bilmişlik oldukça şanslı hallerle ekilmiş olan hayattan alınmış bu kuramdan başkası değildir. Ama bana inanabilirsiniz ki bir meseleyi yıllar boyu içtenlikle istemek ve kendime bunu hissettirmek, sezdirmemek hususu tamamıyla benim en iç zihniyetime uygun gelen bir durumdur. Ama sonra eğer o meseleyi tutarsam, onu sineye çekmek âdetindeyim: “ben hazırdım”. Bu içtenlikle isteyişte aslında bir arzu söz konusu değildir, bende sizdeki ateş eksiktir. O bir tür tassarımdır, eğer ... Siz benim bu türden ne denli büyük ve görkemli tasavvurları kendimde taşıdığımı güç inanırsınız, ki onlar için ben birden ‘hazır’ olacağım.

Şimdi aklıma gelen düşünce şudur: Mukadderat’ınızı Fridtsch nezdindeki kansız varoluşundan kurtarınız ve bundan yeni bir şey yapınız.

“Dr. Carl Fuchs tarafından müzik üzerine mektuplar.” Böyle bir şeyi zihnimden geçiriyorum, çünkü sizin bunu düşünmek için ender hakkınız var, mektup biçiminin gerçek bir sanat biçimi olarak ne denli ele alınmasının gerektiği hususunda. (Aristoteles eskiler için düz yazı sanatının klasiği olarak geçerli olmuştur, bizim malik olduğumuz yapıtlarından dolayı değil, tersine onun diyalog ve mektupları dolayı-

sıyla.) Biz diğer ölümlülerin mektupları yayımlamak hakkımız yoktur, aksi halde yaptıklarımızı göstermek isteyen kaçıklar oluruz ve bunu resmen teşhir etmek istemek durumuna gireriz.

Bütün bunları dostane bir şekilde eni konu düşünmelisiniz. Ben herhangi öğütle izah edici bir duruma düşmek istemem, ama bu arada bir başkasının diline gelen bir şeyi söylemesi isabetli olur. Bu daima bir küçük sevinç verir. Ben size candan arzumun ne olduğunu söyledim, size bir sevinç sağlamak için.

Weimar mektuplarını – ben hepsini ne denli iyi tasavvur edebiliyorum, özellikle Listzt’inkileri – zikredilen adrese gönderdim.

Postanın Basel’e gönderdiğiniz hemen hemen bütün mektuplarınızı ‘yetersiz pullanmıştır’ diye ele alınmasına ne dersiniz?

Sizin bunların üzerine yapıştırdığınız pulların asla daima hesaplanmamasından, yani israf edilmesinden dolayı yakınıyorum. Son mektubunuz için örneğin benden iki frank daha istendi. Benim bunu zikretmem sizi kızdırmıyor değil mi? Sevgili gök bizim özgür rûtlar olmamızı sağla, bunun dışında her şeyimizi kendine sakla.

Sizleri sadakatle düşünen, hasta daima bakılmaya muhtaç ve hastalıklı aynı zamanda saygıda kusur etmeyen.

F. Nietzsche

Sabahtan beri ben Basel’de iyi kız kardeşimin yanıdaydım.

Erwin Rohde bugünlerde bir talihsiz gönül işine kendini kaptırdı ve dostuna (Nietzsche’ye) yakınan mektuplar gönderdi. Bunlar bu kipteki mektuplara dahil edilmedi. Nietzsche Gersorff’a 26 Eylül 1875 bunun üzerine şunu yazmaktadır:

“Hayatın talihsiz çömleğine elini sokmak âdetinde olan dostumuz Rohde ve alışlagelmiş olarak bir parça mayhoş şeyleri o çömlekten çıkarmaya çalışır. Burada benim yanımda idi. Burasının dünyada biricik yer olduğunu kendisini orada evde hissettiğini belirtti... Ben bu bir arada oluştaki şimdiye kadar olduğumdan daha fazlasına malik oldum, o ender derecede benimle mahremdi ve sevgi dolu idi. Öyle ki bu saçma durumunda olduğundan daha çoğu olmaktan ve ona yararlı olmaktan samimi olarak sevinç duydum. Şimdi hayatımın bir küçük kızın mihverinde döndüğü bir zamandır, Tanrı bizi seni ve beni aynı yazığa maruz kalmaktan inşallah korur.

Erwin Rohde'ye Basel, 7 Ekim 1875

Allah biliyor ki sevgili dostum, sen bu kez hangi ışıktaki doğum gününün sabahını görüyorsun? Eğer sana gün gri geliyorsa, hatta korkunç görünürse, senin benim ve bizim için ne olduğunu biraz düşün ve ruhumuzun içinden Tanrı'ya bunun için teşekkür et, yaşadığın için müteşekkire kal. Seni sevenlerle, bütün o insanlardan dolayı sevinç duy, eğer kendi kendinin içinden aksi halde acı ve melankoli emmeyi bilersen. Ama belki de gün seni bir başka çehre ile beklemektedir. Daha neşeli bir yüzle... Ben bu arada senin başına neyin geldiğini bilmiyorum. Ben kendimi sana herhangi bir bakımdan sağlık vermeye kendimi elverişsiz hissettiğimden ve hissetmekte olduğumdan bu arada umut etmeyi büsbütün unutmadım. Tıpkı aşkının bunu unutmadığı gibi. Bütün karartmalar yeniden aydınlanacak, bütün duraksamaların bertaraf edilecek ve senin soylu cesur ruhuna ayrı bir zihniyet aynı cesaret tekabül edecek, bunu umut etmekten vazgeçme.

Senin filoloji konferansın üzerine şimdiye kadar Overbeck gazetelerden bir şey bildirmedim. (Ben üç buçuk yıldan beri hiçbir gazete okumuyorum) Bana konferansını göndereceğini düşünebilir miyim? En azından bundan dolayı büyük bir sevinç duyacağım. Acayip bir tarzda bizim filologlar olarak birbirimizi tanıdığımızı hemen hemen daha çok unutuyorum. Bu arada müşterek olan bir çok şeyimiz oldu, öyle ki başlangıçtaki müşterek olana artık sahip değilim. Ben son zamanda hemen hemen dehşet uyandırıcı bir tarzda kişi nedir ve o şimdi ne yapabilir hususuna düşüncemi yöneltti çünkü geleceğin insanı yiyip bitiren öncelemesine kendimizi çok pek çok bıraktık. Şimdiki muktedir olmayı gözden kaçırmak için. J. Burckhardt'ın bir yargısından yola çıkılarak benim üzerime tekrar bir şeyler söylendi. (O. Lörrach'da tamamıyla mahremi olduğu bir hekime

bunu dile getirmişti) diğerleri meydanında şunu da söylemiş: “Böyle bir öğretmeni Basel’ liler tekrar göremeyecekler.” Bu benim Pedagoji Enstitü’sündeki etkinliğim için söylenendir. Buna göre esaslı bir hocalığa o gerçekten ulaştı. Hemen hemen istitraten. Çünkü ben bu âna kadar ben bu göreve sadece yüküm duygusuyla her türlü kibirden uzak olarak kendimi verdim. Bundan sevinç de duymadım. Belki de istitraten başarıyorum ve uykuda hemen hemen söylenmiş gibi filolog da olmayı başarıyorum.

Ben genel zaruretilerle öyle doluyum ki esnaf gibi filoloji ile uğraşıyorum. Demek istiyorum ki insanın her saatte yapabileceği ve yapmaya mecbur olduğu bir şeymiş gibi, bunu çok düşünmeksizin.

Benim “Richard Wagner” in Bayreuth mülahazam basılmayacak. O hemen hemen bitti, ama ben kendi isteğimin çok gerisinde kaldım. Böylece bu yapıtım benim için sadece şimdiye kadarki yaşantılarımızın en güç noktası üzerine bir yeni yön buluştur. Ben bunun üzerinde değilim ve bu yön buluşun tarafımdan büsbütün başarıya ulaştırıldığı kanaatinde değilim. Başkasına yardım edilmek hussusu bir yana.

Aynı nokta üzerine, o daha nihai olarak işlenmiş değil. Ben bahrda “Biz filologlar” başlığı altında bir görüş serdettim. Eğer daha uzun süre birlikte yaşayacağımız ve birbirimizin dünyasında yaşayacağı bir dönem gelirse, bu takdirde sana bazı hususları bildirmek istiyorum. Bunun hepsi de bizzat yaşanmıştır ve bu sebepten onlar içimden biraz güçlkle kurtulup ifadesini bulacaklardır. Bunu söylüyorum, çünkü çoğu kez seninle birlikte olduktan sonra yeterli bildirmedığım için kendimi suçluyorum.

Bu durum açıklığının olmamasından değil, bunu biliyorsun (...)

Sevgili dostum, zor durumda bunu unutma. Üzüntünün suyunda yine de birkaç tutunacak kalasın olduğunu düşün. Eğer bir kalas yoksa, yine de senin sınıksı sarılacağın, ne olup biterse bitsin, onu tutunacağın bir dost eli mevcuttur ne olup biterse bitsin.

Ben mavi, dingin bir göz gününün dışarıda egemen olduğunu görüyorum. Çok sevgili dostum, hoşça kal ve dostluğumdan emin ol!

Keza kız kardeşim en içten dileklerle seni selâmlar.

F. N.

Carl Von Gersdorff'a
Basel, 18 Ocak 1876

Sevgili dostum,

İyi haberlerin için teşekkür ederim, ben onları özlemle bekliyordum; şimdi artık bizden birine, o buna layıkça ve ihtiyacı varsa, seninle umut ederim ve bilirim ki iyi bir şey nasip olur. Bana öyle geliyor ki her şey öyle iyi başlatılmıştır ki biz kendimizi tutarak sonunu bekleyebiliriz. Acaba bu son paskalyada mı gelecek?

Bana yazmak zahmet veriyor. Bunun için mektubumu kısa tutacağım. Çok sevgili dostum, ben en kötü, en sancılı ve en uğursuz noeli geride bıraktım. Bu benim yaşadığım noeldi. İlk noel günü bazı daima sık sık gelen sinyallerden sonra kelimenin tam anlamıyla bir çöküntüyü yaşadım. Ben ciddi bir beyin rahatsızlığına katlanmak zorunda olmaktan kuşku duymuyorum. Midem ve gözlerim bu merkezi sinir sisteminin etkisiyle o şekilde sancılanıyordu. Babam 36 yaşında öldü, bir beyin iltihabından (menenjit). Mümkündür ki bende bu hastalık daha çabuk ortaya çıkacak. Şimdi birkaç saat buz torbaları, başıma soğuk su dökmeleri sabah erkenden Immermann'ın öğüdü üzerine uygulanmaktadır ve bir hafta büsbütün bir bitkinlikten ve kendimi sancılı bir azaba soktuktan sonra tekrar biraz daha iyi duruma geldim. Bununla birlikte bu bir nekâhet değil ve telkin olmayan durum bertaraf edilmiş değil. Her an ben bu durumu anımsamak zorunda kalıyorum. Benden Paskalya'ya kadar Pedagoji derslerimi almışlardı. Üniversitede tekrar ders veriyorum. Ben sabırlıyım, ama kuşku doluyum, ne olacak diye. Ben hemen hemen tamamıyla sülle yaşıyorum. O bana iyi geliyor ve düzenli uyuyorum keza. Süt ve uyku şimdi malik olduğum en iyi şeyler. Ah keşke en azından korkunç, günlerce süren krizler gelmeseydi. Bunlar olmadan en azından insan kendini bir günden diğerine sürükleyebilir. Kız kardeşim bana çok şey okuyor, çünkü okumak ve yazmak

bana güç geliyor. Walter Scottu süt ile uykunun yanında zikretmeliyim. Aşağı yukarı 19 martta mümkünse Lemana gölüne gideceğim. O zamana kadar kış çok sert ve soğukta gezintiye çıkmak bana yarar yerine zarar verir. Annem kısa bir süre sonra buraya gelecek.

Lütfen bu mektubun içeriğini kendine sakla, biz Bayreuth' luları tedirgin etmemeliyiz. Ah Bayreuth! Şimdi içimden geçirdiğim şudur: Ya ben oraya gitmeye mezun değilim, ya da gidemeyeceğim. Ama bir üçüncü imkân daha var, eğer ne gibi acılardan geçtiğimi düşünürsem, bu kışı da atlatabileceğime inanıyorum.

Sen en azından sağlıklı yaşa, ben mutluluğumu daha çok dostlarımla mutluluğunda aramalıyım. Benim bütün kendi planlarım evet duman gibi. Ben onu karşımda görüyorum ve onları yakalamak istiyorum. Çünkü onlarsız yaşamak acı vericidir. Sen Paskalya'da benimle birlikte gidebilir misin? Yani Lemana gölüne... Bu tamamıyla muvakkat bir sorumdur sana. Matmazel von Meysenburg'a, o seni ilgilenererek soruyor.

Seni sevenlerin eski sadakati ile...

F. N.

Sen Basel'den yakın bir zamanda iyi bir şey duyacaksın, bunu sana vaat ediyorum.

Erwin Rohde'ye
Basel, 18 Şubat 1876

Sevgili dostum, Tanrı'ya teşekkür, sonunda sağlığın arzuna göre. Belki de o şimdi hızını yitirmiştir ve güneş ışığı yeniden seni aydınlatıyor, seni avutmak ve telâfi etmek için, çünkü hiç kimse sana yardım etmesini bilemiyordu. Ah dostlarının güçsüzlüğü! Biz daima acı çeken merhamete mahkûmduk. Ben kendim bunun için susmaya mecburdum. Hatta şimdi bile. Ki sonunda senin iyileşmenden dolayı duyduğum sevinci dile getirmeliydim. Kafam hâlâ kötü durumda, ne okuyabiliyorum ne de yazabiliyorum, şimdi üniversitedeki bütün ders takrirlerinden vazgeçtim, geçen haftadan beri. Hoş bir hayvan eziyeti! Martta ben Gersdorff ile birlikte Leman gölüne gitmek istiyorum. Hoşça kal, daha başka söyleyeceğim bir şey yok.

Gerçek dostum

Kız kardeşim mutluluk dileklerini gönderiyor.

Keza Overbeck ailesinin, tahmini hilafına üniversite mutlusunun da selâmı var.

Annesi ve kız kardeşi aynı zamanda matmazel Meysenburg zaman zaman Nietzsche için uygun bir eş bulmak amacıyla uğraşıp duruyorlardı. Birkaç kez Nietzsche bizzat evliliği düşünmüştü. Kendini yoklayan bir düşünceydi ve onu her zaman çabucak savuşturuyordu. Sadece iki durumda onun daha derinden bunu istediği görüldü. Bir kez daha sonra Hugo von Sangerfs'in ikinci karısı olan matmazel Mathilde Tranpedach idi. Bir başka kez (şimdi evlenmiş olan) Paris'de yaşayan Elsaslı Loise Ott idi. (S. 192 ff. Aşağısına bakınız.) Nietzsche'nin matmazel Tranpedach'a yazdığı kramplı kararlığı ki onu kısa bir birlikten sonra ona göndermişti. Böyle bir kararın Nietzsche'nin ne denli havada asılı olarak hissettiğini belirgin olarak bize göstermektedir. Ona yakın olan insanların önerilerinin sonu

gelmiyordu. Ocak 1886'da kız kardeşine ve eniştesine yazdığı mektubu bir hayat arkadaşının 'belirteçlerinin' şöyle zikretmektedir:

Neşeli, hoş, hâlâ çok genç ve bunun dışında Irene Seydlitz gibi cesur biri (ben onunla hemen hemen "sen" diye hitap ederek konuşurum) Matilde Trampedach "Excelsier" adındaki Longefellow şiirini Nietzsche için kopya etmek istemişti. Aşağıdaki mektubun başlangıcı bununla ilintilidir.

Mathilde Trampedach'a Cenova, 11 Nisan 1876

Matmazelim!

Bu akşam siz benim için bir parça bir şey yazmıştınız, ben de sizin için bir şeyler yazmak istiyorum. Benim burada size yönelteceğim soru karşısında yüreğinizin bütün cesaretini harekete geçiriniz ki dehşete düşmeyiniz. Siz karım olmak ister misiniz? Ben sizi seviyorum ve bana öyle geliyor ki siz zaten bana aitsiniz. Eğilimin birdenbireliği için hiçbir söz söylemeyeceğim! En azından bunda hiçbir suçum yok. Ama bilmek istediğim husus sizinde keza benim gibi hissedip hissetmediğinizdir. Biz denilebilir ki birbirimize hiçbir zaman yabancı olmadık. İkimizden her birisinin, bu birleşmede aramızdan her birinin tek tek olduğundan, yani excelsior (yüce) daha özgür ve daha iyi olacağına inanmaz mısınız? Benimle birlikte hayatta yürümeye cesaret etmek istemez misiniz? İçtenlikle kurtulmaya ve daha iyi olmaya can atmaya, benim gibi biriyle. Hayatın ve düşünüşün bütün patika yollarında...

Şimdi açık sözlü olunuz ve hiçbir düşüncenizi gizlemeyiniz. Bu mektubun ve sorun hakkında müşterek dostunuz bay vs.'den başka hiçbir kimse bilmemektedir. Yarın saat 11'de ekspresle Basel'e döneceğim. Dönmeye mecburum. Basel'deki adresimi mektubuma ekliyorum. Eğer soruma evet diye yanıt verebilirseniz, ben sizden annenizin adresini rica edeceğim. Evet ya da hayır için çabuk karar vermek bakımından bütün gücünüzü toplayınız. Böylece sabah saat 10'a kadar mektupla yanıtınız Hotel garni de la post adresine ulaşsın. Ebediyen sizin için bütün iyilikleri ve mutlulukları dileyerek.

Friedrich Nietzsche

Mathilde Trampedach'a

Çok saygıdeğer matmazel! Siz beni bağışlamak hususunda son derece cömertsiniz. Bunu gerçekten lâıık olmadığım mektubunuzdaki hoşgörüden anlıyorum. Ben düşüncemde gaddar davranış tarzından dolayı acı çektim. Size bu lütûfkârlığınız için nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Hiçbir şeyi açıklamak istemiyorum ve kendimi nasıl haklı kılacağımı kavramıyorum. Size son arzumu ifade etmek isterdim. Eğer bir gün adımı okursanız ya da beni bizzat tekrar görürseniz, size sebep olduğum bu dehşeti düşünmeyiniz. Sizden ricam her halükârda benim kötü hale getirdiğimi seve seve telâfi etmek istediğime inanmanızı rica ederim.

Saygılarımla
Friedrich Nietzsche

Erwin Rohde'ye
Basel, Charlfreitag 11 Nisan 1876

Sevgili dostum, ben dün değil evvelki günden beri buradayım. Dört hafta Leman Gölü'nde Chillon sarayında kaldım ve son haftayı Cenevre'de benimle dost olan insanların arasında geçirdim. Ben çok daha sağlıklıyım ve ruhen daha özgür, daha umutla doluyum, kendimi zamanlarıma ve plânlarıma verebildim; güç, hemen hemen dayanılmaz, katlanılmaz olan dönemden sonra... Ben o zamanlar her şeyden mutsuzluk duyuyordum.

Cenevre'de ben gerçek bir dost kazandım, hepimiz için bir zenginleşme, sen onu Bayruth'da tanıyacaksın. O Cenevre Orkestrası'nın Genel Müdürü Hugo von Senger' dir. Bu tanışma benim yolculuğumun büyük kazancıdır. Ben size gerçek dostlarıma sadık kalabilmem için bizzat kendime sadık kalmalıyım; ama kuşku ve güvensizlik beni yiyip bitirmektedir. Keza beni yazılarımin (yapıtlarımın) gizlice yaşamını sürdürmesi beni yükümlü kılmaktadır: Daima yeniden burada ve orada beni dinleyen insanlardan bir çevre bulunmaktadır. Kişi daha yükselmemi ve daha özgür olmamı bekliyorlar. Bu arada daha özgür olmak için bizzat daha özgür olunmalıdır. Sen Longfellow' un "Excelsior" şiirini biliyor musun? Ve sen şimdi biraz önce yayınlanan "Bir İdealist Kadının Anıları" adlı üç ciltlik yapıtını okudun mu? Senden bunu yapmanı çok rica ederim. O bizi görkemli kadın dostumuzu Meysenburg' un hayatını. O içine ve cesaretlendirilmiş olmaktan çok keza utanarak ve utanmış olarak baktığımız her becerikli insan için bir aynıdır: Uzun zamandan beri hiçbir şey okumadım, beni içinden ters yüz eden ve sağlığa yakınlıştıran olarak b öyle bir kitaptan başka. Biz evet bu kış çok farklı şeyleri taşımak zorunda kaldık, ama bana iyi gelen bir şey sana da iyi gelecektir, mizaçlarımızın ve rahatsızlıklarımızın farklı olmasına rağmen. Overbeck onu nişanlısına okudu; her oturumdan sonra

(okuduktan) sonra yeniden esriklendiğini ve rikkate geldiğini belirtti. Bundan en yüksek caritas mevcuttur.

Sevgili dostum sağlığın ne âlemde? Sana bir şeyle ulaşamamak gibi bir üzüntülü düşünceye kapıldım. Senin için hiçbir şeyde yardımcı olamamak. Bunun sebebi yalnızca aramızdaki uzaklık değil-di. Eğer daha iyi bir hayatı yaşarsak, onda kendimizi birbirimize ebediyen yakın hissedeceğiz. Ben senin dostunum, bugün buna inan.

F. N.

Carl Gersdorff'a Basel, Paskalya pazarı 15 Nisan 1876

Sevgili dostum,

Yeşil Perşembeden önce akşamın Cenevre'den tekrar geri geldi ve orada altı gün geçirdim. Bazı deneyleriyle çok zengin günlerdi bunlar. Printanière'de biricik konuk olarak kaldığım senin yolculuğa çıkmadan sonraki zamandan bir hafta önce kendimi içimde toplamak ve arıtmak için kullandım ve birçok bariz ve kaprisli ve neta-meli olan ne varsa onlara egemen oldum tekrar, ama özellikle hedeflerimi yeni bir hırsla gözlerimin önünde tuttum ve (onunla seni de üzdüğüm) kendime karşı haksız oluşumun eğilimini yok ettim. Tekrar vicdan rahatlığına ulaştım, elimden geldiğince kurtuluşum için her şeyi yapıncaya kadar ve böylece diğer insanlara gerçek bir hizmette bulunmuş oldum. Bu yolun üstünde tekrar ilerliyorum ve mutsuzca geriye bakmaktan ve ileriye bakmaktan artık kendimi uzak tutuyorum. Bizim görkemli kadın dostumuz Meysenburg' un kitabına çok şey borçluyum ve onunla birlikte en yüksek ahlâki komşulukta geçirdiğim o pazarı, sabah erkenden geceye kadar dışarıdaki zamanı unutmayacağım.

Cenova ikametim tam zamanında geldi yalnız karar verenin doğrulanması ve güçlendirilmesi için isabetli oldu. Her şeyden önce hepimizin zenginleştirilmesi için Senger'de gerçek bir dost daha kazandım. Birkaç hafta önce bu sayede ne kadar çok şeyi elde ettiğimi bilmiyordum. Sen onu tanıyacaksın, şimdilik daha başka bir şey demeyeceğim. Eğer tekrar görüşürsek sana Voltaire'nin oturduğu yerden Ferney'i anlatacağım (ki ona ben ilk itiraflarımı yapmıştım) parlak, mucizeli bir şekilde dağ silsilesine yakın olan ve özgürlüğü soluyan Cenova'dan söz edeceğim. Diotatlı villasını tek tek insanları, Cenova'daki en iyi ayakkabıcıyı (ünlü bir komünist partisinin üyesi), içinde benim için Berlioz' un kanımca Benvenuthe – Celini

– Quertüre’sinin bestelendiği Concert populairenin. Sengers’in karısından, son derece karakterli bir İngiliz kadını olarak ve onu layık olmayan çocuklarından Leile ve Agener, Madam de Saussure’den banker Köckert’ ten (önceki virtuoöz) bir İngiliz pansiyonunda kalan iki sempatik Rus kadınından, Savoyische’ye yaptığımız gezintilerden, benim büyük bir piyanist olacağıma dair keşiften, çok sayıda aktöresel konuşmalardan, bay Jansen’den ve tefeciden vs. söz edeceğim. Ama esas meselede ben çok şeyi tanıdım. Her türden insanın biricik tanıdığı ve kabul ettiği ve onların karşısında referans yaptıkları birçok şeyi, yüksek niyetli eylemi öğrendim. Bütün bunlara intibak için bir adım atılmalıdır. Eğer insan kendine sadık kalırsa, ancak o zaman büyük bir başarıya kavuşur. Ben şimdi müfuzu elde ettiğimi anlıyorum ve sadece kendime değil büyümüş insanlara da zarar vereceğim. Eğer daha zayıf ve daha kuşkulu olursam onları mahvedecektim.

Sevgili dostum senin için yararlı olması amacıyla: benim sana zayıf saatlerimde izdivacından dolayı söylediklerimin bazılarını ısrarla rica ediyorum. Hiçbir zaman bir geleneksel evlilik yapma. (Senin tarafından zikredilen ve sana başkaları tarafından önerilen evliliklerde olduğu gibi. Biz bu noktada karakterin temizliğine önem vermeliyiz ve bunda tereddüde düşmemeliyiz. Böyle bir şey yapmaktansa, on bin kez daima yalnız kalma evladr. Bu meseledeki parolamdır bu açıkladıklarım.)

Tatilini benim için feda edişinden ötürü sana tekrar candan teşekkürlerimi sunarım. Senin gösterdiğin dostluk hizmetleri dolayısıyla, ki onların benim için değeri üzerinde hiçbir an seni üzen düşüncelere kapılmamalısn. Bir başka kez mektuplarım daha şen-şatır ve daha cesurca olacaktır. Bu kez genellikle hastaydım, özellikle moralman rahatsızdım. Dünyanın şirretliği üzerinde daha çok şey konuşmanın anlamı yok. Ama doğru ve haklı olanın kabul ettirilmesi ve gerçekleştirilmesi için ne kadar konuşsak azdır. Bu arada her türlü gücenkilik yok olur ve her kas daha gergin ve sert hale gelir.

Müteşekkir bir sevgi ile

Dostun F. Nietzsche

Kız kardeşim ve rektör Overbeck içten selâm ediyorlar.

Erwin Rohde'ye
Basel, 16 Mayıs 1876

Sevgili dostum, haberlerin beni ne denli sevindiriyor bilemezsin. Ama mektup yazmak için şimdi hiçbir heves duymadığımı da düşünüyorum. Bu durum beni bir parça tedirgin ediyor, romanın çıkmasını haber vermediğim için. İnşallah yeni bir şeytan engel olmaz. Bizzat benden sana Leman gölünden döndüğümde gönderdiğim birkaç satırı almış olacaksın (Jena adresiyle). Sağlığım katlanılır derecede, sadece gözlerim hizmetini göremiyor. Ama başım ve midem sağlıklıdır. Ama ben de kendimi yormuyorum. Yarı uyku da sürebileceğim bir çift yaşlı, uysal tayı üniversite öğrencilerime gösterdim. Onun için bütün gücümü topladığım çalışma zamanım Bayreuth'daki çalışmalarımıdır. Noel'de bu çalışmayı göreceğime inanmıyordum. Benim için birkaç yıl Basel'e gelmiş olan ve benim yeteneğimden ve ruhumdaki iyilikten dolayı çok takdir ettiğim bir genç müzisyen bana bütün çalışmalarında yardımcı olmaktadır. Ben de ona bir meselede seve seve yardım da bulunmak istiyorum. Kendi kendimden soruyorum, onu nasıl Bayreuth'a getirebilirim. Wagner sayesinde, kesinlikle bilmekteyim ki *bu mümkün değildir*. Acaba sen dört akşamlık bir süreye tasarruf edebilir misin? Acaba benim garantime dayanarak bu müzisyene buna ilişkin hakkı verebilir misin? Onun adı Peter Gast'tır. Ve bir çalgıcı müzisyen olarak Bayreuth festival konuklarının kaosu altında sanatına lâayık biri ve gerçek anlamda öğrenci olarak bulunabilecektir.

Lütfen bu sorun üzerine bir açıklamada bulun, sadık, sevgili dostum.

Sadık dostun F. N.

**Richard Wagner'e
Basel, 21 Mayıs 1876**

Sizin doğum gününüz olan böyle bir günde, çok saygın adam, sadece en kişisel olan bir açıklamanın hakkı var aslında. Çünkü her bir insan sizin sayenizde bir şey yaşatmıştır ki bu onu tek başına, onun en içinde ilgilendirir. Bu gibi yaşantıları toplamak mümkün değildir ve birçoklarının adında mutluluk dileği bireyin en alçakgönüllü olan sözünden daha az bir değer ifade edecektir.

Size Tribschen'de ilk ziyaretimi yaptığımdan beri tamı tamına yedi yıl geçti ve ben doğum gününüzde size o zamandan beri her bir yılın mayısın da manevi doğum günümü kutladığımı belirtmekten daha başka bir şeyi dile getirmeyeceğim. Çünkü o zamandan beri içimde yaşıyorsunuz. Daha önce içimde muhakkak ki artık malik olmadığım yeni bir damla kan gibi durmadan beni etkiliyorsunuz. Kökeninin sizin içinizde olduğu bu ortam beni sürüklüyor, utandırıyor, teşvik ediyor (cesaretlendiriyor) beni dürtüyor ve bende hiçbir dinginglik bırakmadı artık, öyle ki bu tedirginliğin beni düpedüz daha özgür ve daha iyi olmaya durmadan harekete geçiriyor. Sizi harekete geçiren kişiye en derin teşekkür duygusuyla müteşekkir kalmalıyım. Bu yazın olaylarından beklediğim en güzel umutlarım birçoklarının benzer tarzda sizin ve yapıtınız sayesinde o tedirginliği kapılmalarıdır ve bu sayede ruhumuzun ve özgeçmişinizin büyüklüğüne katılmalıdır. Bunun onun olup bitmesi için bugün sizin için benim biricik mutluluk dileğimdir. (Size temenni edebilecek olan mutluluk daha başka nerede var olabilir ki?) Bunu dostça benim ağzımdan kabul ediniz.

*Sizin gerçek dostunuz
Friedrich Nietzsche*

Erwin Rohde'ye
Basel, 23 Mayıs 1876

Şimdi birlikte yaptın bittiği için sevinelim, sevgili dostum. Benim daima endişelerim vardı. Çünkü onun Yunanca olacağını önceden hissetmiştim. Ve şimdiye kadar bazı bakımdan bir Yunanca olmuştu. Hissediyorum. Artık o elimizdedir. Üstelik bir güzel postçuğa da bürünmüş olarak duruyor, parıldıyor ve bana sevinç veriyor. Çok hoş bir tarzda beni düş kırıklığına uğrattı. Çünkü ben sanki cüz'i filolojik bilgeliğimin bu ıssız alanda büsbütün budalalık, çılgınlık olarak kendini açığa vurmasından az bir korku duyuyordum. Şimdi çok şeyleri fark ediyorum. Senin ulaştığın sonuçlardan (genel olanlardan ve zaman zaman elde edilen sonuçlarla) çok büyük bir yararı kendime sağlayacağımı seziyorum. Bu kitaptan yoksun kalmamak için Greklerin bağlamında yeterli düşündüğümü söyleyebilirim.

Keza Jacob Burckhardt için de aynı durum geçerlidir. Ki ona ben bunu anlatmıştım. (Ben şimdi onunla her gün en mahrem bir arkadaşlığın ilişkisi içindeyim.) Şimdiye kadar okuduklarımız arasında birkaç mesele var ki onlar içime tıpkı bir zeytinyağı gibi kaydı. Örneğin roman ile novel nasıl birbirinden ayrılır. Bundan sonra S. 56 F. Aristotelesçilerin karakterolojik etütleri, daha sonra S.18 (x morale de solidari ile) Çok öğretici bir bölüm 4 s. 22 ff. ; daha sonra S: 67 kadın okuyucular, S: 121 İskenderiyeli şairlerin gerçek popülaritesinin türü, sonra S: 142 'açıklama' ile birlikte ağıtsal öykü sanatı üzerine çok güzel bir açıklama. Senin homoseksüel durumlar üzerine bana çok az bir şey yazman gözüme çarptı. Bununla birlikte Eros'un idealize edilişi aşk tutkusunun daha temiz olarak Greklerde hissedilişi ilkin o zemin üzerinde büyümüş ve bana öyle görüldüğü üzerine oradan yola çıkarak cinsel sevgiye aktarılmış olması, oysa cinsel hayatın daha önce daha yüksek gelişiminin hemen hemen en-

gel teşkil ettiği belirtilebilir. Daha eski dönemlerin Greklerinin erkekleri eğitimi bu tutku (cinsel tutku) üzerine dayandırmış olmaları ve bu cinsel terbiyeye uzun bir süre malik oldukları, cinsel sevgi hakkında genellikle olumsuz düşündükleri yeterli kaçıklıktır. Ama bu bana doğru görünüyor. S. 70 ve S. 71’de senin bu şeyleri anımsamak zorunda kalacağına inanıyorum. Yunanca olarak Eros ki o Yunanca en iyi dönemde eşcinsel olandır! Senin bir ölçüde aşırılığa düşünmüş olarak zikrettiğim ki ona göre Afrodistik olan (behimî) Erosda önemli değildir. Tersine vesilemsi ve arızî olarak görülmekteydi. Ana mesele bence Grekliğe aykırı gelmemektedir. Ama bana öyle geliyor ki maksatlı olarak bütün alandan kaçındın, Jacob Burckhardt’da ders taktirinde asla bunun sözünü etmemektedir. Belki de bunun dışında kitabının ileri sayfalarında bunun üzerine de işaretler bulacağım. Ben daha oraya gelmedim. Gözlerim çok kötü. Sen anlatım üzerine çok büyük bir titizlik gösterdin ama, ben seni asıl Rohde’yi yine de daha çok esaslı dinlemeliyim. Üslûbun bu takdirde o derece işlenmemiş olması kaybını göze alarak. Nasıl ben Overbeck’in üslûbundan kişisel olarak memnuniyet duyuyorsam, bütün “Obwohl” arına rağmen. Senin sık sık kullandığın uzunca sıfatlarına ve sıfat fiillerin bir araya getirilmesinde, ‘fışkıracak doğurgan bir yetenek’ yapay olarak sağlanmış olan ‘zahmetle titiz bir yöntem’ hafif meşrep çalışma bulunmaktadır. (S. 127)

Bununla birlikte bu gibi şeylerin üzerine ağzımı açmayacağım. Ama ağzımı kapatmakla bağlantılı olan büyük bir şaşkınlığı üzerinden atmalıyım: sen ne acayip bir insansın! Bu son yıllarda, onların senin için daha hastalıklı olduğu üzere, böyle bir kitabı işleyebilmek imkânını nasıl bulduğuna şaşıyorum. Bu hususu havsalam almıyor. (Anti parantez, her zaman için benim yeteneğimi de aşıyor: Ben böyle bir şeyi yapmak istesem de bunu yapmam mümkün değil.) Filolojinin şeytanı senin bünyende o denli gizlenmiş ki ben bu arada onun öfkesinin kudurmasından (zekâ ve dizginsiz bilginlik bakımından) son derece korkuyla ürpermekteyim. Böyle bir şeyi bekleyebileceğim hiçbir insan yok. Ve bu as filolog bununla birlikte sapına kadar insan ve benim en özlü dostum oluşu, bu vallahi bir Yunanca’dır, ama bu bir yana Tanrı’nın iyi bir armağanıdır.

Hoşça kal, sadık dostum

Müzikolog P. Gast ile bir başka tarzda bir sonuca vardırılım, Overbeck bana bunun için yazacak.

26 mayısta Mathilde Trampedach ile olan yaşantısı Gersdorff'a yazdığı şu sözlerde kendini duyurmaktadır:

“Evlenmeyeceğim. En sonunda ben olayların bütün ‘uygarlaştırılmış’ düzene örülmeyi ve sokulmayı nefretle karşılaşıyorum, herhangi bir kadının beni izlemek için yeterli bir rindlikte olduğunu sanmıyorum. Giderek aklıma Yunanlı filozofların erişilmesi gereken yaşama tarzının örnekleri gözlerimin önüne gelmektedir.”

Yazgı dolu bir yıl olan 1876 Bayreuth ilişkisindeki iç dönüm noktası tıpkı Nietzsche ve Erwin Rohde arasında da cereyan etti. Dışsal ayrılık her iki halde de ancak yıllar sonra olup bitti: Rohde'den kopuşu 1887 yılında (S. 417 ff. Aşağıya bakınız) Bayreuth'dan kopuşu ise “Wagner Fenomeni” ile 1888 yılında cereyan etti. Rohde “Trajedinin doğuşu lehinde” hareket ettiğinde o dostluğun ve gençliğin âlicenap dürtülerine tabi olmuştu. Daha sonra onu artık yapmadı. Her iki adam arasında özlerine göre ortaya çıkan uçurum mevcudiyetini sürdürdü ve mektuplarda bütün belirginliğiyle onların bundan hiçbir şeyi önceden hissetmedikleri bir zamanda ortaya çıktı. Bizzat Rohde'nin 1869'da yazdığı mektubu bunun emarelerini taşır. Böylece burada başka herhangi bir yerde olduğum gibi sağlıklıyım, başlangıçta içte öfkeyle baş kaldırarak, giderek feragat ediyorum ve diğerleri gibi kumda yuvarlanıp duruyorum. “Rohde mücadeleye girişmedi. Kendisini sıkıştıran realite karşısında ‘temaşanın’ saf, üzüntüsüz, ihtiyaçsız dünyasına kaçtı. (Nietzsche'ye yazdığı 15 Şubat 1870 tarihli mektup) düzenlendirilmiş bilimsel etkinlik, ‘bizzat kendinin kendisine uyguladığı mecburiyet’ tedirgin arzuların tamamıyla şifalandırıcı bir ayarlanışım sağladı (29 Aralık 1870). Bizzat Nietzsche'yi daha sonra dehşete düşüren açıklamalarının tarzı gençlik döneminin mektuplarında bulunmaktadır. Özveri, eğer bir insan yürekçiğini dikkatle uyutursa, o denli güç öğrenilen bir şey değildir. Özveri... Özveri kurşun kanatlı tanrıça ve mahmur ay ya da bira kupasıyla donatılmış olarak insanlar tarafından “memnuniyet” diye adlandırılmış olan, o bize lütufkâr olsun inşallah, Amin! (22 Nisan 1871) Her şeyi açıklayan bir formül gibi 1878 tarihinden bir mektubundaki şu tümce: “Bizim gibi kuramsal bir et-

kinliğe bağlı olan bir iradenin tembelliğiyle ve meslekle...”

Her an değişen bir halet- i ruhiye adamı olan Rohde'nin yiğitlik unsuru yoktur hiç. Bayreuth onun için o dönemin en iyilerinin çoğu için olduğu gibi günlük gailenin bir yeridir. Orada kendimi ve hastalıklarımı ve aynı zamanda filolojiyi ve bütün Wagner'ciliği ve bu feci akademik istimli havayı, büsbütün üzerimden attığım ve zevk dolu bir denize tamamıyla, dalabildiğim bir yerdir. (Nietzsche'ye yazdığı 2 Temmuz 1876 tarihli mektubu.) Nietzsche ona dostunun tamamıyla bünyevî olan mutluluğu talep eden dünyevî yarımını taşımakta ne denli güç geldiğini kavramayan daha mutlu, şanslı olan biri gibi görünmektedir.

Rohde'ye Nietzsche'nin 'dünyayla' ilişkisi olmayan biri olarak görülmesi daima bir parça tekinsiz geliyordu. O kişisel mutluluk ihtiyacının şömine ateşini, ki onun çevresinde diğer insanlar bütün çömlleklerini ve tavalarını o derece gayretle ve başarıyla koymaya alışkındırlar. En azından bu ateşi tamamıyla sürdürmek istemiyordu. (13 Ekim 1874) Bu ocak ateşi sonunda alev almak istiyor. Grek romanı üzerine kitabının bitirilmesinden sonra, 1876 yılının temmuzunun başında Nietzsche'ye beklenmedik bir zamanda nişanlılığını haber verdi. Aşağıda verilen mektup bu bildiriye Nietzsche'nin verdiği yanıttır. Bundan anlaşıldığına göre ayrılığı önceden görmek gibi. Dostunun güvendiği ruh artık Rohde olmayacaktı. Sonraki bir mektupta iyi niyetli satırları okuduğunda acı bir şey hissetmiş olmalıdır.

“Sevgili dostum daima bir şeyi düşün benim gelecekteki evimde kalbim ve ocağım her zaman için senin emrinde olacaktır. Bir armağan gibi değil, tersine senin kendi ve hukuka uygun malın gibi. (20 Mayıs 1877 Nietzsche'ye yönelik mektubu.) Nietzsche dostunun bütün burjuva dünyasıyla barışı yapmak için hiçbir şeyden geri kalmayacağını biliyordu.

Erwin Rohde'ye
Basel, 18 Temmuz 1876

Sevgili sadık dostum, inşallah en iyiye, gerçekten iyi olana ulaşır bana bildirdiğin şey. Bunu sana bütün kalbimde dilerim. Buna göre sen 1876 ruhun hidayeti yılında yuvanı inşa etmek istiyorsun. Tıpkı bizim Overbeck gibi. Ve ben belirteyim ki sizin daha mutlu olmanız benim için kayıp olmayacaktır. Ben seni daha dingin olarak düşünebileceğim, sana bu adımda refakat edemesem de. Çünkü sen tamamıyla güvenebileceğin bir ruha ihtiyaç duymaktaydın ve bunu ve kendi kendine daha yüksek bir kademe buldun. Benim için durum daha başka, Tanrı bunu biliyor ya da bilmiyor. Bana bütün bunları o denli gerekli olmadığı görülüyor. -Ender günler müstesna- Belki de benim içimde kötü bir gedik var. Benim şiddetli isteğim ve ihtiyacım başkadır: Bunu söyleyemem ve açıklayamam.

Dün gece bundan bir dize yapmak aklıma geldi: Ben şair değilim ama beni yine de anlayacaksın.

Bir yolcu gecenin içinden yürüyor

O onu birlikte alıyor

Gece güzeldir

O yürümesini sürdürüyor

Ve durmuyor

Yolunun nereye gideceğini bilmiyor

Ama tam o sırada bir kuş gecenin içinden şarkısını söylüyor:

-Ah kuş sen ne yaptın?

Niçin ruhumu ve ayaklarımı engelliyorsun

Ve tatlı yürek bıkınlığını döküyorsun

Üzerime, öyle ki ben şimdi durmak zorundayım

Ve kulak vermeye mecburum

Ve kulak vermeye mecbursun

Sesini ve selâmını yorumlamak için mi?

İyi kuş susuyor ve şöyle diyor:

*"Hayır yolcu, hayır!
Seni selâmlamıyorum şarkılarımla
Ben şakıyorum, çünkü gece çok güzel
Ama sen yoluna devam etmelisin
Ve asla şarkımı anlamamalısın!
Sadece buradan git
Ve adımların uzaktan yankılansın sadece
Gece şarkıma tekrar başlayacağım
Elimden geldiğince
Hoşça kal, sen biçare yolculuğun adamı!"*

F. N.

Kız kardeşimin en candan mutluluk dilekleriyle.

Uzun bir kesintiden sonra çoktan başladığı Nietzsche'nin Richard Wagner hakkındaki düşünceleri haziranda bitirildi. 1874 Ağustosundan beri o Wagner'i tekrar görmemişti. Onun için kişisel bir sesi tekrar eline geçirmesi kolay değildi. 1874 yılının notlarının gösterdiği üzerine o ruhen Bayreuth'dan zaten çok uzaklaşmıştı ve yapıtının orada nasıl etki edeceğini bir hükme bağlayamıyordu. Dördüncü " Zamana Aykırı Mülahazaları" aşağıdaki (gönderilmemiş olan) refakat ettiği mektupların taslakları bunu açıklığa kavuşturmaktadır.

"Öyle görünüyor ki ben kendimi bizzat tekrar kumara yatırdım."

Sizden bütün kalbimle ricam şudur: Ne olup bittiyse bırakın olup bitmiş olsun. Ve kendini tehlikelerden korumayan birine merhametinizi ve suskunluğunuzu bahşediniz. Bu yapıtı sanki o sizi söz konusu etmiyormuş gibi okuyunuz. Ve bu benim yapıtım değilmiş gibi. Aslında yapıtım üzerine yaşayanlar arasında iyi bir şey söyleyecek çıkmayacaktır. O biraz yer altı dünyası içindir.

Eğer ben bütününde üzüntülü geçmiş olan yılı geri düşünürsem, bana öyle geliyor ki gerçekte onun bütün iyi saatlerini bu yapıtın düşünüşüne ve işlenmesine ayırdım. Bugün bu zaman fasılasından bir meyve kazanmış oluşum benim için bir gurur vesilesidir. Belki de o iyi niyetine rağmen on dört yaşından beri bu kez olanların onların üzerinde konuşmaya cesaret ettiğim bu şeyleri içimde taşımamış olsaydım, bu benim için mümkün olmayacaktı.

Olası olarak gönderilmiş olan mektuplar aşağıdaki mealde idi.

Richard Wagner'e
(taslak) Temmuz 1876

Burada çok sevgili ustam, Bayreuth festival vaazının bir türü. Ben ağzımı kapayamadım. Ve birçok şeyi açıklamaya mecbur kaldım. Şimdi sevinenlerin sevinçlerini muhakkak ki çoğaltacağım. Bugün bu benim gururum ve güvenimdir. Sizi bizzat bu itirafları nasıl karşılayacağınızı bu kez asla kestiremiyorum. Benim yazarlığım benim için nahoş sonucu beraberinde getiriyor. Eğer bir yapıt yayımlarsam her keresinde kişisel ilişkilerimde herhangi bir şey kuşku hale geliyor. Ancak neden sonra humoru kullanarak bu ilişki yerli yerine yerleştiriliyor. Bunu bugün bu derece de büsbütün özel olarak hissettiğimi daha belirgin olarak dile getirmeyeceğim. Benim bugün neye cesaret ettiğimi teemmül edersem, bu takdirde ardından başım dönüyor ve kendimi tutuk olarak hissediyorum ve Leman Gölü'nün üzerindeki binici gibi bir ruh haline kapılıyorum. Ama siz bana ilk mektuplarınızda Alman özgürlüğüne inanmanın sözünü etmiştiniz. Bugün bu inanca başvuruyorum. Ben ancak bu cesareten etkilenerек yaptığım şeyi yapmak cesaretini elde ettim.

Bütün kalbimle
Dostunuz Fr. N.

An Cosima Wagner'e (taslak) Temmuz 1876

Siz muhakkak ki bütün Bayreuth'lu dostların hangi zihniyetle sizi düşündüğünü biliyorsunuz. İçimizden kim size bu yaz herhangi bir tarzda en büyük şükranını göstermek istemez? Bu yüzden bugün cesaret ettiğim için, benim en yeni yapıtlarımdan iki festival nüshasını size ve ustaya (Wagner) göndermeye cesaret ediyorum. Onların okunması için siz, sonsuz derece de endişelendiren ve meşgul edilenler olacaksınız ama bu yazdan sonra onları okumaya hevesiniz ve zamanınız olacak diye düşünüyorum. Siz onlardan anlayacaksınız ki ben kendimi yalnız ve uzaktan bu yazın muazzam olanına ve büyük olanına hazırlanmaya katlanamadım. Öyle ki size sevincimi iletmeye mecbur kaldım. Sevincinizin ezgisini şurada ya da burada sezer gibi olacağımı umut etmekteyim ve bunu ifade edeceğinizi! Kendime bundan daha güzel bir şey dileyemem.

Wagner'in yanıtı şu mealdeydi:

“Dostum, kitabınız muazzamdır! Siz bu deneyi benden nereden aldınız? Hemen geliniz ve provalarla izlenimlere alışınız.” Dostunuz Cosima, Wagner şu telgrafı çekti: “Sadık dostum size güçlü sanat izlenimleri yanında biricik ferahlığı ve yükseltişi borçluyum. Bu size teşekkür olarak inşallah yeterli olur.” Cosima.

1876 yazının ilk Bayreuth festival oyunlarında Bismarck'ın Almanya'sı ilk kez kültür alanında ortaya çıktı. Yeni devletin imparatoru orada hazır bulundu. Mucizeli bir ulusal geleceğin başlangıcı olan bir olaya katılacağına inanılıyordu. Gerçekten söz konusu olan içinde çöküşün tohumunu taşıyan bir şimdiki zamanın yansıması idi. Realite bir devlettir. Onun için yavaş yavaş 'ekonomi' tarafından oyuluyordu. Her erkek iradesini önderlik ve egemenlik için boğan bir toplum durumu idi. Burjuva endişesizliği parola sözü idi ve kendini bilimsel olarak adlandıran bir kültür bu rahatlığa yol açıyordu.

En iyilerinin üzerinde boğuk bir keyiflilik duruyordu. Bayreuth sanat yapıtına Rohde'nin ilişkisi kesinkes tipikti: Kısılmış ışıhta 'günlük dağdağadan' kurtuluş aranıyordu: Var oluşun unutulmuşu... Felç edilen irade sanatkârca bir sarhoşluğun içine kaçarak kurtuluş arıyordu. Ve yüce bir dünya kaçışına sığınan bir felsefeden medet umuyordu. 'iktidara' karşı dünyayı hidayete kavuşturan bu sevgi. Bu söylediğimiz Nibelungen Ringi'nin felsefesiydi. Nietzsche'nin bu durumunun yalanını ve sanatın sahteliğini hissetmesi ve bu his-sine var oluşsal bir ifade kazandırması onu dönemin örnek ve hatta politik siması haline getirmiştir.

Bayreuth girişiminin ortasında Wagner bulunuyordu. O artık genç değildi. Ama hâlâ güçlü olarak etki edendi. Avrupa'nın en akıllı ve iradesi güçlü kadını tarafından danıştırlarak, onun ruhu yiğitçe olmaktan uzaktı. Bu adamın dünyası dostluğunun bölgeleri ona kapalıydı. Onu başkasına yukardan bakan hayat mücadelesine sürükleyen saik ve şehvanilik o mizacın ölçsüz mutluluk iştiağı idi. Onun duygusal enerjisi alıp sürükleyiciydi, mutlak boyunduruk altına alıcıydı. Hiç kimse Wagner'in Bayreuth'da kutladığından daha büyük bir zaferi kazanmamıştı. Kudretin hayali ve örneği, onu bu adam sergiliyordu. Nietzsche'yi büyülemişti. Ama sonunda bir gün geldi kişi kayıtsız şartsız doğrudan yana olan Wagner'in orkestra ezgisinin aldatici iç yüzünü, yiğitçe olmayan yanını, insanın sinirlerini yok eden yanının iç yüzünü gördü ki onu Overbeck'in seyyal altınla karşılaştırdığı gün geldi. Eylem iradesini sinirleri tahrik ederek felç eden bir sanata sırt çevireceği gün geldi. Nietzsche'nin Bayreuth festival vaazında vaat ettiğinin tam tersi olan bir sanattan yüz çevirmişti. Çünkü o mücadele gününde cesaretle ortaya çıkan gençlik için sabah dinî merasimi değildi. Tersine yükseltmeye ihtiyaç duyan bir burjuvazinin akşam eğlencesiydi. 1876'nın olaylarının dış seyri kız kardeşine yazdığı aşağıdaki mektuplarından belli olmaktadır. Nietzsche Bayreuth'dan Klingenbrunn'a kaçtı. (Bohemya ormanında) o arada daha sonra 'insansal olan, çok insansal olan' yapıtına giren ilk notlarını burada kaleme aldı. (saban demiri) 10 gün sonra seansların ilk çevriminin başlamasından sonra geri döndü. O muhakkak ki Bayreuth ile hesabını kapatmıştı, ama daha uzun bir süre Wagner ile ilişkisini koparmadı.

Kız kardeşime
Bayreuth, 1 Ağustos 1876

Sevgili iyi kız kardeşim,

Hemen hemen bundan pişmanlık duydum, çünkü şimdiye kadar bu durum acınası idi. Pazar öğlesinden pazartesiye kadar gece ağrıları sürdü. Bugün bir gevşeme içindeyim. Ben kalemi kullanacak durumda değilim. Pazartesi günü provalarda bulundum. O benim hiç hoşuma gitmedi ve dışarıya gitmek zorunda kaldım. Giessels ile işleri yoluna koydum. Taşındım, ama günü güzel serin bir bahçesi olan Matmazel Meysenburg' un nezdinde geçirdim. Öğleleri de orada yemek yiyorum. Sen gelinceye kadar ve ev idaremizi düzenleyinceye kadar bu böyle olacak. Katharina'nın kızı hazırdır. Burada anlamsız boğuk bir sıcaklık egemen. Biraz önce bir kasırga vardı iyi kardeşim, yolculukta şimdiye kadar bu denli ihtimam görmüş değildim. Besinler örnek olacak kadar güzel. Geceleyin Heidelberg'de idim. Durum bu merkezde...

Olga ava matmazel Meysenburg' un candan selâmları var sana. Hepsi de seni burada çok beklemekteler.

Acele et! Acele et iyi Lama

Not: Lama kız kardeşinin lâkabı

Çevirenin notu.

Kız kardeşime Bayreuth, 5 Ağustos

Sevgili kardeşim,

Benimle işler yürümüyor, ben bunu görüyorum. En kötü türünden olmamasına rağmen sürekli baş ağrıları ve bitkinlik. Sün Wal-küre'yi (Wagner'in eseri) sadece karanlık bir odada birlikte dinleyebildim. Bütün görmek imkânsız! Ben buradan ayrılmayı özledim. Burada kalmam saçmadır. Bu uzun sanat akşamlarının her birinden dehşete düşüyorum ve yine de ayrılamıyorum. *Bu güçlüğün içinde sana şunu öneriyorum: ikinci seansın çevrimi için iyi dostlarla konuş. Giessels'in dairesinde birlikte oturabilirsiniz. Bu daire bizim malik olduklarımız gibidir. Bayreuth'da en ucuz dairedir. Diğer fiyatların ne olduğuna bir bakmalısın.*

Sen bu kez de benim için dinle gör. Ben buna tamamıyla doydum. İlk temsilde de ben orada olmak istemiyorum. Tersine herhangi bir yerde, burada olmasın da nerede olursam olayım. Burada sadece üzüntüden başka bir şey yok benim için.

Belki de sen X'e bir çift açıklamayı yazılı olarak yaparsın. Ve ona ilk temsil için bana ayrılan yeri önerirsin. Ya da istersen bir başkasına, kime istersen ona. Benim yüzümden katladığın zahmet için beni bağışla. Ben çamlık dağlara ya da bir başka yere gideceğim.

Fritz

Matmazel v. Meysenburg'a ulaştığımı telgrafla bildir. Tabiatıyla sen genel prova için giriş müsaadesi aldın, bu kararlaştırılmıştır.

Klingenbrunn, 6 Ağustos 1876 Ludwigstein Gasthaus' u (Konuk Evi)

Çok sevgili kız kardeşim, inşallah sen Bayreuth'dasın. Ve senin için ilgilenen, ben oradan kaybolduktan sonra, sana yardımcı olan iyi insanları orada bulmuştundur.

Ben orada duruma katlanacağımı çok iyi biliyorum. Aslında bizim bunu daha önce bilmemiz gerekirdi. Bir düşün şimdiye kadar ne kadar tedbirli yaşamaya mecbur kaldım, son yıllar. Oradaki kısa ikametimden dolayı kendimi o denli yorgun hissediyorum ve bitkin durumdayım ki tekrar hiçbir zaman kendime gelemeyeceğim. Burada kötü bir gün geçirdim. Yatakta yattım. Ama kafamda sürekli ağrılar var. Basel'deki belirli dönemlerimde olduğu üzere. Burası çok iyidir. Jura'da olduğu üzerinde derin ormanlık ve yükseklerin havası. Burada kalmalıyım, belki de 10 gün. Ama Bayreuth üzerinden geri dönmemeliyim. Çünkü bunu yaparsam param yetmez.

Senin dairen ile nasıl yapacağımı düşünerek endişeleniyorum. Ama belki de iyi arkadaşlarıyla plânın başarıya ulaşmıştır. Onlar dairenin kirasını senin için ödeyebilirler. Ve onlar bu takdirde himaye kartlarını bilâ bedel almalılar. Bütün bunları yap, onlar sana iyi görünüyorsa. Krug 100 Taler karşılığında bir ilmühaber satın aldı. Bunu bana Manheim'den Heckel anlattı.

Buna göre biz bu yıl belki de tekrar görüşemeyiz. Bununla birlikte belli olmaz, olaylar ne getirir. Ben bu yazın sınırsız düş kırıklığına katlanabilmek için bütün gücümü toplamalıyım. Dostlarımı da görmeyeceğim. Şimdi her şey benim için zehir ve zarar.

Senden Basel ve Arlesheim'i öyle kolayca zihninden çıkarmamanı ciddi olarak rica ediyorum. Bu bana biricik mümkün olan diye görünüyor. Seni matmazel von Meysenburg ve onun ailesi nez-

deinde oturur görmekte seviniyorum. Onlar iyi insanlardır; onlara benim adıma en içten teşekkür et. Senin biraderin olarak sevgiyle düşünüyorum.

Bayreuth'un festival konukları arasında Nietzsche'nin yanında sık sık görüldüğü güzel genç bir kadın vardı. O Frau Lousie Ott idi ki, onu Nietzsche çöküşünün ortasında en nazik düşüncelerle kuşatmıştı. Nietzsche'nin kadınlarla olan ilişkisi üzerine bazı isabetli tespitleri burada yapmalıyız:

"Bir derin bedensel erotik tutkuyu o yaşamış görünmüyor. Sadece aşkının türü değil derecesi göze çarpmaktadır. O bazı hallerde uysal bir aşıklığa yükselmiş olan kesinkes dışı kadımlara yönelik bir eğilim duyuyordu." (K. Hildebrandt)

"O kadınlara hiç kuşkusuz son derece etki ediyordu, şaşırtıcı bir ölçüde. Kadınlar onun dudaklarına gözlerini dikiyorlardı, eğer o konuşursa. Onun tarafından estetik bir hayranlığa sürükleniyorlardı, ama bir kadının herhangi bir kez ona tam anlamıyla âşık olması yolunda dair emareler mevcut değildir. Her hâlükârda onların arasında ince ruhlular sürekli olarak ruh atmosferinde yaşayan bir insanın karşısında olduklarını içgüdüsel olarak hissediyorlardı. Nietzsche'nin bedensel görünümünden bir şehvanî seyyale yayılmıyordu." (C. A. Bernoulli)

"Ekseriya tehlikeli olan büyüden özgür olması kadın cinsine karşı ona belirli bir de doğallık kazandırıyor ve kadınlar üzerine serin kanlı ve doğru bir hükmün zamanında vermeyi elverişli kılıyordu." (P. J. Möbius)

Frau Lousie Ott'a
Basel, 30 Ağustos 1876

Sevgili Bayan Ott!

Siz Bayreuth'u terk ettiğinizde çevremde karanlık çöktü. Bana öyle geldi ki sanki biri benden ışığı çekip almıştı. Ben neden sonra kendimi bulabildim, bunu başardım ve siz şimdi endişelenmeksizin bu mektubu elinize alabilirsiniz.

Bizi bir araya getiren ruh temizliğine sınısı sarılmaktayız. Biz bütün iyi olanla birbirimize karşılıklı sadık kalmaktayız.

Ben sizi öyle kardeşçe bir samimiyetle düşünüyorum ki kocanızı o sizin kocanız olduğu için sevebiliyorum. Küçük Marcel'inizin günün her saatinden on kez aklıma geldiğine inanmalısınız.

Sizi benim ilk üç "Zamana Aykırı Düşüncelerimi" benden ister misiniz? Benim neye inandığımı ve ne için yaşadığımı bilmelisiniz.

İyi kalınız ve ödevim neyse onda bana yardım ediniz.

Katıksız bir niyetle.

Frau Lousie Ott'a
Basel, 22 Eylöl 1876

Sevgili iyi dostum,

Bir süre size yazamadım, çünkü bir göz tedavisine tâbi tutuldum. Ben şimdi uzunca bir süre mektup yazmaya izinli değilim. Buna rağmen sizin iki mektubunuzu tekrar tekrar okudum. Ben öyle sanıyorum ki sizi çok okudum, ama bu yeni dostluk bir yeni şarap gibidir: Çok hoş, ama belki de bir parça tehlikeli.

Ama ne türlü bir rinde düştüğünüzü düşününce sizin için de bu tehlike var; her gün kendisini yatıştıran herhangi bir inancını yitirmekten başka bir isteği olmayan ve ruhunun bu gündelik kurtuluştaki mutluluğunu arayan ve bulan bir kişiliğim. Belki de hatta daha büyük bir özgür ruh olmak istiyorum, muktedir olabileceğimden daha çoğunu. Şimdi biz ne yapmalıyız? Mozart'ın müziği olmaksızın 'inancın sarayından kız kaçırma'mı yoksa?

Siz Matmazel von Meysenburg'un "Bir İdealist Kadının Anıları" unvanı ile yayımladığı özgeçmişimin öyküsünü okudunuz mu?

Zavallı küçük Marcel'in dişçisi nasıl oldu şimdi? Biz fizikî ve ahlâkî olarak esaslı ısırmaı öğrenmeden önce acı çekmeliyiz. Kendimizi beslemek için ısırma. Anlaşıyor mu: Isırma için değil, beslenmemiz için ısırma.

Belirli güzel sarışın kadıncığın güzel bir fotoğrafı var mı?

Pazar günü sekiz gün için İtalya'ya yolculuğa çıkacağım. Uzun bir süre orada kalmak üzere. Siz oradan benden mektup alacaksınız. Basel'deki adresime (Schützengraben 45) göndereceğiniz mektup her halükârda elime geçer. Bütün kalbimle biraderce duygularıyla.

Friedrich Nietzsche

Richard Wagner'e Basel, 27 Eylül 1876

Çok saygıdeğer dost, bana verdiğiniz küçük siparişle sevinç verdiniz: Bu bana Tribtschen'deki dönemleri anımsattı. Benim şimdi geçmiş, yakın ve uzak bir zamanı, olup bitenleri düşünmem için zamanım var. Çünkü çoğu kez karanlık odamda oturuyorum, yurda döndükten sonra gerekli görülen bir Atropinkur tedavisine gözle-rimden dolayı tâbi tutulduğumdan. Bu yazdan sonra gelen güz tam bana göre ve daha doğrusu sadece benim için değil. Önceki güze göre daha çok güz. Büyük olayın ardında duran en kara melankoli-nin bir şeridi yaratmayı ya da İtalya'ya gidilerek her ikisini de sığı-nılarak kurtulur insan. Sizi İtalya'da olarak düşünürsem ya da, sizi Rheingold Musikinin orada ilhamının geldiğini düşünüyorum. Sizin orasının, başlangıçların ülkesi olarak kalmasını dilerim. Böylece Al-manlardan bir süre için kurtulursunuz. Ve onlar için esaslı bir şey yapabilmek şurada ve burada gerekli gözüküyor. Belki de biliyorsu-nuz önümüzdeki ay İtalya'ya gideceğim. Ama başlangıçların bir ül-kesine gider gibi değil sanırım. Tersine hastalıklarımın sonunun ül-kesine. Bu hastalıklar tekrar tepe noktasına ulaştı. Gerçekten en kri-tik zaman: Makamlarım ne yaptıklarını biliyorlar. Eğer buna bütün bir yıl izin verirlerse bu kurbanın o derece küçük bir cemaat için nis-peten büyük olmasına rağmen. Onlar bana bu çareyi denebilir ki be-ni şu ya da bu tarzda yitireceklerdi. Son yıllarda mizacımın sabrı sa-yesinde sancı üstüne sancıyı yuttum. Sanki sırf bunun için ve daha başka bir şey için doğmamışım. Bunu aşağı yukarı öğreten felsefe-ye pratikman bedenimi bol bol ödedim. Bu sinir hastalığı o derece esaslı ve bilimsel olarak işe koyuluyor ki hangi sınıra kadar sancıla-ra katlanabileceğimi kelimesi kelimesine sondajlıyor ve bu tahkik için her keresinde otuz saatlik bir zamanı kullanıyor. Her dört ve her sekiz günde bir bu dersimin bir tekrarını hesaba katmak zorunda ka-

lıyorum: Görüyorsunuz ki bu bir bilginin hastalığıdır. Ama şimdi buna doydum ve sağlıklı yaşamak istiyorum ya da artık yaşamamak. Tam bir dinginlik, yumuşak hava, gezintiler, İtalya'dan bunları beklemekteyim. Orada görmek ya da bir şey ısıtmek mecburiyetinde kalmak karşısında tüylerim diken diken oluyor. Asık suratlı olduğumu sanmayınız, ruh durumumu melankolik kılan hastalıklar değil, sadece insanlar ve çevremde yardıma hazır ve bana değer veren dostlarım var; ilkin geri döndükten sonra moralist Dr. Rêe, şimdi müzisyen Köselits, bu mektubu yazan kişi; Frau Baumgartner'i de iyi dostlar arasında zikretmeliyim, belki de son yapıtımın bu kadının kaleminden Fransızca'ya çevirisini önümüzdeki ay basılacağını duymak (Richard Wagner in Bayreuth) sizi memnun edecek. Eğer ruhum elverişli olursa size bir yolculuk mutluluğunu şiirleştireceğim. Ama bu leylek (ilham) yuvasını yeniden üzerimde yapmadı. Ki bu durum dolayısıyla bağışlanabilir. Size iyi refakatçiler olarak izleyecek en samimi dileklerle şimdilik yetininiz. Size ve saygıdeğer eşinize, zevcenize. 'Benim en soylu kadın dostuma' Yahudi Bernays'a en izin verilmeyen Germencilikten birini aşmak için Sadık ve daima dostunuz.

Friedrich Nietzsche

1 ekimde Nietzsche bir yıl izin alır. O Sorrent'e gider ve kışı Malwida von Meysenburg'un annece nezareti, koruması altında geçirir, dr. Paul Rêe'in ve genç bir üniversite öğrencisinin (Albert Brenner)'in ki o bundan kısa bir süre sonra veremden ölür. Yolculukta onu Frein, Isabelle vun Pahlen (Ungern- Sternberg)'in daha sonraki baronesi tanınır. Cenova'da bir yumuşak ekim ayında ruhun hidayeti gününde 1876'da ki o bana uzun zamandır özlemini duyduğum bir ikametın arzusunu İtalya'da yerine getirecekti, bir anemsi kadın dostun koruması altında neşeli bir ruh ile bize rahat bir gece dinginliği bahşedecek olan birinci sınıf vagonuna bindim. Çünkü orası boştu, sadece bir erkek silueti hareketsiz bir köşede koltuğuna dayanmıştı. Amaca hizmet eden kuştüyü yastık sayesinde bana refakat eden kadın dostum huzur dolu bir uykuya dalmıştı, bu arada uyumayı sağlamak için hazırlıklarda bulunamadım. Benim şişirmek için boşuna çabaladığım babamın beni düşünerek verdiği

bir hava yastığımı bir türlü şişiremiyorum. Bu yitirilmiş sevgi dolu zahmete kapılmış olarak bir parmak gördüm ki o onun sahibinin araştırma itiliminin hakkını vererek bir türlü şişmek bilmeyen ka-
çuk yastığa yaklaşıyordu.

Obje ile mücadelemden yorgun düşmüş olarak işe başlamamdan gülen şu sözlerle vazgeçtim: Lütfen bakınız ve bana yardım ediniz. Eğer benden daha çok nefesiniz varsa bana yardımcı olunuz. Büyük bilinmeyen kişi bunun üzerine gevşek kılıfı yakaladı ve başarı ile ona ruhunun içine üfledi. Bırakalım o yerinde kalsın, her ikimiz de uykudan vazgeçelim ve geceyi en canlı konuşmayla geçirelim. Bu düşüncenin gerçekten (cümbüş taşkınlığı) o hayatımın kendine özgü bir yaşantısı olarak sık sık gözlerimin önüne gelir yeniden. En ta-
ze, aydınlatan bir anının içinde kalmıştır.

Onun konuşması artık sosyal alandan yola çıkarak dinsel ve fel-sefi konulara yayılmıştı. Ki ona benim mevcudiyetim buna rağmen bazı anlayışı sağlamıştır. Çünkü anımsadığıma göre o ansızın bana şu soruyu yöneltmişti. “Matmazel siz de bir ateistsiniz değil mi?” “Ben bu adlandırmaya karşı çıktım, çünkü bu adlandırma 18. yy. ın son çeyreğinde belirgin kılınan “Esprit fort” ansiklopedistlerin güçlü ruhundan güçlü bir eleştirel nüans taşımaktadır ve şunu ekledim: “Benim arzum bir rind (ateist) olmanın doğrultusundadır. Bunu Fransızların “libre penseur”u karşılar. O konuşmamızın seyrinde sık sık olup bittiği üzere günlüğüne bir açıklama kaydetti. Ben daha sonra 1880 tarihinde bunu anımsadım. ‘İnsansal çok insansal olan’ yapıtımın başlığının unvanında şu eklemeyi yapmışım: Özgür ruh-lar için bir kitap eki canlı olarak bana o saati anımsattı.

Anneme ve kız kardeşime Sorrent, 28 Ekim 1876

İşte biz Sorrent'teyiz. Bex'den buraya kadar ki bütün yolculuk 8 gün sürdü. Cenova'da hasta yattım. Oradan 3 günlük bir deniz yolculuğuna ihtiyacımız vardı aşağı yukarı. Ama işe bak ki biz deniz tutmasından kurtulduk. Ben bu tarz yolculuğu benim için çok korkunç olan demir yolculuğuna tercih ederim. Matmazel von Meysenburg'u Napoli'de bir otelde bulduk ve dün birlikte yeni vatana yolculuk ettik. Villa Rubinacci, Sorrente près de Naples. Ben tamamen büyük yüksek bir odadayım. Önünde bir terası var. Ben ilk deniz banyosundan geri geliyorum. Rêe'ye göre su kuzey denizinin Temmuzdaki sıcaklığından daha sıcaktı, dün akşam Wagner' lerdeydik. Onlar (Wagner ailesi) bizden 5 dakika uzakta Victoria otelinde oturuyorlar ve kasım ayında orada kalacaklar.

Sorrent ve Napoli güzeldir. Bunu söylerken abartmıyorum. Burada hava deniz ve dağ havasının karışımıdır. Gözlerim için çok şifalandırıcıdır. Terasın önünde bir büyük yeşil elma ağacı var. (O, kışın da yeşil kalıyor) Onun ardından çok karanlık bir deniz, onun ardında da Vezüv bulunuyor.

*Umut edelim
Bütün sevgide ve sadakatte
sizin F.*

Güneyin Nietzsche üzerine etkisi sarsıcıydı. Onun ilk haberi şu mealdedir:

“Benim kuzey için yeterli güçlerim mevcut değil. Orada hantal ve yapay ruhlar egemendir. Onlar sürekli ve zorunlu olarak tıpkı bir kunduzun yuvasını inşa etmesi gibi tedbirin kurallarını işler. Onla-

rın arasında bütün gençliğimi geçirdim. İlk kez akşamın Napoli'de yükselmesini gördüğümde göğün kadife grisi ve kırmızısı ile onun üzerime çullandığını fark ettim. Sen bunu görmeden ölebilirdin dedim. Bana acıyın ve benden dehşete düşen hayatımı yaşlılaşmakla başladığım için ve gözyaşlarının ve hissin, son anda kurtulmuş olması dolayısıyla. Benim güney için yeterli ruhum var!"

Peter Gast şöyle yazıyor: "Ben içinde Nietzsche'nin, Beethoven'ın A-Durs senfonisinin Allegrette'sini (ılımlı hızlı müzik parçası) önemli bir tarzda kendine ilintili kıldığı iki çeyrek formundaki sayfalarını anımsıyorum o her sabah yukarısında selvilerin ve yaban güllerinin yanında geçiyordu." Ve bunu yaparken düşüncelerinin peşinden gidiyordu. Bu düşünce teselsülünün gölge mutluluğu o esrarengiz Allegretto'da ezgisinin yankılanarak son bulduğu ve onu vizyoner bir tarzda kelimelerde ifadelendirdiği zamandı... Ben 1877'nin güzünde bu parçayı tanıdığımdan beri -maalesef şöyle gelişigüzel okuduğumdan- Nietzsche'yi onu Sorrent'e gittiğini anımsar anımsamaz bu parçanın ışığında görüyorum; o ruhu tarafından harekete geçirilmiş olarak bizzat Beethoven gibi dünyanın içine baktığını ve bu yeni bakıştan sarhoş olarak ona yeni tanımların (bilgilerin) tamamlayıcı bir dünyasını ve uzaktan bakışı sağladığını düşünürüm.

Rubinacci villasında sakin bir hayat yaşanmaktadır. Nietzsche 7,5' te yataktan kalkmaya başlar, uzak gezintiler yapılır. Akşamleyin Jacob Burckhardt'ın Tarih, Thukydides, Platon dağ silsilesinde gezindiğim soğuk, ama eskisinden daha çok soğuk ve daha keskin Papaların Tarihi (Ranke'nin) İncil ders takriri dinlenir. Daha sonra Nietzsche Malwida'ya onun için Rêe ve Brenner'in Sorrent'teki yalnızlığında çok bir şey ifade ettiğini yazmıştır. Onun içinde güzelliğe susamış olan bir Yunanlıyı gördüğü Malwida'nın idealist barışkan, çok idealist ruhundan biraz acı çekmiştir. Nietzsche Sorrent'i terk ettiğinde daha önce yolculuğa çıkan Dr. Rêe'ye şöyle yazar: "Nietzsche yarın gerçekten gidecek. Biliyorsunuz ki eğer o bir şeye niyet etmişse isterse gök bütün uyarı işaretleriyle buna karşı çıksın, bunu yapar. O bunda, bu davranışlarında bir Yunanlı gibi hareket etmemektedir. O falın sesini artık dinlemez. Keza o gezintilerini eğer en kötü hava bile olsa yapar. O ölüm derecesinde bitkin olmasına

rağmen şimdi gidecek buradan ve denizi altüst eden rüzgâr esmektedir. Ve onu her halükârda deniz tutulmasına maruz kılacak olsa da, çünkü o kesinkes Napoli'den Cenova'ya gemi ile gitmek istemektedir.”

Dr. Rêe Nietzsche'yi Basel'de 1874 yazında Romundt sayesinde tanımişti. Başlangıçta o kendini teslim edenlere dahildi. Nietzsche'nin Bayreuth'daki yaşantısı ile içinde bulunduğu tecrit Rêe'yi onun dostu olmaya sevketti. Onun metafizikten etkilenmeyen soğuk aklı Nietzsche'ye iyi geliyordu. Nietzsche'nin kız kardeşi isabetle şunu belirtmektedir: “O onunla eski dostlarının anlamadığı bir dili konuşabilmektedir.”

Sorrent'de Wagner ve Nietzsche birbirlerini son kez gördüler. Muhtemelen Nietzsche'nin daha basılmamış notlara dayanarak. Nietzsche'nin kız kardeşi şöyle belirtiyor:

“Birlikteliklerinin son akşamı Wagner ve biraderim sahil boyunca ve tepelere doğru harika bir gezinti yaptılar. Ki orada insanın bakışı engine, adalara ve koylara kadar uzanabilmektedir. Ve görkemli tabloyu içine alabilmektedir. Güzel bir güz günü idi. Yumuşak (ılımlı) kışın gelişini önceden hissettiren bir aydınlatışın belirli melankolisi vardı, havada. “Veda Ruh Hali” dedi Wagner. O zaman birden ilk kez etraflı olarak Parsifalı söz konusu etmeye başladı. Hem de bir sanatçının planından söz edercesine değil dikkate değer şekilde bir Hristiyan-dinsel yaşantıyı konu eder gibi. Belki de Wagner bir sahne kutsal oyununu kardeşine Tribschen'de kendini daima öyle gösterdiği üzere, hoşgörüsüz bir ateist tarafından düşünülmüş ve bestelenmiş olarak (muhtakkak ki bütün dostlarımızın yetmişli yılların başlangıcına kadar en küstahça açıklamalarında öyle tanıdığı gibi – öyle olsa da- o birden bire biraderime-Hristiyanca inaklarına olan her türlü eğilimlerini itiraf etmek için pişmanlık gibi Hristiyanca duygularını ve tecrübelerini ve o ona örneğin kutsal akşam yemeğinin kutlanmasına borçlu olduğu hazzı anlattı. Biraderim samimi, dürüst Hristiyanlara ilişkin büyük bir sevgi duymaktaydı. Tıpkı onlara örneğin Basel'de rastladığı üzere. Ama o Wagner gibi en aşırı mantıksal sonuçlarına kadar kendini ateist (tanrı tanımaz) olarak dile getirmiş olanların herhangi bir kez tekrar bir dinsel naif inanca geri dönmesini mümkün görmüyordu. Bu sebepten Wag-

ner'in ani değişimi Almanya'da dinci olmuş olan egemen güçlerle biricik bir amaç için zemin hazırlamanın bir girişimi olarak telakki ediyordu: Başarıyı eline geçirmek gibi. Bu olasılık biraderimin tarafından işkembe-i kübradan doğmuş değildi. Tersine Wagner'in bir açıklamasına dayanıyordu. Bayreuth'daki festival alalarının yeter-siz ziyareti söz konusu olduğundan Wagner kızarak şunu belirtmiş-ti: Almanlar şimdi putperest Tanrılardan ve kahramanlardan bir şey işitmek istemiyorlar, onlar tersine hristiyanca bir şeyi duymak istiyorlar."

Konuşma sürdürüldü ve Wagner'in Nietzsche'ye yönelik kitabı-nı adayışında son buldu. O kâğıtları arasında insansal ve çok insan-sal olan yapıtını bir araya getirdiği halde Parsifal şiirinin bir nüsha-sı Nietzsche'nin eline geçti. Onun içine Wagner şu sözleri kaydet-mişti: Sadık dostum Friedrich Nietzsche'ye candan selâm ve dilek-lerimle. —Richard Wagner— (Üst kilise danışmanı: Profesör Over-beck'e dostane bildiri olarak.)

Paul Deussen'e Rosenlauibad, Ağustos başı 1877

Sevgili dostum, kitabının armağanı için teşekkürümü ne kadar geç alıyorsun. Ama yolculuklarım ve dolaylı olarak ikametimin bu süreksizliği bunu gereli kıldı, bir de sağlığım. Çünkü ben geçen yılın ekiminden beri artık Basel'de değilim. Tersine her yerdeyim. (Özellikle Güney İtalya'da ve yüksek Alpler'de kaldım.) Bu açıkladığım özel hal ve şartlar yapıtının elime ancak geç olarak geçmesine yol açtı. Ben sonbaharda Basel'deki işimi tekrar önceki gibi üstlenmek denemesine girişeceğim. Buna pek güvenmiyorum. Kronikleşen bir baş sinir iltihabının sonucu çok sancılar çekiyorum ki bu durum benim yazgım oldu. Ona katlanışım benim ana meselemdir.

Sen yıllarını çok güzel kullandın. Öğrenmenin güçlü iradesi, kazanılan belirlilik ve bildirmeye yönelik kesin elverişlilik -ki o belki de sözlü konferansta daha büyük bir aşamada bulunmaktadır- kitabının her sahifesi bunu dile getirmektedir. Schopenhauer'i tanımanın yararlı olacağı, ki onlar onun bilgisini denetlemek isteyen herkese sen mükemmel bir kılavuz kitabı sağladın. Her bir okuyucu bunun dışında senden kendisi için müteşekkir olacağı bazı şeyler bulacaktır. (Özellikle kendisine güç ulaşılabilir olan Hint etütlerinin alanından.)

Ben tamamıyla şahsî olarak bir şeyden çok yakınıyorum. Bir çok yıl önce seninki gibi bir kitabı alamadığım için üzgünüm. O zaman sana ne kadar daha teşekkür borçlu olurdum. Ama insanın düşüncelerinin kendi yolundan gittiği bir zamanda kitabın benim artık gerçek telâkki etmediğim şeyin mutlu bir toplanişı olarak göründü bana. Bu acıdır. Yargılarımızın farkı ile sana acı vermemek için artık bunun sözünü etmeyeceğim. Schopenhauer üzerine küçük yapıtımı kaleme aldığım da bütün dogmatik (inaksal) noktalara hemen hemen hiçbir değer affetmedim. Ama o zaman olduğu gibi şimdi de muvakkaten Schopenhauer'in yapıtlarını okuyarak onun etkisinden

geçmek ve ondan mürebbi olarak yararlanmak son derece önemlidir.

Artık insanın Schopenhauer felsefesine eğilimine inanmıyorum. Hoşça kal dostum, beni bağışla, gözlerim daha çok yazmanı engelliyor!

Mektubunuzun bazı sözleri beni hemen hemen dehşete düşürdü. Acaba siz gerçekten düşüncelerinizde en korkunç yoldan da onun via-mala sonuçlarıyla mı gittiniz? O yoldan tekrar gitmeyecek misiniz? Ben bundan bir şey bilmiyordum. Sizi tanıdığım kadarıyla yine de şunu kendime söyleyebilirim: Mizacınız ve hayat pozisyonunuz bunun için elverişli değildir. Memnuniyetsizlik ve acı sizin yazgınız olacaktır. Ve bundan kimsenin yararı olmayacaktır.

Sizden seve seve üzerinizdeki etkiden bilmek isterim. O benim nezdimde uzaktan hayatıma tasarruf edebilmek için öğüdüyle ve eylemiyle bir hayata karışmak hususundaki tekrarlanan girişimleriyle bunu imkânsız kıldı. Böyle bir şeyden nefret ederim. Benim eski dostlarımdan hiçbirisi bana bu gibi küstahça şeyleri önermeye cesaret edemez. Utanmasının mevcut olmayışdır bu. Böyle bir kimse-den tamamiyle uzak durmalıyım. Bu takdirde onun bir dostu olmayı başarabilirim. Ama in partibus.

Bu kez yetkin ve soylu niyetli mektup yazıcısına teşekkür etmeyi bana bırakan iyi kız kardeşim, şimdi benim en son kitabımı okuyor, ama bunun üzerine kötü bir şey düşünmekten çok uzak. Öyle sanıyorum ki sizin atıfta bulunduğunuz partelire (özgür ruh ve evlilik) doğru telâkki etmektedir. Bizim kardeşler olarak bir süre birlikte yaşamaya karar verdiğimiz ve kimsenin yakînen tanımaya ihtiyacı olmadığı anormal özel hal ve şartlarla hiçbir işi yok. Ben öyle sanıyorum ki bu gibi şeyleri okurken bütün kadınlar hiçbir ateisti kocalar olarak almadıkları için kedilerine mutluluk diklerlerini iletirler. Ve ben evlilik hayatını genellikle teşvik ettiğimi sanıyordum. Ben dönmeler oluşturmak hususunda tamamiyle ondan uzağım. Hiç kimse beni özgür ruh (ateist)'in tehlikeli yanını o denli çok uyarıda bulunarak belirtmemiştir ve ondan korkmamıştır.

Sevgili dostum, bana iyi olarak kalınız. Size ve saygıdeğer zevcenize saygılarımla

Size sadakatle bağlı olan Frierich Nietzsche

Peter Gast'a
Basel, 31 Mayıs 1878

Sevgili dostum, Voltaire'nin gününde bana iki şey gönderildi: Her ikisi de rikkate getirici ve beni etkileyici idi. Sizin mektubunuz ve sonra Paris' ten anonim bir gönderi, Voltaire'nin büstü, üzerinde şu sözlerin bulunduğu bir kart iliştilmişti: "I' âme de Voltaire fait ses compliments á Friedrich Nietzsche"

Eğer ben size her ikisini de eklersem, ki onlar gerçekten kitabımdan memnun kaldılar. Rée ve Burckhardt (ki o onu tekrar tekrar 'şahane kitap' diye belirtti), böylece ben bunun üzerine insanların nite-likte olmasının gerektiğinin işaretini edindim.

birey - Felsefe

- Aforizmalar *F. Nietzsche*
- Bilginin Arkeolojisi *Michel Foucault*
- Psikoloji ve Ruhsal Hastalık *Michel Foucault*
- Yapısalcılık ve Post Yapısalcılık *Michel Foucault*
- Metafizik Nedir? *G. Marshal, Bergson, R. Guenon*
- İslam Felsefesine Giriş *Dr. Muhsin Gerviyani*
- Felsefi Tasavvuf *Dr. Muhammed Akil*
- Albert Camus ve Başkaldırma Felsefesi
Doç. Dr. Ali Osman Gündoğan
- Sağduyu Eylem Felsefesi *Dr. H. Mustafa Açıköz*
- Güç İstenci - *F. Nietzsche*
- Felsefede Bir Çıraklık- Gilles Deleuze *Michael Hardt*
- Filozofların Tutarsızlığı- Tehafüt'ül- Felasife *Gazali*
- Düşünmede Doğru Yöntem *Gazali*
- F. Nietzsche Hayatı ve Felsefesi
Ahmet Nebil - Baha Tevfik- Memduh Süleyman
- Deleuze ve Guattari Üzerine Bir İnceleme *Ronald Boue*
- 19. Yüzyıl Avrupalı Aklın Sekülerleşmesi *Owen Chadwick*
- Defterler (1914-1916) - *Ludwig Wittgenstein*
- Otobiyografiler - *Jacques Derrida*
- Henri Bergson Modern Dinin Filozofu - *Dr. Emil OTT*
- Mektuplar I - *F. Nietzsche*
- Merhamet ve Bağışlama - *Jacous Derrida*
- Çalınan Poe - *Lacan ve Derrida*
- Filozoflarla Birer Saat - *Mustafa Rahmi*

Güç İstenci

F. Nietzsche

Felsefe, 500 sh. ISBN: 975-8257-70-06

“Benim burada anlatacaklarım, önümüzdeki yüzyılın tarihidir. Ben neyin geleceğini, neyin olacağını anlatacağım, başka türlü bir şeyin olup bitmeyeceğini: Nihilizmin Yükselişini. Bu tarih şimdiden anlatılabilir, çünkü zorunluluğun kendisi burada harekete geçmiş durumdadır. Bu gelecek şimdiden yüzlerce işaretle dile gelmektedir, bu yazgı her yerde kendini şimdiden haber vermektedir. Geleceğin bu müziği için zaten bütün kulaklar dikkat kesilmiş bulunmaktadır. Bizim bütün Avrupa kültürümüz uzun süreden beri on yıldan on yıla büyüyen gerilimin bir işkencesiyle, tıpkı bir felaketin doğrultusunda son hızla yol almaktadır. Tedirgin, cebren güç kullanarak, aşırı acelecilikle: Tıpkı yolunun sonuna gelmek isteyen ve artık kendini düşünmeyen ve kendi üzerine düşünmekten korkan bir ırmağa benzetmektedir.”

Aforizmalar

F. Nietzsche

Felsefe, 256 sh. ISBN: 975-8257-46-3

“Ben her türlü ahlaki hüküm vermeye, övmeye ve mahkum etmeye karşı derin bir tepki duyarım. Alışlagelen ahlaki hükümlere karşı şunu sorarım: Hükmi veren hüküm vermeye esas itibariyle haklı mıdır? O onun yeterli derecede üstünde midir? Onun sağgörüsü, hayal taze, serin ve doğallığını yitirmemiş olarak tutun! His dolu olanların ilik havası, duygusalların boğucu sıcak havası sizden uzak olsun!...

İradene inan ve hepimize şunu söyle: “ben sadece bu olmak istiyorum.” Cezanın kendi yasasını kendi üzerine as. Biz olanların infazcısı olmalıyız!... Erişilen mutluluğun mührü nedir? Kişinin kendisinden utanç duymasıdır. Siz en yakınlarınızın çevresine sokuluyorsunuz ve bunun için özel sözleriniz var. Ama ben yine de şunu söylüyorum: Sizin en yakınınıza olan sevginiz kendinize olan fena sevginizdir.”

ANARŞİST FELSEFE

-OTORİTEYE BAŞKALDIRI, İMKANSIZI İSTEMEK-

Sokaktaki vatandaştan üniversitedeki öğrencisine, sağıcısından solcusuna, devlet görevlisinden esnafına, basından askeriye kadar hemen hemen herkes el ve ağız birliğiyle anarşizme karşıdır.

Anarşizme karşı bu denli güçlü bir önyargının beslenmesinin nedeni, bu kavramın yergi dolu, çoğu olumsuz çağrışımla gündelik yaşamımıza yerleşmiş olmasıdır. Kaos, kargaşa, kuralsızlık, terör, yıkıcılık, makine kırıcılığı, ilkelliğe dönüş isteği, küçük burjuvalık, başsızlık, iktidarsızlık, kanunsuzluk, ahlaksızlık, mülkiyet düşmanlığı, örgütsüzlük, otorite karşıtlığı, dinsizlik, bireycilik, sorumsuzluk, disiplinsizlik gibi çağrışımları anarşizm kavramının dosdoğru anlaşılmasına engel oluyor.

Hal böyle olunca, anarşizm çoğu zaman bir suçlama nedeni olarak öne sürülmektedir. Eski Yunan'dan beri politikacılar rakiplerini anarşistlikle suçlamışlardır. Nitekim Ecevit'in de, izlediği ekonomi politik nedeniyle Özal'ı ciddi ciddi anarşistlikle suçladığını hatırlıyoruz.

Anarşizm yanlış kavramlarla kuşatılmış bir düşünce ve eylem biçimidir. Bunun temel nedeni ise anarşizmin gerçekten basit sloganlarla ve parti politikalarıyla ifade edilemeyen farklı bir düşünüş tarzına sahip olmasıdır. Anarşizm siyasi bir felsefe olmanın ötesinde siyasi, sosyal ve kişisel yanları kuşatan bir yaşam tarzıdır.

Anarşizm hakkında doğru bir anlayışa sahip olmak için öncelikle kuramın yukarıda sözünü ettiğimiz, gündelik dildeki eksik, çarpık ve yanlış kullanımlarını geçersiz kılacak doğru bir tanımlamasını yapmak gerekiyor.

Bu kitap: Anarşizmin Etimolojisi ve Tanımları, Anarşizm Türleri, Anarşizm Sembolleri, Anarşizm Kurucularından: 1. Bakunin, 2. Kropotkin, 3. Prodhoun, 4. Emma Goldman'ın hayatını ve makalelerini inceleyerek yeni bir bakış açısı sunmakta.

Ayrıca Noam Chomsky İle Anarşizm Üzerine, John Zerzan İle İlkelliğe Dönüş Üzerine, Todd May İle Postyapısalcı Anarşizm Üzerine yapılan röportajları gündemimize taşımaktadır.

MEKTUPLAR-1 NIETZSCHE

Nietzsche, “Kim kendini yalnızlığına teslim ederse, o zamandan sonra yalnız kalır” diyor.

Nietzsche, Yalnızlığını ve dışlanmışlığını yazdığı mektuplarla anlayabildiğimiz düşünür, mektuplarında samimi itiraflarda da bulunuyor. Yer yer sitemlere rastladığımız bu yazılarda, düşüncelerinden dolayı çok zor bir hayatı seçiyor.

“İşte sevgili dostum, bu sözlerimle neyi amaçladığımı görüyorsun. Bundan ne kadarının senin elinde olduğunu bilmiyorum. Her halükârda senin her bir başkası gibi kendi ağırlığınla düşmenden korkmuyorum; ben senin her bir Tanrıbilim öğrenimini sadece bu halin olarak belirtebilirim. Tersine başkaları tarafından çekilerek düşeceğinden ürküntü duyuyorum. Bunların kim oldukları muhakkak ki aldırış edemeyeceklerimizdir. Ama bu adımın hayat için kesin rol oynayacak olan önemini düşünerek bu ‘başkaları’ söz konusu olmamalıdır. Görüyorsun ki ben senin ‘filolojik uçuşuna’ yönelik umudumu hâlâ yitirmiş değilim. Bu umut buna göre çok güçlü olmalı. Ben senin “Tanrıbilimini” düşünürsem öfkeleniyorum. Bunun için eğer ben bakışımı bu mektupta ondan başka yana çevirirsem beni bağışla!”

975-264-045-1

birey.felsefe